

fundendo. per oris confessionem rubo-
 rem sustinendo. per satisfactōnem ope-
 ray virtuosa exercendo. ⁊ de cetero a si-
 milibus malis cauendo. Qui autem sic
 se punit veniam suorum scelerum a do-
 mino sequetur. De tali penitente di-
 cit beatus augustinus. Quid est homo
 penitens nisi homo iratus sibi. qui ut a
 deo accipiat veniam suo iudicio de se-
 ipso exigit penam. hec augustinus. Non
 solum autem talis penitens peccatorū
 veniam. imo etiam gratiam in presen-
 ti ⁊ si perseueraverit gloriam in futuro.
 a christo domino obtinebit. sed ⁊ sta-
 tum pristinum religiosorum monachorum
 propter mala ⁊ peruersa opera perditum
 per huiusmodi penitentiam se domino
 cooperante reformabit. Sic igitur ha-
 temus de statu incipientium qui ut su-
 pra dictum est persistit in vera penitentia
 ⁊ eius partibus. videlicet contritōne
 confessione. ⁊ satisfactione. ⁊ quibus-
 dam circumstantiis rangentibus eius-
 dem penitentie partes. De quibus om-
 nibus prout dominus donauit tractan-
 do hanc materiam dicta quedam ⁊ au-
 toritates sanctorum patrum in vnum
 collegi ut conditio siue status incipi-
 entium siue penitentium aliquantulum ista
 legentibus pateat.

Explicit liber primus
 Valogranati.

Incipit secundus liber qui tractat
 de statu proficientium.

Distinctio I. Filius

Acepta infor-
 matione a te pater ⁊ doctri-
 na salubri de statu peniten-
 tium seu incipientium. nūc instrui de-
 sidero de statu proficientium. ⁊ primo in
 quo persistit status proficientium de hoc p-
 te cupio edoceri.

Capitulum I. Pater. I

Lire de-
 bes quod status pro-
 ficientium prout su-
 pra dictum est in
 tribus persistit. vi-
 delicet in pecca-
 torum siue vitiorum
 detestatio. in virtutum operatio. ⁊ in
 temptationum perpassio. Postquam igitur
 peccator post multa flagicia ⁊ crimi-
 na est ad deum conuersus per penitentiam
 ⁊ in eadem studet domino cooperante
 cum omni sollicitudine perseverare.
 hic talis statum incipientium est egres-
 sus. **U** Sed necesse est ut quilibet
 penitens seu deo seruans incipiens p-
 acta penitentia. vel adhuc in actu peni-
 tentie existens peccata perpetrata aut
 quecumque alia scelera nondum comis-
 sa ex totis viribus ⁊ cum summa dili-
 gentia vitare teneat omne peccatum mor-
 tale detestando si desiderat statum pro-
 ficientium ingredi. qui ut dictum est
 primo persistit in vitiorum detestatione.

Filius.

Quid est peccatum quod primo
 detestari seu vitare debent pro-
 ficientes.

Ca. II. Pater. X

Peccatum a dō

crozibz diuersis modis diffi-
nitur. Primo a beato augu. sic. Pecca-
tum est voluntas retinendi vel p̄. quen-
di qđ iusticia vetat. Item sic ab eodez
Peccatum est dictum factum vel p̄cu-
pitem contra legem dei. Tercio a bea-
to ambro. sic. Peccatum ē p̄uaticatio
legis diuine ⁊ celestium inobedientia
mandatorz. Item de eodem a beato au-
gustino. sic d̄r. Peccatus est sp̄tuo in
commutabili bono. mutabilibz rebz
adherere. In qua vltima diffinitione be-
ati augustini notādū qđ in peccato duo
sunt. s. auersio a creatore. ⁊ p̄uersio ad
creaturam. qđ potest esse peccatū mor-
tale ⁊ nonnunq̄ etiam veniale. **A**
Veniale ē qđ quis in creatura delecta-
tur plus debito sed tamen circa deum.
Quandoq̄ etiam potest quis delectari
in creatura sine omni peccato. vt cū
delectatio naturalis est tm̄ fm̄ qđ visus
delectat in viridi. gustus in dulcedine
⁊c. Interdum etiam potest quis delectari
in creatura meritoze quando. s.
ad deum refert. Unde psalmista. De-
lectasti me dñe in factura tua. Sed
cum creatura diligis vltra creatorem
tūc mortaliter peccat. qm̄ peccatū mor-
tale est auersio totalis ab incommu-
tabili bono ⁊ p̄uersio totalis ad bonū
p̄mutabile. **B** Peccatū aut̄ mor-
tale ab oibz est vitandū ⁊ detestandū.
qz multa mala infert peccantibz. Pri-
mo obligat hōiem ad duo videlicet ad
culpā ⁊ ad penam eternam. De hoc ri-
char. de sancto victore p̄pter pctm̄ ob-
ligatur homo ad duo ad culpam ⁊ ad
penam. In vno obligat vinculo cap-
tuitatis. in altero vero debito damna-
tionis. cum enim homo in aliquod pec-
catum graue ceciderit. iam non est in
eius potestate. vt per semetipsum resur-

gere possit. per semetipsum potest a do-
mino recedere sed per semetipsum nō
potest ad dominū redire. **E** Hinc
est qđ obligatio culpe d̄r mors anime.
qz sicut per mortē exteriorē restringi-
tur per opera que sunt ad vitam istam
sic aīa p̄ obligationē culpe mortificat̄
ad opa que sunt ad vitam eternā. **H**ec
richardus. Omnia namq̄ opa quan-
tumcūq̄ bona p̄desse non possunt nec
sunt meritoria ad vitam. nisi prius a
peccatis abstineat. Teste beato augu.
qui d̄r. sicut omnia medicamenta non
valent ad sanandū vulnus qđ vltimū ferep̄
fuerit infixum nisi ferrū extrahat. ita
omnia beneficia non p̄derunt tibi nisi
peccatum relinquat. Nihil em̄ p̄desit
ieiunare ⁊ orare ⁊ alia religionis opa
facere. nisi mens ab iniquitate reuocet̄
tur. hec augu. Ipsa etiā peccata sicut
tra seu amor terrenoz hōiem tenebro-
sum reddūt. affectum spiritalē a mē-
te repellunt. ⁊ delectationem celestium
bonoz in corde extinguunt. De hoc be-
atus aug. sic d̄r. Peccatum est tenebra.
quo intellectus obrundit. ⁊ totus hō-
mo interior obtenebrat. Unde necesse
est vt tanto sollicitius mentales oculi
a peccati tenebris per p̄punctionis lac-
rimas p̄tinue expurgent. quanto am-
plius p̄ has p̄templationis radios ob-
nubilat. **H**ec aug. ⁊ ansel. quasi quer-
rulādo de hoc d̄r. Affectus carnalis in-
fatuat in me saporem spiritalium. in-
tentio inferior incuruauit animā me-
am ab intuitu supnoz. amor terrenū
extraxit in me delectationem celestium
vsu vitiorum euauit in me sensus ve-
rorum bonorum. **H**ec anselmus. Tō-
solum autem peccatores propter sua
mala his bonis spiritalibus ⁊ eter-
nis priuantur verum etiam filij diabo-
li efficiuntur. Teste domino. Qui per
uersis iudeis dicit. vos ex patre diabo

lo estis. Et statim subiungit causam quare dicens. Et desideria patris vestri vultis facere. Desiderium enim mali ligni spiritus est. ut mortaliter peccando a deo recedamus et eius membra siue filii efficiamur. quod totiens quisque ex dyabolo nascitur siue venerat vel adoratur eius quoriam mortaliter peccat. Hoc affirmat beatus Iheronimus sic dicens. Totiens ex dyabolo nascimur. quoriam mortaliter peccamus. Item dicit. Totiens dyabolo genu flectimus quoriam peccamus. **¶** Et notandum quod omnis qui iuste et religiose vivit est equus dei in quo sedet. quem regit et ad se perducit. Sic omnis perversus et vitiosus est equus dyaboli cui presidet. quem etiam ad perditionem ducit. De quo dicit beatus Gregorius. super cantica. exponens illud Equitatus meo in curribus pharaonis assimilavi te amica mea. id est dum tu esses in curribus pharaonis. dum adhuc operibus demoniacis deservires predestinatio ego te equitatus meo assimilavi. Omnes enim qui luxurie. avaricie. superbie. invidie et fallacie deserviunt adhuc sub curru pharaonis sunt. id est sub regimine dyaboli. Omnis vero qui in humilitate. in castitate. in doctrina et in caritate servet. iam equus effectus est creatoris sui. iam in curru dei positus est. iam sessorum habet deum. Unde cuiusdam cui presidebat dominus dicit. Dum est tibi contra sui mulum calcitrare calcitrare non potes. iam tibi ego presideo. hinc Gregorius. Et sicut anime virtuose propter vite sanctimoniam sunt habitatio sine locus dei in quibus libenter pausat sic corda peccantium et male viventium sunt locus dyaboli in quibus requiescit. Quod probat beatus Gregorius super ezechiel. tractans illud verbum. benedicta gloria domini de loco suo sic dicit. Ibi inhabitat deus ubi vera pax queritur et inter-

ne contemplationis gloria amat. Nam qui ad perversitatem desunt locus dei esse contemunt. Locus glorie dei est vel sancta queque anima vel unusquisque in celestibus permanens angelicus spiritus. et gloria domini de loco suo benedictum cum vel ab electis hominibus vel a sanctis angelis auctori omnium laus eterna cantatur. Locus autem maligni spiritus sunt corda peccantium. sed cum sibi metipsis irati per penitentiam redeunt ad vitam glorie domini locus sunt. iam enim contra se erigunt. iam penitentia lacrimis insequuntur mala que commiserunt. Unde corda penitentium sunt iam domino locus suus. qui prius in peccatis posita fuerant locus alienus. Ipsi autem qui a peccatis ad dominum convertuntur non solum delectantur lacrimis sperveris que fecerunt. sed etiam miris operibus ad alta perficiunt. ut habitaculum omnipotentis dei fiant. hinc Gregorius. De hoc etiam hugo de sancto victore dicit. In illis mentibus dyabolus pulsatur que intus a calore divini amoris frigiditate. foras autem in fluxa carnalium voluptatum delectatione gaudent. et que proinde amaritudo secutura est non pervident. hinc hugo. Et notandum quod antiquus hostis dyabolus etiam bonorum mentes nonnunquam ingreditur illicita suggerendo et diversis temptationibus fatigando. sed in eorum cordibus morari non permittit. quod immundis cogitationibus in sanctorum animus viriliter reluctatur. In reproborum vero cordibus malignus spiritus ingreditur et moratur. quod pravas cogitationes quas ille suggerit libenter suscipiunt. et sic tales ad sensum peccati ac etiam ad opus perversum pertrahuntur. et ideo propter hoc in eorum cordibus dyabolus ingrediendo dominatur. Hoc tangit beatus Gregorius. xxviij. moralium. exponens illud dictum. Ingredietur bestia latibulum suum. et in antro suo morabitur.

fic dicens. Quis alius noie bestie nisi hostis antiquus accipit. S; notandū magnope est q̄ hęc bestia non soluz antrum suū ingredi sed in eo morari perhibet. Aliquando em̄ etiam bonoz mētes ingredi. illicita suggerit. remptionib; fatigat. rectitudinem spūs ad delectationem carnis deflectere conatur. delectationē quoq; ad p̄sensum p̄ducere nitit. sed tñ resistente superno adiutorio p̄ualere prohibet. Aliqñ ergo intrare mentes bonoz potest. s; in eis morari nō potest. q; cor iusti huius bestie antrum non est. Quos em̄ quasi p̄rium antrū possidet. eoz mentes p̄culdubio immorans tenet. q; in eis cogitationes ad iniqua desideria r̄ desideria vsq; ad nequissima opera p̄ducit neq; em̄ student reprobi suggestiones eius. recta iudicij manu repellere. cuius voluptatib; appetunt subita delectatione seruire. cumq; in eoz cordib; prauū quid orit. mox p̄studium delectationis nutrit. r̄ cū sibi minime resistitur. p̄tinus ad p̄sensum roborat. statimq; p̄sensus ad opus ducitur. opus v̄o p̄suetudine grauat. Recte ergo in anthro morari suo hęc bestia d̄. que r̄z diu cogitationes reproboz nutrit. quo vsq; eoz vitam etiam aculeo prauo operis p̄fozet. vnde bene ad iudeam perphoram dñs d̄. Quousq; morabunt in te cogitationes noxie. neq; em̄ reprehendit. cur veniant. sed cur morantur. Et in bonoz cordib; cogitationes illicite veniunt sed tamen morari. phibentur q; recte quicq; ne captiuandam domum p̄scientie p̄beāt. ab ip̄o cordis limine hostem fugant. q; r̄ si quando repentinis suggestiōib; vsq; ad primū vestibulum surrepit. ad p̄sensum tamē ianuaz nō p̄tingit. hęc greg. Sūt etiā r̄ alia p̄pter q̄ mortalia pctā sunt vitāda videlicet p̄pter correptionē p̄op

ter reprobationem. r̄ p̄pter eternam damnationē. Solet namq; dominus p̄pter peccata admissa etiam suos electos in hac vita multipliciter punire eis multas tribulationes immittendo vt per hoc purgent a suis delictis. Itē nōnullos d̄s omnipotens p̄pter suas prauitates. q; ab his cessare nolūt solet dare in reprobum sensum. ac in obstinationez cordis irremocabiliter trahere. Item multi p̄pter puerfam vitā quam ducūt r̄ carnalia delectamenta que cito p̄transcunt eterna tormenta r̄ damnationem incurrunt. que fines habere possunt. Ista tangit richard. de sancto victore sic dicens. Quis enim est tā effrenatus. qui non studeat p̄cupiscentias malas refrenare si diligenter attendat memoriterq; retineat q; soleat dominus in quibusdā electis suis malas delectationes in hac vita septuplum punire. Et quisquis non periciteat insistere. quis v̄e non festinet prauum v̄sum carnis citius corrigere. cuius audiat quosdam in hac vita in reprobum sensum dari. r̄ in mentis obstinationem obligationēq; peccati irremediabiliter tradi. Quis etiam tā infensate tā obstinate mentis homo v̄spiciā poterit inueniri. q̄ nō expauescat r̄ omnino abhorreat transitoria carnis oblectamenta tormentis eternis mercari. si diligenter inspiciat. indefinēterq; attendat q̄ sint modica seu etiā momentanea illa oīa carnis delectamenta que p̄transcūt r̄ sint imania q̄ v̄e atrocitas illa tormenta eterna. q̄ finē non habent. nec habere p̄nt. hęc richard. Ecce ad quanta mala p̄ducunt pctā mortalia. priuant quippe hominem p̄fortio filioz dei. efficiunt eum filium diaboli r̄ habitaculus spiritus maligni r̄ ad extremum tradunt eum eternis p̄niis

inferni. Quanta stulticia et miseria est propter voluptates carnis et terrena desideria, perpetua gaudia perdere ac eterna tormenta incurere. De hoc richardus de sancto victore sic dicit. Quis digne apprehendat, quis explicare sufficiat quanta sit stulticia, quam infinita miseria summa bona sponte deserere, infinita bona aude querere, eterna gaudia fastidire, transitoria ardentem percipere, pro perituris premia infinita perdere, et mala eterna incurere.

Filius.

Hec quanta mala ut ex predictis audio ipsa peccata et carnales voluptates inferunt hominibus unde desiderat de predictis capitalibus siue mortalibus et eorum circumstantiis, aut quod vel per quem modum primo oriantur ipsa peccata velis me informare.

Ca. III. Pater. E

Debes scire quod peccatum primo oritur siue perpetratur quatuor modis in corde, videlicet suggestione, delectatione, sensu, et defensionis audacia. Fit autem suggestio per dyabolum, delectatio per carnem, sensus per spiritum, defensionis audacia per elationem. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. Primo enim peccatum latenter agit, postmodum sine confusione ante oculos hominum reatus aperit, deinde ad consuetudinem vicium ducit, ultimo obstinatione misere desperationis enutrit, et quanto diutius quis in vitiis per malam consuetudinem immoratus fuerit tanto debilius ad resistendum eius animus etiam si voluerit existit, quod quot vicibus prave actionis usu astringit, quasi tot vinculis ligatur. Ista commemorat beatus gregorius, ubi mora, sic dicens. Quippe quatuor modis perpetratur peccatum in corde.

quatuor summatur in opere. In corde namque suggestione, delectatione, consensu, et defensionis audacia perpetratur. Fit enim suggestio per adversarium, delectatio per carnem, sensus per spiritum, defensionis audacia per elationem. Culpa enim que tenere mentes debuit extollit ipsam et deficiendo elevat sed gravius elevando supplantat. Unde et illam primi hominis rectitudinem hostis antiquus his quatuor ictibus fregit nam serpens suavit, eum delectata est, adam sensit, qui requisitus profiteri culpam per audaciam noluit. Hoc vero in humano genere quotidie agit quod actum in primo parente nostri generis non ignorat. Serpens suavit, quod occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit, eum delectata est, quod quasi carnalis sensus ad verba serpentis mox delectationi se subtermit, assensum vero adam mulieri prepositus prebuit, quia dum caro in delectatione rapitur, etiam a sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus adam culpam profiteri noluit, quod videlicet spiritus quo peccando a veritate disjungit, eo in ruine sue audacia nequius indurat. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. Prius namque latet culpa agit postmodum ante oculos hominum sine confusione, reatus aperitur, deinde ad consuetudinem ducitur, ad extremum quoque vel false spei seductionibus vel obstinatione misere desperationis enutritur. Hos itaque modos peccati qui vel in corde latenter fiunt vel patenter in opere perpetrant beatus iob considerans ait. Quare non in vulva mortuus sum. Vulva quippe peccati est hominis culpa latens, que occulte peccatorem percipit, et reatum suum adhuc in tenebris abscondit. Egressus ex utero non statim perit, a vulva exitur ab utero cum o. ij.

peccator que in occulto commisit hec etiam in aperto committere non erubescit. Quare exceptis genibus. quia nimirum cum peccator iam de iniquitate sua non confunditur. in iniquitate eadem etiam ammiculis pessime consuetudinis roboratur. Quasi genibus peccator fouetur ut crescat. dum culpa consuetudinis firmatur ut uiuat. Cur lactatus uerbis. Quia dum prodire culpa in usum ceperit. nimirum uel falsa spe diuine misericordie. uel apta misericordia desperationis pascit. ut eo nequaquam ad correctionem redeat. quo uel factorem suum primum sibi inordinate stimulat uel hoc quod fecit inordinate formidat. Et notandum quod culpa cum in usum uenerit ei animus etiam si appetat. debilis resistit quod quot uicibus prauae frequentationis astringitur. quasi tot uinculis ad mentem ligatur. Sciendum quoque est quod illi tres modi peccantium facilius corriguntur. quartus uero difficiliter emendatur. Unde et redemptor noster puelam in domo. iuuenem extra portam de sepulchro autem lazari resuscitauit. Ad hoc quippe in domo mortuus iacet. qui latet in peccato. iam qua extra portas educitur. cuius iniquitas usque ad uerendum publice perperationis aperitur. Sepulture uero agere permittitur. qui in perperatione nequitie etiam usu consuetudinis grauat sed hos ad uitam misericorditer reuocat. quod plerumque diuina gratia non solum in occultis. sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos et mole prauae consuetudinis pressos respectu sui luminis illustrat. Quartum uero mortuum redemptor noster nunciantem discipulo agnoscit. nec tamen suscitatur quod difficile est ualde. ut is que post uisum male consuetudinis etiam ad ultimum adulantium lingue excipiunt a mentis sue morte reuocetur de quo et bene dicitur. Sine mortuos sepelire mortuos suos. Mortui

mortuum sepeliunt. cum peccatores peccatorem fauoribus premunt. Quid enim est aliud peccare quam occubere. sed qui peccantem laudibus prosequuntur extinctum sub uerbis suorum agere abscondunt. **D**ifficile enim emendatur peccatum. quod linguis prauorum hominum nutrit. hec gregorius. Unde uigilandum est ut sensus exterior maxime uisus ab inordinate intuitu custodiat. et cogitationes illicitae primo cordi aduenientes ualde necessarium est ut restringantur. quod ex his duobus uidelicet inordinate uisu et malo cogitatu omne peccatum ortum habet. Nam cum uisus inordinatus non refrenatur oritur exinde carnalis et illicita cogitatio. ex cogitatione uero cum ei non resistitur generatur delectatio. ex delectatione sensus. ex sensu prauis opus. deinde sequitur mala consuetudo peccandi et obstinatio in operibus prauis. quae tandem producit ad desperationem. Hec probat beatus gregorius tractans illud uerbum. Oculus meus deputatus est a iam mea sic dicitur. Uisum sequitur cogitatio. cogitationem delectatio. delectationem sensus. sensum operatio. operatio consuetudo. consuetudinem necessitas. necessitatem obstinatio. obstinationem desperatio. desperationem eterna damnatio. Hec gregorius. Periculosum ergo multum est non refrenare in principio temptationis sensus suos ab illicitis spectaculis et cor a cogitationibus nostris. sed nequissimum est mortaliter peccare. sunt omnia haec prius est consuetudinem peccandi facere. quod ualde difficile prauae consuetudini repugnat. Unde ysidorus. Cogitatio prauae delectationem parit. delectatio sensum. sensus actionem. actio consuetudinem. consuetudo necessitatem. Sicque his uinculis homo implicatur quodammodo carbonem uiciorum tenet. ita ut ab ea euelli nequa

q̄ valeat. nisi diuina gr̄a manū iacen-
tis apprehendat. vnde nequissimū est
peccare. sed prius est psuetudinem pec-
candi facere. ab illo facile est recedere
ab hoc cū labore resurgit cum male cō-
suetudini repugnat. **H**abemus igitur
ex iam dictis quibz modis orit̄ aut p̄-
petrat̄ peccatum.

Capitulum .III. **G**

Nunc aut̄ vidē

dum est de peccatis capitalibz
seu mortalibz et circūstantijs eorundē
Peccata siquidē mortalia siue capita-
lia septē sunt in numero. videlicet su-
perbia. ira. accidia. auaricia. gula. in-
uidia. luxuria. que infinita mala cōse-
runt p̄mittentibz ea. **D**e hoc dicit bu-
go de sancto victore. **S**eptem capita-
lia sunt vitia. videlicet superbia. ira. in-
uidia. accidia. auaricia. gula. luxuria.
Ex his tria hominem expoliant. nā su-
perbia aufert homini deū. inuidia pri-
mū. ira seipsum. **Q**uartū vero spolia-
tum flagellat. quintū flagellatū et̄icit.
sextum eiecitū seducit. septimum sedu-
ctum seruituti subiicit. **A**nima em̄ raro
nalis in sanitate sua vas est solidū et in-
regz nullam habens corruptōem. quā
vicia venientia in eā hoc modo viriant
et corūpunt. **P**er superbiam inflat̄. p̄
inuidiā arefcit. per iram crepat. per ac-
cidiam frangit̄. per auariciam disp̄gi-
tur. per gulam inficit̄. per luxuriā con-
culcat̄ et in lutum rediḡit. **H**ec hugo.

Et norandū q̄ vnum peccatū
nascit̄ ab alio qd̄ sic apparet. **S**uperbia
q̄ vult omnes precellere vult si aliq̄s
ei equat̄. et sic ex ea nascit̄ inuidia. **I**n-
uidus vero q̄ de facili irascit̄ ei cui in-
uidet. ideo ex eo nascit̄ ira. sed ira cuz
se non p̄uindicare tristat̄. ideo ex ira
nascit̄ accidia. **A**ccidia vero psolatōez
querens facit auariz. **A**uarus aut̄ q̄ in

tpalibz abundat. magis exercere pōt
gulā. **G**ulaxero p̄uentris repletōnem
de facili spumat in libidinē et ita gene-
rat luxuriā. **E**cce quōvnum vitium mor-
tale nascit̄ ab alio. **S**ed nōnulli docto-
res dicunt q̄ ex superbia primo nascit̄
inanis gloria. ex inani gl̄ia inuidia. et
sic vitia subsequētia put̄ supra positum
est. **U**nde per quendā sic d̄r. **E**x super-
bia nascit̄ inanis gloria. **S**uperbo em̄
vult ab oībz laudari vt possit ab om-
nibz honorari. **E**x hac aut̄ inuidia na-
scit̄. q̄ dū laus appetit eadem alijs in-
uidet. **E**x hac itē ira. q̄ dum mēs ex
aliena felicitate torquef. necesse est vt
oculus mentis per iracundiā turbetur.
Ex ira aut̄ accidia. q̄ dū mens inordi-
nate turbat̄ omne bonū in fastidiz ei
vertit̄. **E**x accidia vero auaricia. quia
dū turbata mens est tristis et nullā in-
terius psolatōem sentit. foris eā in ter-
renis per auariciam querit. **E**x auari-
cia vero gula q̄ qd̄ p̄gregant̄ auaricia
gula depascit. vñ dītes solēt eē gulosi
sicut ille qui epulabat̄ quotidie splen-
dide. **E**x gula aut̄ luxuria. q̄ venter et
genitalia vicina sunt. **P**er vicinities
membroz sequit̄ psederatio vitioz.
Ex his itaq̄ vitijs sibz p̄s nexis q̄ si
catena psicitur qua pctōz ligatus ad
infernum trahit̄. **H**ec ille. **B**eatus etiā
grego. faciens mentionē de eisdē mor-
talibus peccatis similia sentit. adiun-
gens quasdam deceptōes quas p̄dī-
ctavicia suggerūt mēti ad seducendā
eā atq̄ peruertendā. **U**ā de hoc. xxxj
moral. exponens illud. **E**xhortationē
ducum et vlularum exercitus. sic dī-
cit. **T**emprantia quippe vitia que p̄ in-
uisibile contra nos p̄elium regnanti
super se superbie militāt. alia more du-
cum p̄eunt. alia more exercitus sub-
sequunt̄. neq̄ em̄ culpe oēs pari acces-
su cor̄ occupant. sed dum maiores et
o. iij.

pauce neglectam mentem p̄ueniunt
 minores etiā in numero ad illam se ca
 teruam fundūt. ipsa namq; vitioꝝ re
 gina supbia. dum deuictū cor plenece
 perit. mox illud septem p̄cipalib; vi
 cijs quasi quibusdā suis ducib; deua
 standum tradit quos videlicet duces
 exercitus sequit. q; ex eis p̄culdubio
 impoꝛtune vitioꝝ multitudines ori
 unt. **Q**d melius ostendemus. si ip̄os
 duces sp̄aliter vt possumus enumeran
 do p̄feramus. radix quippe cūcti ma
 li superbia est. **D**e qua scriptura testā
 te d; **I**ncium ois peccati supbia. **P**ri
 me eius soboles septem nimir; p̄inci
 palia vitia. de hac virulenta radice p̄
 deunt. s. inanis glōria inuidia ira tristi
 cia auaricia. ventris ingluuies. ⁊ lu
 xuria. nam q; his septem vicijs nos ca
 prosdoluit. idcirco redemptoꝝ noster
 ad sp̄uale liberationis nostre p̄elium
 spiritu semp̄iformis gratie plenus
 venit. **E**x his quib; videlicet septem
 quib; spiritalia. duo quoq; carnalia
 sunt. sed vnū quodq; eoz tāra sibi cog
 natione iungit. vt nisi vnū de altero
 p̄ferat. p̄ima namq; supbie soboles
 est inanis glōria. q; nimirum. dum va
 ni nominis potentiaz appetit. ne quis
 hanc alius adipisci valeat tabescit. **I**n
 uidia quoq; iram parit. ⁊ quanto in
 terno liuoris vulnere aīmus sauciā.
 tanto etiam mansuetudo tranquillira
 tis amittit. ex ira quoq; tristitia orit
 q; turbata mēs quo iordiate se p̄ntit
 eo adūciēdo se p̄sūdīt ⁊ cū dulcedinez
 tranquillitatis amiserit nihil hanc m̄
 si ex p̄turbatiōe subsequens meror; de
 pascit. tristitia quoq; ad auariciā deri
 uat. q; dū p̄sum cor bonuz leticie in
 seipso intus amiserit. vnde p̄solari de
 beat foras querit. ⁊ tanto magis exte
 riora bona adipisci desiderat. quanto
 gaudium nō habet. ad qd̄ int̄infecus

retrat. post hec vto duo carnalia vi
 tia. i. ventris ingluuies. ⁊ luxuria sup
 sunt. **S**ed cūctis liquet q; de ventris
 ingluuie luxuria nascat. dū in ipsa vi
 strubutione membꝝ ventri genitalia
 submixta esse videant. vnde dū in ordi
 nate reficit venter aliud. p̄uidubio ad
 p̄umelias excitat. **B**ene autē duces ex
 hortari dicti sunt. exercitus vllulare
 q; p̄ima vitia decepte mēri quasi sub
 quadā ratione se inserunt. sed innume
 ra que sequunt dum hanc ad omnem
 insaniam p̄rabunt. quasi bestiali cla
 more p̄fundunt. **I**namis autē glōria ve
 uictū cor q̄si ex ratione solet exhortari
 cū d; **D**ebes maiora appetere. vt qua
 potestate valueris multos excedere ca
 etiam valeas ⁊ plurib; p̄desse. **I**nui
 dia quippe deuictum cor q̄si ex ratione
 solet exhortari cū d; in quo illo vel il
 lo minor es. cur ergo ei equalis vel su
 perior non es. quanta vales. que ip̄i
 non valent. nō ergo tibi aut supiores
 esse. aut etiā equales debent. **I**ra etiam
 deuictū cor q̄si ex ratione solet exhor
 tari dicens. **Q**ue erga te agunt. equa
 nimit̄ ferri nō possunt. **H**ec imo pa
 tienter tolerare peccatū est. q; ⁊ si non
 eis cū magna exaspiratione resistit.
 contra te deinceps sine mensura accu
 mulant. **T**ristitia quoq; cor. quasi ex
 ratione solet exhortari cum d; **Q**ue
 habes vnde gaudeas cum tanta mala
 de proximis portas. perpende cū quo
 merore omnes metuendi sunt. qui in
 tanto contra te amaritudinis felle ver
 tuntur. **A**uaricia quoq; cor quasi ex ra
 tione solet exhortari cum dicit. valde
 sine culpa est. q; quedam habenda cor
 cupiscis. quia multiplicari non appo
 tis. sed egre pertimescis. ⁊ quod ma
 le alius retinet. ipse melius expendis
Ventris quoq; ingluuies deuictum
 cor quasi ex ratione exhortari solet cū

dicit Ad esum deus mundo omnia pdi
dit. et qui bono cibo saturari respuit.
quid aliud q̄ m̄nere p̄cesso p̄tradicit
Luxuria vero devictū cor quasi ex ratō
ne solet exhortari cū dicit Cur te in vo
luptate tua modo non dilatas. cuz qd
te sequat̄ ignoras. acceptum t̄pus in
desiderijs exp̄dere debes. qz q̄citus
pertransat̄ ignoras Si ei misceri de
us hoīes in voluptate coitus nollat. in
ipso exordio humani generis masculi
lū et feminā non creasset **H**ec est ducū
exhortatio. que dū incaute ad secretus
cordis admittit̄ familiaris iniqua p̄
suadet. quā videlicet exhortatōem exer
citus vlulans sequit̄. qz infelix anima
semel principalibz vitijs capta. dum
multis iniquitatibz in infamā vertitur
ferali iam inamitate vastat̄. hęc grego.

Capitulum V.

Distinquas dictū
est de peccatis mortalibz. siue
capitalibz in genere. nūc videndū est
de unoquoqz vitō seu peccato in specie
Et primo de superbia que est regina oī
um vitioꝝ videndū est quid sit **I**
Superbia vt d̄t augu. est peruerse celsi
tudinis appetitus. Nam sicut d̄t idem
beatus aug. Superbia inuidet omnibz
superioribz. s. qz illis non equat̄. infe
rioribz ne illi equent̄ ei. paribz. quia
ei equant̄. Unde elatio animi est viti
um quo quis pati non vult priorē vel
parem. **R** Dicit̄ autem superbia
inuitū omnis peccati triplici ratione.
Primo p̄pter causas que inuenitur in
omni peccato. qz in omni pctō inuenit̄.
Iste aut̄ p̄emptus est auersio a creato
re que in oī pctō ē. vbi p̄ponit̄ bonū
immutabile bono incommutabili. qz sic
sine caritate alie vtutes sunt nihil. ita
sine supbia alia vitia nihil sunt. abstra

lx superbiam et habebis grām qz deus
supbis resistit. humilibz aut̄ dat grām
Scdo qz p̄ncipiū fuit peccatoꝝ. hoc
em̄ in genere peccauit dyabolus in ce
lo. et primus homo in paradiso. **T**ercio
qz nascunt̄ ex ea alia vitia vt supra di
ctū est **I** Sciendū aut̄ est q̄ est q̄
duplex supbia vitz cordis. oris. ope
ris et habitus. **D**e qua beatus bernat.
adiungens quedam remedia sic dicit.
Est supbia cordis. supbia oris. super
bia operis. supbia habitus. **S**upbia
cordis est. qn̄ in oculis suis homo est
magnus. p̄tra quam sapiens orat̄ di
cens. **E**xtollentiam oculoꝝ meoꝝ ne
dederis mihi. **S**upbia oris vel lingue
que et iactantia d̄t est qn̄ homo non so
lum magna de se sentit sed etiā loquit̄
Unde ps. **D**isperdat dñs vniuersa la
bia dolosa. et linguam magniloquam.
Supbia operis est qn̄ homo quedam
superba vt magnus appareat agit. **D**e
qua itez psal. **N**on habitabit in me
dio domus mee qui facit superbiam.
Superbia habitus est qn̄ homo vt glo
riosus appareat p̄ciosus se ornare vesti
bus. **U**nde apostolus. **N**on in veste p̄
ciosa. **S**unt autem quinqz q̄
ad remediū tam mortifere pestis a do
mino rationali anime sunt p̄posita. lo
cus. corpus. temptatio dyaboli. p̄
dicatio xp̄i. et eius p̄uersatio. **L**ocus
qz exilium. corpus qz onerosum. tem
ptatio qz inquietat. p̄dicatio christi
qz edificat. et eius p̄uersatio qz infoz
mat. **H**is quasi quinqz sensibus deus
humilitatem operat̄ in anima. **S**icut
em̄ anima est vita corporis. ita deus ē
vita aīe **E**t sicut corpus mortuū est qd
per quinqz sensus non vegetat̄. ita ani
ma mortua est que per hęc dño non hu
miliat̄. hęc bern. **E**t qz vita aīe deus est
et sine grā dei ac boīs opibz aīa vivere
non p̄t. idō supbia valde fugienda est

et detestanda. quia ipsa est que priuat hominem gratia dei. et effectum boni operis viciat impedit et interficit. De primo beatus bernardus sic dicit. Superbia inuenta est in me et declinavit dominus in ira a seruo suo. ergo argumentum superbie. gratie priuatio est. Subtrahitur enim gratia interdum non pro superbia que iam est. sed que profutura est. nam superbo oculo veritatis non videtur. sincero patet ibi enim inuenit requiem mansuetus et simplex ubi dolosus opprimitur et elatus. De eodem etiam dicit remigius. Iusto dei iudicio omnis ei auferatur gratia diuini muneris qui moribus execrabilis superbie obruitur. et tumoris. huc remigius. **N**on autem opus bonum et virtuosum fit infructuosum et infectum propter vitium elationis ac superbie. probat hoc beatus bernardus sic dicens. Elatum cor durum et expers est pietatis. ignarum compunctio. sicum ab omni rore gratie spiritualis. Porro elationem fugere super omnia vitia necesse est. quisquis enim altum sapit opus eius et patientia vanum sapit. Superbia enim in penitentia vel patientia non committatur. Dicit enim de hoc damascenus. Nulla virtus nulla actio elucescere poterit. cui etiam minima scintilla superbie dinoscitur inherere. huc damascenus. **V**igilandum est ergo contra vitium superbie. quia omnem statum et conditionem hominum solet inuadere et temptare seculares videlicet nouiter conuersos et etiam iustos. De hoc per hugo. de claustris amine sic dicit. Superbia est que seculares possidet et retinet. nouiter conuersos terat et reuocat. iustos vero temptat et illudit. in secularibus apparz in nouiter conuersis notat. et in religiosis quandoque latet. Insidiatur secularibus. ut in prauo comprehendat opere. Religio-

nis vero insidiatur per gloriam laudis humane. huc hugo. **S**unt namque nonnulli. qui per cordis elationes alios quadam superba cogitatione despiciunt. Et si aliqui aliquos exterius venerantur. intus tamen in cordis secreto in sua cogitatione se eisdem preferunt. et si habent in se aliquod bonum etiam minimum statim oculos mentis a malis. que prius gesserunt auertunt. et solum paruum bonum. quod fecerunt tota intentione aspiciunt et propter hoc quasi sanctos se existimant. malaxero multa in quibus diuersi sunt non agnoscunt. De talibus beatus gregorius. xxiii. moral. super illo verbo. Omne sublime videt sic dicens. Omnes iniqui propter morem cordis elati cunctos quos cernunt. superbie fastu despiciunt et si quando exterius venerant. intus tamen in secreto cordis. ubi apud se sua estimatione magni sunt cunctorum sibi vitam meritumque postponunt. quia per elatam cogitationem cordis in cuiusdam se altitudinis arce posuerunt. Quibus bene per prophetam dicit. Ne qui sapientes estis in oculis vestris. Hinc etiam paulus ait. Nolite prudentes esse apud vosmetipsos. hinc ad saulem dicit nonne cum paruulus esses in oculis tuis. caput te constitui in tribubus israel. Paruulus est in oculis suis est. qui in eo quod semetipsum confiderat. imparem se alienis meritis pensat. nam quasi grande se respicit quasi quis. qui se super aliena merita elatione cogitatio extendit. David autem secundum divina gratia. Saul reprobo ad regni gubernacula possidenda seruauit. et tamen persequebatur aduersario mente se humili substernebat. cui diuino iudicio se flatu esse nouerat. illi se humiliter posponebat. cui per electio gratia inconuulsi se nouerat. meliore. **D**iscant igitur quomodo humiliari. primi debeant. qui adhuc quo loco apud deum ha-

beantur nesciunt. si sic fecerit electi humiliant illis quibus iam se per interna iudicia antepositos deprehendunt. hoc autem proprium electorum semper esse solet quod de se semper sentiunt infra quibus sunt. Hinc namque per eundem david dicitur. Si non humiliter sentiebam etc. Hinc magister gentium suos ammonens discipulos dicit. Superiores sibi inuicem arbitrantes. nam quod iniquus quisque in feriozem se omnem quem cogitat putat. Conuerso iustus studeat ut superioris quemlibet proximum attendat. ac ne dum se alij alter humiliat iter alter in elationem bene utraque partem ammonuit dicens. Superiores sibi inuicem arbitrantes. ut in cogitationibus cordis et ego illum mihi preferam. et vicissim me ille sibi. et cum ab utraque parte cor inferius premittit. nullus ex impenso honore subleuetur. Sed hanc humilitatis formam reprobi cognoscere vel tenere preueniunt. quia et si quando humilitatis speciem ostendunt. humilitatis vim intrinsecus seruare negligunt. quibus sepe accidit ut si quando unum quodlibet bonum vel minimum faciunt a malis suis omnibus respectu mentis auertunt atque hoc quod vel extremum bonum fecerunt tota intentione semper aspiciant et ex eo iam se quasi sanctos aspiciant. oblitri malorum omnium que commiserunt. vniuersarumque bonorum modum meiores quod fortassis facere nec perfecte potuerunt. si aut electis euenire solet. ut cum multa virtutum gratia polleant. unum eorum vel tenuissimum vitium fatigans pulset quatenus tunc ex quadam parte se infirmari considerant. De his virtutibus in quibus preualent se minime extollunt. dumque de infirmitate trepidant hoc quod vbi fortes sunt humiliter seruant. Sepe ergo reprobi per hoc quod unum vel minimum bonum suum incaute aspiciunt. ma-

la multa et grauiora in quibus diuersi sunt non agnoscunt. Et sepe electi per hoc quod tenuissimum malum suum infirmari trepidant. mira dispensatione agunt ut magna bona ad que perueniunt non amittant. Iusta itaque et occulta examinis mensura disponit ut iustos et mala adiungat illos et bona aggrauent. dum et isti ad perfectum bonum utuntur leuibus malis et illi ad augmentum mali instrumentum minimis bonis. Isti quippe inde perfectius in bono proficiunt unde magis temprant. Illi autem ad maius malum deficiunt unde de bono glorianant. Sic itaque male bono utitur impius. et bene maloytur pius. sicut sepe contingit ut alius ex cibo salutifero inordinate sumpto pestem languoris incurrat. alius veneno serpentis in medicamine ordinate perfectionis adhibito languore molestiam vincat. Ille ergo quod cibo salutifero uti recte noluit inde perniciose moritur unde alij salubriter viuunt. Ille autem quia veneno serpentis caute uti studuit inde salubriter viuunt unde alij perniciose moriuntur. Venenum ergo serpentis non ipsam nequiciam sed suggestionem nequicie dicimus. quod nolentes sepe remittentes temptamur. quod tunc in medicamen vertit cum mens virtutibus erecta circumspicit contra se temptacionibus humiliat. Iniqui itaque atque ab approbatione interni examinis reprobi dum quelibet opera faciunt in quibus virtutibus emittant. humilitatis sensum penitus ignorant. quod minimis huius leuissimum membra sunt. de quo superna voce dicitur. omne sublime videt. hoc gregorius. Sciendum quoque est quod alia vitia illas virtutes solummodo impediunt quibus ipsae virtutes destruantur ut videlicet ira patientiam. gula abstinentiam. libido continentiam expugnant. superbia vero nequaquam vnius virtutis

Liber .II. Dist. I. Ca. V.

interemptrix est. sed contra oēs virtutes se erigit. vt quicquid illa inuadente agit. deo placere non potest. qz p hoc solum vane glorie seruit. Cuius etiam mentem hæc pestis operit. clauso cordis oculo iudicij equitatem perdit. nam cuncta que ab alijs bene fiunt displicent et sola que ipse egerit etiam praua placent. Aliena opa semper despicit. miratur semper que ipse per se facit. ipsa etiam supbia alios in rebus secularibus alios in spiritualibus proficit. aliter in infimis et terrenis rebus. aliter in summis celestibusque virtutibus. Aliter hoc vitium temperat plures. aliter subditos. prelato namque suggerit in cogitationibus. qz solus vite merito super ceteros excreuit eiusque mentem erigit. viles atque inutiles eos qui subiecti sunt ostendit. ira vt nullam quasi dignum respiciat. cui equanimiter loquatur. At contra subditorum corda superbia instigat. vt sua acta considerent funditus negligant. et semper tacitis cogitationibus rectoris indices fiant. qz dum in illo quod reprehendere debent impotente respiciunt. in semetipsis quod corrigant nunquam vident. Ista tangit beatus Gregorius. adiungens etiam quedam remedia contra. lxx. xxxiiiij. moralium. exponens illud. Ipse est rex super omnes filios superbie sic dicens. Scriptum est initium omnis peccati superbia. Per hanc enim ipse leuiathan. i. diabolus occubuit. per hanc sequentes hominem strauit. eo etenim telo salutem nostre immortalitatis impetit. quovitas sue beatitudinis extinxit. vnde bene superbia radix vitiorum esse monstratur. Sic enim inferius radix regis sed ab illa rami extenduntur exterius. ita superbia intrinsecus celat sed ab illa protinus vitia alia pullulant. Inuis namque prius ebullit in elatione quod foris postmodum spumet in opere. Sed

quod occasio de superbie discussione se prebuit. debemus hanc sollicitius subtiliter usque discutere atque ad humanas mentes quantum vel qualis veniat et quibus qualiter surripiat demonstrare. Alia quippe vitia eas solummodo virtutes imperunt. quibus ipse destruit vt videlicet ira patientiam. castitiam abstinenciam. Libido continentiam. expugnet. Supbia autem quam radicem omnium vitiorum diximus esse nequaquam vnius virtutis extinctionem prentam. contra cuncta anime membra se erigit. et quasi generalis et pestifer morbo corpus omne corrumpit vt quicquid illa inuadente agit. etiam sic esse virtus ostendit. Ut per hoc non deo sed soli vane glorie seruiatur. quasi enim tyrannus quidam obsessam ciuitatem interimit. cum mentem superbia interumpit. et quo vitiores quemque cepit eo in dominio durior exurgit. quam quo ampliores siue humilitate agit virtutes eo lacius ista dominatur. Quisquis igitur in se tyrannidem huius pestis captiuam mente suscepit. hoc primum tantum patitur. quod clauso cordis oculo iudicij equitatem perdit. non cuncta que ab eis bene gerunt displicent. et sola ea que ipse prave egerit placent. Semper aliena opa despicit. semper miratur quod facit. quod et quicquid egerit egisse se singulariter credit. et cum in cunctis se transcendere ceteros estimat. per lata cogitationum spacia secum deambulans. laudes suas tacitus clamat. Nonnumquam vero ad tantam elationem mens ducit. vt in eo quod timet. etiam per ostentationes locutionis effrene. sed tanto facilius ruina sequitur. quanto apud se quisque impudentius exaltatur. Sciendum quoque est quod ipsa hæc de qua loquimur elatio. alios ex rebus secularibus. alios vero ex spiritualibus possidet. Alter namque in tumescit auro. alter eloquio. alter in infima et

terrenis rebz. alter summis celestibus
virtutibus vna tñ et eadem ante dei ocu-
los agitur. Quis ad humana corda ve-
niens in eoz obturibus diuerso amictu
palliet. nam cū is qui prius de terrēa
facultate supbiebat postmodū de san-
ctitate extollit. nequaquā cor eius elati-
o deserit. sed ad eum cōsuetudinem
vt cognosci possit neque vestes mutauit.

R Sciendum quoque est quod aliter
hæc prepositos. aliter subiectos temp-
tat. Prelato namque in cogitationibus
suggerit. quod solus vite merito super ce-
teros excreuit. et si qua ab eo aliquan-
do bene gesta sunt. hæc impoꝛtune eius
to bene gesta sunt. hæc impoꝛtune eius
animo obicit. et cū hunc singulariter
deo placuisse insinuat vt facile sugges-
ta persuadeat. ipsa ad testimonium pote-
statis tradite retributioꝛum vocat dicēs

Quia nisi omnipotens deus te omnibus
his meliorem cerneret. omnes hos sub
tuo regimine non dedisset. Cuiusque me-
tem mox erigit. viles atque inuiles eos
qui subiecti sunt ostendit. ita vt nullū
tam quasi dignū respiciat. cui equanimi-
ter loquat. **U**nde mox mentis tran-
quillitas in irā vertit quod dum cunctos
despicit. dū sensum vitamque omnium si-
ne moderamine reprehendit. tanto se
ineffrenacius in irā cundia dilatat quā
to eos qui sibi commissi sunt esse sibi met
indignos putat. **A**t contra subditoꝛum cor
superbia instigat. hoc summope agere
nititur vt sua acta funditus considerare
negligant. et semper tacitis cogitationi-
bus rectoris sui iudices fiant. quod dum
in illo quod reprehendere debeant impoꝛ-
tune respiciūt. in semetipsis quod corri-
gant nunquam vident. **U**nde et tanto acri-
us pereant quanto a se oculos auertūt.
quod in huius vite itinere offendentes cur-
runt dū alibi intendūt **E**t quidem pec-
catoꝛes se esse asserunt. nec tamen tan-
tum. vt tam noxie in regimine persone-

tradantur. et dum eius facta despiciūt
dum precepta preternunt. ad tantā vbi-
que infamiam deuoluunt vt eū res hu-
manas curare non estimant. quod ei quez
quasi vite rigore precedunt esse sibi cō-
missos volent. **S**icque dum contra rectoꝛ-
em supbiunt. etiam contra iudicia p̄di-
toris intumescūt. et dū pastoris vitas
diudicant. ipsam quoque sapiam cun-
cta disponentis impugnant. **S**epe au-
tem rectoris sui dictis perne obuiāt.
et eandem vocis superbiam libertatem
vocant. **S**ic quippe elatio se quasi pro
rectitudine libertatis obicit. sicut se ti-
more pro humilitate suppoit. **T**am sicut
plerique verinent ex timore et tamen ta-
cere se existimant ex humilitate. **T**ra-
nonnulli loquuntur impatientiam elati-
onis. et tñ loqui se credunt per liberta-
tem rectitudinis. **A**liquando etiā sub-
diti perua que sentiunt nequaquam pro-
dunt. et hi quoque loquacitas vix p̄p̄s-
citur nonnunquam ex sola amaritudine in-
rima rancoris obricescunt. **Q**ui per tu-
morem mentis procacitatis sue verba
subtrahentes dum male loqui soleant
peius taceant. quia cum peccantes ali-
quid de correctione audiunt. indignā-
tes etiam verba responsioꝛis suspendūt.
Cum his quando asperere agitur. sepe ad-
querere vocem de hac ipsa asperitate p̄-
siliunt. **C**ū vero eos magistri sui blan-
de preueniunt. de hac etiā humilitate
qua preuenti sunt grauius indignantur
et tanto eoz mens fastius accenditur.
quanto consideracius infirma iudicat.
Hi nimis quod humilitatem que virtutis
mater est nesciunt vsum sui laboris p̄-
dunt. etiam si qua bona sunt que pari
videantur. quod surgentis edificij robusta
celositas non figit que nequaquam p̄ fun-
damenti fortitudinem in petra solidat.
Soli fruiue crescit quod edificat. quod autem
molē fabricæ humilitatis fundamēta

non parant. quos bene ab intimis pro
dimus. si pauca in exterioribus ostēda
mus. Cunctis namque apud se superbis co
gitationibus tumentibus inest clamor in
locutione. amaritudo in silentio. dis
solutio in hilaritate. furor in tristitia.
honestas in ymagine. erectio in sensu.
rancor in responsione. horum mens semper
est ad irrogandas contumelias vali
da ad toleranda infirma. ad obiam pi
gra. ad lacendum vero alios importuna
ad ea que facere debet et preualet igna
ua. ad ea autem que nec debet nec preua
let parata. Ad hoc autem quod latenter desi
derat querit. ut cogat quod dum metuit
ex desiderio suo vilescere. operatur vim in
ipsa sua voluptate tolerare. Igitur quod hu
manos animos aliter temptari ex rebus
carnalibus atque aliter ex rebus spiritali
bus diximus audiant illi. Omnis ca
to senum et gloria eius sicut flos feni.
audiant isti quod quibusdam post mira
bilia dicit. Nescio vos unde sitis. Disce
vite a me omnes qui operamini iniqui
tates. Rursum quod aliter temptari pla
tos atque aliter subditos profari sumus.
audiant illi quod per sapientem dicit. Res
crozem te constituerunt. noli extolli. sed
esto in illis quasi vnus ex illis. Audiāt
isti. Obedite prepositis vestris et subiace
te illis. ipsi enim puigilant quasi rationem
pro animabus vestris reddituri. Audi
ant simul omnes. Deus superbis resistit
humilibus autem dat gratias. Audi
ant omnes. Immundus est apud deum
omnis qui exultat corde suo. Contra hu
ius languoris membra andiamus cun
cti. quid in gratia vitas doceat dicēs.
Discite a me quod mitis sum et humi
lis corde. Adhuc namque dei filius for
mam nostre infirmitatis suscepit ad
huc inuisibilis. non visibilis solū sed
etiam despectus apparuit. Ad hoc contu
meliam et ludibria et irrisionibus probra

passionum tormenta tolerauit. ut super
bum non debere esse hominem doceret hu
milis deus. Quanta ergo humilitatis
est virtus. propter quam solam veraciter e
docendam is qui sine estimatione ma
gnus est. usque ad passionem factus est
paruus. Quia enim originem peccationis
nostre se prebuit superbia diaboli. in
strumentum nostre redemptionis in
uenta est humilitas dei. Hostis qui pro
pe noster inter omnia voluit fieri elatus.
redemptor autem noster magnus manens
super omnia. inter omnia dignatus est fieri par
uus. Sed melius et elationis carnem de
regimus. et humilitatis fundamenta
aperimus. si breuius commemoratione
perstringimus quid de mortis auctore.
qui de peccatore vite dicat. Ille namque
dixit. In celum ascendam supra astra
celi exaltabo solium meum ascenda super
altitudinem nubium et similis ero alti
tissimo. De auctore dicit paulus. Cum
in forma dei esset non rapinam arbitra
tus est esse equalem se deo sed semetip
sum exinamuit formam serui accipiens
Ille nihil aliud mentes docet sibi sub
ditas quam celsitudinis culmen appetere.
cuncta equalia timore mentis transire
dere. societatem omnium hominum in alta elatio
ne transire ac sese contra potentiam creato
ris erigere. Ille autem ad spura. et pal
mas et colaphos ad spinam coronam
ad crucem et lanceam atque ad mortem veni
ens. membra sua admonet dicēs. Si
quis mihi ministrat me sequatur. Quia
ergo redemptor nostra corda erigit humili
tatem. leuiathan iste rex dicitur superborum. ap
te cognoscimus. quod euidentissimum re
proborum signum superbia est. at contra humi
litas electorum. Cum ergo quod quisque habeat
cognoscit. sub quo rege militet inue
nit vnusquisque enim quasi quendam titulum
portat operis. quo facile ostendat sub ca
uis seruiat potestate rectoris. In per

euangelium dicitur. **A** fructibus eorum cognoscetis eos. Ne nos leuiat hanc istius mentis mira faciendo fallerent. aptum si gnus dominus quo deprehendi valeat omnino dicitur dicens. ipse est rex super omnes filios superbie. **Q**ui et si aliquando fictas spem humilitatis assumunt. semetipsum in celare in omnibus nequaquam possunt. quod eorum superbiam diu latere non sustinent. et cum ex alia regis ex alia actione denudantur. **Q**uivero sub rege humilitatis militant. semper pauidi atque ex omnino latere circumspicere aduersum iaculum elationis pugnant. et quasi peruenientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiunt. dum in semetipsis principaliter humilitatem tuentur. **H**ec gregorius in moralibus. **N**otandum est etiam quod sunt nonnulli qui licet in statu humili sint positi apud se in sua estimatione magni et superbi esse non desistunt. **H**ic tales alios preesse desiderant. adulationes querunt. fauoribus intumescunt. ventura gaudia querunt. **D**e quibus dicit beatus gregorius. **X**viiij. moralibus. **M**ulti sunt qui pauli esse despiciunt. vnde conuenit ut etiam in humilitatis loco immanes apud se esse minime desistant. **H**os plerumque videmus honoribus excolli. voluptatibus perfrui rerum multiplicitate dilatari. **H**ic sepe nihil nisi preesse ceteris appetunt. a multis timere gratulantur recte vivere negligunt. et recti famam habere cupiscunt. adulationes querunt. fauoribus intumescunt. futura gaudia non querunt. quod qui transitorie occupationibus obcecant eterne lucis quanta sit claritas nesciunt. et dum in rebus terrenis superbiunt. celestis sibi luminis aditum claudunt. **V**eritatis eius lumen quod elatis occupatisque mentibus absconditur. **H**ec gregorius. **T**ales igitur cum ad prelationis honorem perueniunt. metu sibi

a subditis erigunt. et quasi deus honorari volunt. **S**ed superbus rector totiens ad culpam apostasie dilabitur quotiens preesse hominibus delectatur. nec etiam potest culpe numerari que in regimimbus a superbis preelatis committuntur. qui per vitium ambitionis preelationis culmum subintraverunt. **D**e huiusmodi superbis rectoribus beatus gregorius. **X**viiij. moralibus. sic dicit. **S**epe novimus quod plerique qui presunt inordinatum metum a subditis erigunt. et non tam propter dominum quam pro domino venerari volunt. **I**ntus enim se tumore cordis extollunt. cunctosque subditos in sua preparatione despiciunt. nec descendendo consulunt. sed dominando premunt. quod videlicet alta se cogitatione erigunt. et equales se illis quibus preesse coningit non agnoscunt. **H**unc tumorem per prophetam dominus in pastoribus increpans ait. **T**os autem cum austeritate impabatis eis et cum potentia. **I**psa enim bona que subditis dicunt dominando potius quam consulendo. profertur. quod si quicquid eis videlicet quasi ex equo egerent. semetipsos existimant deiecisse. singularitate enim gaudet culminis et non equalitate conditionis. **H**ec tumentia corda rectorum subtiliter dominus prestat bene contra eos dicitur. **Q**ui dicit regiam postata. vnde unusquisque superbus rector totiens ad culpam apostasie dilabitur quotiens preesse hominibus delectatur. et honoris sui singularitate letatur. **S**ub quo est fit non considerat. et quod equalibus quasi non sit equalis exultat. **U**nde autem hec radix victorum pullulat in corde regentium. nisi ex imitatione illius qui respectis angelorum societatis dicitur. **A**scendat super altitudinem nubium. et similis ero altissimo. **Q**uia unusquisque rector quotiens extollitur in eo quod ceteros regit. totiens per illam presumptum superbie a summi rectoris iugo se patitur et cum equales sibi subditos despiciat. **p. ij.**

cit. eius sup se dominium sub quo oēs
 equales sunt non agnoscit et dū domi
 nando p̄sunt. exemplo sue supbie sub
 ditos ad impietatem trabūt Ad vitā
 namq; pietatis ducerent si subditorū
 oculis hūilitatis exempla mōstrarent
Dux est aut̄ impius. q̄a tramite veri
 tatis exorbitat. et dū ip̄e inpreceps ru
 it. ad abrupta seq̄ntes inuitat. **D**ux ē
 impius. qui p̄tumoris exempla. viāz
 ostendit erroris **U**nd̄ necesse est vt is
 qui p̄est. qui exempla subditis p̄beat.
 solerter attendat. et tantis se sciat viue
 re. quātis p̄esse. ac vigilanter inspiciat.
 ne in eo q̄ prelatus est intumescat.
 ne iura debite potestatis imoderatius
 erigat. ne discipline ius mutet̄ in vigo
 rem supbie et vnde a pueritate subdi
 tos restringere poterat. inde magis in
 tuentiū corda p̄uertat **U**nd̄ aut̄
 debet hōim dūcatuz suscipere. qui nescit
 hōies bene viuēdo p̄ire. ne qui ad hoc
 eligit. vt alioz culpas corrigat. qd̄ re
 secare debuit. ipse p̄mittat. h̄c inde se
 q̄ qui p̄sunt circumspiciant vt et sibi
 et subditis viuant. vt et bonum qd̄ faci
 unt in tra sinum mentis abscondant et
 tñ ex eo ad p̄fectū seq̄ntium exempla
 recte opationis imp̄ciant. vt subdito
 rum culpas aīaduertentes corrigant.
 nec tñ per vim eiusdem aīaduersionis
 intumescāt. vt quedā leuiter correpta
 tolerant. nec tñ discipline vincula ea
 dem lenitate soluant qua dissoluant et
 quedam tolerando dissimilent. nec tñ
 ea crescere dissimilando p̄mittant. la
 boriosa sunt ista et nisi diuina gratia fulti
 ar. ad custodiendū difficilia sunt. **U**nd̄
 magnope curandū est. vt qui regēdis
 hōib; p̄fert apud se in secretario cor
 dis in cathedra p̄sedeat humilitatis
 cūq; iudicanti ei a ceteris foris assisi
 tur. vigilantī oculo incessanter aspiciat.
 cui qñq; iudici ip̄e de his iudican

dis assistat. et quātō nunc ante eū quē
 non videt sollicitius trepidat. tātō eū
 cū viderit securior cerneret. **P**enser et
 go qz qui ad satisfaciendū districto iu
 dici de sua tantūmodo aīa fortasse vit
 sufficit. et ad regendū subditis p̄est.
 reddendo rōem tpe iudicij quomodo
 apud districtū iudicēz ille sufficiat vt
 ita dicam. qui regere tot solus aīmas
 habet **Q**ue nimirū cogitatio si assidue
 mentem excoquit. omnem supbie tu
 morem p̄mit. et rector p̄uidus rāto
 iam neq; rex apostata neq; dux impi
 us vocabit̄. quanto ei cogitatio solū
 cita potestas que accepta est nō hono
 sed onus estimat̄. nam cui esse iudicē
 liber. huic tñ iudicem videre non liber
 numerari em̄ culpe nequeunt. que ha
 bende potestatis amore p̄petrant **T**ūc
 solum vero potestas bene regit̄. cū non
 amando sed timendo retinet̄. que vt
 ministrari recte valeat. oportet primū
 vt hanc non cupiditas sed necessitas
 imponat. **P**otestas autē nec formidi
 ne debet deseri. nec ex libidine ample
 cti. **N**e in peius quis quasi ex humili
 tate superbiat. dum diuine dispensati
 onis ordinem fugiendo contemnat.
 aut eo iugum superm̄ rectoris abiciat
 quo eum super ceteros p̄marus regi
 minis delectat. **P**otestas ergo cū p̄ci
 pitur. non ex libidine amāda est. s; ex
 longanimitate toleranda. vt inderit̄
 ad iudiciuz salubriter laus sit. vñ nūc
 ad ministeriū patienter innotescit. **H**ec
 greg. **X** **Q**uō aut̄ verus p̄latus
 ac rector circa subditos sibi cōmissos
 se habere debeat **I**dem beatus grego.
 xxvj. moral. sic d̄t. **S**ummus itaq; lo
 cus bene regitur. cū is qui p̄est vitis
 potius q̄ fratrib; dominat̄ **C**unctos
 quippe natura equales genuit. **E**t aut̄
 alijs ad regendū alijs p̄mittat̄. nō eos
 natura s; culpa p̄ponit als postponit

Viris autem debent rectores erigi, quorum etiam causa preferuntur. et cum delinquentes corrigant, solliciti attendant ut per disciplinam culpas quippe iure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam equales se ipsos fratribus quos corrigant agnoscant. Quis plerumque dignum etiam est ut eosdem quos corrigimus tacita nobis cogitatione preferamus, illos namque per nos vitia discipline vigore feriunt, in his vero que ipsi committimus ne verbi quidem ab aliquo inuentione laceramur, tanto ergo apud deum obligatiores sumus quanto apud homines inulte peccamus. Disciplina autem nostra subditos tanto diuino iudicio liberiores reddit, quanto hic eorum culpas sine vindicta non deserit. Seruanda est itaque in corde humilitas et in opere disciplina, atque inter hec solliciter intuendum est ne deus immoderatus custodit virtus humilitatis soluant iura regiminis, et dum prelati quisque plus se quam deceat de se, subditorum vitam stringere sub discipline regimine non possit. Teneamus ergo ex terius quod per alios utilitate accepimus. Teneamus interius quod de nostra est ratione sentimus, sed tamen decenter quibusdam etiam penitentibus signis tales nos apud deum esse ipsi etiam qui nobis commissi sunt non ignorent, ut de adroitate nostra quod formidant videant, et de humilitate quod imitent agnoscant. Seruato autem regimine ad cor nostrum sine cessante ne redeamus et consideremus assidue quod sumus equaliter cum ceteris conditi non quod temporaliter ceteris prelati. Potestas enim quanto exteriorius eminet, tanto interiorius debet premi ne cogitatione rapiat, ne in delectationem sui animum non possit cui se libidine dominandi superposuit. **Benedavid regni potentiam re-**

gere nouerat, qui elationem eiusdem potentie semetipsum premeudo vicerat dicens. **D**ne non est exaltatum cor meum, quicquid in eiusdem humilitatis augmento subiunxit, neque elati sunt oculi mei, atque addidit. **N**ec ambulavi in magnis, qui adhuc semetipsum subtilissima discutiens inquisitione ait, neque in mirabilibus super me. **O**mnesque etiam cogitationes a fundo cordis exhauriens subiungens ait. **S**i non humiliter sentiebam sed exaltaui animam meam. **E**cce humilitatis hostiam ab intimo cordis oblatam sepe replicat, et iterum atque iterum confitendo non cessat, eamque multipliciter loquens iudicis sui oculis ostendit. **Q**uid est hoc et quomodo istud sacrificium deo placere cognouerat, quod in conspectu eius tanta iteratio exordis immolabat, nisi quod vicina esse superbia potentibus solet, et pene semper rebus affluentibus elatio socialis. **E**t quod sepe honoris abundantia duriciam dat tumoris, nimis est verum nisi cum in sublimium cordibus regnat humilitas morum. **U**nde pensandum est quod potentes quicquid cum humiliter sapiunt culmen extraneae et quasi longe posite virtutis attingunt, et recte hac virtute dominum quantoties placant, quod illud ei sacrificium offerunt quod potentes vix inuenire possunt. **S**ubtilissima namque ars viuendi est culmen tenere, gloriam reprimere, esse quidem in potentia, sed potentem se esse nescire. **R**ecte itaque de talibus dicitur. **D**eus potentes non abiecit cum ipse sit potens. **D**eus quippe imitari desiderat, qui fastidium potentie alienis intentus vilitatibus non suis laudibus inflatus administrat, qui platus ceteris prodesse appetit non posse. **T**umoris namque elatio non ordo preteritis in crimine est. **P**otentiam deus tribuit, elationem vero potentie malicia nescientis inuenit. **T**ollamus ergo quod de nostro primum

p. iij.

et bona sunt que deo largiente posside-
mus. hęc greg. Omnis igitur homo cuius-
cunque conditionis siue sit plarus siue sub-
ditus siue religiosus siue secularis hu-
ic piculoso vitio resistere studeat. et ip-
sam superbiam mox ut oriri ceperit ab-
scindere festinet. ne dum negligenter ad-
mittit ipsa visu in corde roborerur. Ad
hoc hortatur beatus greg. xxiiij. moral.
sic dicens. Vitium supbie ab ipsa mox
radice secandus est ut cum latenter orit-
tunc vigilanter abscindat. ne visu ro-
borer. Difficile enim quisque in se inue-
teratam superbiam deprehendit. quia nimis
tunc hoc vitium quanto magis patimur
tanto minus videmus. Sic quippe
supbia in mente sicut in oculis caligo
generat. quo hoc se lacius dilatat. eo
vehementius lumen angustat. Paulus
per ergo elatio in precordiis crescit. et
cum se vastius extenderit. oppresse men-
tis oculum funditus claudit. ut capti-
uus animus elationis typum pati possit
et tamen id quod pariter videre non possit. hęc
greg. Et nisi tumor elationis statim cum
in corde oritur suffocet. coram deo om-
ne meritum nostre actionis extinguat.
De quo idem beatus greg. xxvj. mor-
tal. sic dicit. Ante subtile veritatis exa-
men. securi omnino non sumus. si etiam
humano iudicio quod in nobis reple-
ndi debeat. non habemus. Nam plerum-
que negligentius cogitantes elatione
pulsam. quam tamen tacentes premi-
mus. sed tamen nisi retractione concen-
tra tumor occultus in ipso cubili cordis
in quo oritur suffocet. coram districto iu-
dice omne meritum actionis nostre ex-
tinguit. Hinc ergo pensandus est illa
cordis elatio. quanta ad aduersione da-
nabitur. que visque ad audaciam veis nu-
tritur si neque hęc est excusabilis. que in cor-
de latenter oboritur. Considerandum
quoque qualis intrinsecus regnet. que

eo visque seruata est ut etiam foras erumpere
non erubescit. hęc greg. **A** Sciendum
etiam quod quatuor sunt species supbie.
Prima est cum homo a se ipso estimat
habere. quod habet. Secunda si de sup-
datum credit suis meritis hoc se acce-
pisse putat. Tercia cum iactat se habere
quod non habet. Quarta quoniam ceteris de-
spectis singulariter vult videri. hos qui-
tuor modos tangit beatus gregorius.
xxiiij. moral. sic dicens. Quatuor quippe
sunt species quibus omnis tumor ar-
rogantie demonstratur. Cum autem bonus
a seipso habere se estimat. aut sibi da-
tum desuper credunt. sed pro suis hoc me-
ritis se accepisse putant. aut certe cum
se iactare ceperint. de his que non ha-
bent. aut despectis ceteris singulariter
videri appetunt. bonum habere. quod ha-
bent. hęc greg. **S**unt etiam secundum
beatum bernardum. xij. gradus supbie.
Qui sunt curiositas. mentis lenitas.
inepta leticia. iactantia. singularitas
arrogantia. presumptio. peccatorum
defensio. simulata confessio. rebellio. li-
bertas peccandi. consuetudo peccati. Au-
merus istorum sic accipitur. homo per sup-
biam deo iniuriatur. cui debet esse subie-
ctus. homini cui debet esse par. et homini
cui debet esse inferior. Sex primi gra-
dus determinant secundum iniuriam proximi. cui
debet esse par. Quatuor alij secundum iniuriam
que fit homini superiori. Duo ultimi de-
terminant proprie quantum ad iniuriam. que
deus immediate fit. hoc ideo dicitur quod supe-
riores gradus in deum redundat. sed
mediante primo. Gradus autem vocantur
quia a minore fit progressio ad maius. pri-
mus enim malus. secundus peior. et sic af-
cendendo inimicis quod ultimus est pessimo-
mus. In iniuria que est respectu paris est
minor. illa vero que est respectu superio-
ris est maior. sed illa que est respectu
dei est maxima. propter quod et taliter

timus. Dicit et beatus augu. Studen-
dum est. ut bene uiamus. sed a laude
hoim cauendū. si hic laus querit. illic
remuneratio amittit. hęc ille. Est mirā-
dum qd sunt nonnulli religiosi. qui post
contemptum auri et argenti suam pau-
peratē pro uili p̄cio. hoc est uana glo-
ria uenale faciunt. de hoc dicit beatus ber-
nardus. Vix est ut qui aurū et argentū
prempsimus. et neglectis illis glorio-
sis. sordido intumescimus et thesaurū
paupertatis uili p̄cio populari aure ve-
nalem facimus. hęc bern. Nemo ergo
querat laudari in uita ista. sed oīs glo-
ria uiscu iusq; religiosi intus in con-
scientia debet esse. nō extra. Ad hoc hor-
tat beatus bern. etiam quibusdā aspis
uerbis sic dicens. Fratres nemo uestruū
uolit laudari in ista uita. quicquid fa-
uoribus captas. qd ad deū non retulis-
is si furaris. unde tibi gloria puteida
pulis. Quid nequius seruo usurpan-
ti sibi gloriam domini sui. p̄pterea oīs
gloria sanctorū intra nos foris est. hęc
bern. Unde fugienda est uana gloria
qz sicut uermis ligna corrodit. sic hoc
uiciū aīam corrodit et p̄sumit. Nā in-
grediendo cor oīa que intus sunt bona
aufert. teste crisostomo qui dicit. Sicut
uermis lignū corrodit. et erugo ferruz
ita uana gloria nutrientem se p̄dit aī-
mam. ideo multo studio opus est ut
hanc destruamus passionem. nam oc-
culte ingredit cor. et omnia que intus
sunt insensibiliter aufert. hęc crisosto-
mus. Cum igitur pulsatur aliquis uana
gloria. ad memoriā reducat mala ad-
acta. que contra dominum fecit. et reco-
gnoscat se puluerē esse. et eo citius hęc
uiciosa pestis in corde quiescet. Unde
beatus grego. Cum bona fratres agi-
tis. semp ad memoriā acta mala re-
uocate. ut dum caute culpa agnoscat.
nunq; de bono ope animus leuet. Qū

etiam beda. uiciū uane glorie meli-
us cauere non potest. qz ut ad p̄scias
nostras redeamus. nosq; puluerē esse
p̄sideremus. et si quid boni nobis in-
esse deprehendimus. non nobis sed deo
ascribamus. hęc beda. Unde bonum o-
pus qd agimus et abscondendum est
p̄pter uiciū uane glorie. et tñ aliqui pub-
licandū. p̄pter edificationem aliorū. qd
suadet beatus ambrosius sic dicens. Bo-
na nostra que agimus et p̄pter timorē
uane glorie aliquando debemus absco-
dere. et p̄pter aliorū utilitatez nonnunq;
p̄palare. hęc ambrosius. Ille nāq; qui
iam humilitate firma fundatus est. te-
bet alijs qd agit. p̄pter edificationem p̄-
palare illi uero qui adhuc exant amo-
re uane glorie bona sua opera in ocul-
to agant. ne mercedem p̄pter hmoi uā-
nitatez pdant. unde ysidorus. Ille de-
bet publicare bonū qd agit qui p̄fecta
humilitate fundatus est nulla iam ela-
tione p̄tinget. nam is qui se intelligit
amore adhuc laudis pulsari facta bo-
na in occulto agat. ne forte qd egerit
p̄dat. Interdū namq; etiā uiri sancti
tangunt elatione. s; ab huius surrepti-
oīs malo humilitatis p̄p̄tione pur-
gant. hęc ysid. Si igitur ut dicit crisosto-
mus. in alicuius cor cogitatio uana ascēdit
desiderans apparere hoīb; aīa aut in-
telligēs tradixerit. ille non p̄pter ho-
mines fecisse uidetur. qz qd cogitant
passio carnis est. qd elegit iudiciū rō-
nis est. hęc crisosto. Dicit beatus fulg-
entius. In operibus bonis si te laudet humana
lingua. tu laudē a solo deo desidera. sic
fiert dū laudes ab hoīb; nō queris
deus laudē in operibus tuis. Et notandū
qd uana gloria facilliter p̄temit. dum
non offertur. cum uero oblata fuerit
difficiliter ei resistitur. teste beato au-
gustino qui sic dicit. Facile est lau-
dem non cupere. dum non negatur.

difficile tamen est ea non delectari cū offerretur. **hxc augu.** Veruntamen ppter tales incurfus seu tempratōnes vane glorie bonū opus siue sit predicatio siue qd̄cunq; aliud per qd̄ proximus edificari potest non est obmittendū. sed huīsmodi vitio cum mentē pulsauerit. fortiter est resistendū. q̄ repugnando resistendo quibuscūq; virtus merces a deo copiosa acquiri. **De hoc dicit petrus damiani.** Oportet vt dum amīmaz fructus per predicatōnem acquiri. non humana laus. non aliqua honoris reuerentia mentis intentōe querat. q̄ si vltimo oblatu honoz volentibus nobis ingerit. necārium est vt in pavimento cordis sub districto discipline pede calceat̄ vt lux venentis serpens in seipso suggestiōnis capite iētū sentiat. ne nos qd̄ absit in extremo bonē opationis calcaneū morderē presumat. **Necn̄ ob id est amīmaz utilitas deserenda.** sed vt reuera strenui bellatores dū nosmetipsos humilitatis clipeo ab iniecto elatōis telo ptegimus. primos nostros ad fortiter agendum sancte exhortatōis vocib; excitemus. **Sic nimir̄ nobis duplex merces acq̄ritur dū ex ipso caritatis officio quod pie primis nostris impendimus. belli cus labor orit̄ quē repugnando vincimus. nā quo valentior ictus impingitur eo nobis locupletius peracta victoria premiū cumulat̄. **hxc petrus dami.** Qd̄ igit̄ dictum est de predicatiōe. sic de omnib; virtutib; accipiēdum est p quas primus potest edificari. **Notandum etiā q̄ pia corda cum se laudari intelligunt de his que ipsi non habent nequa q̄ sentiant. cū vero laudant̄ de bono qd̄ forte habēt. toto tñ nisi huīsmodi fauorē a se repellere student. **Uñ beatus bern. de hoc d̄r.** Qui humanas laudes pfecte psuevit ptemnere. cuz se****

laudari percipit de eo quod in se nouit nō esse. nullatenus acquiescēs illud sibi p̄memorat. **Cū vero laudari se p̄p̄erit de bono qd̄ se fortasse habere p̄gnoscit. nihilominus quantū in se est sc̄toreritatis curat a se repellere iaculuz fauoris dāns gloriā deo et dicens. gr̄a dei sum id qd̄ sum. **hxc ber.** Laborem igit̄ vt bona opa exerceamus. nec tamen per illa fauorē hoīm requiramus sed soli deo qui est inspector cordium placere studeamus. nec de nostris virib; presumamus. ne forte hoc qd̄ ab illo accepimus amittamus. **Bonū etiā qd̄ ab ipso habemus caueamus ne per nostrā negligentā perdamus. **Uñ lud vero qd̄ nondū habemus rogemus humiliter vt habeamus. **Ista p̄memorat beatus augu. sic dicens. **Fr̄es quales haberi volumus in laude hoīm. tales in operib; esse studeamus. nec idō bonos nos existimemus si boni p̄dicamur sed nos potius nostro et nō alieno iudicio discernamus. nemo em̄ melius potest scire quis sit q̄ ip̄e qui sibi cōsciū est. **Et quidem beatus est qui laudes hoīm trāscēdit. et id solū cū recte viuit intuet̄. et ei placere mit̄ q̄ p̄sciētie solus inspector est. de cuius p̄sciētie puritate qc̄quid p̄cedit tanto ē laudabilius q̄to laudes hoīm nō affectat. **Uñ nihil de nobis tāq̄ de n̄is p̄p̄is virib; p̄sumamus. ne nēm facientes qd̄ ab illo est etiā qd̄ accepimus amittamus. **Magis etiā cogitare debemus quid nobis desit. q̄ quid nobis assit. **Qd̄ habemus caueamus ne pdamus qd̄ nōdū habemus supplicemus vt habeamus. **Inquātū minores sumus nobis cogitandū est non inquantū maiores. **hxc aug. **Sciendū etiā q̄ sunt nonnulli qui de sc̄ia seu intelligētia q̄ uis bona opa non faciant solent se in mente eleuare. **Et sunt nonnulli quos**************************

quidem scientia non eleuat sed tñ bo-
na opatio quā exercēt exaltat Et sunt
nonnulli quos ppria opatio nō extol-
lit sed tñ cū laudari ab hominibz p bo-
na opatione quā exercent ceperint. de-
nicti fauoribz hoīm se quasi magnos
in sua cogitatione estimant. atq; men-
tis oculos in transitorium fauorem de-
figunt. Sunt etiam nonnulli. qui cū so-
ris p suis bonis actibz audiūt se men-
dare. intus in corde quandā pmtiosaz
elationē ex hoc percipiunt. et quibz de fa-
uore hoīm in animo gaudeant. non tñ
se extra ostendendo effundunt Et sunt
nonnulli. quos ita laus vane glorie in-
flaryt etiam ad verba elationis pertra-
bant. qz dū vane glorie eoz mens nō
reluctat. ad hoc vsq; pducunt. vt ipsi
met hoc laudent qd faciunt. vnde ma-
gno metu ac circūspectione opus est.
vt nunq; nostra mens de suis laudibz
coram hominibz vel etiam tacita letet
ne mercede eterna apud dominuz pro
suis bonis opibz priuet Sed superba
mens etiam cū de ea falsa bona dicun-
tur exultat. qz non apud deuz qualiter
vuar. sed apud homines qliter inno-
tescat excogitat. Et contra cor veraci-
ter hūile. bona que de se audit aut mi-
nime recognoscit. vel qz falsa dicunt
metuit. aut certe si adesse ea sibi veri-
ter scit formidat. ne ab eterna retribu-
tione sint pdita quando hoc considerat
hoībz diuulgata. vnde plerūq; agit.
vt sicut iniustus de laude pollutur. ita
vix iustus audita sua laude purgetur.
Ista oīa iam pmissa et quedā alia tan-
git beatus grego. xxij. moral. sic dicēs
Sciendū qd sunt nonnulli. qui in elati-
onē corruunt. qui p subtilem intelligē-
tiam que nō faciunt bona cognoscūt.
Et sunt nonnulli quos intelligētia qui-
dem non eleuat. sed habita opa exal-
tant. qui dū actiones respiciūt. apud

mentem suam sibi ceteros de dignāto
postponunt Et sunt nonnulli quos nec
opatio. ppria extollit. sed cum laudari
ab hoībz p hac eadem opatione bona
ceperint. ipsi hoīm fauoribz deuicti qd
si magnos se quosdā in sua cogitatio-
ne pspiciunt. atq; cordis custodia dis-
soluunt. qz semetipso s nescire incipi-
unt. dū mentis oculos in transitorium
fauorē defigunt. Sic autē pfectus est
hoīm. sicut incrementū pspicimus in
arboribz. Vis quippe future arboris
in semine est. postmodū in ortu. ad ex-
tremū. pducit in ramis. Sic minime
vniuscuiusq; virtus pualescit opanti
seminat namq; intelligentia. orit in
opatione. atq; ad vltimū pualescit
qz ad pfectus magni latitudinē. Sed
cū queq; sua intelligentia extollit. pos-
terat in semine putriferi Cū vero post
opationem bonā elationis veste corru-
pitur. quasi iā orta siccat. Cū autē nec
opatio curruat. sed ex crescente mag-
nitudine dū fauor laudantiū sequitur.
atq; a statu suo bene opandi aīm enee-
rit. linguaz vltos arbor pult. et oē qd
ī ea robustū ex creuerat. rēpestas fame
radicitus euellit. quo ei arbor alti ad
supiora surrexerat. eo vltorū vim vlt
mētius serit. qz quo qd ī bōa opa artol-
lit. eo ampliori ab ore laudantiū flari
fatigat Si adhuc itaq; arbor in semine
est. metuendū est. ne ipā scie cogitatio
putrefiat Si autē ad virgultū pducit
curandū est. ne hāc manus elatōis ran-
gat. atq; aviriditate sue actōis arefiat
Si arvalēte labore etiā ad alta se sub-
leuet. valde formidandū ē. ne hāc ad-
morus laudis vltus granioz radicitus
euellat. **D** Sed inter hoc scienti-
dum est quia ne immoderatis laudi-
bus erigamur. plerūq; mico retro-
ris nostri moderamine etiam de traci-
onibz lacerari permitimur. vt cū nos

ut eleuat. lingua detrahentis humili
 et. qz et arbor sepe que vnus venti im-
 pulsu ita impellit vt pene iam erui pos-
 se videat. alterius venti flatu erigitur.
 et que iam ex pteyna inflectōnem pru-
 lit. ab alia ad statū redit. Unde et illa
 arbor alte radicata quasi inter aduer-
 santes ventos fixius steterat qui dicitur
 bar. Per gloriā et ignobilitatē. per in-
 famiā et bonam famā. Sepe aut laus
 bene agentis auribus insolenter admo-
 ra dū foris sermonibus perstreperit intus
 quandā mentis pnciosam elationis
 tempestates gignit. fitqz ad hoc qd ani-
 mus qui de humanis favoribus gaudet
 non facile exterius extendat. si tñ cor-
 ruptionis vim non tenuerit exterius
 sentiat. Et sunt nonnulli quos ita laus
 inflat vt vsqz ad verba elationis pertra-
 hat. qz inconsiderata mens dum tran-
 sitorio fauore non remittit. adhuc vsqz
 pertrahit vt laudet ipsa qd facit. Qui
 dum verorū prediximus hoc ipsum pa-
 tescere qd eleuant erubescunt. atqz au-
 ditui sui preconij extollant. sed tam-
 vsqz ad elationis verba non exeunt. et
 gaudere in talibus non ostendunt vel cu-
 siodiunt. Magno ergo metu et circū-
 spectione opus est ne mens nostram
 qd de suis laudibus tacita letet. Quisqz
 enim fame sue magnitudinē cōspicit.
 sibi in occulto mentis gaudium facit.
 cui iste nisi auctori suo se p̄tulit cuius do-
 num vt bene operet percipit. et tamen
 in eius mūere de gratia sue laudis hi-
 larescit. Despecto em̄ honore sui cōdi-
 toris semetipsum plus amare quincit-
 tur cuius preconij letat. Quāvis nō
 nunqz etiā sancti viri de bona sua opi-
 nione gaudeant. sed tamen per hāc ad-
 meliora p̄ficere gaudētes pensant. nec
 iam de opinione sua. sed de primorū
 gaudēt vtilitate. qz aliud est fauores q̄
 tere et aliud de p̄fectibus exultare. Qua

in re necesse est vt cum audientū vtilita-
 ti non p̄ficat. mentē nrām fama lauda-
 bilis non eleuet sed fascinet. Cū enim
 humane lingue attestatōne laudamur
 occulta pulsarōe requirimur qd de no-
 bis sentiamus. Supba em̄ mens etiā
 cū de ea falsa bona dicunt. exultat. qz
 non apud deū qualiter viuat. sed apud
 hōines qualiter innotescat excogitat.
 Iudiciū enim de se omnipotētis dei de-
 ficiens. et solummō hōim quotiens in-
 ter auditas laudes attollit aduertit iu-
 diciū. At p̄tra si cor veraciter humile ē
 bona que de se audit minime recogno-
 scit. et qz falsa dicant metuit. aut certe
 si adesse ea sibi veraciter scit. eo ipso for-
 midat ne ab eterna dei retributōe sint
 perdita. qz hęc p̄siderat hōibus diuul-
 gata. Precauet qz vehementer ne spes
 futuri muneris in mercedē p̄mutetur
 transitorio fauoris. qz ex re agit vt ele-
 croz animus magno laudū suarū igne
 cruciet. atqz ab omni torporis sui rube-
 gine merore cogitationis excoquitur.
 cauta em̄ p̄sideratōne trepidat. ne aut
 etiā de his in quibus laudat elenetur. et
 sibi p̄terens premiū p̄dat. Vñ p̄ter qz
 fit vt sicut iniustus de laude polluit. ita
 vt iustus audita sua laude purget. nā
 dū bona que agit ab hōibus p̄ferri co-
 gnoscit. subtile p̄tra se vt dictum est ex-
 tremi iudicij examen meruit. ac trepi-
 dus ad p̄sciam recurrit. et quicquid il-
 li inest reprehensibile corrigit. dū em̄
 bona sua innotuisse formidat. subtile
 securū examinis sniam p̄tmescens.
 si que in se mala occulta sunt amputat
 Pauer nāqz si saltē talis deo non ostē-
 ditur. qualis ab hominibus putat. et ne-
 qz p̄tentus est. vt in quo potuit inno-
 scere. in hoc debeat remanere. iā em̄ de
 bonis suis quasi retributōes sibi factā
 estimat. nisi eis et alia que ab hōibus
 nesciunt adiungat. hęc grego. **E**

Unde tenor viri ut vane glorie resistere valeat ad seipsum redeat. et quicquid sibi mali inesse cognoscunt sibi meritis ascribunt. Quicquid vero boni in se esse deprehendunt. diuine gratie donum hoc esse recognoscunt. qui et premedando et subsequendo concessit eis bonum opus facere quod volunt. Quod idem beatus gregorius affirmat dicens sic Sancti etenim viri sciunt post primi parentis lapsum de corruptibili stirpe se editos. et non virtute propria sed preueniente superna gratia ad meliora se uita mutatos et quicquid sibi mali inesse cognoscunt meritum. quicquid vere boni in se conspiciunt immortalis gratie cognoscunt donum. eique accepto munere debitores fiunt qui et preueniendo dedit eis bonum uelle quod uoluerunt. et subsequendo dedit bonum posse quod uolunt. Unde auctoris gratia ille negare puincit quisquis sibi tribuit. quod operatur. Liqueat enim ille quod illum negat cuius despecta gratia si bi uires boni operis arrogat. et est iniquitas maxima. quod omne peccatum quod ex infirmitate est. spem nequaquam perdit. quod a summo iudice veniam requirit. Presumptio autem uirtutis proprie tanto grauius in desperatione est. quanto longius ad humilitatem respicit. Cumque uires sibi tribuit operis. ad adiutorium non recurrit auctoris. fitque ut eo grauius peccator pareat. quo et ipsi hoc quod peccator est ignorat. Hec gregorius. De hoc etiam per salomonem dicitur. Sicut probatur in palatio argentum et in fornace aurum. sic probatur homo ore laudantis quod beatus gregorius. xxvj. moral. exponit sic dicens. Mans quippe sua suos cruciat. Iniquos exaltat. sed iustos dum ericiat purgat iniquos dum letificat. reprobos monstrat. Isti enim sua laude pascunt. qui auctoris sui gloriam non requirunt. illi auctoris sui gloriam querunt. qui sua

laude cruciantur. ne non sit intus quod foris dicitur. ne si est etiam quod dicitur ante dei oculos ipsis fauoribus euacuetur. ne humana laus robur mentis emolliat. atque in sui delectatione prosternat. et que adiuumentum debet esse augendi operis iam terribitio fit laboris. Cum vero sua precomia in dei laude tendere sentiant ea etiam desiderabiliter amplectuntur. Scriptum quippe est sic uideantur opera uestra bona ut glorificent patrem uestrum. et. uia ergo hominibus se faciunt. quotiens in se aliquid quod cognoscant ostendunt. quod non studet in se humana laudem figere sed querunt per eam melius ad auctoris gloriam transire. Arrogantes autem humanis laudibus mollia corda prostituunt. quod suis moribus corrumunt. hoc gregorius. Et notandum diligenter quod malignus spiritus cum pro carnali aliqua uanitate mentem per uanam gloriam pulsauerit. et repulsus fuerit. statim sub uirtutis specie resistentem ac repugnantem animum temptare solet. nam quem non potest sub specie splendoris uidei uel suggerende uanam gloriam decipere. pro uili et inculta ueste laborat illam inferre. Et quem non potest per honorem deicere humilitate preuenit supplantare. Quos etiam non potest per scientiam et locutionem extollere. per grauitatem et taciturnitatem solet persequi. nam si quis ieiunat in palatio gloria uanitatis pulsatur. Si uero illud contemnendo glorie causa preterierit. eodem uicio elationis obrunditur. Et quanto quis uirauerit mundum amplius. tanto uel acius insequitur. De hoc et de uirtute uirtus dicit Cassianus in quadam collatione patrum sic. **S**ecuram enim est nobis habendum contra spiritum xenodorie multiformem atque subtile. tantoque est permittosior ad conflictum quanto obscurior ad cauendum.

Qui cum per elatione pulsauerit mentem
 et fuerit repulsus, rursus prioris habitus
 personamque mutata sub virtutum spe-
 cie victorem iugulare temptat. ex om-
 ni parte occurrens et in habitu et in for-
 ma, in incessu, in voce, in opere, in vigi-
 liis, in ieiuniis, in oratione, in remo-
 tione, in lectione, in scientia, in taciturni-
 tate, in obedientia, in humilitate cona-
 tur, nam cui sub specie succincte vestis
 ac mitide xenodoxiam non potuerit ge-
 nerare per squalida et incultra conat in-
 ferre, quem non potest per honorem deicere
 per humilitatem supplantat, quem scientie
 et locutionis ornatu nequiuit extolle-
 re, gravitate taciturnitatis elidit. **S**i
 ieiunet in palam gloria vanitatis pulsaf-
 rit, eodem vitio elationis obtundit, ne
 vane glorie fragio maculet orationes, p-
 lius sub fratrum virat celebrare spec-
 tu, et quod eas lateat exerceat non effugi-
 et aculeos vanitatis. In solitudinem
 quoque moralium cunctorum gloria glorie
 causa fugientem persequi non desistit. Quam-
 to quis virauerit mundum amplius tan-
 to eius acrius insequitur. **H**anc multiformem
 bestiam tali remedio poterimus
 euadere, ut cogitantes quia dominus dissi-
 pat eorum opera qui hominibus placent pri-
 mitus nihil inanis glorie capiende gra-
 tia nos facere permitramus. **D**einde ea
 que bono initio fecerimus obseruare,
 ne laborum nostrorum fructus post irreper-
 morbo euacuet, et ea que nos pariter inter
 ceteros etiam reddere notabiles ac velu-
 ti solis facientibus laus apud homines sit
 quirenda vitemus. **C**onsideremus
 non solum fructum laborum nostrorum nos per-
 nitus amissuros quoscumque xenodoxie
 proposito fecerimus, sed etiam reos mag-
 ni criminis factos eterna supplicia ve-
 lut sacrilegos soluturos utpote qui ad
 iniuriam dei opus quod eius oblatum nos

opportuerit agere, hominum gratia ma-
 luimus exercere. **H**ec cassianus. **S**ci-
 endum etiam secundum ysaac abbatis dictum
 quod quibus mundus mortuus est hi susti-
 nent aduersitates, quibus mundus est vi-
 uus hi nequeunt iniuriam sustinere. **I**va-
 na gloria moti ira turbant, seu etiam
 tristitia occupant. **H**ec ysaac. **C**
Notandum etiam quod inanis glorie he-
 sunt filie, videlicet, inobedientia, pre-
 sumptio, iactantia, pertinacia, nouitatum pre-
 sumptio, arrogantia, insolentia, prou-
 macia, irreuerentia, ypocrisis. **H**
Primo autem inobedientia est suo prela-
 to in iniunctis non obedire ne inferiori vi-
 deat, quod fieret si faceret mandatum.
Contentio est velle vincere cum cla-
 more, et hoc apparere. **I**actantia
 est qua quis enumerat bona sua ut
 laudabilis appareat. **P**ertinacia
 est que dictum vel factum suum malum de-
 fendit ne errasse videatur. **N**ouitatum
 presumptio est qua quis noua di-
 citur inuenit ut laudet. **A**ro-
 gantia est animi motus quo mouetur
 quis ad iactandum se habere quod non ha-
 bet. **I**nsolentia est que extra com-
 munem usum quasi ceteris despectis,
 verba, facta, habitumque specificat. **P**
Contumacia est auctoritati maioris ex
 preceptu obuiare. **I**reuerentia
 est debitam reuerentiam maioribus
 denegare. **I**ypocrisis autem est
 que querit hominibus in exterioribus ap-
 parere. **S**ed quia hoc vitio videlicet
 ypocrisis multi temptant et decipiunt
 necesse est ut de hac materia latius lo-
 quamur. **U**nde primo sciens
 dum est quod studium ypocritarum solet
 esse, ut quod sunt abscondant, et hoc
 quod non sunt esse hominibus innore-
 scant. **S**ancti vero etiam hoc quod esse
 meruerunt innotescere alijs fugiunt.
De hoc enim beatus Gregorius, xviii.

moral. loquitur sic dicens **S**tudium ypocritarum esse solet. ut et quod sunt presumunt et hoc quod non sunt esse se hominibus innotescunt quasi mensuram suam per estimationes transeant. ut pretere se ceteros actionis nomine ostendant. refugiunt videri quod sunt et ante oculos hominum superducta quadam innocentia honestate se vestiunt. **Q**uo protra omnes veraciter sancti non solum gloriam supra modum suam omnino non appetunt. sed etiam hoc ipsum videri refugiunt quod esse meruerunt. **S**ciendum tamen quod sancti viri morem sui creatoris imitantes nonnunquam quedam de se ut audientes instruant. ut ipsi proficiant manifestant. et tunc in his alta consideratione se custodiunt ne dum alios a terrena intentione erigunt ipsi interne laudis appetitione mergantur. **S**ed contra hypocrite quod iuste agunt ad utilitatem proximi. hoc faciunt ad extensionem nominis sui. **H**ec gregori. **N**otandum etiam quod hypocrite ad bona opera facienda infusionem quidem superne gratie percipiunt. sed in cunctis que agunt exteriores laudes appetentes a fructu percepto gratie inanescunt. hypocritarum etiam opera sepe ante tempus deficiunt. quia plerumque tales specie virtutis assumunt. et propter hoc que sit ad honoris culmen promouent. sed cum sibi a cunctis reuerentiam impendi conspexerint. statim se in lasciviam voluptatis effundunt. et bona que ipsi in corde prius devociter non tenuerunt cito propter huiusmodi delectamenta dimittunt. sed spes illorum quae in temporalibus honore et gloria deposuerunt velociter peribit. quia omnis laus vana et honor terrenus ac voluptates carnales terminum habent. et ad finem festinant. **P**lerumque etiam hypocrite mira se abstinentia assurgunt. corpus atterunt. sed solum ut

hominibus placeant hoc faciunt. **U**nde tales corpus quidem per abstinentiam afficiunt. sed tamen per amorem vane glorie mundo vivunt et ideo mercedem amittunt. **N**onnunquam etiam hypocrite postquam pravas vias deserunt. sanctitatis quidem habitum sumunt. sed mox ut in bono opere nasci ceperint obliuiscunt eorum que fecerunt. et astringi iam per penitentiam de perpetratis nequitibus nolunt laudari de incognita iusticia appetunt. preesse ceteris etiam melioribus occupant. quos plerumque dum iuxta desiderium eos presens prosperitas sequitur multo quam prius fuerunt peiores fiunt. nam occupati diversis vanitatibus non solum perpetrata minime deplorant. **S**ed adhuc que deservant cumulant. **H**ec et alia de statu ac conditione hypocritarum satis **B**eatus gregori. diffusis verbis in .xviii. moral. commemorat dicens. **N**otandum quod hypocritarum vita ad bona opera infusionem quidem superni muneris percipit. sed in cunctis que agunt exteriores laudes appetent a fructu percepto infusionis inanescit. **S**epe namque mira opera faciunt. sed tamen per accepta bona in suis laudibus se elevant. et ipsa muneribus protra largitate pugnant. **I**nde protra dantur superbiunt. unde ei humiles amplius esse debuerunt. sed eo accius eos postmodum districtio sententie percurrit quo nunc supra bonitas et ingratitatis largitus infundit. fitque ei amplius muneris incrementum damnationis. **I**nter haec sciendum quod iustorum bona quae ex corde incipiunt usque ad patris vite terminum crescunt. **H**ypocritarum vero opera. quae nequaquam sunt in occulto radicata. sepe ante deficiunt quam patris vita firmata. quia plerumque assumpte speciem maturitatis ostendunt. quiete silentii longanimitatis. patientieque virtute decorant. sed cum per hoc questum culmen bonitatis attigerint. cumque sibi

iam reuerentia a cunctis impendit. p
tinus se in lasciuia voluptatis fundit.
et bona se ex corde non tenuisse ipsi fi
bi testes sunt qui hoc cito dimiserunt.
sed spes ypocrite peribit. Quid em in
cunctis suis operibus ypocrita sperat ni
si honoris reuerentiam. gloria laudis.
a melioribus metui. sanctus ab omnibus
vocari. sed permanere spes ypocrite no
ualet. quia eternitate non querens. fugit
quod tenet. Nequaquam quippe mentis eius
intentio in illa gloria figit que sine fi
ne possidetur. sed cum transitorius fauor
ibus inhiat perdit percipiendo quod laborat.
veritate attestante quod ait. Amen di
corobis receperunt mercedem suam. sed
hec spes recipiende mercedis tibi diu
non potest. quia pro ostentis etiam laboribus
honoris tribuit. sed vita ad terminum urge
tur. laudes resonant. sed ad fines cum
laudibus tempora festinant. Nemo namque
ualet mobilia diligere et ipse immobili
lis stare. qui enim transuentia amplecti
tur. corpore ad cursum ducit quo decur
rentibus implicat. quia humana laus quae
magis laboribus videri apperit. impul
sa temporum momentis decurrit. No
randum etiam quod ypocrite plerumque sacre
legis eruditionibus fulciunt. doctrine
verba proferunt. omne quod sentiunt testi
monium attingunt. nec tamen per hanc vitam
audientium sed proprios fauores querunt
quia nec proferre illa nouerunt que audien
torum corda ad repellendas laudes excu
tiant. non autem que ad lacrimas accen
dant. Mens quippe cupiscentis ex
terioribus occupata igne diuini amo
ris non calet. et idcirco ad supernum de
siderium inflammare auditores suos
nequeunt. verba quoque frigida corde pro
ferunt. neque enim res que in seipsa non
arserit aliud accendit. Etiam sciendum
quod plerumque ypocrite mira se abstinencia
affligunt. omne robur corporis atterunt et quod

si carnis vitam funditus in carne vin
centes extinguunt. sed adhuc huma
nos oculos querunt. admirationis glo
riam appetunt. veritate attestante que
ait. Exterminant facies et cetera. Nam ora
palescunt. corpus debilitate quatitur
pectus interrumperibus suspiriis urgetur.
sed inter hec dum ab ore proximorum
sermo admirationis querit nihilque ta
to labori aliud nisi estimatio humana
cogitat. Omnis enim ypocrita corpus
quidem abstinentia afficit. sed tamen pro
amore glorie mundo viuit. Quo contra
per paulum dicitur. Qui autem sunt christi car
nem suam crucifixerunt cum vitiis et co
cupiscentiis. quod tunc digne fit si sic gu
lam restringimus ut iam de mundi gloria
nihil queramus. nam qui corpus ma
cerat sed honoribus anxilat crucem domini
intulit. sed mundo per cupiscentiam
peius viuit. quia et sepe pro sanctitatis
ymaginem locum regiminis indignus
assequit. qui nisi aliquid virtutis in se
ostenderit nihil premij mereret. Sed
transit quod delectabiliter obrinet. et pe
naliter quod sequitur manet sanctitatis
nunc fiducia in ore hominum ponit. sed
cum internus apud se iudex secreta cor
dis examinat. testes vite exterius non
querunt. quia nihil ei in iudicio attesta
tio humana suffragat. quia eandem laudem
quam post in testimonium exigit prius in
munere recepit. Sed viri sancti neque
hic remuneratorem rectitudinis sue quod
runt cum recta faciunt. cum vero a presen
tis mundi laboribus exeunt ad eternam
patriam venientes expectata retribu
tione perfruunt. At contra ypocrita. quia
mox ut in bono opere nascitur. propter mun
di recipere gloriam conatur. quia pro eo
quod bene viuere incipit querit statim ut
a cunctis honoretur. Sepe namque non
nulli aperte prauitatis viam deserunt
sanctitatis habitum sumunt. moxque ut

prima limina bene viuendi prigerint. obliu que fecerint affligi iam p penitē-
tiam de summatis nequitijs nolunt. laudari de incognita iusticia appetunt. pesse ceteris etiam melioribus cupis-
cunt. quos plerūq; iuxta vultū presens prosperitas sequit. multo q̄ prius fue-
rant. de sanctitatis habitu peiores sūt nam rebus multiplicibus occupati non solum ppetrata minime deplorant sed adhuc que desleant exaggerant. Qui em̄ mundū deserunt. ad exteriora offi-
cia prouehi non debent. nisi p humilitatem diutius in eiusdem mundi contemptu solident. Citius namq; bona depereūt. que hominibus ante tps inno-
tescunt. q; arbusta plantata prius q̄ fixa radice pualescant. si manus pcutiens tangit arefacit ac si in altis radix figit. et terre humoribus pspersa p solide-
tur. Hec et manus impellit sed non le-
dit. hec et ventorū status inflectendo cō-
cutiunt sed non euertūt. Ne ergo eruat-
atur vita cepti operis. diu ac robuste. in alto hūilitatis figenda est radix cor-
dis. vt cū ab humano ore detractionis aura vel fauoris flauerit et si in qualibet parte vtrūq; incuruat animum fundi-
tus non elidat sed ad statum suū priori-
nus post inflexionem redeat si apud se fortis in radice pdurat. Quid in rebus
excrecentibus abiete surgente robustis-
us. Qui tū si dū pstruit. impellit. sta-
tim sine labore destruit. si autē p spaci-
um tps ab humore suo exiccari pmit-
tit. sepe attritum scitibus minime q̄ssa-
tur. Sic videlicet bona nra et intem-
pestiue maifestata depereūt. et diutius
occultata solidant. q; humane occupa-
tionis manus cū incipientem nostre
pversationis vitam prigerit. q̄si recep-
tam abietem impellit. eamq; facile de-
struit. q; adhuc humorem ppe fragi-
litaris non amisit. Cū vero longa quie-

tis sue abiiectione se animus pprimat. q̄si more exiccari abietis obdurescat. Sepe autē noue pversationis primordi-
a adhuc ex carnali sunt vita pimita et idcirco innotescere citius nō debent ne cū laudant bona. que placent. deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat mala que latent. Unde quicquid forte et boni incipimus ad hoc amorem inimici iudicis in ara cordis imolemus. quod ab illo procul dubio tanto libentius accipit. quanto et ab hominibus occultatus nulla laudis macula appetitione. Intus ergo seruanda sunt. que agimus si ab interno arbitro vicem recipere nostri operis expectamus. Hinc est pveritas dicitur. Nescit at sinistra quid faciat dextera tua. Occulta ergo sint q̄ agimus ne hec in huius vite itinere incaute portantes latrocinantium spirituum incurfione perdamus. cum dicit dñs. Videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in celis est. Sed aliud est pfectio. cum in ostensione opis. gloria querit largitoris. aliud cū laus priuata pcurpiscitur de dono largientis. Vnderunt sum dicit. Attendite. ne iusticiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis. Opus ergo vestrum cū hominibus ostendit. in cordis prius examinatione pensandum est. p eiusdem ostensionis studium quid querat. Si enim dantis gloriā querimus etiā publicata nostra. in conspectu illius. occultata seruamus si p hoc nostram laudem queramus foras ab eius ppectu iā facta sunt. etiā si a multis ignorant. Et valde pfecto est. sic ostenso opere aut creatoris gloriā querere. vt de illata laude nesciat priuata exultatione gaudere. Tūc solū nāq; hoibus innoxie laudabile opus ostendit. cū p respectū mēis veraciter laus impensa calcat. Quam

Liber II **Dist. I** **Ca. VI**

q̄ infirmi quiq̄ perfecte cōtemnendo non supant. necesse est vt bonū q̄d ope rant abscondant. **S**epe enim ab ipso offensionis exordio ppriam laudē que runt. sepe vero in oñsione operis auro ris gloriā patefacere cupiunt. sed ex ceptis fauoribus in laudis pprie cupi ditatem rapiunt. **C**umq̄ semetipos diudicare interius negligūt. sparsi ex terius ignorāt q̄d agāt. eoq̄ opus elatiōni sue militat. atq̄ hoc se impende re obsequio largitoris putant. **H**ec gre go. in moza. **I**ppocrisis ergo vitium mul tum detestandum est. q̄ simulare se iu sum & religiosum exterius & non esse vituperabile est. **Q**uod beatus **A**ug. mul tum reprehendit sic dicens. **S**imulata equitas non est equitas sed duplex iniquitas. **S**imulatores namq̄ quibus praua agētes. sub false tñ sanctitatis colore de se humana iudicia querunt. ac laudem vane glorie cupiscunt. sed cum tales permittente deo per flagella percuriunt iniquos se pdere refugiūt. q̄ sancti & religiosi ab alijs videri cō suerūt. **U**nde h̄mōi simulatores eti am in extrema necessitate aut mortis hora p̄stituti. quibus etiam duci ad eter na supplicia non ignorēt. tñ de fiderāt in estimatione hominū tales remane re quales se prius ostendere semp̄ stu dierunt. **I**usto aut̄ dei iudicio simula tores excecari semetip̄sos intueri & sic ut sunt deprehendere omnino nō p̄nt q̄ fidem suoz̄ meritoꝝ in attestacione posuerunt oris alieni. & dum testimo niū false laudis p̄spiciunt. remedium vere p̄fessionis amittunt. & ideo miser ri se sanctos eē etiam cum moriunt̄ in peccatis putant. **D**e talibus beatus gre go. xxvj. moza. exponens illud dictuz̄ **N**ec clamabunt cum victi fuerint. sic ait. **O**mnis iniquus qui cū iniquus sit factus. videri non appetit. in flagello

percussiois deprehensus fateri q̄ iniquus sit nō erubescit. **Q**ui vero iniqua agit. humana de se iudicia sub sp̄e sanctitatis recipit & cum flagello percutitur. iniquū se pdere refugit. q̄ sanctus videri p̄suevit. **S**i quomō aut̄ graui ter coartat. iniquū se vix sup̄ficien? p̄fiteretur. q̄ interna sua detegere vera ci p̄fessione p̄fundit. **Q**uasi liber vero sumus cū nulla correctōe castigamur. quasi vincimur cū flagello percussiois astringimur. victi aut̄ clamamus al tius. quando in percussione positi peccata p̄fitemur. **A**pud aures quippe dei vix valida est p̄fessio deuota. **Q**uia et go simulatores quosq̄ & cum percussio nis flagella corripunt. ad p̄fessionem simplicē non perducunt. **C**ognosci eē peccatores refugiunt. q̄ sancti omni opinione ferebant. **Q**uamuis em̄ ad extremum flagella feriant. quibus duci ad eterna supplicia non ignorēt. tales tamen cupiunt apud humana iudicia remanere quales se studuerant semper ostendere. **I**git̄ quiq̄ tales dū iustos se ante humana iudicia simulent. duz̄ actiones suas laude dignas intuēdis oculis ostētant. occulta tamen euz̄ eis iusticia agitur. vt quo nitunt̄ foris alios fallere. eo de se interius & ipsi fallā tur. nam omnē circa se sollicitē inuestigationis oculū perdūt. **V**itam enim suam discutere & perscrutari dissimulant. & tales esse se quales audiunt putant. sanctosq̄ se eē non q̄ ita viuunt. sed q̄ ita dicuntur existimant. subtili autē dei iudicio seip̄sos intueri negligunt. q̄ fidem sui meriti in attestacione ponunt oris alieni. **C**um vero subita percussione feriunt̄ iniquos se velte raciter fateri. vel sicut sunt deprehendere omnino non p̄nt. q̄ vicz̄ sanctos se humana p̄fessione crediderunt. **B**ene ergo dicit̄ **N**ec clamabunt cū victi

fuerint. Sepe etiam tales cum se ante super-
num iudicem venire confidunt. quales se
hominibus innotuisse cognoscunt seque
ipsos miseri nec in tormentis apprehen-
dunt. et dum testimonium false laudis con-
spiciunt. remedium vere confessionis ad-
mittunt. qui etiam vincere ducunt non
clamant. quod humane laudis importuni-
tate superari sanctos se miseri et cum in
peccatis moriuntur putant. quibus bene pro-
phetam dicit. Redite peruersatores ad
cor. Si enim ad cor redirent per exterioris
attestationis verba se non confunderent.
Nam quid vicinius est nobis cor
de nostro quid vicinius est nobis aere quam
intra nos est. et tamen cum emittit nisi cir-
tus reuertat siue retrahat homo mori-
tur. Sicut cum per prauas cogitationes spar-
gitur a nobis cor nostrum. longiusque
euagat ita nisi celerius ad deum seu in-
deum retrahat et reuocet perit et mori-
tur. hec gregori. Unde sumope laboran-
dum est nobis. vane glorie et yperci-
fi ac simulationi fortiter resistamus et
opus bonum quod domino largiente ad-
gimus. cum humilitate et simplicitate
faciamus. ne mercedem a deo nobis
repromissam propter huiusmodi vitia amittamus.
Sic igitur habemus de vitio vane
glorie et quibusdam adhaerentibus eius
aliqualem declarationem.

Filius

Habita in formatione de vitio in-
anis glorie nunc de peccato inuidie
et quid sit inuidia cupio edoceri

Ca. VII. Dist. I.

Sire debes quod
inuidia ut ait augustinus. Est odi-
um aliene felicitatis. Vel sic secundum iohannem
damascenum. Inuidia est tristitia
de alienis bonis. Vel sic Inuidia est do-
lor ex aliena felicitate nascens. animam
torquens. Dicitur autem inuidia a non vi-

tendo. quod non potest videre bona alio-
rum. Est autem inuidia filia superbie
siue inanis glorie. quod in vtroque vitio est
appetitus proprie excellentie. quod vero in-
uidia sit filia superbie testatur beatus augu-
stinus dicens. **U** Inuidia est filia su-
perbie sed ista mater superbie nescit esse
sterilis ubi fuerit primo parit. suffocans
matrem et non erit filia. hec augustinus.
X Et sunt due species inui-
die. exultatio in aduersis proximis. et
tristitia in prosperis. ipsa namque inui-
dia felicitatem odit aliorum quantum
ad inferiores. quantum ad equales et
quantum ad superiores. De hoc dicit
beatus augustinus in quodam sermone
sic. Inuidia est odium felicitatis a-
liene respectu inferiorum. ne sibi equan-
tur respectu equalium quod sibi equantur
respectu superiorum quod eis non equantur.
Unde Chayn inuidit. Abel prosperitati
Rachel. Iue fecunditati Saul. Da-
uid felicitati. Per inuidiam procura-
tus est lapsus mundi et mors. hec augu-
stinus. **A** Et notandum quod hoc vi-
tium proprie dyabolo assimilatur. Unde
sapiens. quod dicitur. Inuidia diaboli mors
intrauit in orbem terrarum. imitantur
autem eum qui sunt ex parte eius. Ad li-
teram diabolus parentes nostros se-
duxit. quod inuidebat eis regnum celo-
rum. quod ipse perdidit. et propter hanc
causam adhuc homines impugnat.
Unde inuidia est signum quo diabo-
lus ab alijs suos discernit. Nam sicut
christus dicit. In hoc cognoscetis omnes. quod mei
estis discipuli si dilectionem habueritis
ad inuicem. Sic diabolus suis disci-
pulis dicere solet. In hoc cognoscetis om-
nes quod mei estis discipuli si inuidiam
habueritis ad inuicem. Quod autem inuidia
vitium sit diabolicum. Beatus augu-
stinus in libro de doctrina christiana sic dicit. In-
uidia vitium diabolicum est. quo solus dy-

abolus reus ē & inexplicabiliter reus
 Non enim dyabolo dicitur damnes. ad
 ulterium pmissi. furtum fecisti. villā
 alienam rapuisti. sed homini intantum
 inuidisti. hęc august. Et sciendum q̄
 quis per omne peccatū perpetrātū hu
 māno cordi antiqui hostis virus infun
 ditur. in hac tñ nequicia totam suam
 maliciam infundit & imprimit. & cū
 inuidia mentē possederit. cūcta que in
 uenerit bona psumit. De hoc vitio lo
 quit beatus gregorius. atq; de eius re
 medio exponens illud dictū Et paruu
 lum occidit inuidia. sic dicit. Inuide
 re non possumus nisi eis quos nobis
 in aliquo meliores putamus. Paruu
 lus est ergo qui liuore occidit. q̄ ipse si
 bi testimoniu perhibet q̄ eo minor est
 cuius inuidia torquet. q̄ nisi ipse in
 ferior existeret. zelo alterius non serui
 ret. Sed inter hęc sciendū est q̄ quis
 per omne vitium qd̄ perpetrātū huma
 no cordi antiqui hostis virus infundi
 tur. in hac tñ nequicia tota suavisera
 serpens pcutit. & imprimēde malicie
 pestem vomit. de quo nimirū scriptū est
 Inuidia dyaboli mors intravit in or
 bem terrarū. nam cū deuictum cor liuo
 ris putredie corruerit. ipsa quoq; ex
 teriora indicant q̄ grauer animū ve
 sania instigat. Color quippe pallore af
 ficit. oculi deprimunt. mens accendi
 tur. & membra frigesunt. fit in cogita
 tione rabies. in dentib; stridor. cumq;
 in latebris cordis crescens abscondit
 odium colore ceco cribrat p̄scientiam
 vulnus inclusum. nil letum de p̄p̄s li
 ber. q̄ tabescente mentē sub pena sau
 tiat quā felicitas torq̄t aliena. Et sciē
 dū q̄ inuidia cū mentem tabefecerit.
 cūcta q̄ inuenit bene gesta psumit. Un
 de per salomonem dicit. Putredo ossiū
 inuidia Et quid per ossa nisi fortia ac
 ra signant. per liuoris vitium autē an

te oculos preunt etia; fortia facta vit
 rorum. S; cur hoc de inuidia dicim;
 si non & qualiter eruat intimentus.
 Difficile namq; est vt homo alteri nō
 inuideat quod adipisci alter exoptat.
 q̄ quicquid temporaliter percipit tan
 to fit minus singulis quāto diuiditur
 in multis. & idcirco desiderantē men
 tem liuor excutiat. q̄ hoc quod appet
 rit aut funditus alter accipiēs adimit.
 aut a quantitate restringit. Qui vero
 hac liuoris peste plene carere deside
 rat illam hereditatem diligat. quā co
 heredū numerus non angustat. que est
 & omnib; vna & singulis tota. que tan
 to largior esse ostendit quanto & hanc
 percipientiū multitudinē dilatat. Immi
 nutio est q̄ liuoris affectus insurgens
 interne dulcedis. & plena eius mors
 est perfectus amor eternitatis. Nā cū
 mens ab huius rei appetitu retrahitur
 que accipientiū numero partit tanto
 magis p̄ximū diligit quāto minus
 ex p̄fectu illius sua dama p̄timefcit.
 que si perfecte in amore celestis patrie
 rapit. plene etiam in p̄ximi dilcōe so
 lidat. quia cū terrena nulla desiderat.
 nihil est quod eius erga p̄ximū carita
 ti p̄radicat. Que nimirū caritas quid
 aliud est nisi oculus mentis. qui si ter
 reni amoris puluere tangit ab interne
 lucis mor intuitu lesus reuerbat. q̄
 autem puluis est qui terrena diligit.
 magnus qui eterna p̄cupiscit. Paruu
 lū ergo occidit inuidia. qm̄ huius pe
 stis labore non morit. nisi qui adhuc
 in desiderijs mundi infirmat. hęc gre
 go. Et q̄ vitium inuidie nullam delecta
 tionem p̄fert homini. sed potius mole
 stia atq; torturam infert menti. nec ē
 vt inuidie ac odio reluctet animus. nā
 tāto facilius huius vitii vinci possunt
 quanto nullaz voluptatem sed magis
 penam sustinentibus inferūt. De hoc
 q. ij.

per beatum ambrosio. sic dicitur. Quid oro tibi inuido delectationis prestat inuidia quid alter ab odio mercedis accipit. quid iracundo furor suus profert. similiter curte per singula et inuenies tot anime tormenta. quorum vitia que vtrique eo facilius vinci possunt. quo nulla nos alliciuunt voluptate. hec ambrosio. **S** Et notandum quod vitium inuidie. has habet filias. Prima est odium. Secunda pertractio. Insurrexio. Deprecatio Ingratitudo. compassio. mali inuentio. inuidensia. Odium quippe est velle malum alii et nolle bonum. Detractio est bonorum aliorum demigratio. quod talis intendit meliorem apparere illo. cui detrabit. Insurrexio est inter amicos discordia seminare. Deprecatio est bona alterius pernertere. vel mala memorari. Ingratitudo est de beneficiis gratias non agere. Compassio est alterius bonum latere. Inuentio mali est ad inuenire novum genus peccati. Inuidensia est bonos successus alterius nolle videre sic igitur patet de vitio inuidie. **Filius.**

Acepta in formatione de vitio inuidie nunc de peccato ire et quid ipsa sit cupio istruere. **Ca. VIII. Di. C.**

Ira ut ait beatus augustinus. est vlciscendi libidinis. Et secundum hugonem de sancto victore. Ira est irrationabilis perturbatio mentis. Est etiam ira animi tempestas. qua quis alium in aduersitate monet. Notandum autem quod ordo mentis valde esse quietam. que ipsum deum vel donum eius hoc est gratiam sancti spiritus in se suscipere debet. resiste beato iheronimo qui dicit sic. Nihil quietius nihil purius ea mente debet esse. quam in dei habitaculum preparanda est. Ira vero cor hominis ac mentem valde perturbat. et inquietam facit. ideo in tali corde seu mente spiritus sanctus de dignatur

inhabitare. De hoc dicit beatus gregorius. Dum ira animum pulsat turbat spiritum sanctum. non solum quod eius ymaginem dissipat sed ymaginem diaboli loco eius collocat. quod multum displicet deo mansueta enim ymago dei est. que semper in nobis tranquilla fuit sed illa ira dissipat. quam multis virtutibus priuat mentem et dum quietem mentis tollit spiritus sanctus ibi non requiescit. hec gregorius. Dicit etiam de hoc iohannes abbas montis synai. Si spiritus sanctus parua te distinxerit et est. Ira vero cordis perturbatio est atque dicitur. igitur nihil ita ipsius spiritus sancti aduentum in nobis perturbare solet. et non finire precipitare naturam ut furor. hec ille. Necessesse est ergo qui gratiam spiritus sancti habere desiderat. ut passionibus iracundie fortiter resistat. et motus impatientie insurgentes viriliter contineat. Ad hoc hortatur beatus ambrosius sic dicens. Animus quippe rationis capax non est suarum passionum dominus sed repressor. neque enim fieri potest ut facilis ad iracundiam non irascatur. Iracundia se temperat. indignationem contineat a puniendo se renouet sicut peccata nos docet dicens Irascimini et nolite peccare. Concessit quod nature est. negavit quod culpe est. Preclarum enim est motum iracundie temperare consilio nec minoris virtutis dicitur contineere iracundiam indignationemque contempescere. quam omnino non irasci quamuis plebem illud lenius istud fortius estimare lolemus. Unde resiste ire si potes. cede si non potes si fuerit et preoccupauerit mentem tuam iracundia. et ascendet in te. non relinquant locum tuum. locustinus patientia est. hec ambrosius. Laboremus igitur ut nullas lites aut perturbationes cum proximo habeamus ne forte ira nostra in odium transeat. Si vero ex fragilitate nostra per aliquod peccatum offenderimus proximum. statim per

humilitatem seu per humilem satisfactio-
nem studeamus curare hoc quod in pro-
ximum deliquimus. ut orationes nostre
pure possint esse in conspectu domini. quod
prearibus nostris ac alijs necessitatibus
coram illo fundimus. Ad hoc facien-
dum monet beatus augustinus. sic dicens.
Lites aut nullas habeatis. aut quod celer-
time finiatis. ne ira crescat in odium.
et iram faciat de festuca. et animam fa-
ciat homicidam. Sic enim legitis. Qui
odit fratrem suum homicida est. Quicum-
que virio vel maledictio vel etiam crimi-
nis obiectu aliquem leserit. meminerit
satisfactionem quantum curare quod fe-
cit. et ille qui lesum est siue discepta di-
mittere. si autem se invicem leserint. inui-
ce sibi debita relaxare debebunt propter
ordines vestras quas utique quanto cele-
briores haberis tanto sanctiores habe-
re deberis. hec augustinus. **¶** Et nota-
dum quod vitium ire multa mala infert ho-
mini. Nam per iram mansuetudo amit-
titur. et superne ymaginis similitudo
vitiatur. Per iram etiam iusticia re-
linquitur. quia perturbata mens omne
quod furor suggerit rectum putat. Per
iram membrorum domina mens captiva
tenetur. que cum fuerit furore successa
etiam membra exteriora videlicet manus
in ictus siue percussiones proximorum
laxat. Et si manus in percussiones non
exercet. linguam tamen prius in ma-
ledictionis verba vertit. fratresque inte-
ritum a deo precibus exposcit. si quod pro-
ter voce homicidium peragat etiam cum
a lesione cessat. Hec et alia de vitio ire
beatus gregorius. v. mora. exponens illud
dictum. Quis stultum interficiet iracun-
dia. sic commemorat dicens. Cum scriptum
sit. tu autem domine cum tranquillitate
iudicas. Sciendum nobis cum magnopere
est quod quotiens turbulentos animi mo-
tes sancte mansuetudinis virtute res-

stringimus. redire ad similitudinem
conditoris conamur. nam cum tranquil-
litate mentis ira diuerberat. dilaniata
quodammodo scissamque perturbat. ut si-
bi metipsum non parcat. ac vim intime
similitudinis amittat. Quanta sit iras-
cundie culpa pensamus per quam dum
mansuetudo amittitur superne ymagi-
nis similitudo vitiatur. Per iram sapi-
entia perditur. ut quid quove ordine
agendum sit omnino nesciat. Sicut
scriptum est. Ira in ore stulti requies-
cit. Quia nimirum intelligentie lumen
subtrahit cum mentem promouendo con-
fundit. Nam profusus animus nequaquam
explet etiam si intelligere aliquid pro-
venter valet. Per iram iusticia relin-
quitur. sicut scriptum est. Iraviri iusticiam
dei non operatur. quia dum perturbata
mens iudicium sue rationis exasperat
omne quod furor suggerit rectum pu-
tat. Per iram luxurietatis amittitur.
sicut scriptum est. Sol non occidat su-
per iracundiam vestram. que cum hinc me-
ri iracundia profusionis tenebras incurrit
et huic deus radii sue cognitionis ab-
scondit. Per iram enim spiritus sancti splen-
dore excludit. nam dum ira quietem men-
tis subtrahit. suam spiritus sancto habita-
tionem claudit. Cuius recessione animus
vacuus ad apertam mox insaniam duci-
tur. nam ire sue stimulis cor accensum
palpitat. corpus tremat. lingua se pre-
pedit. facies ignescit. exasperant oculi
li. ore quidem clamorem format. sed sensus
quid loquantur ignorant. Unde sic
plerumque ut usque ad aptas manus ira
profiliat. et quod ratio longe recedit. auda-
cior exurgat. sequitur ipsius animus retine-
re non valet qui factus est potestatis al-
liene. et eo furor membra foras in ictibus
exercet. quo intus ipsam membrorum
dominam mentem captivam tenet. Ali-
quando autem manus non exercit. sed in
q. iij.

maledictionis iaculo linguam vertit. fratrisq; interitum precibus exposcit. et hoc deum perpetrare expedit. quod ipse puerus homo vel facere meruit vel erubescit. Sicque ut voto voce homicidium peragat. etiam cum a lesione proximi manibus cesset. Plerumque ira per silentium clausa intra mentem vellemens estuat. et clamorosa tacita ira voces format et verba sibi. quibus exasperet et obicit quasi in causa examinis posita durius exasperata respondet. Sicque fit ut perturbatus animus maiorem strepitum sui silentij sentiat. eumque grauius clausa ire flamma psumat. Sciendum vero est quod nonnulli ira citius accendit faciliusque deserit nonnulli quidem tarde promouet. sed diutius tenet. Alii autem quod est nequius et citius ira cunctis flammis accipiunt et tardius deponunt. Nonnulli vero haec tardius suscipiunt et citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquido lectorem agnoscat quod ad tranquillitatis bonum vltimus plus quam primus appropinquat. et malum secundum tertius superat. **E** Sed quid praestit quod iracundia quomodo mentem teneat dicimus si non et qualiter despicere debeat exprimitur. Duobus enim modis fracta possidere animam ira desuescit. Primus ut mens sollicita antequam agere quodlibet incipiat. omnes sibi quos pari potest otumelias proponat. quatenus redemptoris sui probra cogitans aduersa se preparat que nimirum venientia tanto fortius excipit. quanto se cautius exproscientia armavit. Qui enim improvidus ab aduersitate deprehendit. quasi ab hoste dormiens inuenit eumque inimicus eius citius necat qui non repugnantem proferat. nam qui mala imminencia per sollicitudinem prenorat. hostiles incursum quasi in insidiis vigilans expectat. et inde ad victoriam valenter accingit. unde nesciens

deprehendi putabat. Sollert etiam animus ante actionis suae primordia cuncta debet aduersa praemeditari. ut semper haec cogitans semper contra haec atrocitate parietie munitus et quicquid accesserit laudus superet et quicquid non accesserit laudum putet. Scimus autem seruande mansuetudinis modus est ut alienos excelsus aspiciamus. nostra in quibus malis excessimus delicta cogitemus. Considerans enim infirmitas propria mala excelsat aliena. patienter namque illata iniuriam tolerat. qui pie meminit quod fortasse habeat ipse tolerare et quasi aqua ignis extinguit. cum surgente furore cum sua cuique ad mentem culpa reuocat quod erubescit peccati non peccare. quibus vel deo vel proximo sepe se recollit peccando peccasse. **S** Sed inter haec sollertis sciendum est quod alia est ira quam impotentia excitat. alia quam zelus format. illa ex vitio ista ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret diuine aeternitatis imperium phinees per gladium non placisset. De hoc per psalmistam dicit. Fratrem meum et nolite peccare. Quod nimirum non recte intelligunt. qui irasci nos nobis tantummodo non autem primis delictis quibus voluit. si enim sic primos ut nos amare precipimur. restat ut eorum reatibus sicut nostris victis irascamur. De hoc item psalmista dicit. Turbatus est praeterea oculus meus. Ira quippe per vitium excruciat mentis oculum. Ira autem per zelum turbatur quod quo saltem recta emulatione percutitur eorum nisi tranquillo corde percipiatur. preemplatio dissipatur. Ipse namque zelus rectitudinis quod in egritudine mentem exagitat. eius mox aciem obscurat. que alioquin in commotione non videtur. que bene prius tranquilla cernebat. Sed inde subtilius ad alia reducitur. Unde ad tempus. ne videatur reuerberari. Ita ipsa recti emulatio. eternam possit parare

lulum tranquillitatem aperit. que hic interim per motum claudit. unde mens turbatur ne videat. inde proficit ut ad videndum melius clarescat. Nonnumquam vero motum contemplatio iungitur nec preualet mens perturbata conspiciere ad quod vix valet tranquilla inhabitare. Sed cum per zelum animus mouetur curandum summopere est ne hoc eadeque instrumento virtutis assumitur in ira domine. ne quasi dominam preceat. sed velut ancilla ad obsequium para a rois tergo nequaquam recedat. etiam robustius praevitia erigitur cum subdita rationi famulari. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat. si immoderata mentem vicerit rationi prius servire preternit et tanto se impudentius dilatat. quanto impatienter virtutem putat. unde necesse est hoc ante omnia qui zelo rectitudinis mouetur attendat. ne ita ex tra mentis dominum transeat. sed in vocatione peccati modumque considerans surgentem animi perturbacionem subtilius pertractando restringat. aiositateque reprimat. et motus feruoros sub equitate disponat. et eo fiat iustior vltor alterius quo prior extitit victor suus. quatenus sic culpas corrigat delinquentium ut affiose qui corrigit per paciam crescat. et furor suum transcendendo diiudicet. ne impantem excitatus ipso zelo rectitudinis longe a rectitudine aberrat. **Dec** greg. In his igitur dictis sanctissimi viri duplicem iram esse audiuimus. Una impatientia excitet. Alia quam zelus format. Prima est viriosa. secunda est meritoria. si actus suos cum discretionem et timore domini persequa fuerit. nam si zelus ire defuerit. nec doctrina sufficet. nec crimina persequens. et non solum malum inuitat. **Testat** hoc beatus crisostomus super matth. sic dicens. **Ira** namque

si non fuerit. nec doctrina proficit. nec iusticia stat. nec crimina conpescuntur. **Ira**que qui cum causa occurrit si non irascitur peccat. **Patientia** enim irrationabilis vitia seminat. negligentiam nutrit. et non solum malos. sed bonos ad malum inuitat. **Hec** crisostomus. **Sciendum** quod sunt nonnulli qui quidem diuersis virtutibus sunt preediti. ad zelum tamen animarum nimis sunt pigri et peccantes quosque quasi ob custodiam humilitatis increpare non presumunt. vel ne caritatem perturbare videantur. delinquentes arguere metuunt. **Conuerso** sunt nonnulli qui hoc quod agunt in spiritu furoris agere se arbitrantur spiritu rectitudinis. et quexeraciter exequuntur odio hominum exercere se putant vel simulant odio viriorum. **De** talibus richardus de sancto victore in tracta. super benya. sic dicit. **Quos** multos videmus spiritu pauperes. spe gaudentes. caritate feruentes. multum abstinentes. ad modum patientes. ad zelum tamen animarum nimis tepidos. multumque torpentes. **Alii** quasi ob custodiam humilitatis delinquentes increpare non presumunt. **Alii** ne caritatem fraternam perturbare videantur. peccantes arguere metuunt. **Contra** multi quod absque dubio agunt in spiritu furoris agere se arbitrantur zelo rectitudinis. **Et** que veraciter exequuntur odio hominum exercere se putant. vel simulant odio viriorum. **Sed** quos se ipsos interrogent. utrum in veritate diligant quos quasi instigante zelo tamen acerbe castigant. **Illi** enim pietate potius quam crudelitate delinquentes persequi credendi sunt. qui interna illa gaudia ad que eos tot doloribus inuitant per experientiam nouerunt. **Uens** autem que caritatis adhuc et interne suauitatis expressum est rectitudinis norma in suo zelo minime seruare potest. **Caritas** enim docet quomodo tractare oportet quos zelus castigat.

Dec richardus. Notandum etiam quod reddere malum pro malo est fragilitatis sicut fecit ioab quoniam interfecit abner interfectorem fratris sui azabael. Sed reddere malum pro bono est pueritatis. sicut fecit iudas tradendo dominum. Reddere autem bonum pro malo est perfectionis. sicut fecit sanctus stephanus quoniam pro inimicis oravit. Reddere vero bonum pro bono est equitatis. sicut fecit assuerus quoniam mardocheum honoravit. **D** Sciendum est ultimo quod filie ire sunt sex. videlicet impatientia. discordia. rixa. contumelia. iniuria. perverbia. malicia. malignitas. furor. clamor. indignatio. blasphemia. homicidium. Impatientia autem est impetuosi animi motum non refrenare. Discordia vero est aliquorum dissensio. quos prius amoris vinculum colligauerat. Discordia autem vel litigare valde est reprehensibile. quod secundum beatum augustinum. Nichil est similis actibus demonum quam litigare. Rixa est motus ex discordia factus. Contumelia est voluntas se vindicans per probationem malorum. vel per verborum iniurias. Iniuria est verbo vel facto cum aliquo iniuste facem. Protervia est subitaneo motu in verba obiecta obrumperere vel presumere. Malicia est qua quis damnum alicui molitur. Malignitas est mala voluntas hominis cum ultra non possit. Furor est intempera tempestas animi rationem prohibens. Clamor est voluntas se vindicans in exaltando vocem per vituperium ad aliorum aures perveniens. Indignatio est voluntas se vindicans per signum molestie exterius declarata. Blasphemia est voluntas se vindicans per obprobrium deo et sanctis oblata. Homicidium est actuali voluntate in mortem alterius moliri. Sic igitur patet et habemus de vitio ire.

Filius.

Post explanationem de vitio ire nunc de vitio accidia et quid ipsa sit cupio informari.

Ca. IX. Pater. F.

Accidia ut dicit beatus gregorius est de virtute laudabili exercitio utriusque hominis languida deiectione. Item secundum hugonem de scripto victo. Accidia est in perfusione mentis nata tristitia siue tedium et amaritudo animi immoderata. qua iocunditas spiritualis eriguntur et quaedam desolatione in semetipsa subvertitur. Est autem accidia animi torpor quo quis aut bona negligit inchoare. aut inchoata implere fastidit. Sunt autem duo nomina huius vitii. scilicet tristitia et accidia. quorum nominum hoc est ratio. quod in peccato isto est aversio a spirituali bono. quod estimatur grave sicut ieiunare vigilare et huiusmodi et ratione huius dicitur tristitia. Est etiam ibiaversio ad creaturam. scilicet ad quietem. que estimatur levis. et ratione huius dicitur accidia. **P**ater ex his quod hoc vitium per vocatur tristitia opponitur leticie spirituali. que est in exercitio spirituali sed propter vocatur accidia opponitur fortitudini que consistit in aggrediendis arduis et sustinendis aduersis. quod per ea habet minima tedium de omni spirituali difficultate. **F** Circa quod notandum quod si aliquis voluntarie se subdit obedientie et precepto et tamen tristetur de aliquo opere afflictivo. et laborioso. eo quod propter hoc sentiat aliquam corporalem gravitatem sicut contingit in ieiuniis. vigiliis et ceteris castigationibus corporis. Sed tamen prout valet quibus cum difficultate illa que prius voluntarie susceperat exequitur. talis tristitia non est sed de exteriori malo. unde etiam et martires dicuntur in lacrimis seminasse et re

statu hoc beatus thomas de aquino sic
 dicens. Si quis voluntarie implens
 obiam vel pceptu tristef de aliquo ope
 re afflictivo vel laborioso. talis tristitia
 non est accidia. qz non est de interiori
 ri bono sed de exteriori malo. Unde et
 martires dicunt in lacrimis seisse vt
 augu. exponit. Nec illa tristitia passio
 nis est accidia. qz no est de interiori bo
 no sed de exteriori malo. **Hec tho.** Si
 aut preualente tristitia ex aliqua neg
 ligentia seu incuria hois nequa qz oppri
 mit affectus et deliberato animo et non
 resistere omittit bonuz opus ad quod
 quis tenet. tunc talis tristitia sine ac
 cidia habet culpa. **¶ De hoc idē**
thomas dicit. Tristitia dicitur oē aggrauans
 inquantu opprimat affectu ne insurgat
 ad bene operandum. et hęc aggrauatio
 tristitie in bonis magis hz rōnem cul
 pe qz pene. qz eius principiu ex nobis
 est. **Hec thomas.** Un resistendū est acci
 die. nec ppter hōi vitiū obmittendū
 est opus bonū et illa que pntinent ad sa
 lutem. **Tam per pctm puocat deus et**
mun? sue gratie subtrahit his qui ad
celestia regna querēda fuerint accidi
osi. Testat hoc beatus fulgē. qui dicit.
 Fugant angeli. irritat deus. subtrahi
 tur dei munus. duz animus humanus
 ad celestia accidiosus fuerit et infirm?
Hec ille. Qui igit vult assequi premi
 um future glorie excutiat pigricia seu
 accidia a se et in bonis operibz se exer
 ceat. qz multi sunt qui regnare quidē
 desiderant cum xpo. sed laborē nolūt
 subire. p xpo. **De talibz beda sic dicit**
¶ Vult et non vult piger. Recte pigri vo
 cabulo tenorā. qui vult regnare et nō
 laborare p deo. delectant pnia cū pol
 licent. deterrēt certamina dum terrē
 tur. **Et beatus bernar.** dicit de eodē. qz
 pauci post te o dñe ire volunt. cum ta
 mē ad te peruenire nemo sit qui nolit.

hec scientibz cunctis qz delectationes
 sunt in dextera tua vsqz in finem. et p
 terea volunt omnes te frui. ac non ita
 te imitari. regnare cupiunt sed non
 pati. non curant querere querū desi
 derant inuenire. cupientes psequi sed
 non sequi. **Hec bernar.** Cupientes igit
 efficaciter has pmissas dñi delectatio
 nes. tunc cauenda est valde accidia.
 qz de ipsa pcedit tepiditas que ho iem
 ad multa incongruentia perducit. nā
 tepiditaz est leticia remissa. breuis et ra
 ra p punctio. tepida puerfatio. obediē
 tia sine deuotione. oratio sine cordis in
 tentōe. lectio sine edificatōne. amant
 enim terrenas p solatōnes et suas affe
 ctiones raro in deū dirigunt. **Unde ber**
nardus. Perniciosa tepiditas ido fu
 gienda. nam tepiditaz remissa ē leticia
 pusillanimis tristitia. quoz breuis ra
 ra p punctio. animalis cogitatio. tepid
 ita puerfatio. quoz obedientia sine de
 uotōe. sermo sine circūspetione. ora
 tio sine cordis intentōe. lectio sine edi
 ficatōe. **Quos teniqz vt videmus vix**
gelonne metus inhibet. vix pudor col
hibet. vix frenat ratio. vix disciplina
coercet. **Huiusmodi autem si diu ita**
permanerint sub onere. aut opprimū
tur et succūbunt. aut quodam modo in
inferno sunt et nunqz ad plenum respi
rant in lucez miserationū domini. nec
in libertatem spūs. qui solum facit ius
gum suaue et onus leue. **Unde autē per**
niciosa tepiditas emanat. quia volun
tas eorum nōdum purgata est. nec bo
num sic volunt vt nouerunt a ppria seu
piscencia abstracti et illecti. **Amant em**
in carne sua terrenas p solatiūculas.
 inde est qz raro affectōes suas in deū
 dirigant. et eoz p pūctio nō est p rina
 sed horaria. **Impleri autē visitatōibz**
dñi anima que his distractionibz sub
iacet non potest. et quanto magis illis

euacuabit tanto amplius istis implebit. Non enim spiritus et caro et tepiditas in uno domicilio morantur. praesertim cum ipsa tepiditas soleat domino committum promouere. hoc beatus bernardus.

N De tristitia etiam sciendum quod valde periculosa est nam cum animum occupat multa mala inducit. Orationes namque explere cum alacritate non finit. facit lectioni intendere prohibet. tranquillum et mitem fratribus esse non patitur ad cuncta opera virtuosa impatientem et asperum reddit. Interdum etiam nullis causis exigentibus quodam merore deprimunt. Sed huic vitio resistendum est sicut fornicationi vel ceteris vitiis. que tot mala eam patientibus solet inferre. De hoc dicit cassianus in quibusdam collationibus patrum. Edaces tristitiae stimuli retundendi sunt. que si passim per singulos incursum et incertos ac varios casus obtinendi animi neminem habuerit facultatem. ab omni nos separat diuine contemplationis intuitu. Non orationes explere cum solita cordis alacritate permittit. non sacrarum lectionum remediis incumbere. tranquillum quoque ac mitem fratribus esse non patitur et ad cuncta operationum vel religionis officia impatientem et asperum reddit. Interdum etiam nullis existentibus causis inimici sublimis instinctu magnope repente merore deprimunt. **E**st etiam aliud de tristitia genus. quod desperatio neminem ante mittit delinquenti. quod nec chanaan post fratricidium permittere. nec iudam post traditionem domini sed illa tristitia que penitentiam ad salutem stabilem operatur. obediens est. et affabilis mansuetra et humilis ac patiens utpote ex caritate dei procedens. Quapropter absque illa que per penitentiam saluari vel per studio perfectionis seu per desiderio suscipitur futurorum. omnis tristitia tamquam seculi et

que mortem inferret equaliter repellenda est sicut fornicationis spiritus seu peccati largie vel ire. hoc enim modo vniuersarum tristitiarum genera valebimus superare cum eternarum rerum ac futurarum intuitu semper leti nec casibus deiectionis presentibus nec prosperis fuerimus elati. utraque velut caduca et mox transeuntia contemplantes. hoc cassianus. Dicit de hoc iohannes abbas montis sinai. Qui cecidimus. contra tristitiae demonem pre omnibus pugnemus. ipse enim tempore orationis assistens. ab oratione euacuare nos vult. Beatus etiam bernardus. tristitiam et pusillanimitatem. que ex illa oratione mouet cauere sic dicens. Oportet pusillanimitatem et tristitiam in omnibus. que agenda sunt tolerandam cauere. quia byla rem datorum diligit deus. Nec tunc quis pusillanimitate spiritus. hoc enim quantum per laborat aduersarius noster vel holocaustum nostrum deuotionis pigritudine euacuet. et ut minus acceptus sit deo. et conscia nostra spirituali gaudio minus exhiberet. sicque de pusillanimitate tolerantie etiam conscientie pusillanimitas generetur. hoc bernardus. **S**ciendum quod accidia habet plurimas filias ut sunt iste. torpor animi. desidia. pigritia. pusillanimitas. negligentia. imprudentia. incircumspectio. ignauia. rancor. desperatio. euagatio mentis circa illicita. Torpor autem est quo quis aut bona negligit inchoare aut inchoata implere fastidit. Desidia est legitimes que bona aggredi formidat. Pigritia. est mentis inertia vel animi fatigatio que quis presumere fastidit inchoatum. Pusillanimitas est animi angustia. que quis timet aggredi magna. Negligentia est torpor animi. quo quis minus diligens est et equi. quod deberet. Impudentia est mentis obtenebratio. qua quis minus est prouidus in prouidendo preterita vel fu-

tura. Incircumspectio est animi vitiū quo quis minus caute discernit perari etatē vitiōz. vt si quis vitans anarici am incidit in pdigalitatē. Ignauia ē vitiū animi quo quis in nullo ope adhibet tebitā discretionē. Rancor ē in ueteratū odium. Desperatio est diffidentia de diua misericōdia ppter defectuz meritorū. Diffidentia aut meritorū mater est diffidentie pzeimiorū. Euagatio mēris est circa illicita. qñ homo absoptus est tristitia et non habens in se vnde delectet euagat ad omnia qrens delectatōem. et sic pz de vitiō accidit.

Filius.

Dostq̄ informatus sum de vitiō accidit. nunc de peccato auaricie cupio edoceri.

Ca. X. Pater.

Sire debes qd auaricia vt ait tullius. est immoderatus amor habendi. Item auaricia sm beatum bern. est quarumlibet rez insatiabilis et inhonesta cupido. Est etiā auaricia pestis cum cupiditate acquirēdi vel retinēdi diuitias. Item auaricia scdm apostolū dicitur ydolorū seruitus. qz homo elatus exhibet creature quod debet creatori. s. fidem. spem et dilectiones. hoc enim auari exhibent pecunie. In hoc ergo specialiter reprehendunt isti qui rei vilissime amorē suum exhibent. s. pecunie que de terra tollit. quā creaturā deus infimā ordinauit. De hoc Innocentius etiā sic dicit. Auaricia sm apostolum est ydolorū seruitus qz sicut ydolaria seruit simulacro. sic auarus thesauro. nā ille cultū ydolatrie libenter ampliat et iste cumulū pecunie libenter augmentat. Ille cū omni diligētia colit simulacrū. et iste cum oī cura thesaurum custodit. ille spem ponit in ydola

ria. et iste spem pstituit in pecunia. ille timet mutillare simulacrū. iste timet minuere thesaurū. hxc innocen. Et notandum qd auaricia non solū est in appetitu auri et argenti. sed in omnibz rebus que inordinate cupiunt debet intelligi. Unde beatus aug. Auaricia quippe nō in solo argento et auro vel in nummis sed in omnibz rebus que cupiunt inordinate intelligenda. Ubicunqz plus oīno vult quisqz q̄ satis est. hxc autem auaricia cupiditas est. cupiditas vero improba voluntas est. ergo improba voluntas maloz omnium est causa. De ambro. De eodē etiam dicit ysaac abbas syrie. Qui cupiditate ligatus est seruus vitiōz existit. Et ne putes qd sit cupiditas questus tm̄ modo auri et argenti. sed oīs rei cuiuslibet in qua voluntas tua pendet. hxc ysaac. Nec est autē vt animus huic vitiō viriliter resistat anteq̄ pzeualeat. qz quē auaricia possidet hic satiari nunq̄ diuitis p̄t. Unde august. Auarus vir inferno similis est. Infernus em̄ quanto scūqz deuorauerit nunq̄ dicit satis est. Sic et si omnes thesauri pfluxerint in auarū. hxc aug. Tales igit auari qui sic res transitorias diligunt tanto magis affliguntur cū eas perdunt. quanto validius et tenacius eas prius amauerūt. Quod pbat ysidorus sic dicens. Qui plusq̄ oportet res transitorias diligunt. maiorem sibi ingerunt dolorem res ablata q̄ amorē prebebant possesse. Graui enim dolore amittunt que cum magno amore habent. minus aut carento dolemus que minus possidendo diligimus. hxc ysidorus. Unde calcanda est auaricia siue cupiditas que suos amatores ita affligere solet. et se diligētes vt ita dicā magis vorare q̄ portare cōsuevit. De hoc beatus august. sic dicit. Presens seculū est quasi mare. ventus

magnus et tempestas valida. in mari
 unicuique sua cupiditas est. Amas teum
 ambulas super mare sub pedibus tuis est
 seculi timor. Amas seculum absorberet.
 amatores enim suos vorare novit non por-
 rare. Sed cum cor tuum fluctuat cupidita-
 te inuoca christi diuinitatem. Cupiditas
 autem nihil aliud est nisi amor re-
 fractus. Cupiditatis vero minuende in-
 icium est deum timere. qui solus time-
 ri sine amore non potest regnat autem car-
 nalis cupiditas. ubi non est dei cari-
 tas. hec augustinus. Amoueamus ergo a no-
 bis cupiditatem. ut deo adherere vale-
 amus per caritatem. quod dicit beatus gregorius.
 Auctori nostro aliter inherere non vale-
 mus nisi cupiditatem a nobis que est
 omnium malorum radix abscindamus.
 hec gregorius. Tanto namque vnusquisque dis-
 similiores est deo quanto fuerit in rebus
 temporalibus cupidior. quod sicut caritas facit
 hominem similem deo sic cupiditas dis-
 similem. Quod probat beatus augustinus. sic
 dicens. Quanto homo similiores est deo
 tanto fit ei propinquior. quod nulla est
 alia ab ipso longinquitas quam eius dissi-
 militudo. tanto autem est ei dissimiliores
 anima quanto rerum temporalium mu-
 tabiliumque cupidior. **R** Ex hoc
 dicto excipiuntur duo documenta. Pri-
 mum est quod perfectio humana consistit in
 assimilatione diuina. Secundum quod
 cupiditas opponitur caritati. quod sicut per
 caritatem homo fit deo summe similis
 ita per cupiditatem maxime dissimilis.
Quicunque etiam laborat per temporalibus
 diuitiis ut post ademptionem illarum
 se libere possit tradere luxurie et alijs la-
 scijs. hic talis efficitur habitaculum spi-
 ritus maligni. probat hoc beatus greg-
 orius sic dicens. Demonum habita-
 culum fit quisque in hoc seculo. qui pro-
 ter diuitias et honores laborat. quas
 postquam consecutus est. tradit luxurie. ut

que auaricia congregauit luxuria consti-
 mit. hec gregorius. Princeps autem huius
 mundi videlicet diabolus efficitur foras
 quando ex toto corde renunciat huic
 mundo. quod vincunt inuisibiles potesta-
 tes. scilicet maligni spiritus quam in nobis vin-
 cunt visibiles cupiditates. De hoc dicit
 beatus augustinus. sic. Princeps huius
 mundi missus est foras ab animis eorum
 qui colunt verbum dei et non diligunt
 mundum. cuius ille princeps non. quod
 ipse dominus est huius mundi. Sed
 princeps cupiditatis earum. quibus con-
 cupiscit omne quod transiit. ut ei subiac-
 eant qui negligunt eternum deum propter
 instabilia et visibilia et mutabilia. **R**
 dixit enim omnium malorum cupiditas. mitti-
 tur diabolus foras. quando ex toto cor-
 de renunciat huic mundo. ibi vincuntur
 inimici nobis inuisibiles potesta-
 tes. ibi vincunt visibiles cupiditates
 et ideo quod si in nobis finet vincuntur
 temporalium rerum cupiditates necesse est
 ut in nobismetipsis vincamus et illos
 qui per illas cupiditates regnat in hoc seculo
 hec augustinus. Unde resistendum est auaricie
 ne dominetur sed potius ut ancilla sub-
 dita sit domini. **U**bi seneca. Pecunie os
 impare non seruire. Pecunia si veri scilicet
 ancilla est. si nescis domina. Si veri
 ancilla habueris necesse est. ut ter-
 metipsum aut pecuniam vilem habeas. hec
 seneca. **S** Dicitur etiam in ecclesiasti-
 co. quod autem nihil est scelestius et hoc pro-
 pter quatuor causas. Primo quod omnia
 fere scelera per auariciam perpetrantur. ut fur-
 ta et homicidia et homicidia. Secundo contra
 legem est nature. Unde dicitur luce. Quis
 cumque uultis ut faciant uobis homines etc.
 Tercio quod contra legem scriptam. **U**n-
 de luce. Estote misericordes sicut et pater
 uester celestis misericors est. Quarta
 quia est contra legem ueteris legis
 que est in omnibus rebus. que repelluntur.

se dare. Avarus vero captivas detinet res ne se communicare possint.

Ultimo notandum quod he sunt filie avaricie, videlicet symonia, usura, furtum, per iurium, mendacium, rapina, inquietudo, violeria, dolus, fallacia, fraus, proditio, obstinatio, iniustum iudicium. **S**ymonia est studiosa cupiditas emendi vel vendendi spiritualia vel spirituali annexa.

Usura est studiosa cupiditas recipiendi aliquid ultra sortem vel ubi amplius requiritur quam datur. **F**urtum est usurpatione latentis rei invito domino. **P**eritio est mendacium iuramento firmatum, quod sepe fit in emptione et venditione.

Mendacium est vocis false significatio cum intentione fallendi. **R**apina est violenta predatio rei aliene. **I**nquietudo est alicuius iniusta motio. **V**ioleria est que fit alicui nocendo palam per acta mala. **D**olus est fraudulenta deceptione in occulto. **F**raus est deceptione per facta que fit in presentia illius qui decipitur.

Proditio est idem quod deceptione que fit in absentia decipri. **O**bstinatio est pertinacia in malo. **I**niustum iudicium est iniuste sine plerumque ex timore vel cupiditate pecunie promulgare. **F**ilius.

Abita informatione de peccato avaricie, nunc de peccato gulae cupio edoceri. **E**t primo quid sit gula.

Gula ut dicit beatus Augustinus, est immoderata cibi aviditas. **I**tem secundum hugonem de sancto victore. **G**ula est immoderatus appetitus edendi. **I**tem gula vorax edacitas nature finibus non contenta. **N**otandum autem quod humana natura bene quidem ab initio condita propter lapsus primi hominis in magnam miseriā cecidit.

et propter hoc multis necessitatibus oppressa, nihil in hac vita nisi ut affligeretur invenit. **U**nde cum necessitatibus nostris plusquam expedit deseruimus merito curam negligimus, et miserie nostre infirmitatis supaddimus squalorem culpe. **U**nde sancti viri in omni quod agunt seipsum studiosè discutunt, ne quid ab eis plusquam nature sue infirmitas requirit exigant. **E**t contra pravi non solum in nature necessitatibus non sunt contenti sed victi delectatione carnali etiam in voluptate gulae ac ceteris virtutibus se immergunt. **D**e hoc beatus Gregorius, xx. morum sic dicit. **N**atura igitur humana bene condita sed ad infirmitatem vitio voluptatis lapsa in calamitatem cecidit, quia pressa innumeris necessitatibus nihil in hac vita nisi unde affligeretur invenit. **S**ed tamen eis deus nature necessitatibus plerumque plusquam expedit deseruimus, mentisque curam negligimus ex miseria negligentie infirmitati nostre addimus squalorem culpe. **N**ecessitates namque naturales hoc habere valde periculosum solent, quod sepe in eis minime discernitur quid circa illas per vitiositatis studium quid per voluptatis vitium occurrat, crebro enim occasione seductionis inuenta dum necessitati debita reddimus voluptatis vitio deseruimus, et infirmitatis velamine aut discretiois oculos excusatio nostra palliat, ac quasi sub patrocinio explende vitiositatis occultat, infirmitatem vero nostre nature per negligentiam laxare nihil aliud est quam calamitatis miseriam addere, ac vitioꝝ squalorem ex eadem miseria multiplicare. **U**nde sancti viri in omni quod agunt studiosissima intentione discernunt, ne quid ab eis plus nature sue infirmitas quam sibi debeat exigat, et ne sub necessitatis tegmine in eis vitium voluptatis excrescat. **A**liud enim ex infirmitate, aliud ex temptatiois fugit.

gestione sustinent. et quasi quidam re-
 crissimi arbitris inter necessitatem vo-
 luptatemque constituti hanc consulendo
 subleuant illam premendo frenant. Un-
 de fit ut et si infirmitatis sue calamita-
 tem tolerant tamen ad squalorem mis-
 serie per negligentiam non descendant.
 at contra pravi gaudet in his corrup-
 tionibus suis ac necessitatibus que nimi-
 rum eos ad usum voluptatis retorquet
 cum enim reficiendis cibo corporalibus
 nature seruiunt pro delectatione gule
 in voluptatis ingluvie descenduntur.
Cum regendis membris vestimenta
 querunt. non solum que tegunt sed etiam
 que extollunt appetunt et contra torporez
 frigoris non solum que per pinguedi-
 nem muniunt sed etiam que per molli-
 ciem delectent. Et non solum que per
 molliciem tactum mulceant sed et que
 per colorem oculos seducant. hec gre-
 gorius. **X** Sciendum etiam est
 quod nequaquam aliquis ad spiritualis a-
 gonis certamen surgere potest. nisi ho-
 stis prius interior videlicet appetitus
 gule fuerit edomatus. Quia nisi quis
 ex ea que magis sunt vicina persistat.
 ad ea que longius sunt expugnanda non
 preualebit. Nec merebitur grauioribus
 pugnas nequitiarum celestium experiri.
 si carnem fragilem resistentem spiritui
 nequiverit subiugare. qui enim gule su-
 perfluos appetitus cohibere non potest. quo
 modo valebit carnalis concupiscentie
 estus exringuere. Et qui non valet pas-
 siones homini compefcere. qualiter poter-
 rint occultas temptationes debellare
 quibus plures enim ordinem certaminis ig-
 norantes edomare gulam negligunt. et
 tamen ad spiritualia bella surgunt. qui aliquando
 etiam multa que magne fortitudinis sunt
 faciunt. sed dominante gule vitio. per
 carnis illecebrosam omne quod fortiter egerunt
 perdunt. Et dum venter non restringit

per carnis concupiscentiam videlicet per
 luxuriam simul cuncte virtutes obru-
 untur. De hoc beatus gregorius. xxx. mor-
 tal. exponens illud dictum Clamores
 exactoris non audit sic ait. Quis intel-
 ligi exactor alius nisi diabolus potest
 qui semel iam paradiso homini male per
 suasionis nummum protulit. et quoridie
 ab eo huius debiti exigere reatum que-
 rit. huius exactoris sermo est persuasio
 male inchoatio. huius exactoris cla-
 mor est iam non leuis sed violenta tem-
 ptatio. hic exactor. id est temptator loqui-
 tur cum leuiter suggerit. hic exactor cla-
 mat cum fortiter temptat. Clamorem
 exactoris non audire est violenter tem-
 ptationum motibus minime consentire.
 audire enim si ea que suggerit faceret sicut
 cum peruersa agere despicit recte dici-
 tur clamorem exactoris non audire. non
 nulli vero hoc loco per exactorem ventrem
 intelligi volunt. ipse namque a nobis quod-
 dam debitum exigit. quod quoridie in
 fructum sibi humani laboris impendit
 etiam per naturam querit. Abstinentes
 igitur viri. qui dum violentia gule de-
 teria reprimunt. quasi clamantis ex-
 actoris verba preternunt. sed cum continent
 viro contra innumera vitia multa vit-
 tutum certamina suppetunt. cur sub ex-
 actoris clamore contempto de solo huius
 ventre dicitur quod eius imperium impulsus
 restringit. nisi quod nullus palma spiritualis
 certaminis apprehendit. que non in semet
 ipso prius passivam mentis vel ventris
 concupiscentiam carnis incentina deinceps
 rit. Neque enim ad preceptum spiritualis ago-
 nis surgit. si non prius intra nosmet
 ipsos hostis positus gule vis appetitus
 edomat. quod si non ea que viciniora nobis
 sunt persistimus. nimirum iamiter ad ea
 que longius sunt impugnanda transimus.
In cassum namque contra exteriores inimicos
 in campo bellum gerit. si intra ipsa vit-

Liber II **Dist. I** **Ca. XI**

bis membra cuius infidias habet. mens
quoque ipsa certantis sub graui perfusio
nis de decore a spiritualis certaminis con
gressione repellit. quoniam infirma in car
nis plio gule gladius profusa superatur.
nam cum se parnis pfermi respicit. pfi
gere maioribus erubescit. Nonnulli vero
ordinem certaminis ignorantes et oma
regulam negligunt et ad spiritalia bella
purgunt. qui aliqui etiam multa que
magne sunt fortitudinis faciunt. sed do
minare gule vitio per carnis illecebria
omne quod fortiter egerint perdunt et dum
venter non restringit per carnis cupi
sentiam simul cuncte virtutes obveniunt.
Unde et nabuchodonosor vincendi scri
bit. princeps cocorum destruxit muros
iherusalē. Quid enim per muros iheru
salē significans scriptura exprimit nisi
virtutes anime que ad pacis visionem
tendit. Aut quis cocorum princeps nisi
venter accipit. cui diligentissima a co
quentibus cura seruit. Auros igitur ihe
rusalē princeps cocorum destruit. quod vir
tutes anime dum non restringit. venter
perdit. Hinc est quod paulus contra membra
iherusalē decertanti vires cocorum prin
cipi subtraheret cum diceret. Castigo
corpus meum et in seruitutes redigo etc.
Hinc etiam promisit dicens. Sic cur
ro non quasi in incertum. sic pugno non
quasi aerem verberans. quia cum carne ip
se restringimus prouidentie nostre icri
bus non aerem sed inimicos spiritus ver
beramus. Et cum hoc quod intra nos est sub
icimus. extra positis aduersariis pu
gnos damus. Hinc est quod rex babilo
nis cum succendi fornacem iuberet. napte
suppe picis et malleole ministrare con
gerie precepit. sed tamen abstinentes pue
ros hoc igne mime sumit. quia anti
quis hostis licet innumeras ciborum con
cupiscentias nostris obtutibus opponat.
quibus libidinis ardo crescat tamen bonis

mentibus spiritus superni gratia infibilat.
et a carnalibus cupiscentie estibus ille
se perdurat et si usque ad temptacionem
cordis flamma ardeat. usque ad sensum
tamen temptatio non exurgat. hec gre
gorius. De hoc dicit cassianus in col
lationibus patrum. Impossibile inquit
est extinguere ignem corporis incertum pri
usquam ceterorum quoque principalium viri
orum fomites radicibus excidant. pri
ma nobis calcanda est gule cupiscentia.
et eousque extenuanda mens non so
lum ieiunio et etiam vigiliis. lectioe
quoque et crebra punctione donec eius
modi meditationibus occupata piter et
possessa ipsius sibi refectioe non tam
iocunditatem pcessam quam oneris vite si
bi impostam recognoscat. illud enim
est cunctarum luctantium fundamentum
ut primitus carnalium desideriorum ince
rtum perimant. Non enim merebimur
mentis robore pquisito grauius pu
gnas nequiciae celestium experiri si car
nem fragilem resistentem spiritui nostro
subiugare nequimus. Qui enim gule
superfluos appetitus inhibere non potu
it. quomodo estus carnalis cupiscentie
valebit extinguere. et qui nequiverint
passiones huiusmodi pscere. quali
ter occultos nullosque hominum teste pu
rientes poterit debellare. non enim est
nobis aduersarius extrinsecus formi
dandus. in nobis ipsis hostis est inclu
sus. intestinum nobis quotidie ingerit
bellum. deuicto eo omnia que forinse
cus sunt reddent infirmi ac militi xpi
vniuersa pata erunt et subdita. De vi
tio gule etiam dicit Johannes abbas
montis sinai in tractatu de xxx. gradi
bus sic. Gula est preparatio deliciarum
delectantium. pditrix delectationis fons
libidinis. Gula est ciborum satietas. pa
ter fornicationis. tribulatio vero ven
tris. pculcatio est castitatis. Qui suum

Lib. II. Dist. I. Ca. XI.

Ventrem fouet et nutrit et prendit spiritum vincere fornicationis. simul est volenti cum oleo incendium extinguere. Si spondisti christo iherosolimam et ardua ambulare vias. angusta ventrem. Dies ieiunantis orat vigilanter et sobrie. non abstinentis vero replet ydolis imundis in mensa alimentorum recumbens ad refectioem affer in medium memoria mortis et iudicii poculum bibens. christi regis domini fellis et acceti non cesses memozari. et penitus aut abstinere aut suspirabis aut sapere magis humile facit. lxx iohannes. **A** Notandum vero est quod quinq; modis peccat circa gulam. Primo cum quis horam comediendi puenierit et hoc sepius fit propter impatientiam expectandi tempus debitum. Secundo cum quis querit cibaria preciosa et delicata. de quibus. **Qui diuis.** Est virtus placitis abstinuisse cibis et sic peccauit diues ille. qui epulabatur quotidie splendide. Tercio quando mensura excedit. scilicet nimis petendo. Pro quo sciendum quod hoc quod vni est mensura debita hoc alteri est excessus. **U**n mensura non constat in cibi quantitate. sed in comedendi qualitate. Quarto quando quis nimis ardentem vel festinanter comedit. non enim ciborum usus sed concupiscentia in vitio est. Quinto quando nimis studiose quis preparat sua cibaria. **U**nde bernardus. Non sapores sed fames excitet appetitum. In omnibus his sumenda sunt duo non que voluntas sed que requirit necessitas. **C**onringit etiam esse peccatum circa diminutionem cibi sicut circa superfluitatem. hec et alia de vitio gule. **B**eatus gregorius. xxx. moral. commemorat sic dicit. **S**ciendum quod quinq; modis vitium gule temptat. Aliquando namque indigentia tempora preuenit aliquando oportuna non preuenit. sed cibos lauciores

querit. aliquando cum quolibet sumenda sunt preparari accuratius expectat. Aliquando autem qualitati ciborum et tempori conuenit. sed in ipsa quantitate sumendi mensuram refectioem excedit. **N**onnumquam vero et abiectus est cibus quem desiderat. et tamen ipso estu immensi desiderij teretius peccat. **A**notis quippe simas parit ore ionarbas meruit. quod in gustu melioris constitutum edendi tempus anteceperat. **E**x egipto populus eductus in heremo occubuit quod respecto manna. cibos carnum peccat quos lauciores paritauit. **E**t prima filiorum hely culpa orta est. quod ex eorum voto sacerdotis puer non antiquo more coctas velle de sacrificio carnes accipere sed crudas. quod accuratius exhiberet. **E**t cum iherosolimitate dicitur hec fuit iniquitas zodome forozitue superbia saturitas panis et babundantia. aperte ostendit quod idcirco salutem perdidit. quod cum superbie vitio mensuram moderate refectioem excessit. **E**t primogenitorum gratiam Esau amisit. quod magno estu desiderij vilem cibum. id est lenticulam concupiuit. quam dum emens etiam primogenitis promittit quo in illa appetitu anxietate indidit. **N**eq; enim cibus sed appetitus est in vitio. **U**nde et lauciores cibos plerumque sine culpa sumimus. et abiectiores non sine reatu percipere degustamus. hinc quippe quem diximus Esau primatum per lenticulam perdidit. **E**t helyas in heremo virtutem corporis carnes edendo seruauit. **U**nde et antiquus hostis. quod non cibum sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit. et primum sibi hominem non carne sed panno subdidit et secundum non carne sed pane temptauit. hinc est plerumque quod culpa permittit etiam cum vilia et abiecta aut uide sumunt. **E**a utique sumenda sunt que nature necessitas requirit. et non

que edendo libido suggerit. Sed magis
gnus discretionis labor et huic exacto
ri. et aliquid impedere et aliquid tene
gere. et non dando gulam restringere.
et dando naturam nutrire. Que forta esse
discretio subinfertur cum dicitur. Clamores
exactoris non audit. Sermo namque hu
ius exactoris est necessaria postulatio na
ture. Clamor vero eius mensuram neces
sitaris transiens appetitus gula. Dic ita
que huius exactoris sermonem audit. cla
morem non audit quod discretus vir ac co
tinens et usque ad tripandam necessitatem
ventrem reficit et voluptatem restringit.
Sciendum vero est quod sic voluptas
sub necessitate se palliat ut vix ea pro
fectus quisque discernat. nam dum solui
debitum necessitas perit. voluptas explere
desiderium superat. et tanto gula securis
us in precepto rapit. quanto sub honesto
noie necessitatis explende se pregit. Se
pe autem in ipsa edendi via furtiva ad iu
cta subsequitur. non nunquam vero impuden
ter libere etiam pretere conat. facile autem
est descendere cum voluptas eius necessita
tem pervenit. sed valde difficile est discer
nere cum ipsa in esu necessario se occulta
subiungit. nam quod pervenit nature ap
petitum sequitur quasi a tergore mensuram
dus videtur. Eo enim tempore quo necessitari
debitum soluit. quod per esum voluptas se
quitur ignorat. Sape vero ut discerni
mus. et qui vtrumque sibi coniunctum novi
mus. et in hoc quod extra metas rapimur
liber ut sciendo fallamur. Et dum sibi
mens ex necessitate blanditur. ex voluptate
te decipitur. Scriptum quippe est. Car
nis curam ne feceris in desiderijs. Que
igitur in desiderio fieri prohibent. in neces
sitate descendunt. Sed saepe dum incaute ne
cessitati descendimus desiderijs im
mimus. non nunquam vero dum desiderijs im
moderatus obviare nitimur. necessitas
miseriam augemus. sic enim necesse est

ut arte quisque continentie teneat. quate
nus non carne sed carnis vitia occidat.
nam plerumque dum plus iusto caro restrin
gitur. etiam ab exercitacione boni operis ex
neruat ut ad ordinem vel predicacionem
non sufficiat. dum incentiva vitiorum in se
funditus suffocare festinat. Ad introitus
quippe habemus intentionis interne.
hunc hominem quem exterius gestamus. et
ipsi insunt motus lascivie. ipsi effectus
superant actionis bone. Sape vero in
illo hostem insequimur. etiam civem quem
diligimus trucidamus. et saepe dum qua
si civi precimus ad prelium hostem nutri
mus. eisdem namque alimentis vitia su
perbiunt quibus virtutes nutrire vivunt.
Et cum virtus alit. plerumque vires vitia
augent. Cum vero inmensa continentia vitio
rum vires extenuat. etiam virtus deficiens an
helat. ut necesse est ut interior homo no
ster equus quidem arbiter presideat in
se et eum quem exterius gestat. quatenus
ei homo sumus exterior et sepe ad debitum
ministerium servire sufficiat. et nunquam su
perbe libera ceruice contradicat. nec mo
ueat si quid suggerendo submurmurat
dum modo eum sepe supposita calce dicitur
nis premat. sicque fit ut dum repissa vi
tia veniti quidem nobis parimur. et tamen
hec aggredi nobiscum ex equo prohibemur
nec vitia contra virtutem prevaleant. nec
rursum virtus cum vitio omnimoda ex
tinctione succubat. qua in re sola elat
tio extinguitur funditus. quod quibus victo
rie serviat. ad etiam mandam tamen cogitatio
num superbiam continua nobis pugna ser
uat. Unde bene hic quod unusquisque vir
continentens et debite necessitati congruit. et
violentivoluptati praegravitur voce to
mica dicitur. Clamorem exactoris non au
dit. hinc greg. **C** In quibus dictis
sanctissimi viri inter cetera colligere
possumus. quod etiam preciosissimo cibo
discretus quisque ac sapiens sine vitio
r. j.

vti potest. Indiscretus ho ac insipies
etiam in vilissimo cibo p viciu gule ex
rare potest. **C**u et beatus aug. dr. Fieri
etiã potest. vt sine aliquo vicio cupidit
nis vel voracitatis preciosissimo cibo
sapiens vraf. **I**nsipiens aut sedissime
gule flamma in vilissimum ardescat.
Et sanus quisq maluerit more domi
ni pifce vefci. q̄ lenticula more esau.
aut ordeo more iumentoz. nō p̄pterea
p̄mentiores nobis sunt pleriq̄. qz vi
liozibz alunt escis. nam in oibz hmōi
rebz non ex eaz rez natura quibz vri
mur sed ex cã vtendi et modo appeten
di vel pbandum est vel improbandum
qđ fecimus. **H**ec augu. **D** Et fm
crisostho. **V**oluntas non in natura cibo
rum. sed in desiderij vigore p̄sistit. **C**a
tuenda igit est diligenter voluptas gu
le qz sunt nōnulli etiaz religiosi qui re
lictis quidē grauioribz culpis ac pec
catis. vicio tñ crapule applaudūt et rã
in cibis q̄ in potibz supfluitatem exi
gunt. que certe p̄fectionem religiosoz
ac p̄miam agentius grauius impediūt
nam tales gulam sectantes fm carnez
ambulāt et nō fm spiritum. quoz etiã
deus venter est. **D**e quibz beatus bern.
satis duris sermoibz sic dr. **C**anete ne
blandientez vobis carne infana huius
seculi delectatio necat. **A**d p̄ficiendas
carnis curã in desiderijs aĩm denovo re
uocetis. qđ est auerti a p̄posito. vnde
sunt nonnulli. qui grauioribz relictis
turpitudinibz. crapule tñ applaudāt et
rãm ciboz q̄ potuum exigunt supflui
tatem. que p̄fectum penitentis graui
ter impediunt et tales fm carnem am
bulāt. **Q**uicūq̄ em̄ in carne sunt siue
in habitu siue extra habitũ religionis
si verax est imo qz verax est apostolus.
Deo placere non p̄nt. multũ em̄ citra
p̄fectum p̄ficit imo multuz imp̄fectũ
velxmet̄er deficit. cuius gula domina

tur. **I**tem q̄ gulosoꝝ hoĩm sic tenet
ter testat paulus ap̄ls sic dicens. **Q**uo
rum deus venter est. **E** De hoc etiaz
hugo de sancto vicore in libro de clau
stro anime sic. **S**olent dñs templa cõ
strui. altaria erigi. ministri ad seruien
dum ordinari. imolari pecudes. thur
ra cremari. deo siquidē venter tẽplũ
est coquina. altare mēsa. ministri coei
imolare pecudes cocte carnes. fumus
incensoꝝ odor sapoz. nec audiuntur
gulosis luctus et singultus in oratione
sed eructationes carnis ingurgitat. q̄
non sunt in iherusalem sed in babilone
quia deus eoz venter et gloria i p̄fuso
ne. **H**ec hugo. **E** **U**nde fm eundē
bug. **T**ria sunt in cibo p̄sideranda vi
delicet quid qñ et quantũ p̄medamur
.i. cibi species hora et mensura. ne illi
citum aut extra horã aut extra mensu
ram aliquid sumamus. venter tñ p̄medit
adam. aut expellit extra horam. **J**ona
thas et a patre maledicif. **P**opulus do
israhel ad sepulcra concupiscentie vltra
mensurã occidit. **H**ec hugo. **D**iscamus
ergo ne in sumendis alimētis corpis
gule magis q̄ necessitati seruiat. nūc
da nãq̄ est caro. vt in bono nobis op
pere famulando sufficiat non aut vep
facietarē ad iniquitates turpitudinis
p̄ozūpat. **A**d qđ hortat beatus greg.
sup ezechielem sic dicens. **D**iscamus
satiari. ne in sumendis alimentis cor
poris gule magis q̄ necessitati seruiat
tur. plus em̄ concupiscentia q̄ necessi
tas perit. **E**t sepe dũ carnis inopie fati
tiffacere curamus. voluptas inopie fati
et modum refectionis excedit. **U**nde
fit vt culpa transeat ad penam. qz ple
rumq̄ inde alia temptatio carnis nasci
tur. dum carni immoderatus in re
fectione seruit. **C**aro em̄ nobis ali
quãdo adiutrix est. in bono ope. alia
autem seductrix in malum. **S**i igitur

plus debemus tribuimus carni hoste
nutrimus. et si necessitati eius que debet
mus non reddimus ciuem necamus. Sa-
tianda itaque est caro. sed ad hoc ut
in bono nobis ope famulando sufficiat.
nam quisquis ei tantum tribuit ut sup-
biat satiari penitus ignorat. ars namque
magna est satiari. ne vnusquisque p[er] sati-
etate carnis ad iniquitatem p[re]paratur
pitudinibus. hec greg. **Scurrilitas**. in
gule sunt iste. videlicet **Scurrilitas**. in
ep[er]a leticia. immundicia. ebrietas. men-
tis. immodestia. inhonestas. crapula
ebrietas. insustinentia. inuerecundia.
immoderantia. vaniloquium. **Scurrili-
tas** autem est que mouet ad uerba scurrilia
Inepta leticia est lasciuia carnis siue ge-
stus corporis inordinatus lasciuia men-
tis demonstras. **Immundicia** est que so-
let puenire ex gula. ut sunt vomitus et
eructationes fetide ac luxuria. **Ebrietas**
mentis est subuersio rationis. **Immodest-
tia** est corporis sup[er]fluitas. **Inhonestas**
est lauitia fercula querere et operam da-
re. **Crapula** est excessus in cibo. **Ebri-
etas** est excessus in potu. **Insustinentia**
est statutum tempus puenire in comedendo.
Inuerecundia est feda uerba et turpia p[ro]-
ferre. **Immoderantia**. ciborum minus ap-
peritus. **Vaniloquium** est ociosa uerba ex
more p[ro]ferre. **Ultimo** sciendum quod gula
p[ro]plectitur. scilicet. comestationem. ebrietatem. et
p[ro]p[ri]e loquendo p[ro]sumonia opponit come-
stationi. et sobrietatem ebrietati.

Filius.

Dist informatioem de uicio gule.
nunc de peccato luxurie. Et quid
sit luxuria a te cupio edoceri.

Ca. XII. Pater. R.

Sire debes quod
luxuria secundum hugonem de sancto
victo. est concupiscentia ex p[er]iende voluptatis
carnalis inimici. **Item** luxuria est ex im-

mundis desiderijs ueniens lubrica car-
nis et mentis p[ro]stitutio. Est etiam luxu-
ria incontinentia corporis de p[ro]p[ri]e libi-
dinis nascens. **Notandum** autem quod
peccatum luxurie est ualde periculosum. quia
hoc facinus plus quam cetera uicia mentem
quam cepit p[ro]sternit et eneruat. **Unde**
hugo in libro de claustro anime **Libidinis**
mentem citius eneruat quam cum aliquis
ad luxuriam affectum cordis inclinatur. **Et**
hugo de sancto victore. **Luxuria** est im-
moderata carnis petulantia. dulce uen-
enium. imp[ro]p[ri]a lues. p[er]niciosa portio.
que humanum corpus debilitat. et uir-
tis animi robur eneruat. hec hugo. **Ubi**
resistendum est uiriliter huic uicio. quia ni-
hil ita vastat corda hominum et subiecit suo
dominio cum p[re]ualet quemadmodum li-
bido. **Quod** testatur beatus augustinus. qui sic
dicit. **Felicius** seruit homini quam libidi-
ni. quia libido seruissimo domitatu vastat
corda mortalium. **Et** istius seruitutis ad-
trocitas declarat dupliciter. **Primo**
cum uoluntas nostra sit ita libera ut non
possit ab aliqua creatura citra deum con-
pelli. tamen seruitus libidinis ita ipsam sub-
ingit successiue. ut postquam fuerit ei p[er]-
p[ro]p[ri]e uoluntatem submissa. teneat eam sic
captiuam ut uincat facilliter ab omni
malo et pareat quasi cocta. **Secundo** de-
clarat quia in ceteris dominis quanto facili-
us et melius seruit quisque. tanto mitius
tractat et remunerat a domino suo. in ista
autem tyrannide qua uoluptas p[ro]pellit ad
p[ro]p[ri]e uoluntatem libidinem quanto perfecti-
us exequit eius p[re]ceptum. tanto feroci-
us in fine operis excruciat. **Pessima** er-
go hec pestis uicio uitiu luxurie cum men-
tem p[ro]fecte inuasit totaliter cor hominis
excecat. nullumque bonum cogitare p[er]mit-
tit. nam ipse amor carnalis et libidinosus
est insatiabilis. cum enim extinctus fu-
erit iterum reaccendit. et post expletionem
turpis uoluptatis. iterum inopia patitur.

nec faciat et exceptis passionibus quas patitur. eam nihil aliud cogitare permittit. Ista commemorat beatus iheronimus. sic dicens Cum luxuria mentem inuasit nullum bonum cogitare permittit. Amor enim mulierum semper infaciabilis est. qui extinctus reaccenditur. et post copiam iterum inopiam patitur animum virilem effeminat. et excepta passione quam sustinet. aliud cogitare non sinit. omnia bona nature consumit quod naturales vires corporis enervat rationem perturbat ingenium ebriat nec rationi parat que impetu ducitur. qui etiam luxuriam vivens mortuus est. et ferreas mentes luxurie domat libido Unde amor eius infaciabilis inferno comparatur. hoc iheronimus Bene igitur luxuria inferno comparatur. quod ipsa cum gehenne familiarum quandam habet similitudinem Testatur hoc beatus bernardus. qui sic dicit. Luxuria est pestis. que cum gehenna familiarum habet similitudinem. In gehenna enim sunt tria. scilicet dolor fetens. omnis conscientie vrens. flamma purens. sic luxuria feret per infamiam. vrit per conscientiam. purit per cupiditatem Luxuria est pestis omni monstro damnosior. que corpus enervat. animam commaculat. famam perdit. primum offendit deum amittit De eodem etiam dicit beatus iheronimus De infernalis luxuria cuius materia gula. cuius flamma superbia. cuius scintille pravum colloquium cuius laus infamia. cuius cibum inopia cuius finis gehenna ¶ Et notandum quod sicut mundicia cordis ac corporis efficit hominem membrum christi. sic fornicatio et libido facit membrum meretricis Teste apostolo qui dicit Nescitis quoniam corpora vestra membra christi sunt. tollens ergo membra christi. faciam membra meretricis. absit Nescitis quoniam qui adhaeret meretrici unum corpus efficit.

cum ea. qui adhaeret deo unus spiritus est. fugite fornicationes. omne enim peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est. qui autem fornicatur in corpore suo peccat. Et quibus verbis sancti apostoli colligere possumus. quod maximum scelus sit fornicatio. que templum dei videlicet hominem ita turpiter violat. Et persequens facit membrum meretricis ¶ Unde ysidorus fornicatio est maximum scelus. quod per carnis immundiciam templum dei violat. et tollens membra christi facit meretricis Et dicit innocentius de eodem. De extrema libidinis turpitudine. que non mentem effeminat. sed et corpus enervat. non solum maculat animam sed fedat personam semper illam precedunt et ardor et penitentia. semper comitatur feror et immundicia. semper sequitur dolor et penitentia. hoc innocentius. Audientes igitur ex peccatis torpida huius vitii. necesse est ut huic peccato videlicet luxurie animus in principio viriliter resistat. quod si admittit et in consuetudinem ducit etiam in quandam necessitatem peccandi pervenit. Unde beatus augustinus. Ex voluntate perversa facta est libido et dum servit libidini facta est consuetudo. et dum consuetudini non resistitur facta est necessitas. hoc augustinus. Cum autem hoc mortifera pestis mentes sic obscurat. nocte ac die hominem quiescere non permittit. Quod testatur beatus ambrosius sic dicens Servus criminum stimulus libido est. que quietum nunquam manere patitur affectum. nocte fervet. die anxilat. Hoc ambrosius Nec mirum si hoc vitium faciat semper animum inquietum. quia qui pravo ac lascivo amore ardet bicorporalis mente ac corpore languescit et ideo nunquam quiescit. De hoc dicit orozius sic. Qui dilectione prava estuat. procul dubio mente et corpore egrotat. Unde maligni spiritus quis de omni peccato

caro gaudet cū nos lapsos in aliqua vitia intellexerint. tñ maxime de fornicatione letant. qz hoc facinus validius q̄ cetera vitia corda ⁊ corpora hominū occupat ⁊ vastat. Unde dicit gloria. Cum demones de omni pctō gaudent. precipue tñ gaudent de fornicatione ⁊ ydolatria. **I.** Et notandum q̄ pra hunc pestiferū morbū. videlicet luxurie vitiiū triplex potest esse remediū. Prīmū est mortis frequens meditatio. Unde beatus greg. Ad restringendū carnis illecebram ⁊ luxurie feditatem nil tantū valet q̄ si frequenter cogitemus q̄ eadē caro non lōge post vermi bus scaturiet ⁊ in feridā materiā conuertet. hec greg. Secundū remediū q̄ homo debet fugere occasiōes huiusmodi vitii. vtz familiaritatē mulierū ⁊ omnia alia que pñt mentē ad hoc peccatū inclinare. Unde beatus ambros. sup illud dicit apostoli. Fugite fornicationē sic ait Cum alijs vitijs p̄ expectari cōfictus. sed hanc fugite. ne appropinquetis. qz non potest vinci. Et beatus Hieron. Retix dyaboli est luxuria. si quis hac capiē non cito soluit. In isto tam graui ⁊ periculoso p̄lio nemo p̄t vincere nisi fugiat. nemo p̄t firmiter p̄durate nisi carnē comēt abstinentia ⁊ ieiunio. **Dec** iterō. Tercū remediū est q̄ homo p̄t primos motus carnales cum titillat in seipso refrenare anteq̄ pra hant mentē ad delectationē ⁊ p̄sensū peccati. Unde beatus bern. de vitio gulae qd̄ est qd̄dam incitamentū luxurie sic dicit. Torandū q̄ artor libidinis p̄ aliqua parua occasione excitatur. ⁊ nisi ilico respiciat. subito totū corpus occupat estuat vrit ⁊ incendit. primo carnē tactam modicū titillat. deinde delectatione turpi mentē maculat. ad extremū per p̄sensum p̄auitatis mentem sibi subiugat. Unde ps. ait. Filij

hominū vsq̄quo graui corde ⁊ pingui corpis vt quid diligitis vanitatē. ⁊ veritatē negligitis. pinguedo carnis. delicie corporis. saturitas ventris aut ante mortem vos deserent. aut vos illa in morte relinquitis. hic caro vermi bus illic anima ignibz deputat. donec eiusus infelici collegio collegati in tormentis penalibz socientur qui socij fuerūt in vitijs. Una nāq̄ pena implicat quos vnus amor in crimine ligat. Delicate qui delictis ⁊ dirtijs circumfusis es p̄fusionē expectas ⁊ mortē. non est regnū dei esca ⁊ porus. nō purpura. non bissus. qz diues ille vtrūq̄ circumdatus in puncto ad inferna descendit. **Quid** ad hoc dicitis vos gulosi ⁊ luxuriosi quoz deus venter est. quoz vsus dīs aut in ventre aut sub ventre est. qui in luxuria nutritis corda ⁊ corpora vestra. Audite qz esca ventri ⁊ venter escis deputat. deus aut ⁊ hunc ⁊ has destruet. Calix demomoz est supbia. detractione ⁊ inuidia. crapula ⁊ ebrietas. q̄ cū implerint mentē vel ventrem. x̄pus ibi non inuenit locū. Quō ignis ⁊ aq̄ simul esse non p̄t. sic sp̄uales ⁊ carnales delicie in eodē se non patiunt. vbi crapulam ructantis inter pocula senserit x̄pus. vina sua dulciora super mel ⁊ fauū menti p̄pinare dedignat. vbi curiosa ciboz diuersitas pascit ventrem celestis panis ieiunam deserit mentē. hec bernar. **Qd̄** autē gula siue ebrietas occasio sit libidinis. de hoc dicit beatus hiero. Venter mero estuans cito spumat in libidinē. Venter enim ⁊ genitalia vicina sunt. ⁊ vnū alteri subministrat. ex vicinitate enim inebrozū sequit̄ p̄federatio vitiorum. **Sciendum** etiam q̄ sunt septem species luxurie. videlicet fornicatio. adulterium. incestus. stupr. raptus. sacrilegium. vitium pra naturam. Forme r. ij.

catio est omnis usus meretricū. i. vidu-
arū & scubinay Adulterium est alieni
thori violatio. Incestus est sanguine-
arum & affinium abusus. Stuprum est
virginū illicita violatio. Raptus est
cū puella a domo patris educit. vt cor-
rupta in uxorem habeat. Sacrilegius
est quo continentia deo sacrata ledit. vt
in religiosis & clericis in sacris ordini-
bus & in his qui emiserunt vorum pri-
nentie. Virium contra naturā est quo na-
turalis usus coeundi puerit. qd tam
malum & detestabile est vt non de faci-
li nomine qz pctm sodomie seu con-
tra naturā oē vitū supat. nam hoc fla-
gicium mors est corporū exterius inter-
ritus aīay spm̄ sanctum de corde eīcie
Intentores diabolu introducit hoc vi-
tium. oīa maculat. oīa polluit. & nihil
purum aut mundū esse pmittit. ad ex-
tremū a deo sepat & diabolo diungit.
De hoc vitio petrus dicit. sic dicit. Vici-
um sane contra naturā oīm immaīta-
tem supat vitiorū. hoc siquidem vitium
mors est corporū. Interitus est aīay. car-
nem polluit mentis lumen extinguat.
Sp̄m̄ sanctum de templo humani cor-
poris & pectoris eīcit. intētozem luxu-
rie diabolu introducit eunti laqueos
parat. cadenti puteū ne egrediat opī-
lat. infernum aperit. paradisi ianuam
claudit. Celestis iherusalē ciuem terra-
ree babilonis facit heredes. abscondit
membzū eccie. in ipm̄ vorax p̄icit ge-
henne estuantis incendiū. hoc vitū su-
perne ciuitatis muros conat euertere.
& rediuiua exusse sodomie fatagit me-
nia reparare. hoc est em̄ qd sobrietatē vi-
olat. pudicitiam necat. castitatem in-
gulat. virginitatem spurissime cogita-
tionis mucrone trucidat. oīa sedat oīa
maculat. oīa polluit. & quantū ad se ni-
hil purus. nihil a sordibz alienū. nihil
mundū esse pmittit. a deo aīam etiam

sepat. vt de omnibz diungat. hec pestilē-
tissima sodomorū regina sue tiranni-
dis leges obsequitem hoībz turpem.
deo reddit odibilem. Infelici quippe
aīe postqz hic venenatissimus coluber
dentēs semel infixerit. illico sensus ad-
imitur memoria tollit. mentis acies
obscurat. immemor dei obliuiscit sui
he pestis fidei fūdamēta euacuat. sp̄i-
robur enervat. caritatis vinculū diffi-
pat. iusticiā tollit. fortitudinem subru-
it. temperantiam eximit. prudentie acu-
men obrundit. Quid amplius dicam
quāquid oīm virtutum cuneū de cu-
ria humani cordis expellit. omniū vi-
ciorū barbariem. velut enulsis porcorū
repagulis intromittit. nimirū. qz quē
hec atrocissima bestia cruentis semel
fauibz deuorata cūctis bonis opibz
quibusdā suis vinculis obligat. p oīa
nequissime prauitatis abrupta p̄cipi-
tāter effrēat. mox nāqz vt qsqz i hac ex-
treme pditiōis abyssum fuerit lapsus
a supna patria exul efficit. a xpi cor-
pore sepatur totius eccie auctoritate
p̄fundit oīm sanctorū patrum iudicio
p̄denat inter hoīes in terra respicit
a celestium ciuium p̄turbatio reproba-
tur qz & nūc humane irrisiois obpro-
brium. & postmodū damnationis cogi-
tur p̄ferre tormentū. hec petrus dicit
am. Sed ne quis p̄pter hmoi tam gra-
ue scelus etiam post lapsum tā imame-
facinoris in desperationē corruat. idē
petrus dicit. ad penitentiam & ad
spem habendā de diuina misericordia
etiam de hoc scelere sic inuitat dicens
Quisquis huius sodomice turpitudi-
nis se contagione fedauerit. nisi seu-
ctuose penitentiae satisfactione purga-
tus fuerit nunqz habere poterit gratiam
dei. nunqz xpi corpore & sanguine vī-
intrabit. Unde exurge queso homo

ad penitentiam . qui in huius miserie voluptatis sopore deprimeris . reuiuiscerandem qui letali coram inimicis tuis gladio corruisti . **C**auere ergo ne te harum desperationis absorbeat . mens fiducialiter ex diuina pietate presumat . ne .p magnitudine criminis impenitens obdurescat . non est peccatorum desperare sed impiorum . nec magnitudo criminum in desperationem adducit animus . sed impietas . si enim tantum potuit diabolus ut te in huius vitij profunda submergeret . quanto magis virtus xpi te poterit ad deum de quo lapsus es vertice reuocare . nunquid qui decidit non adiciet ut resurgat . cecidit a sinu carnis tue in lutum sub pondere . est stimulus penitentie qui pungat . est manus spūs que viriliter extrahat . **N**on ergo te ex sine miserationis largitate diffidas . si tñ infatigabiliter in penitentia perseverare pretendas . hoc petrus damianus . **A**postolus etiam paulus inter cetera vitia de hoc scelere enormi ad chorinthios in huiusmodi crimine collapsos esse damnandos sic commemorat di . **N**escitis quod iniquum regnum dei non possidebitis nisi nolite errare . neque fornicari . neque ydolis seruire . neque adulteri neque molles . neque masculorum cubitores . neque furas . neque auari . neque ebriosi . neque maledici . neque rapaces regnum dei possidebunt . **P**ostquam vero apostolus hos criminosos enumerasset . non solum ab solutionem seu delectationem horum vitiorum sed etiam iustificationem et sanctificationem tales esse persecutos demonstratum subdit dicens . **E**t hoc aliquando fuistis . sed abluti estis . et sanctificati estis in nomine domini nostri iesu christi et in spiritu dei nostri . **E**x his ergo dictis tam premissis colligere possumus quod non solum hoc peccatum videlicet con-

tra naturam verum etiam omnia crimina per penitentiam possunt deleri . dum modo homo de facinoribus suis se in illis dolere . peniteat . ac de cetero a similibus caueat . quia multum displicet deo iteratio peccati . nam ipse dominus ad mulierem in adulterio deprehensam dixit . **Q**uis te condemnauit mulier . que respondit . **N**emo domine . **E**t dixit . **N**ec ego te condemnabo . vade amplius noli peccare . **I**n quibus verbis magna fiducia lapsis in peccata tribuitur . qui post lapsum per penitentiam resurgentes . et in ipsa perseverantes se postmodum a similibus custodiunt . **D** Postmodum sciendum quod filie luxurie sunt iste . videlicet **I**mpudentia . cecitas mentis . inconsideratio . inconstantia . amor sui . precipitatio . odium dei . affectus presentis seculi . desperatio futuri seculi . **I**mpudentia est exterioribus signis luxuriam demonstrare . **C**ecitas mentis est inconsideratio mortis et inferni . quia secundum beatum augustinum . **I**n opere luxurie tota ratio absorbetur . **I**nconstantia est ad cogitandum et considerandum nunc illud nunc istud . **A**mor sui est quo aliquis desiderat longam vitam ut expleat voluptates suas . **P**recipitatio est quod quis precipitanter currit ad peccandum . exponens se periculo mortis propter luxuriam faciendam . **O**dium dei est quod fit cum deus abstrahit se et punit eos qui sequuntur carnis delicias ad quas inclinatur luxuria . **A**ffectus presentis seculi est appetitus honorum . diuitiarum . sanitatis fortitudinis et huiusmodi propter que luxuriosus homo finem suum persequitur . **D**esperatio futuri seculi est diffidentia glorie vel venie persequende et hoc est filia luxurie summata . **S**ic habemus de peccato luxurie et de ceteris capitalibus peccatis et ceteris vitijs per dominum donauit expositum . **S**equitur quoniam talia . scilicet peccata predicta sunt mortalia vel non **F**ilius .

Postquam informatus sum de septē vicijis capitalibus siue mortalibus nunc scire desidero quā p̄dicta peccata sint mortalia vel quā possint esse venialia. Ca. XIII. Pater

Omnia vitia p̄dicta quibus semper sint peccata non tñ semper sunt mortalia.

Un̄ vana gloria mortale peccatū d̄ dupliciter. Primo rōne finis. p̄pter quē laus appetit̄. Sic illi faciunt qui bona opa ad hūc finē opant̄ vt aliqd̄ lucrum t̄ paley idelicet pecuniā vel aliaꝝ qualiūcūq; rez ab hoīb; p̄modū cōsequi valeant. Secōdo rōne opis in quo laus appetit̄. qd̄ fit quā homo bonum opus operat̄ ad hūc finē vt laudē ⁊ fauorem capiat ab hoīb;. ⁊ suum aīm totaliter laxat in eandē laudē ⁊ fauorē p̄ inordinatā ⁊ nimiam delectationē.

Circa primū sciendū qd̄ quadruplici fine laus appetit̄. Primo ad vitandū malum infamie. sic Samuel se laudauit .i. regum. Secundo p̄pter utilitatē aliquā sp̄ualem vt est gloria dei vel edificatio proximi sicut paulus se p̄mē dauit. ad chorin. ij. Tercio p̄pter lucrum auaritie sicut pharisei qui deuorabant domos viduarū. simulantes longā orōnem. Quarto p̄pter actū alicuius peccati venialis sicut quā quis laudari vult. eo qd̄ venialiter in laude delectet. primū est p̄uidencie. secundū est caritatis dei ⁊ proximi. terciū est mortale peccatum. qz p̄pter auariciā fit ⁊ lucrum t̄ pale vt dictum est. quartū est veniale. Sequitur secunda causa quare vana gloria fit peccatum mortale s. ratiōe operis per quod laus querit̄. Hoc aut̄ etiam potest fieri tripliciter qz laus quandoq; requirit̄ per opera illicita. quandoq; per opera quedam alia. quandoq; per opera virtutum. Si primo modo sic

est tale peccatum quale est illicitum. s. mortale vel veniale. Si secundo sic est peccatum veniale vt habere diuitias vel vestes preciosas. Verū tamen si talia de se sint iordinata vt sint occasio mortalis peccati. vt quando mulier ornata meretricio ad capiendas aīas p̄parat. ⁊ similia tunc est peccatum mortale. Si tercio modo id est si laus queratur p̄ opera virtutum. hoc est dupliciter. qz appetitus laudis adiungit̄ operi virtutis tantum. sicut p̄ringit̄ in cantu vel predicatione quandoq; ⁊ in quibusdam alijs operib; virtuosis. ⁊ tunc est peccatum veniale vel laus est finis principaliter p̄stituta operi virtutis ⁊ operanti. ita qd̄ sibi p̄stituit finem vltimum se totaliter fundens sup̄ huiusmodi delectationē vane glorie. ⁊ sic est peccatum mortale quia tunc inbet̄ ei vt finis vltimo.

Sequitur de inuidia

Ca. XIII.

Inuidia enī ex

suo genere est mortale peccatum qz cū inuidia s̄m remigium sit vltor̄ de alieno bono p̄trariā d̄irecte caritati. que non emulat̄ sed congruet̄ veritati Caritati vero nihil est contrarium nisi mortale peccatū. tñ illud qd̄ ex genere ē mortale potest esse veniale in quantum vel in primo motu p̄stitit̄ vel extra rationem suam trahitur. Vltor̄ ergo de alieno bono ē quadruplex qz vel est primo primus motus ex natura veniens. sicut qdam naturaliter inuidi sunt. ⁊ hoc nullum est peccatum. cum nullo modo in nostra sit potestate. Vel est secundo primus motus. quantum. s. appetitus sine completa deliberatione tali passioni afficit̄ ⁊ sic est veniale peccatum. vel est actus voluntariē deliberatiue. ⁊ hoc fit cū hō voluntariē

deliberato animo admittit et sentit vi-
no inuidie. et sic est mortale peccatum. Del-
trabit per intentionem extra rationem suam
ut quoniam dolor surgit ex causa bona. sicut quoniam
dolet aliquis de bono temporaliter alterius quod
videt illud redundare in detrimentum
anime illius vel etiam in detrimentum com-
munitatis. et dolor talis bonus est. quod
maius bonum est magis appetendum

Capitulum XV.

Ra ex suo genere est
mortale peccatum. quod secundum cassiodorum. Ira est
motus animi peritatus ad penam pro
canti inferendam. Talis autem motus diri-
gitur caritati que non irritat. nec cogi-
tat malum. id est ad chorin. **I** Est
autem ira triplex. Prima est remissus af-
fectus contra primum per quem non dolet de
malo primum. nec gaudet de bono eius
sed sit ei indifferens. et sic non est peccatum
mortale. sed est imperfectio caritatis.
Secunda est actualis impatientia. absque
appetitu vindicte. et talis motus etiam
deliberatiuus est veniale peccatum. quod habet in-
completam rationem ire. Tercia est impa-
tientia cum appetitu vindicte. Et hoc tri-
pliciter. Quoniam enim ira est ex natura. si-
cut in melancolicis in quibus secundum philosophum
continue mordet natura. propter quod semper
sunt turbulenti. et sic nullum est peccatum
cum sit motus naturalis. Quoniam est ab ap-
petitu deliberato et tunc est veniale sicut
aliquis primum motus. quoniam autem est a volun-
tate deliberatiua. et tunc est peccatum
mortale.

Capitulum XVI.

Accidia ex gene-
re suo est veniale peccatum. quia
secundum augustinum. Accidia est tedium eterni boni
hoc autem non opponit caritati sed facit
diminutionem feruoris caritatis. in quo
consistit omne peccatum veniale. Illud ergo tedi-

um vel est motus naturalis et sic nullum
est peccatum. vel est motus appetitus pertri-
stati de ope spirituali laborioso. et sic est
peccatum veniale. Cuiusmodi tedium redundat
in omissionem que sunt necessaria salutem.
vel obmittunt ea ad que tenet quis ut
est horas canonicas persolvere. ad quas
obligati sunt qui sacros ordines perce-
perunt. tunc est peccatum mortale. **A**
Unde thomas de aquino. Sicut inuidia
que est tristitia de bono proximi est
peccatum mortale in suo genere in quantum
contrariatur caritati quantum ad dilectionem
proximi. Ita accidia que est tristitia boni
spiritualis diuini est peccatum mortale ex suo
genere in quantum contrariatur caritati quan-
tum ad dilectionem dei. et hoc verificatur
in omnibus peccatis que sunt mortalia ex
suo genere. sed motus imperfecti in ge-
nere talium peccatorum non sunt peccata morta-
lia. que. scilicet sunt absque deliberatione ratio-
nis. unde tales motus accidie sunt peccata
venialia. nam etiam in uiris perfectis potest
esse imperfectio motus accidie saltem
in sensualitate. propter hoc quod nullus est
ira perfectus in quo non maneat aliquod con-
trarietas carnis ad spiritum. Sed quoniam affe-
ctus carnalis ira prevallet rationi ut ex deli-
beratione homo tristetur de bono spirituali et
diuino manifeste. talis motus est peccatum
mortale. hoc thomas. Si autem illud quod fit ex
obmissione boni vel difficultate aggre-
diendi bonum ducit in desperationem. tunc
iam accedit ad peccatum in spiritum sanctum. Et
quoniam illud tedium ita crescit quod etiam du-
cit in tedium vite. in quantum quod iniiciat sibi
manus. tunc iam similis erit inde qui
laqueo se suspendit.

Capitulum XVII.

Avaricia dicitur
dupliciter. Uno modo secundum
quod est oppositum iusticie.
et hoc modo ex suo genere est mortale

peccatum. sic enim ad auariciam pertinet quod aliquis iniuste accipiat vel retineat res alienas quod pertinet ad rapinam vel ad furtum. que sunt mortalia. Alio modo potest accipi auaricia secundum quod opponitur libertati alias liberalitati et secundum hoc importat inordinatum amorem diuitiarum. Si ergo in tantum amor diuitiarum crescit quod preferat caritati. ut scilicet propter amorem diuitiarum aliquis non vereatur facere contra amorem dei et proximi. sic auaricia erit peccatum mortale. Si autem homo quibus superflue diuitias amet. non tamen preferat amorem earum amori diuino. ut scilicet propter diuitias non velit aliquid facere contra deum et proximum sic auaricia est peccatum veniale. **S**ed et quod auaricia est immoderatus amor siue appetitus habendi sciendum quod si aliquis appetit aliena appetitu completo. qui etiam procedit in opus si facultas adesset sic est peccatum mortale. Item si quis appetit illicita voluntate completi ut si aliquis indignus conatur beneficii ecclesiastici adipsi. sic est iterum peccatum mortale. Item si quis appetit talia siue sint aliena siue illicita cum voluntate conditionata. scilicet si posset habere sine offensa dei ac iniuria proximi. et tunc vel nullum vel veniale peccatum est. Item si quis simpliciter appetit habere superflua et hoc appetitu suffocante mentem a cura sui et a consideratione diuinorum. hoc est peccatum mortale. Item si quis superfluo amore inheret temporalibus tamen infra amorem dei. hoc est peccatum mortale. Item si quis retinet ea que ad necessitatem suam et suorum pertinent vel ad considerationem sui status et suorum secundum quod decet suam dignitatem. hoc non est peccatum. Item si quis retinet superflua respectu vtriusque iam dictorum et hoc tempore necessitatis extreme alicuius. et sic est peccatum mortale. Item si quis retinet superflua citra extremam necessitatem ex insatiabili

cupiditate sic etiam est peccatum mortale. **P**recipuum autem signum talis affectus est. quod enim quis potius res putrescere finit quam utiliter alijs dispensaret. quod autem vitium auaritie ydolatrie spectat. hoc thomas de aquino sic ait. **A**postolus non dicit quod omnis simpliciter auarus non habeat partem in regno christi et dei sed addit quod est ydolorum seruus. illa enim auaritia a regno christi excludit. que spectat ydolatrie. eo quod honores deo debitum exhiberet creature. in quantum in temporalibus bonis finem constituit. quod soli deo debet. nam cupiditas extinguens caritatem est illa. que finem constituit in temporalibus bonis. illa autem que finem non constituit quibus supercedit debitum modum non extinguunt caritatem sed impedit eam in suo actu. hoc thomas. **E**x quibus dictis colligere possumus quod non omnis auaricia sit ydolorum seruus vel peccatum mortale. sed solum illa que extinguit totaliter caritatem. **U**nde auaritia potest esse peccatum veniale in certis casibus ut premissum est.

Ca. XVIII. **B**la est immoderatus appetitus edendi. quod potest esse quatuor modis. **P**rimo si ibi est solus appetitus cibi et hoc nunquam est peccatum nec etiam delectatio in cibo prout est peccatum in quantum ordinatur contra defectum sibi contrarium. hoc enim pure sunt naturalia. in quibus non est meritum neque demeritum. **S**ecundo si appetitui necessitatis adiungatur appetitus delectationis. et voluptatis in cibo. hoc est veniale peccatum. **T**ercio si est ibi transgressio precepti ut cum aliquis sine necessitate soluit ieiunium ecclesie. vel religiosus comedit carnes. cum hoc in suo ordine sit prohibitum sub precepto. sic est peccatum mortale. **Q**uarto si appetitus

comedendi est cū libidine. vt quanto nimio & finali affectu inlaxerit delectatiōm cibi & nimis ingurgitat se. & hoc ē peccatū mortale. De hac gula thomas de aquino. Vitium gule p̄prie consistit in concupiscentia inordinata. Si ergo inordinatio accipit in gula s̄m auersionem a fine ultimo. sic gula erit peccatum mortale. quod quidem stringit quā delectationi gule inlaxerit homo tanquā s̄m p̄ter quem deū p̄temit. paratus s̄z p̄tra p̄cepta agere vt delectatōes huius assequat. Si vero in vitio gule intelligat inordinatio concupiscentie t̄m s̄m ea que sunt ad finem. vt pote q̄z nimis concupiscit delectationes ciboz. nō tamen ira q̄ p̄ter aliquid faceret p̄tra legem dei & est peccatū veniale. Hec thomas. **De vitio etiam ebrietatis** sciendum q̄ culpa ebrietatis consistit in immoderata & inordinata concupiscentia & vsu vini vel alterius potus qui inebriare potest. Hec autem ebrietas stringit esse tripliciter. Vno modo sic q̄ nesciat potum esse immoderatum & inebriare potentē. & cum nescit vini fortitudinem. & sic ebrietas potest esse sine peccato. & sic noe creditur inebriatus fuisse. Alio modo si aliquis p̄cipiat potum esse immoderatum. non tamen existimat potum esse potentē inebriare. & sic ebrietas potest esse cu3 peccato veniali. Tercio modo potest stringere q̄ quis bene aduertat potum esse immoderatum & inebriare potentē & t̄m magis vult ebrietatē incurrere q̄ a potu abstinere. & talis p̄prie d̄z ebrius & sic ebrietas est peccatū mortale. q̄z volēs homo & sciens p̄riuat se in sensu rōnis

Capitulum XIX.
Ururia ex suo genere est peccatū mortale. q̄z cōtra illud p̄ceptum. non mechaaberis.

Concupiscentia vero luxurie distinguitur septē modis. Primus est cum concupiscentia consistit in primo motu t̄m. & sic veniale peccatū. Secundus est cum sequit̄ p̄sensus in delectatōem. licz nō in opus vel it procedere sic est mortale peccatū. Tercius cum p̄sentit in opus ita q̄ velit carnaliter peccare si occurreret oportunitas. & sic itē est peccatū mortale. Quartus modus est cum nō solum tenetur corde. sed pascit̄ visu. & sic itē est peccatum mortale. Unde d̄z Math. v. Qui viderit mulierē ad concupiscendū eam &c. id est animo & si ne intendit mulierē vt eam concupiscat. q̄z s̄m augustinū hoc iam non est titillari sed plene p̄sentire libidini. Bene autem d̄z ad concupiscendum eam. q̄z si aliquis videret mulierem vt rem pulchram & vltius non p̄cederet. tunc vel nullum esset peccatū vel solum peccatū curiositatis. Quis? modus ē in stultiloquio. vt cū quis mulierē p̄catat & p̄ter libidinē habet cū ea familiaria colloquia. q̄z & hoc est mortale peccatum. Sextus modus vocat̄ ab apostolo raptus. vt in osculis. in amplexibus. & tactibus lasciuis. & hoc est peccatū mortale. & tanto grauius quanto magis per talia libido accendit̄ p̄ter nimiam approximationē ad ignem. Notandū hō q̄ tangere mulierē p̄ter malā intentionē non est peccatū. similiter cu3 intentione boni ex necessitate. sed tangere ex libidine. vel osculari ad se non pertinentē est mortale peccatum. Septimus modus est cum concupiscentia p̄cedit in opus. ita q̄ p̄ficit opus luxurie hoc est sp̄ peccatū mortale nisi excuset̄ per matrimonium. **De moribus autē concupiscentie carnalis nicolaus de lyza in glo. super illo verbo. Omnis qui viderit mulierē ad concupiscendū. sic ait. Videre absolute mulierem.**

non est malum. sed quantum ex eo sequitur concupiscentia interior. et ista concupiscentia primo procedit sic quod primo ex aspectu mulieris causatur concupiscentia in appetitu sensitivo. qui dicitur sensualitas et prevenit actum rationis. et sic non est mortale. nec veniale peccatum. cuius ratio est. quia talis motus sensualitatis non est in potestate hominis et consequens non est peccatum. sed retentio huius concupiscentie postquam precepta est bene est peccatum. unde dicitur augustinus. Non est in potestate nostra quatenus visis non tangamur sed in parte nostra est respicere vel acceptare. Et sic patet quod predictus motus sensualitatis non est peccatum. sed est materia exercende virtutis si ei resistatur per rationem. si autem teneatur per delectationem mortuosam absque sensu tunc est peccatum sed veniale. Si autem sequatur sensus in animo. tunc est mortale peccatum. antequam exprimaturo facto vel signo. Et ideo de tali concupiscentia que est sensus dicitur saluator. Jam mechatus est in corde tuo. Et hoc de luxuria. Sic igitur habemus. quoniam peccata capitalia sunt mortalia siue venialia. **Filius.**

Sic etiam desidero utrum sint plura peccata criminalia siue mortalia exceptis istis septem capitalibus virtutibus que modo premissa sunt. Et etiam que sint peccata venialia et que remedia valent delere peccata venialia. de his cupio informari.

Ca. .XX. Pater.

Sicere debes quod etiam sunt alia quam plurima crimina exceptis septem principalibus virtutibus. que mortalia peccata dicuntur nam omnes transgressiones decalogi et mortalia sunt peccata. **Numerus autem.** decem preceptorum sic sumitur quia quedam ordinant nos ad deum.

quedam ad proximum. quod deus innuere voluit. quando in duabus tabulis illa dedit. In prima tabula tria precepta continentur que pertinent ad deum. quorum primum pertinet ad patrem quod est de divina unitate. Secundum ad filium. quod est de iuramenti veritate. Tertium ad spiritum sanctum quod de spirituali vacatione. In secunda tabula fuerunt septem precepta ad proximum pertinentia quorum primum est de exhibendis bonis ut est illud. Honora patrem et matrem. Reliqua sex sunt de cavendis malis que inferri possunt corde ore vel opere. Opere ledimus proximum prope quod dantur tria precepta. Primum non occides. Secundum non mechaberis. Tertium non furtus facias. Ore omnino ledimus et contra hoc est illud. Non dices contra proximum tuum testimonium falsum. Corde ledimus proximum dupliciter. quandoque enim respectu rationalis de hoc dicitur non concupisces uxorem proximi tui. Quandoque respectu rei irrationalis. Unde dicitur. Non concupisces rem proximi tui.

Ca. .XXI.

Primum preceptum decalogi tres habet clausulas. Prima est. Non habebis deos alienos coram me. ubi prohibetur adorare creaturam spiritalem. id est angelos. Secunda est. Non facias tibi sculptile. id est imagines fictas que nullius rei naturalis representatiue sunt. Tercia nec omnem similitudinem. scilicet ymaginem rei naturalis. Et sequitur que est in celo deus solis et lune et que in terra deus summi hominis bouis et similia. neque eorum que sunt in aquis sub terra. id est piscium. Non adorabis. scilicet actu exteriori nec coram te scilicet affectu interiori. Et bis patet quod non reprehenduntur christiani.

qui faciunt ymagines non quidem ad adorandū sed ad memorandū. honoz aut qui exhibet sanctis nō latrē s3 du lie. prima clausula ondir iudeos 7 sa racenos esse ydolatrās q2 eos habent alienos. Judei quidē messiam 7 anri xpm. saraceni machometū. Contra secundā. s. non facias tibi sculprile faciunt heretici qui non credūt in deo nisi qd de ymaginatōe 7 fantasia p̄sunt. Contra terciā faciūt mali xp̄iam. q2 superbo colit similitudinē eorum que sunt in celo de sup. nam sup omnia diligir prelaturā. Avarus colit similitudinē eorū que sunt in terra. Voluptuosus colunt similitudinē eorū que sunt in aquis hoc est delicias. **S**econdū preceptum est. Non assumas nomē dei tui in vanum. **H**ic prohibet iuramentū qd fit sine causa 7 periurium. **U**terq; enim. p̄nibilo iurans 7 falso iurans assumit nomen dei in vanū. q2 primus sine causa noīat summam veritatem. secundus aut̄ p̄temit. **T**ribus modis quis peccat in iuratio. vel iurāto p̄tra p̄sciam. vel iurando illicitum. vel veniendo p̄tra iuramentum. **T**erciu est. **M**emento vt diem sabbati sanctifices. non facies omne opus. **I**n hoc precepto qd̄dam est morale vt vacatio que est ad deū orando. volēdo. meditando. qd̄dam est cerimoniale vt assignatio diei septime. que figurabat tropologice cessatōnem a peccatis. allegogice quietem corporis xpi in sepulcro. anagogice requiē eternā in celo. **I**stud ergo preceptū tripliciter accipi p̄t. **P**rimo generaliter vt cessemus a virtutibus. **S**ecdo specialiter vt cessemus ab operibus corporalibus. que impediunt vacatōnem ad deum. **T**ercō specialissime vt est in viris p̄templatiuis vt ab omnibus mundanis separent vt totalit̄ deo vacent. **P**riā vacatio ē

nccāria. scda est debita. terciā p̄fecta. **S**cōm ergo qd sabbatū d̄ requies siue vacatio ad deū. sic dies d̄nica p̄t dici dies sabbati. 7 quelibet dies statuta ad diuinā veneratōem. in quibus cessatū est ab ope seruili. i. a pctō 7 ab ope impediēte vacatōem ad deū. opa em̄ seruilia dicunt̄ ab eccia opa mechānica. agricultura. mercatura. plantatio.

P Quartū preceptū. **H**ōra patrem tuū 7 m̄rē tuam. **H**uic precepto addit̄ p̄missio. s. vt sis longeuus super terrā. q2 p̄gruū est vt p̄seruatio vite aliene mereat̄ p̄seruatōem vite p̄prie. **P**ater d̄ in hoc mandato qui est p̄ncipiū per generatōem quo ad eē natu re vt p̄ carnalis. vel qui est p̄ncipiū per ministratōem regenerationis quo ad bñ esse vt prelatus sp̄ualis. **H**onoz hic intelligit̄ duplt̄. s. exhibitio corporalis in sustentatōe. 7 sp̄ualis in reuerentia 7 obia. **S**ed obedientia diuersificat̄ p̄m diuersificatōem pat̄. q2 patri sp̄uali debemus t̄m obedire in sp̄ualibus. plato seculari. s. regi in t̄palibus reipublice. carnali in dispositōe rei familiaris. **Q**uintū preceptū est. **N**on occides. **H**ic explicite prohibet homicidium. sed implicite oīs motus ire p̄tra. primus. siue ille sit cordis t̄m vt ira. siue oris vt contumelia. siue operis vt percussio citra mortē vel depilatio. **R** Distinguit̄ homicidij genus duplt̄. s. vt quod d̄ corporale 7 interpretatiū quod d̄ sp̄uale. **H**omicidium spirituale duobus modis fit. **U**no modo obmittendo. vt cum quis videt alium in extrema necessitate. 7 non subuenit ei. interpretatiue d̄ eum occidisse. **A**lio modo fit p̄mittendo. 7 hoc qñq; corde. scilz odiendo. **J**oban. **Q**ui odit fratrem suum homicida est. quandoq; ore. scz detrahendo. quia ille cui detrahis occidit in p̄scia illius.

qui audit detractionem. in qua prius
viuebat pbonā famā. qñq; ope .s. ma
lo exemplo alicui occasionē ruine pre
stando. 7 tūc dī interpretatiue illū oc
cidere **S**extū pceptū est Non
mechaberis in quo pcepto vt dī aug.
prohibet omnis illicitus cōcubitus 7
oīm membrorū oīs illicitus vsus. **S**eptimū
est. furtū nō facies. vbi fm
augusti. phibet oīs pceptatio rei alie
ne ex cupiditate **O**ctauū pceptū
est. non loqueris contra primuz
tuū falsum testimoniu. hic phibet oē
genus mendaciū. vt dī augu. qd ter mī
nat p tres differentias **X** Est em
mendaciū pmitiosum. qd nocet. offici
osum qd pdest. iocosum qd delectatur
Includit em in hoc pcepto taciturni
tas veritatis tpe necessitatis. tñ causa
7 oportunitas facit ipam taciturnitatē
esse licitam **N**onū 7 decimum
precepta. non cupisces domū proxi
mi tui. nec desiderabis vxorē eius nec
seruum nec ancillā nec bouē nec asinū
nec oīa que illi sunt **D**uo phi
benf hic. s. cupiscentia carnis in vx
orē proxi 7 cupiscentia oculoꝝ in re
aliena. nam ad hęc duo maxime incli
natur natura corrupta. ad vnum ppter
pseruationes supius indiuidui. hic
non phibet appetitus. qui ex corrupti
one fomitis vel a sensualitatis delecta
tione orit. qz impossibile est q ille scu
piscentie nō sint in nobis. sed phibet
appetitus qui est ex consensu rationis.
Quamuis ad ista duo determinet tan
tum. tamen dī ibi phiberi vniuersali
ter oīs cupiscentia male voluntatis.
Et hęc breuiter de decem pceptis di
cta sunt. **E**tem quedaz pctā nu
merant ab apostolo ad romanos pri
mo. s. ydolatria vitium contra naturā
iniquitas. malicia. fornicatō. auaricia.
nequitia. inuidia. homicidium. pten

tio. dolus. malignitas. susurratio. 7
tractio. contumelia. superbia. elatio.
inuentio malorum. inobedientia. im
sipientia. 7 incompotio. quibus ad
iungit illos qui sunt sine affectiōe ab
q; federe 7 sine misericordia **P**ost hęc
omnia subiūgit apostolus q qui talia
faciunt. digni sunt morte scilicet eter
na. Item ad galathas quinto de quib
busdam facinoribz sic ait. **M**anifesta
autem sunt opera carnis. que sunt for
nicatio. immūdia. luxuria. auaricia
quod est ydolorum seruitus veneficia
inimicitie. contentiones. emulatiōes
ire. rixe. dissensiones. secte. inuidie.
homicidia. ebrietas. comessationes.
7 his similia. que predico vobis sicut
predixi quia qui talia agunt regnū dei
non consequentur. **E**x quibz dictis ap
postoli colligere possumus pmissa pec
cata esse mortalia. quia dicit agentes
huiusmodi scelera dignos morte eter
na. nec posse tales consequi regnū
dei. **E**t pro intelligentia horum vicio
rum. norandum q malicia est quando
aliquis damū molitur alicui **N**eque
ria est temeritas. quando quis audet
quod nequit. **N**el sic Nequitia est in
tempātia sui. **S**usurratores sunt. qui
inter amicos discordias seminant.
Inventores malorum sunt. qui nouū
genus cuiuscunq; mali inueniunt ver
bo vel facto **I**nsipientes sunt non dis
cernentes inter bonum 7 malum. **I**n
popti habitu 7 incessu quia inco
pfitio corporis indicat qualitates menti
tis. **S**ine affectiōe id est sine dilecti
one proximi. absq; federe id est sine
societate 7 pace. sine omni misericor
dia quia non compatiuntur miserie.
Immūdia est que nō est extra naturā
Impudicitia est nō pudice viuere **P**ri
xe sunt qñ ex ira se aliqui ad inuicem
pcuriūt **D**issentioses sūt qñ aliq; pcep

dissentientes faciunt in ecclesia. Secte que grece dicuntur hereses. Ebrietates assidue. comestiones superflue veneficia sunt incantationes. Cetera vero vitia per apostolum superius premissa superius sunt exposita quoniam de mortalibus peccatis et eorum de filiabus est tractatum. Beatus etiam augustinus plurima peccata mortalia enumerat cum dicit. Mortalia sunt homicidium. sacrilegium. adulterium. fornicatio falsum testimonium. rapina. furtum. superbia. invidia. auaricia. et si longo tempore teneat iracundia. et ebrietas si assidue sit purat in eorum numero. quicumque aliquis de istis peccatis in se dominari permiserit nisi digne peniteat in eterno igne cruciabitur. lxx aug. Sic patet de peccatis mortalibus.

Capitulum XXII.**De venialibus peccatis**

De peccatis sciendum est quod sunt diuersa. et longum esset omnia replicare. De quibus beatus augustinus mentionem facit. que memorans ac dicens. Quae autem sunt minuta peccata licet omnibus nota sint. tamen quod longum est ut omnia replicentur. opus est ut ex eis aliqui nominemus. Quotiens aliquis in cibo et potu plus accipit quam necesse est. ad minuta peccata nouerit pertinere. Quotiens plus loquitur quam expedit. quotiens pauperem impotente petente exasperat. quotiens cum sit corpore sanus alius ieiunantibus ipse praeter uoluerit. aut somno tardus ad ecclesiam surgit. Quotiens excepto filiorum desiderio uxorem suam cognouerit. quotiens in carcere positum tardius requisierit. infirmos tardius visitauerit. si discordes ad concordiam reuocare neglexerit. Si plus aut proximum aut uxorem aut filium aut seruum exasperauerit quam oportet. si amplius fuerit blanditus quam oportet. si

cuiuscumque maiori persone ex uoluntate aut necessitate adulari uoluerit. si se aut in ecclesia. aut extra ecclesiam fabulis ociosis de quibus in die iudicii ratio reddenda est occupauerit. si dum iocantes incaute iurauerimus. et tamen hoc per aliquam necessitatem implere non potuerimus. utriusque iurauerimus. et cum omni facilitate maledicimus. lxx augustinus. In quibus iam memoratis peccatis minutis siue venialibus possumus colligere etiam omnia alia similia esse peccata venialia. quia longum esset singula talia explicare.

Et notandum quod omnis culpa separata a deo. Nec autem separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale. Imperfecte uero per peccatum veniale. Per peccatum enim mortale omnis mens auertitur a deo per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis ne ita prompte feratur in deum. sed utrumque peccatum per penitentiam deletur. Et si cur mortale peccatum remitti non potest. quod diuinitas peccato inheret. ita etiam nec peccatum veniale. sed ad remissionem peccati mortalis perfectior exigitur penitentia. ad peccatum autem veniale requiritur actualis quedam displicentia. Et sciendum quod homo in genera constitutus potest vitare omnia peccata mortalia. et singula peccata venialia. sed non omnia. Unde penitentia de peccatis mortalibus requiritur ut homo proponat abstinere ab omnibus et singulis mortalibus peccatis. Sed ad penitentiam venialium peccatorum requiritur quod homo proponat abstinere a singulis. non tamen ab omnibus. Ista tangit beatus thomas de aquino sic dicens. Notandum quod culpa separata a deo. sed haec separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale. imperfecte autem per peccatum veniale. Nam per peccatum mortale mens omnino a deo auertitur. utpote contra caritatem agens. Per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis. ne ita prompte

in deum feratur. Et ideo utrumque peccatum per penitentiam quidem remittitur. quod per utrumque deordinatam voluntas hominis. per immoderatam perversionem ad bonum creatum. Sicut enim peccatum mortale remitti non potest. quod dum voluntas peccato adheret ita etiam nec peccatum veniale. quod manente causa manet et effectus. Exigit autem ad remissionem peccati mortalis perfectio penitentia. scilicet ut mortale commissum detestetur quantum in ipso est. ut scilicet diligentiam adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia ut singula detestetur sed hoc non ad remissionem venialium requiritur. tamen actualis quedam displicentia. pura cum aliquis hoc modo in deum fert secundum affectum et res divinas et quicquid sibi occurreret. quod eum ab hoc motu retardaret displiceret ei. et toleret se hoc commississe. etiam si actu de illo non cogitaret quod tamen non sufficit ad remissionem peccati mortalis. nisi quantum ad peccata oblita possit diligentem inquisitionem. quod de quolibet peccato mortali tenet homo specialiter conteri. unde debet homo recogitare ad inveniendum peccatum commissum. Si peccatum omnino a memoria exciderit. tunc ex impotentia faciendi excusatur a debito. et sufficit generalis contritio de omni eo. in quo deus offendit. Sed quando impotentia tollitur. sicut cum ad memoriam peccatum revocatur. tunc tenet specialiter conteri homo. Etiam sciendum quod homo in gratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia et singula. potest etiam vitare singula peccata venialia sed non omnia. Et ideo penitentia de peccatis mortalibus requiritur quod homo proponat abstinere ab omnibus et singulis peccatis mortalibus. sed ad penitentiam venialium peccatorum requiritur quod proponat abstinere a singulis. non

tamen ab omnibus. quod infirmitas huius vite hoc non patitur. Debet tamen habere propositum se preparandi ad venialia peccata immunda. alioquin esset ei periculum deficiendi. cum desereret appetitum proficiendi seu tollendi impedimenta specialia perfectus. quod sunt venialia. hoc thomas. De remissione etiam venialium peccatorum sciendum. quod omnia venialia peccata tolluntur per diversa remedia videlicet per eucharistie dignam sumptionem. per extremam unctionem. et per generalem confessionem. perunctionem peccatorum. per dominicam orationem. per episcopales benedictionem. per aque benedictionem. per confessionem. Per hoc igitur remittuntur venialia peccata. non tamen semper remittuntur totaliter quantum ad penam. quod si sic non qui esset omnino immunis a peccato mortali a seipso aqua benedicta statim appellaret sed reatus pene remittitur. secundum motum fervoris in deum. qui per predicationem excitatur secundum magis et minus. De hoc per thomam de aquino sic dicitur. Notandum quod triplici ratione aliqua causant remissionem venialium peccatorum. Uno modo in quantum in eis infunditur gratia. per infusionem gratie tolluntur venialia peccata. et hoc modo per eucharistiam et extremam unctionem. et minor salubriter per omnia sacramenta nove legis. in quibus perfertur gratia. peccata venialia remittuntur. Secundo in quantum sunt cum aliquo motu detestationis peccatorum. et hoc modo confessio generalis unctio peccatorum. et oratio dominica operantur ad remissionem venialium peccatorum. Tercio modo in quantum sunt cum motu reverentiae ad deum et ad res divinas et hoc modo benedictio episcopalis. et asperctio aque benedictae operantur ad remissionem venialium peccatorum. Et quidem per predicta tolluntur venialia peccata quantum ad culpam. non tamen virtute illius sacrificatiois non tamen sed

etiam virtute caritatis citius motus p
 predicta excita. Non aut per qdlibet
 predictoy sp tollit reatus pene. qz sic
 qui esset oino immunis a pcto mortat
 li aspersus aqua benedicta statim auo
 larer. S3 reatus pene remittit per pze
 dicta fm morum feruoris in deū. qui
 per predicta excita qnqz magis qnqz
 minus. hec thomas **N**otandū
 etiaz q peccatū cum per pnam citius
 non tergif. aut peccatū est. aut cā pec
 cari. aut peccatū aut pena peccati. nam
 ex vno vitio subsequens culpa oritur.
 qz ipsum suo pondere mox in aliū tra
 hit. ex quo creata mēs ducit vt peius
 ex alio liget. Et cum pctm ex peccato
 orit iam non pctm tm modo. sed pecca
 tum est et pena peccati. qz iusto iudicio
 omnipotens deus cor pctōis obnubi
 lat. vt precedentis peccati merito etiā
 in aliud cadat. nam plerūqz vniū idēqz
 pctm et peccatū est et pena peccati. Qd
 sic offendi pē ventris namqz ingluui
 es in feruorē luxurie plenitudine car
 nis instigat. perperata aut luxuria se
 pe aut periurio aut homicidio tegitur.
 ne p huiusmodi peccato pumiat. Ista
 p memorat beatus greg. xv. mora. sic
 dicens. Omne quippe peccatū qd cur
 citius penitendo non tergif aut pecca
 tum est aut cā peccati. aut peccatum et
 pena peccati. Pctm namqz qd penitē
 tia nō diluit. ipso suo pondere mox in
 aliud trahit. Unde fit vt non soluz sit
 peccatū. sed etiam peccatū et causa pec
 cari. Ex illo quippe vitio culpa subse
 quens orit ex quo cecata mens ducit
 vt peius ex alio liget. Sed cum pecca
 tum ex pctō oritur. non iam pctm tan
 tummodo sed est et pena peccati. qz iusto
 iudicio omnipotens deus cor pctōis
 obnubilat. vt precedentis peccati me
 rito etiam in aliud cadat. Quē enim
 liberare nolet. deserendo pcutit. Nō

ergo immerito pena peccati dē q iuste
 de sup irrogata cecitate ex precedētis
 peccati vltōne ppetrat. qd videlz agi
 tur dispositōe supius ordinata. sed in
 ferius in iniquitate p̄fusa. vt et pcedēs
 culpa sit causa subsequētis. et rursum
 culpa subsequens sit pena pcedētis.
 Unde et de infidelibz et subzicis sc̄tis
 paulus dicit. Qui cū cognouissent de
 um non sicut deū glorificauerunt. aut
 gratias egerunt. Et paulo post. p̄ter
 qd tradidit illos deus in reprobu sen
 sum. in desideria cordis eoz. in immū
 dicias. vt stultit̄s afficiant corpora
 sua in semetipsis. Quia em̄ recognos
 centes deum pctm supbie p̄miserunt.
 cecant etiam ne intelligant qd p̄mit
 tunt. et qui intelligentiā sequi nolunt
 in pctō et causa peccati sunt. et ipsuz lu
 men intelligentie pdant in pctō et pe
 na peccati. Prioris ergo peccati meri
 to pctōrum sequentiū fouea tegif. vt
 qui malum sciens ppetrat deinceps iu
 ste in alijs etiam nesciens cadat. Hoc
 quippe agit vt culpis culpe feriantur.
 quatenus supplicia fiant peccantiū ip
 sa incrementa vitioy. Nam qz omipo
 tens deus ad pnam tempus indulget
 qd humana malicia ad vsum sue iniq
 tatis retorquet. nimirū iusto dei iudicō
 augeri culpa p̄mittit vt ad feriendum
 artius qnqz cumulet. Hinc enim etiā
 de quibusdā Paulus dicit. Peruenit
 ira sup illos vt impleant pctā sua sem
 per. Hinc voce angelica Johanni dē.
 Qui nocet noceat adhuc. et qui in soz
 dibz est sordescat adhuc. Hinc david
 dicit. Appone iniquitatē sup iniquita
 tem eoz. et non intrent in iusticiam tu
 am. Cor quippe dñs duz prioribz me
 ritis aggravatū iuste p̄mittit etiā sub
 sequentiū malignoy spūm p̄suasio
 nibz falli. quia cū digne in culpa tra
 hitur. reatus eius in pena cumlatur.
 s. i.

habent iam quidez vnde fieri mereantur sed sustinet tñ adhuc peccatū crescere vt peccantes possit atrocius pena cruciare. iam meret suppliciu pena causa pcti expectat adhuc. vt augmenta supplicij subroget pctm̄ causa pcti. Plerūq̄ vero vnū idemq̄ peccatum & pctm̄ est & pena peccati & cā peccati. qđ melius ostendimus si res ipas in mediū deducamus. Effrenata quippe ventris ingluuies in furorem luxurie plenitudinem carnis instigat. p̄perua aut luxuria sepe aut p̄urio aut homicidio regit. ne humanar legū vltione puniatur. hęc grego. Unde necesse est. si qđ lapsus fuerit in aliqđ pctm̄ graueor p̄ p̄m̄am quanto citius poterit ab hoc vitio resurgere studeat. ne in grauiora peccata p̄pter tale facinus eum cade re contingat

De duodecim abusioibz.

Ca. XXIII.

Scienduz quod

fm̄ beatū ciprianū duodecim sunt abusiones seculi & sunt lx videlicet. Sapiens sine bonis opibz. senex sine religione. adulescens sine obia. diues sine elemosina. femina sine pudicitia. dñs sine virtute. cristianus p̄rentiosus. paup̄ sup̄b. rex iniquus. ep̄s negligēs. plebs sine disciplina. populus sine lege. Quibz. xij. abusioibz seculi suffocant disciplina & iusticia. hęc ciprianus. Et qđ p̄ns tractatus maxime requirit & tractat de statu religiosoz & claustralū. Ideo notandū qđ etiam sunt duodecim abusiones claustralū. quibz tota religionis summa corumpit Et sunt iste videlicet. Prelatus negligens. Discipulus inobediēs. Iuuenis ociosus. Senex obstinatus. Monachus curialis. Monachus caudicus. Habitus preciosus. Cibus

exquisitis Rumor in claustro. Lis in capitulo Dissolutio in choro Irreuerentia circa altare. Immozemur ergo in singulis & de singulis pauca disseramus. **S**unt quidā qui sciunt & p̄nt & volunt p̄esse. quidā qui sciunt & p̄nt & nolunt p̄esse. quidā qui nec sciunt nec p̄nt nec volūt. sed & sunt quidā qui nec sciūt nec p̄nt sed volūt. Scire vero & posse & velle est sup̄bie vel caritatis. Scire & posse & nolle est humilitatis vel inertie. Nec scire nec posse & velle ē cupiditatis & stulticie. Nec scire nec posse nec velle est discretiois & prouidentie. Qui em̄ sciunt & possunt & volunt p̄esse si velint p̄esse caritatis est. alioquin superbie. Qui vero sciunt & possunt sed nolunt hūilitatis est qđ rennuit. inertie do cū sciunt si omnino desistūt. Qui aut̄ nec sciūt nec possunt sed volūt cupiditatis esse videt qđ volūt esse stulticie si velint qđ nec sciunt nec p̄nt. illi si quidē qui nec sciunt nec p̄nt nec volūt prudēter agūt. summa em̄ discretio est nolle qđ nō potest. **S**ciendū aut̄ qđ oues pastores sequunt̄ ad vitam si diligens. ad mortem si negligens p̄cedat. debet em̄ p̄cedere vita & doctrina. vt qđ docet verbis factis impleat. Tenere etiam debet vnitates cū grege qđ fit qñ nō diuidit a subiectis p̄ preciosiorem habitum. vel p̄ delicatiore cibū dū sit vnus p̄ passionem. cum infirmis. p̄ dispensationem. cū delicatis vt cū aplo dicere possit. oibz omnia factus suz. pastore vero negligens fugit. Sunt em̄ quidā prelari. qui onera importabilia imponūt subditis & ea digito mouere nolūt fugiunt quod precipiunt. fugiunt etiam remoti a p̄uentu sub ocio viuunt. qui praua agunt. & reprehendi nolūt. qui male viuūt & subiectos bene viuere cogunt errantes reuocant sed fortes cogunt

cidunt. reuocant uerbis. sed occidunt operibus que operant ipsi que alij licite non purant. subiectos cogunt et ipsi a nemine cogi uolunt.

Capitulum XXIII.

DE discipulo ino

bediente. Inobedientie morbus ex supbie tumore pcedit. sicut famies ex uulnere. Hoc morbo primus homo languit qui bestis terre prepositus fuit. per inobedientie culpa suppositus etiam cum muscis et culicibus per poteros seruit. Hoc autem tribus modis mereri solet. emplastro. s. unguento et ferro. i. exemplo boni operis. uerbo et motionis. disciplina correctionis. assuit autem inobedientia nomen obedientie precepto. facto et loco. Leue enim est preceptum sed labor implere. Locus quoque ubi placet. aliquid displicet. Placet qui busdam. non quod abundat fratribus sed pijs. placet quod famulis abundat et famulis. et sic fit ut uoces obedientia cum non fit. Hanc multi desiderant ut extra obedientiam esse queant. Multis enim modis hec obedientia queri solet parentum exactio seu fratrum seductoria exhortatio. uel etiam boni operis simulatione. Est et alia species inobedientie que tamen obedientia uocatur. de qua dicitur quia obedisti uoci uxoris tue plus quam mee. sed de obedientia uera per psalmum dicitur. Audiam quid dixerit dominus deus meus. Nunquid dyabolus caro aut mundus uox uxoris. uox carnis scilicet uoluptas. uox mundi uanitas. uox dyaboli iniquitas. uox dei bonitas. Est autem uox creatoris ad subiectos de prelati dicens. Que dicunt facite. que autem faciunt nolite facere. ubi etiam male operantibus obedire iussit. ut sic ingrediatis et egrediamini cum dauid. cum saule et eundem honorem licet reprobum cum samuele. nec bo-

nis tamen obediatis in malum. nec pueris predicatis in bonum.

Capitulum XXV.

DE iuvene ocio

so. Ocium stulticia. labor scientiam generat. Labor hominis interior labor scientie. labor exterior exercitium operationis. Scie labor in tria diuiditur. in puericia labor discipline. in iuuentute exercitium. in senio doctrine. ut scilicet ille qui nescit. in puericia discat que didicit in iuuentute ad usum ducat. que ad usum duxerit in senio doceat. Sed cum homo interior iam cet in lectulo uoluptatis dum somno torpescit inertie et somnis deludat curiositatis. uocat et exhortat exteriorum hominum ut inclinet aurem rumoribus. loquatur uana. induat mollibus. mane comedat. cantus galli cene terminet lectionem. euntibus dormitum surgentes ad uigilias obuiant fratres. uigilantibus illis dormiant. redeuntibus a uigilijs surgant. Sed melius forsitan esset si nihil dicerent quam si subtractis syllabis aut dictionibus ossitando psalmos decantarent. Labor etiam interior homo et exterior ne dicat eis. Quid statis hic tota die ociosi. Audiant tamen prelati cum ociosi. nemo inquit nos condurit. Non episcopi. non presbiteri populum. non abbates non priores puentum. Ad hunc laborem diuersi ueniunt et diuersis temporibus. mane pueri. meridie iuuenes. uespe senes. sola tamen iuuentus pondus portat diei et estus. portat materialiter pondus laboris et estus solis. Moraliter pondus carne fragilitatis et estum libidinis. Labore igitur manuum annihilat pondus temptationum. Iuuenis autem in ocio est quasi iumentum sine iugo. qui dum non tenet obuium uinculo. quasi bos lasciuens discurret per desideria proprie uoluntatis.

Liber. II. Dist. I.

Ca. XXVI. **Q**

DE fene obstina

ro Inter abusiones sola maior est senis obstinatio. qui morri primus mortis aduentum non abhorret. qui quasi ad ostium mundi huius positus foras spectat. nec tamen vite pennis egressus nec ingressum future consideret. audit nuncios mortis. et credere non vult eis. Casus mortem nunciat latentem. infirmitas apparentem. Sed forsitan funiculus triplex quo ligatur senex difficile rumpitur. dum enim a pueritia in mentem semis per cogitationem semitam fecerit voluptas. in sermone vanitas. in opere peruersitas. quid aliud agit nisi quod in consuetudine quasi in fune. hoc tria torquent. Est autem laqueus in fune. dulcedo temporalis in consuetudine. circumdatio funis. impedimenta sunt carnis. dulcedine igitur decipimur. consuetudine ligamur.

Ca. XXVII. **Q**

DE monacho curiali et caufidico

Cum autem monachus dicitur curialis ex adiuncto designat aliquid leuitatis. ordo claustrum et ordo curie diuersus. ibi sedes in insidijs cum diuitibus in occultis. hic audis non sedi cum consilio vanitatis et ibi dextera tua repleta est muneribus. hic las tuas inter innocentes manus tuas. ibi pauperum res violenter auferunt. ibi a pauperibus sponte offerunt. Ibi laudatur peccator in desiderijs anime sue. Ibi autem benedicitur iusto. Contingere enim quandoque solet ut monachi qui curias frequentant. causas audiant. iudicia perquirant. ament decreta consiliorum non secreta misteriorum. laudari appetunt. quod pro multis loquuntur sed monachi multum loquentes multis displicent. de incertis iudicant. testantur se

Ca. XXVI. XXVII.

pissime quod ignorant. Sidero res ad effectum peruenire non valeat monachus caufidicus iter parat ut quod alibi fieri non potuit. tunc fiat. Pro principibus ergo seculi alpe frigus ytalie calores libenter patitur qui per magistrum spirituali multo leuioza inuitus forsitan pateret. Oneratus cartulis auctoritatis fulsus reuertitur ponit dies carum se. personas inducit. que parate sunt iurare quod est. et fidelis iterum iuret quod non est. Quid ergo dicam nonne magis amas monachus caufidicus esse te simul discumbentibus cum herode. quam in vinculis et carcere teneri cum iohanne.

Ca. XXVIII. **Q**

DE vestitu superbo

bo monachorum ait apostolus. Non veste preciosa que mollicie preciosior vestem negat pura sine monacho preciosior habitum dedit. plus amat terrenus sponsus sponse castitatem quam preciosam vestem. plus simplicitatem quam rotum crines. Sic immortalis sponsus castus plus amat interiores habitum quam exteriorum. molles molliam querunt. elati preciosa. delicata preciosa. Exterior enim superfluitas animi nunciat vanitatem quod ut dicit beatus bernardus. Nemo preciosas vestes nisi ad inane gloriam querit. Unde peccatum est querere preciosum vestitum dicente beato gregorio. Nullus estimet in fluxu preciosarum vestium peccatum deesse. quod si hoc peccatum non esset nullo modo dominus Johannem de vestimentis speritate laudaret. non enim vestis sed puritas mentis ornatum facit monachum vel clericum. Unde beatus ieronimus. Non tenera vestis. sed mundicia mentis ornatum facit clericum. Ipse namque celestis sponsus ebulliens cum respexit animam virtutibus adornata

ram eius de corem concupiscit et in am
 pteruz illius volat. Unde et petrus da
 miani. Inuisibile quippe sponsum in
 uisibilis oblectat ornatus. et cum sciam
 animam aspicit emitere virtutibus in eius
 illic volat amplexus. cui dicit. **Pul**
 cra es anima mea. suavis et decora sicut
 iherusalem. Sicut iherusalem ait. non si
 cur babilon. Babilon sane dyabolus.
 iherusalem inhabitat christus. Ille luxurian
 tis amictus vanitate reficit. hic aspe
 ris et humilibus si cordis non desit hu
 militas non delectat. **hec petrus.** **Un**
 notandum quod non solum in veste preciosa.
 sed etiam in uili amictu potest esse iactan
 tia. Teste beato augustino. Non solum
 in rerum corporearum nitore atque pompa.
 sed etiam in ipsis sordibus esse posse ia
 crantiam. et eo periculosiore quo sub no
 mine seruitutis decipit. **Et philoso**
phus dicit quod et superabundantia et dese
crus inordinatus ad iactantiam perti
ner. Unde de beato augustino legitur quod
 vestes nec nimis preciosas nec nimis
 uiles habere volebat. quod in utroque ho
 mines sua querunt. **Si autem hoc aliquis**
in humilitate facit propter maceratorem
carnis vel humiliatorem spiritus ad virtu
tem temperantiae pertinet. sed medium
teneri in homini magis est salubre. **Un**
dicit beatus hieronimus. **Nec affectate sordes**
nec exquisitae mundicie conueniunt christia
no. **Et ideo vestimentum tale nobis eli**
gendum est quo possit nuditas operiri. et
vis frigoris atque omne quod extrinse
cus ledit arceri. ut in die honestus ap
pareat. et in nocte necessitatem expleat.

Capitulum XXIX.
De cibo exquisito.
 Cum autem legas deliquisse
 ionathan in gustu mellis. esau in edu
 lio lentis. 30 comitas in saturitate pa
 nis. putasne esse sine periculo tot car

nis ferculis. tot piscium generibus. tot
 fructuum diversitatibus delectari. non
 ne sic differt pallacium a refectorio si
 cur egiptus a deserto. **Si ergo in deser**
to sumus. mirandum non est si ollas car
num semper habent. adhuc inquit esce
in ore ipsorum et occidit pingues eorum
Occidit enim pingues quorum deus de
ter est. qui nutriebant inquit in croce
is amplexari sunt stercoza. Crocus in
oriente nascitur. colorat et saporat. In
croceis ergo nutriunt qui in initio co
uerfionis interius sapore virtutum re
ficiunt. exterius vero boni operis ex
plo conantur. **Sed hi amplexant ster**
coza. dum post sobrietatis et abstinens
rievitam reuocat eos ventris cura. Et
fit quandoque ut qui in sua domo ante con
uerfionem sobrie vixerant. postmodum
in monasterio gulosi fiant. placat eos
rum venter deus diuersorum hostium
ferculorum. inclinatur enim rumoribus
excitat saporum generibus. demulcet con
fabulatione. non oratione sed ocio gau
det. somnolentia delectat. Per simili
rudinem ergo deus venter assimilatur dum
ei tota deuotione per omnia seruit

Ca. XXX.
De rumoribus in
 claustro afluencia ciborum excita
 ri solet. inundatio verborum saturitatem
 ventris sequitur leuitas operis et vanitas
 mentis. **Sedit populus manducare et**
bibere et surrexerunt ludere. Ludere in
quit. non legere. Sunt enim quidam
post delicati cibi diuersa ferula qui cum
in claustro sedeant non lectioni et filen
rio. sed rumoribus et curiositati vacant. qui
locum et tempus nusquam et nunquam seruant.
sed instabiles et ociosi. nunc hos. nunc
illos ad colloquium vocant. Pone in
quit psalmista custodiam et ostium cir
cumstantie labijs meis. Ostium dixit
 s. iij.

non murum sed hostium ponit qd̄ tem
pore et loco claudis et aperis. Est tempus
et locus tacendi et loquendi. apud itaq̄
hostium in claustris hora constituta les
ctio in capitulo. confessioni in ecclesia
orōmi in oratorio. claudis iteq̄ in clau
stro confessioni. **D**i aut̄ rumores des
trent esse claustralium. ad quos non p̄
tinent bella principū seculariū. s; pug
ne temptationū. delectare ḡ karissime
his rumoribus non exterioribus. gaudēt
em̄ multi claustraliū dū de regibus fabu
lant. dū casus militū narrant. dū p̄ il
lis loquunt̄. a quibus ipsi nō agnoscunt̄
tur. multorum partes defendunt. pro
multis irascunt̄. pro multis litigant.
ignorant tamen quod negant et affir
mant. **S**i aut̄ de regibus sermo ē. docet
lectio claustris certamina regū et casus
euentus bellicorū. quō moriebatur saul. et
quis eius mortē nūciauit dauid **A**udi
re forsitan velles rumores pacis. non
belli. discordie. non discordie. **R**egina
saba nouit rumores huiusmodi que audita
sapientia salomonis a finibus terre ve
nit. **Ca. XXXI. S**

De lite in capitulo

Infirmiati mortalium oīpo
tens deus pater benigne puidēs. in ec
clesiis instruit tria. s. medicos. loca.
et remedia. medici sunt plari. loca cap
itula. modi p̄mē remedia. **A**ttende
igif in samaritano prelaturum in stabu
lo capitulum in infusione vini et olei.
fomentum solationis. et asperitatem
correctionis. hec est piscina punctio
nis. in qua sanatus est infirmus post
promotionem confessionis. nec tñ san
abit nisi vnus. nisi em̄ sit vnitas de
sanitas. qui ḡ amant litem destruunt
sanitatem. **I**ntolerabilis igif est hec
abusio. vt ibi litiges. vbi te accusare
debes. vt ibi auget culpa. vbi delecti p̄

vt ibi premisses xpi vicariū. premisses
christum. **S**ed forsitan d̄r aliquis res
ligiosorū. possum pati magistrum. sed
cum negligentiam prelatorum confide
ro obedire premissis. cum video fratres
meipso deteriores. accusationes ipso
pati nolo. **C**um dicis fratres teipso
deteriores deterior factus es quare cō
temnis magistrum an nescis xpm col
ram pilato indicatum. tulit crucem p̄
peccatis tuis. non pro suis. et tu virga
rennis flagellari. ille non erubuit col
ram populo flagellari et tu indignaris
spoliari coram magistro. accusat̄ et rati
cet accusaris et litigas. si in hoc p̄sere
res. in deū peccas. igif in loco remis
sionis inducis litem contradictionis
hic est locus pre ceteris diabolo odio
sus. hic amittit quos alibi acquisiuit.
hic est ei locus spūs sancto p̄secutus.
officina spiritus sancti. in qua filii dei
congregant̄. vt ei reconciliant̄. **N**oli
esse frater sicut sathan inter filios dei
Sathan est. qui magistro p̄radicit
fratribus aduersat̄. **N**oli queso esse in
capitulo sicut sathan et sicut adam in
paradiso. an nescis sathan expulsam
a capitulo celi **A**dam a capitulo para
disi **J**udam a capitulo xpi. **I**n primo
culpa superbie **I**n secundo inobedien
tie. **I**n tercio auaricie. **L**ucifer non ar
tendens dignitatē creatoris casurus.
quesiuit sedem elationis. **S**ic quidā
claustralium dum generis nobilitate
preminent. dum literarū scientia pre
valent. dum propria virtute ad laborandū
prevalent. dū vocis modulatione pla
cent. dum in qualibet facultate artius
ceteros fratres precellunt. elationis se
dem petunt **E**t qui ex dono tanti mun
ris humiliores esse deberent. contra te
biliores et illiteratos superbi tumēt

DE dissolutōe in

chozo. In ecclesia cum ad o-
pus quod inuentū fuerit accedit. humili-
tatis honestas diligentius obseruet
ne qui in ecclesia ante spectum dei ve-
nimus ibidem deteriores simus. Sunt
enim quidam qui mentevagi. attoniti oculo
li. bitu dissoluti. plana parietū. pspici-
entes plustrant. aliud cantant. aliud co-
gitant. in chozo sunt corpe. sed in foro
mente. Sunt etiam alij voce dissoluti
qui vocis sue dono glorianr. nec tantū
gaudent de dono gratie sed alios sper-
nunt rumentes elatione. aliter cantāt
quā libri habeant. fortassis vt placeant
populo magis quā deo. qui sic cantāt nō
cantant in chozo cū maria sorore moy-
si. sed in palacio cū herodiade vt pla-
ceant herodi & simul discubentibus. de-
lectant enim altitudine vocis. Nemo
tū alius cantat eo quē dominus audi-
re p̄stulit de monte sancto suo. nemo
dulcius quā cui inclinat aurem suā dñs
Vocem meam inquit ad dñm clamavi. &
exaudiuit me de monte sc̄to suo. Esto
igitur in valle humilitatis. vt in monte
sancto audiri merearis. sed si sic can-
tas vt ab alijs laudem queras. vocem
tuā vendis & facis eam non tuā sed ali-
enam. caue ne monasteriū veritas in the-
atrū. habes in prāte tua vocem. habeto
& aīam. frangis vocē frange & volunta-
tem. seruas p̄sonantiā vocum. serua &
p̄cordiam mox. vt per exemplū p̄cor-
des primo. per voluntatē deo. per obe-
dientiā magistro. hec est p̄cordia.

Capitulum XXXIII. U

DE irreuerentiā

circa altare. Ultimo de du-
odecim abusiōibz clausū dicitur ac-
cedo. qui me soluz inter ceteros in hac
p̄te negligentiorē reperio. qui licet

ablutis manibz. lora facie. albis vesti-
bus indutus accedā ad altare. tñ puer-
sus ope. pollutus ore. immundus cor-
de. xpi corpus nō p̄timeo manibus
tractare. accedo elarus ad humilē. ira-
tus ad mirem. crudelis ad misericor-
dem. sed tamen patif humilis elatum
miris iratū. crudelē misericors. Acce-
do seruus ad dñm non amore s̄ timo-
re. non deuotōe sed vsu. accedo igitur ad
altare vanus curiosus vanitati subdi-
tus Sunt etiā multi alij in seculo qui
non tñ vani curiosi & voluptuosi. s̄ eri-
am cum ambitōe non cum deuotōe ac-
cedunt ad mensam xpi. qui etiam nō
accederent. nisi se aliquid recepturos
sparent. Accessit ad iesum petrus & in-
das. accesserunt discipuli. accesserūt
& milites crucifigētes. accedūt & quo-
tidie ad corpus xpi religiosi. accedūt
& peruersi sacerdotes. ex quibz multi
terrenis inbiant. terrena sapiunt. non
nulli assidui in plateis. in ecclesia ra-
ri. tardi ad inuestigandū culpam pec-
catoris. parati ad inquirenda vestigia
leporis. velociores ad p̄gregandos ca-
nes quā ad puocandos pauperes. liben-
tius porrigunt panem cani quā pauperi
plures seruiunt eis ad mēsam. ad mē-
sam nullus. Hi sunt quoz thalamus
ornatioz est quā eccia sua. mensa patioz
altari. ciphus calice p̄ciosior. equus ca-
rioz missali. cappa casula pulcrioz. ca-
mifia delicatioz alba. Ecce quō obscu-
ratū est auz fuligine peccatoz. mutat-
ē color optimus decoris & sanctitatis
in seditates vitioz. lapides sanctuarij
sunt dispersi in capite omnium plate-
arum. qz dum per vitam mundā & ora-
tionem intus in p̄templatione dei esse
debuerant. per vitam reprobam foris
passim vacant. Ecce iam pene nulla se-
cularis vite actio quam sacerdotes cri-
sti non admittent. nulla mundi nego-

cia. in quibus ministri altaris se non occupent. nulla reprobitas. qua monachalis ordo se non implicet. pene nulla illecebris vite blandicies. qua castitas sanctimonialium non commaculet. Sanctuarum igitur lapides dispersi sunt in plateis. cum religiosi quicquid larum mundi itinera sectantur. et non solum in plateis. sed in capite omnium platearum dispersunt. quod et iacent per ministerium operis. et honorari volunt de ymagine sanctitatis. Igitur prelati subditos diligenter custodiant. subditi prelatibus obediant deuoti sint senes. laboriosi iuuenes. sit honestas in habitu. mediocritas in victu. in claustris assidui. in curia rari. ut non sint curiales sed claustrales. sint intenti psalmis non causis in claustris non sit rumor sed lectio. in capitulo non lites sed professio sit. in choro serena simplicitas. circa altare reuerentie honestas Ex his obseruantie mandatis pendet summa totius religionis et sic patet de. xij. abusionibus claustris

X Sed et hoc sciendum quod sunt nonnulli fratres in sancta religione. qui valde prompti sunt ad detrahendum. et ad iudicandum alios quod multum in religiosis reprehensibile et periculosum est. Detractio autem secundum quod dicit hugo. est locutio ex inuidia procedens. bona illorum denigrans. Unde ille detrahit. qui bona proximi. in quantum potest minuit Sunt autem plurimi. qui propter hoc aliquos detrahunt ut ex vitupatione aliorum ipsi laudabiles appareant. quod prohibet beatus iheronimus. ita dicens. Nulli unquam omnino detrahas. ut vitupatione aliorum te laudabilem videri velis. hec iheronimus. Hoc igitur vitium valde est cauendum quod detrahens et libenter detractorem audiens. ambo malignum spiritum in lingua portant Teste beato bernardo. qui dicit. Detractor et liber auditor preter

quod diabolus portat in lingua. Est etiam lingua detractoris. quasi vipera infectiua. et lancea acerrima tres penetrans ictu vno videlicet detrahentem audientem detractionem. et cui detrahitur. quod idem bernardus. sic ait. Numquid non vipera est lingua detractoris ferocissima. plane nimirum que tam letaliter inficiat statum non quid non lancea est lingua ista profecto acerrima. que tres penetrat ictu vno. hec bernardus. Tales vero vix detractores multum odit deus. putat apostolus ad romanos. dicit. Detractores deo odibiles et ideo ab vnoquoque hoc vitium est valde detestandum Et sicut non studio non debemus materiam dare alijs detrahendi. sic per malitiam contra nos excitatos debemus patienter sustinere. ut nobis meritum crescat. de hoc dicit beatus gregorius. Lingua detractorum sicut nostro studio non debemus excitare ne illi peccent. ita per suam malitiam excitatos deum equanimiter tolerare ut nobis meritum crescat. peruersum namque derogatio vite nostre est approbatio. quod iam ostendit aliquid iuste nos habere. si displicere incipimus illis qui deo non placet. hec gregorius. **A** De iudicio quidem incauto proximorum sciendum quod dubia mala que dicuntur de proximis sunt in meliorem partem interpretanda. et nullus debet alium iudicando pretere sine rationabili causa. unde vbi non apparet manifesta signa de malicia alicuius. debemus eum ut bonum habere in meliorem partem quod dubium est interpretando vnde dicit quidam glossa super illud apostoli. Qui non manducant non spernant et iudicet. Et hoc namque quod aliquis habeat opinionem de aliquo absque sufficiente causa iniuriam ei et contemnit ipsum. Nullus autem debet alium contemnere vel nocentem a liquod inferre absque causa cogente. et ideo vbi non apparent manifesta indicia de malicia alicuius. debemus eum ut

bonum habere. in meliore preter inter
 pterando quod dubium est. Et melius est
 quod aliquis frequenter fallatur habens bo
 nam opinionem de aliquo malo hominis.
 quam rarius fallatur habens malam opinio
 nem de aliquo bono. quia ex hoc fit iniuri
 a alicui. non autem ex primo. Unde cau
 uendum est ne quis sit aliene puerfatio
 nis temerarius iudex. et etiam si quid
 forte reprehendat in primo reprehensi
 bile. non tamen statim iudicet sed prius
 excuset. et si non potest excusare opus
 excuset intentionem. Ad quod faciendum
 hortatur beatus bernardus. sic dicens. Cane
 aliene puerfationis esse aut curiosus ex
 plorator. aut temerarius iudex. etiam
 si peccatum actum sit quod reprehendas
 nec sic iudices primum. magis autem
 si peccatum intentionem si opus non potest.
 excusa intentionem. puta surreptionem. pu
 ta ignorantiam. puta surprisorem. pu
 ta casum. quod si omnino dissimulationem
 rei certitudo recuset. suade nihilomi
 nus ipse tibi. et dicit apud te metip
 sum. vel me non fuit nimis temeratus. quod
 de me illa fecisset si in me similiter ac
 cepisset potestatem. hoc bernardus. Si vero
 aliqua suspitio de primo ex fragilitate
 te nobis subreperit debemus illi resistere
 et a diffinitiva sententia huiusmodi iudi
 ciorum continere. Unde thomas de aquino
 Si suspitio vitare non possumus quia
 homines sumus. iudicia tamen firma sequi sen
 tentias continere debemus. hoc ille.
B Et notandum quod qui per semetipsum
 reprehensibilis est non debet iudicare al
 ios. quia per hoc magis seipsum pcedem
 nat. Unde beatus ambrosius. Cum graue
 sit de altero iudicare. ille de alterius o
 re iudicet qui in seipso non habet quod con
 demnet. ne dum de alio iudicat. in se
 ipsum sententiam ferat. hoc ambrosius. Unde
 unusquisque valde cautus debet sibi esse
 in pferendo vel audiendo iudicium de
 puerfatione proximorum. quia sunt nonnulli

li qui forte lesi sunt. vel offensi per ali
 quos. Cum vero de eisdem fama non bona
 exorta fuerit statim ad iudicandum ta
 les qui eos offenderunt. psumunt et quod
 se putant zelo caritatis agere. hoc non
 nunquam faciunt zelo inuidie. et ideo pec
 cant. Et sunt nonnulli qui quis non sint
 offensi per aliquos. tamen cum audiunt ma
 lam famam de aliquo statim se aasserunt
 esse scandalifatos et quandam molestiam
 atque displicentiam in corde contra primum
 accipiunt proque caritas ledit. Et sunt
 nonnulli qui cum aliqua mala de primis
 audiunt. non solum indignantur illis. ve
 rum etiam super eisdem in sua cogitatione
 preponunt eo quod se existimant talia ma
 la non admisisse. Unde necesse est ut in ta
 libus cauti simus. et cum aliquid inconue
 niens factum de primo audimus. non si
 mus prius statim ad iudicandum. sed ma
 gis ad ppatiendum. quia forte in silia vel
 maiora aliquando lapsi sumus vel labi possu
 mus si lapsi non fuimus. Et quis con
 passio circa proximos sit habenda. non
 tamen vitia eorum propter hoc sunt nutrienda.
 sed ex zelo caritatis siue iusticie. et non
 ex zelo odii et inuidie sunt arguenda.
 Unde cum aliquis publice peccat. ut in
 publico corrigi vel corripit vel emenda
 ri ut ceteri metum habeant. si autem occul
 tum est peccatum. et ad noticiam alicuius
 deuenerit. debet primum suum in secre
 to monere ut ab hoc malo desistat. nec
 statim eum pcedere ne sua fama ledatur
 si autem noluerit se corrigere adhibe
 at unum vel duos. et coram illis corri
 piat. quem si nec sic correxerit. tunc
 ptemnenda est eius fama. delicta illius
 ut ac vitia sunt in publicum ppalanda et
 per superiores corrigenda seu punienda.
 De hoc sic dicit quedam glosa. Notan
 dum quod peccata publica sunt in publico ar
 guenda ut ceteri metum habeant. sed quan
 do sunt secreta tunc debet fieri primo in

secreto. Debet igitur temptare si possit fratrem suum emendare absque detrimento sue fame. quod fama reputatur inter maiora bona hominis circa virtutes. et in deo corrigens fratrem debet quantum potest preseruare eius famam. Alia causa est quod amissa fama vel lesa. efficitur homo inuerecundus et persequens minus a peccato retrahitur. quam prius.

Est ergo debitus processus in correctione caritativa. ut homo corrigat fratrem suum inter se et ipsum solum. ut sic possit eum saluare cum omni integritate sue fame. si autem non audierit adhibeat unus vel duo. quod enim fama est minus bonum. quam sit bona vita. si non possit seruari vita bona fratris sine detrimento sue fame. tunc procedendum est ad salutem benevite cum aliqua lesione sue fame. et ideo adducendus est unus vel duo ad sciendum fratris delictum. ut coram eis arguatur. et si se non correxerit. tunc simpliciter stemnenda est eius fama. ut preseruet bona vita vel saltem ordo iusticie ad terrorem aliorum. et tunc testes sunt inducendi ad facti probationem. qui prius fuerant inducti ad fratris secretarum correctionem. hęc glo. Unde cum proximum audimus vel consideramus non curare. non debemus eum iudicare sed compassionem erga ipsum habere. et per illius correctionem deum exorare. et cum corripiendus est proximus aut emendandus pro suis excessibus. per suum superiorem hoc prelatum debet ex caritate et zelo ordinato facere. Sic igitur habemus de peccatis mortalibus et eorum circumstantiis ac alijs vitijs per dominum doctrinam expositam. que omnia a volentibus in statu religioso perficere sunt detestanda ac fugienda. quod ut dicitur est supra status perficientium consistit primo in peccatorum ac vitiorum detestatione. necesse est enim valde omnibus maxime tamen perficere volenti

bus. ut vitijs resistatur ac peccata detestentur. quod peccatum multa mala infert homini. De quo etiam dicit beatus augustinus. Peccatum est privatio glorie. corruptio nature. obprobrium fame. elongatio dei. approximatatio diaboli. amissio regni. obligatio inferni. hęc augustinus. Et beatus bernardus. Qui peccato consenserint manebit in eis horror in exitu. dolor in transitu. pudor in conspectu magni dei. hęc bernardus. Et sicut virtutes faciunt hominem servum dei. sic peccatum suum diaboli. Teste beato augustinus. qui dicit. Omnis nimis peccator servus est tot demoniorum. quorum fuerit vitiorum. hęc augustinus. Non solum autem fugiendum est peccatum. sed et preteritis facinorosis dimissis semper tolerandum. nam sunt nonnulli. qui non solum non volunt de peccatis aliquam peritiam. verum etiam cum ad memoriam eadem reducunt. quandam lasciviam eruditionem de illis in mente concipiunt quod valde displicet deo. et multum abominabile est coram domino. Unde beatus augustinus. Nullum scelus eorum deo tam abominabile est. quam peccata preterita unicuique nostrum dimissa remiscendo. De eis gaudere et inde exultare. hęc augustinus. Unde unusquisque metus mortis ante mentis oculos habeat. ne in aliqua peccata ruat. quod secundum quod dicit beatus iheronimus. Audacter peccant. qui de morte non cogitant. Maxime etiam valet ad resistendum vitijs a peccatis timor gehenne et amor dei. Nam qui perfecte perpenitit eterna inferni supplicia. que perpetua sunt omnibus peccantibus et impii que agentibus. et eterna gaudia iustorum ac societatem supernorum civium. quam privant omnes vitiose et nequiter viventes. utique talis pertimescat prava agere et peccare. De quo prosper sic ait. Nulla res sic nos ab omni malo servat immunes. sicut timor supplicij et amor dei. Ad penam que peccanti debet mens

anteq̄ peccet aspiciat. ⁊ nulla eum ad peccandū delectatio carnalis inclināt. Cogitare quale malū ab illo gaudio diuine premlationis excludi. beatissī ma oīm sanctorū societate priuari. mo ritate eterne ⁊ morti viuere sempiternē. p̄fundo gelenne fluctuanti immer gi. edacissimis vermibz in eternū dila riari. nec finiri. hec ⁊ similia cogitare nihil aliud est q̄ vitijs omnibz repudi are ⁊ oīa carnalia blādimēta refrenare. hec Prosper. Sic igit̄ p̄z primum in quo p̄fuit status p̄ficientiū. vicz in peccatorū ac vitiorū abstinentia ⁊ tere stratione.

Sequit̄ distinctio secunda secunde pris Valogranati. **V Filius.**

Distinquā infor matus sum de pctis capita libz siue mortalibz. ⁊ alijs diuersis vitijs ⁊ circumstantijs eoz a quibz primo debent abstinere p̄ficientē tes. Tunc de sc̄do videlicz de virtutū opatione qd̄ pertinet sc̄do loco ad p̄ficientes. ⁊ primo quid sit v̄rus de hoc cupio edoceri.

Ca. I. Pater. D.

Tire debes

fili primo q̄ nequaq̄ in vita v̄ruosa poterit quis delectari q̄ diu fuerit in pctis ⁊ vitijs in

uolurus. Unde d̄r boe. Constat q̄ anīa peccatis obnoxia in nullo eoz que dei sunt. aut que ad beatā vitam prinent. poterit delectari. Et beatus augustinus. Mens non p̄t habere regnū virtutū. nisi ingum prius excusserit vitiorū. Nec etiam s̄m beatū greg. bonū meritorie agit. nisi prius malum deserat. Unde necesse est volenti in virtutibz p̄ficere vt abstrahat se a quibuslibet vitijs. sta

tim cum sentit se aliquo eoz interius pulsari vel exterius occupari. non solū a maioribz v̄z etiam lenioribz. i. ab oc ciosis verbis. a iocis. ab actionibz in fructuosis ⁊ maxime a cogitatōibus vanis ⁊ affectōibus vanis ⁊ vitiosis ⁊ carnalibz p̄cupiscentijs q̄ nec ad horā debemus in corde p̄mittere morari ne offendam⁹ deū ⁊ sc̄os āgelos p̄fites no biscū. ⁊ p̄sciaz sordam⁹. ⁊ bona q̄ p̄f semus cogitare ⁊ agere interim negli gimus. Sic abrahā quondaz iubente deo sacrificia offerens descendēs su per eayolucres ad lacerandū vel fedan dū sollicite abigebat. Et nos ne aliqū in p̄spectu dei appareamus vacui cū sa crificia ei offerimus bone voluntatis. bone actionis. bone locutionis. sacre meditatōis ⁊ pie affectōis volucres malay cogitatōnū ⁊ affectionū statim abigere debemus. ne ea nobis dissilan tibz aliquatenus nos maculent. ⁊ deo ingrata efficiant. ⁊ nobis inefficacia ad meritū ad vitam sp̄ualem p̄ficiant. Qui ergo bonū hospite x̄pm non vult effugare de hospicio cordis sui. immi cos eius. i. vitia secū nō hospitet. Pz ergo qui libet p̄ficere volens p̄travitia se armare ⁊ viriliter resistere. ⁊ ad bo nū seu fructuosū opus qd̄ ex alterius ammonitōe vel ex diuina inspiratōne intelligit faciendū strennue se habere. multū em̄ p̄fectū negligimus tam me ritorū q̄ p̄remioz. eo q̄ sepius redeat nos bonis studijs insistere. ex horore habemus difficultatē. aut si voluntatē faciendi habemus qd̄ tunc etiā de tem pore in tps differimus ⁊ p̄crastinam⁹ et interim irrecupabiliter perdimus tempus ⁊ premiū quod lucrari potera mus. aut ita desidiose ⁊ indenote faci mus. q̄ nec deo est valde gratum. nec p̄scientie nostre meritorium vel conso latozium. imo. corrosiuum quod etiaz

inde puniri timemus. et ex insipiditate redet nos laboris et festinamus inde cito solui. et redet nos aliquid simile inclinare. de hoc beatus bernardus sic dicit. Recordare viam tuam. et vide quantum inter se distet via per quam hactenus ambulare oportet ad deum. et vide quantum distet ortus ab occidente. sic vias a se discorde dare. cum via per quam ambulasti sit plena leuitate ocio dissolutione corruptione vanis quibusdam delectationibus. cum te non lateat quod qui mollis est et dissolutus semper sit sua tempora dissipans. et quod vere opera eius in eo non vigeant sed potius dissipant. Fateor quidem nonnumquam cogitans mores velle corrigere carnalibus desideriis plus et plus velle resistere. dei laudibus inuigilare proponis. hec quidem nunquam vel rarissime video a te effectui mancipari. imo si quando incipis sic misere desinis. ut ab inimicis tuis merito tibi illud dicat hic cepit edificare et non potuit consummare. nonnumquam cum debes orationi vel meditationi insistere torpore grauari. somno tepideris. cogitatione superflua seducis et nonnumquam tempus orationis expendas in desideriis carnis et si qua tibi confortatio gratie tribuenda esset hanc tibi subripit carnis pigritia. ita ut ipsa proferat. spiritu debili permanente. De impia matre et dura crudelitas ancillam domine substantiam voluptuose consumere permittis domina famelicam permanente. hec bernardus. Restat. ergo imminente pugna. ut a fortiori in firmior superet. Necessse igitur est qui viam virtutum ingredi desiderat constantiam mentis et bonum propositum habeat quod ex dono dei perceperit in virtutibus et bonis operibus illud viriliter exerceat nam sunt nonnulli. qui deum sequentes post eum ambulant. alij currunt alij fortiter currunt. De quibus gregorius super cantica.

exponens illud dictum Curramus in odore vnguentorum tuorum sic dicit. In odore vnguentorum dei curramus. cum donis spiritualibus afflati in amoris visionis eius inhiamus. unde in eo quod homines deum sequuntur alij ambulant. alij currunt alij fortiter currunt. Post deum ambulant qui tepide sequuntur. currunt qui frequenter sequuntur. perfecte currunt qui perseueranter sequuntur. Sic autem non motus sed cursus dicitur. quod non sufficit ut sequamur nisi etiam desiderando curramus quod vero neque currere sufficit nisi etiam perfecte curramus. Paulus dicit Sic currite ut plene datis. hec gregorius. **E** Primum sciendum quid sit virtus. Virtus ut ait beatus augustinus. est bona qualitas mentis. qua bene viuunt. qua nullus male vitis quare solus deus in homine operatur. Item firmus fidei. Virtus est animi habitus naturaliter deus. vitatio. morum pietas. cultus diuinitas. honor hominis. eterne beatitudinis premium. **E**timologia etiam virtutis hec est. dicitur enim virtus quasi virtus inus. Et hec vis persistit in aggressionibus arduis. et in tolerantia aduersorum. et in abstinentia placitorum. **V**idendum igitur nunc est de effectu virtutum. Pro quo sciendum quod sicut corpus propter frigus honores et decorem vestimentis induit. sic anima virtutibus vestitur. ut prece impugnantia vitia per virtutum inductionem defendat. Unde beatus augustinus. Sicut corpora propter algorem laborum. honorem. et decorem vestibus induunt. sic propter easdem causas anime virtutibus vestiunt. ita videlicet ut cum sint multa malorum genera. nos impugnantia. per virtutum inductionem a singulis defendamur. Sed sciendum quod humana fragilitas ad vitia preterantem pronam est. et faciliter inclinatur. ad virtutes vero exercendas cum difficultate assurgit. Unde dicit ysidorus. Ad virtutem

Liber II. Dist. II. Ca. I.

tes difficile surgimus. ad vitia sine labore dilabimur. ista enim pna sunt. illa ardua. Et petrus dicit. Naturaliter hoc modo humana laborat infirmitas ut a pnterie rigore facile corruat. ad virtutum vero statū disciplināq; viendi difficulter assurgat. hęc petrus dicit. Unde necesse est ut labore subeat ille qui cupit virtutes adipisci. nā ut dicit beatus ambro. nulla sine labore est virtus. qz labor pcessus est virtutis. Et beatus bern. Virtus doceri vult cum humilitate. queri cū labore. haberi cū amore. Et notandum qz primo multum graue est aliqd virtuosum facere opus. si aut quis assuescat in virtutibus se exercere nō esset graue. paulo post si pseuerauerit leue sentiet. vltimo etiam delectabit. Quod pbat beatus bernat. dicens. Non natura virtutes sed vsus facit. primū tibi impotabile videbit aliqd virtuosum facere si assuescas iudicabis non adeo graue paulo post nec senties. paulo post etiam delectabis. hęc bern. Sed sunt nōnulli qui quidem virtutibus desiderant diuerti. sed laborem et dolorem p eis obtinendis nolunt subire. volunt a passionibus carnalibus temporalibus temprari. et carnis castimoniā possidere. sed neq; volunt dolores necessarios p eisdē virtutibus sustinere. De hoc dicit cassianus in collationibus patrum. Est voluntas que virtutum doloribus non acquiescit. sic querens a passionibus temptari carnalibus ut nequaq; velit dolores necessarios sustinere. sine quibus desideria spūs nequeunt possideri. absq; castigatione carnis castimoniā desiderans obrinere. sine vigiliā labore acquirere puritatem. cum requie carnis spūs libere exuberare virtutibus. absq; vilius exasperatōe pntiā patientiā possidere humilitatē xpī sine honore mundi

exercere iactura. religionis simplicitatem cū seculi ambitōne seruare. xpo cum hominū laude ac fauore seruire. postremo sic vult futura cōsequi bona ut non amitrat presentia. hęc cassianus. Non solū aut est habendus labor in acquirendis virtutibus vtz etiam omnis industria et studiū est adhibendum. ut homo scire possit ac valeat cum dei adiutorio in operibus virtuosis se exercere et hoc ipsum tñ totum non sibi sed gratie dei attribuet. Unde etiam paulus quasi gloriando dicit. Scio humiliari et abundare et penuriam pati. Quod beatus greg. exponens super ezechielem sic ait. Nunquid non fratres ars est a liqua humiliari et abundare. satiari et esurire. et penuriam pati. ut p magno se scire ista tantus predicator insinuet. Ars omnino et mire discipline sciētia que toto nobis cordis desiderio est discenda. quem enim penuria sua nō frangit. a gratiarum actōe non retrahit. in re temporalium desiderio non accendit. scit humiliari. hoc enim in loco apostolus humiliari dicit penuriā pati. Nam statim subiungit. scio et abundare. Qui enim acceptis rebus non extollit. qui eas ad vsum vane glorie nō retorquet. qui solus non possidet qd accepit. cum hoc cū indigentibus miseris corditer diuidit scit abundare. Qui vero acceptis alimentis non ad gurgitatem ventris sed ad temperatōem virtutis nec plus carni tribuit qz necitas petit scit satiari. Qui alimentorum inopiā sine murmuratōe tolerat. nec p necessitate victus agit aliquid vnde aīa peccati laqueū incurrat scit esurire. Quem ergo nec in abundantia supbia eleuat nec ī necessitate cupiditas irritat. nouit abundare et nouit penuriā pati. Qui cū statū subderet. Dīa possum. ne elatōis vba crederemus eē adiūxit in quo. in t. j.

eo qui me pfortat. Ecce in altū ramus
prodq̄ sed qz in radice se tenet. in vi
viditate pmanfit. in altū em̄ surgens
aresceret. si se a radice diuifiser Sibi
em̄ a radice nihil tribuit. qui oīa se pof
se nō in se fz in eo qui se pfortat fatef.
hec greg. Laborandū igit est. ⁊ studio
se agendū. p adipiscendis v̄tutibz. qz
īpe nobilitat hōiem ⁊ reddunt ama
bilem deo ⁊ hōibz. **Uñ** beatus iheroni.
Summa apud deū libertas est clarere
v̄tutibz. solus em̄ ille nobilis est. quē
nobilitat sua v̄tus. **Sūma** etiaz apud
deū nobilitas est non seruire peccatis
Uñ ⁊ tulus dr. Si quid optimū volu
mus adipisci. v̄tuti opa danda est. ni
hil em̄ v̄tute amabilius. nihil qd ma
gis alliciat ad diligendū cū p̄ter vir
tutū nobilitatē ⁊ p̄bitatem etiā quos
nūq̄ vidimus diligamus. hec tulus.
Hoc igit attendendū est qd sancti v̄ri
oēm diligentia adhibuerūt quō inte
riorem hōiem suum. viz aīam v̄tutibz
decorarent. sciētes nihil acceptius eē
deo. q̄ in hōi bonis se frequēter exer
cere **Uñ** beatus bern. dr. **Dis** cura
sanctoz sp̄reto ornatu cultuz sup̄fluo
exterioris sui hōis. qui certe corrupi
tur oī se diligentia p̄buit ⁊ occupa
uit exrollendo ⁊ decorando interiores
illū hōiem. qui ad ymaginē dei est ⁊ re
nouat de die in diē. certi em̄ sunt. deo
non posse eē quicq̄ acceptius ymagi
ne sua. si p̄rio fuerit restituta decori.
quem videlicet decorē nō nisi v̄tutibz
p̄sequunt. hec bern. **Qui** igit desiderat
habitaclum sui creatoris effici adoz
net lectulū sine p̄scie decorē v̄tutuz. qz
nequaq̄ mentē seu cor alicuius ingre
dit. nisi fuerit v̄tutibz decoratū. quod
p̄bat beatus bern. sic dicēs. **Deus** qui
dñs v̄tutum d̄: nequaq̄ thalamū mē
tis ingredit. si non fuerit lectulus cō
scientie v̄tutibz adornatus. quantū

cūq̄ te affligas. quantūcūq̄ te crucif
es. non sui copiam tibi tribuit deus.
nisi fueris v̄tutibz decoratus. hec bern.
Et notandū qd sicut deus. qui creauit
hōiem ad ymaginē suam est caritas.
bonus. mitis. misericors ⁊c. q̄ de eo
legunt. **S** Ita homo creatus est
vt bonus ⁊ patiens mitis ⁊ v̄tuosus
esset. quanto quis in seipso v̄tuosior
est. tanto p̄p̄inquoior est deo. ⁊ maiorē sui
creatoris gerit similitudinē. **De** hoc
in libro de sp̄ritu ⁊ anima d̄ sic **Sicut**
creator qui hōiez creauit ad ymaginē
suam. ē caritas. bonus. mitis. iustus
⁊ misericors ⁊ cetera sanctorum insig
nia v̄tutuz. que de eo legunt. ita homo
creatus est vt caritatē habeat ⁊ bonus
sit ⁊ mitis iustus patiens ⁊ māsuētus
quas v̄tutes quanto quisq̄ in seipso
plus habet. tanto p̄p̄inquoior est deo ⁊
maiorē sui conditoris gerit simili
tudinē. **Si** vero quod absit aliquis p̄
deuā v̄tutē ab hac nobilissima sui cō
ditoris similitudine degeneraberet.
tunc fiet de eo qd scriptum est. **Homo**
cum in honore esset non intellexit ⁊c.
Quis maior honor potest esse hōis. q̄
q̄ ad similitudinem sui conditoris cō
deret. ⁊ eisdē v̄tutum vestimētis ve
stiret quibz ⁊ conditor. de quo legitur
Dominus regnavit decorē induit
est. i. omnium v̄tutum splendore ⁊ ro
tius bonitatis decorē ornatus. vel qd
maius pōt esse homini de decus aut mi
seria q̄ vt hac similitudine sui condi
toris amissa ad informem ⁊ irrationa
bilem b̄torū iumentorum similitudi
nem dilabit. **Quapropter** quisq̄ dili
gentius attendat p̄ime p̄ditionis sue
excellētiam. ⁊ reuerende sancte trimi
tatis ymaginem in seipso agnoscat hō
nozemq̄ diuine similitudinis. ad quā
creat⁹ est nobilitate mox ⁊ exercitatio
ne v̄tutū dignitate meritoz habere p̄tē

dat. ut quā apparebit tunc ei similis ap-
pareat qui eū mirabiliter ad similitu-
dine suam in primo hōie p̄didit. mira-
biliusq; in sc̄do .i. in seipso reforma-
uit. **Hec** in libro de sp̄u et anima. **Ecce**
quō per virtutum decorum p̄mouemur
ad dei similitudinē et unimur cū ipso.
et efficiamur filij dei. et denominamur.
p̄pter hoc etiam dñi sumus. non quidē
naturaliter sed p̄ gratiam et adp̄riue
De hoc per quendam sic dicit **Sacrimo**
niam vite siue virtutes animā deuorā. p̄-
mouent ad dei assimilationē. **Assimi-**
latio autē dei perficit hominē dei deuorā-
tōem ut homines dicant dñi sicut ip-
se deus est dictus. non tñ naturaliter.
sed adp̄riue. **Hec** ille **U**nde in
rebus humanis principale bonū est vir-
tus que deo semp̄ inhxere facit. **E**con-
trario vero peccatus a deo nos sepan-
s malo dyabolo facit copulari. **Q**uō te-
stat **Theodorus** abbas in sua collatōe
sic dicens. **N**ihil in rebus dumtaxat hu-
manis principale bonū credendus est
nisi sola virtus animi que fide sincera
nos ad diuina perducens illi incōmu-
tabili bono facit iugiter inhxere. **E**t
e contrario nihil malum dicendum est
nisi p̄ctm̄ solum quōd a bono deo nos se-
parans malo facit dyabolo copulari.
Hec **Theodorus** in collatōe sua. **F**estina-
te ergo debemus cum omni diligentia
ad resistendū peccatis ac virtijs et adhx-
rendum virtutibus. quā sicut virtutes su-
os amatores pulcros et splēditos red-
dent in futuro seculo. ita vitia ad illas
perlxennē mansionē tenebrosos ac im-
perfectos transmutent. **U**nde **pafun-**
cius abbas in sua collatōe sic dicit. **F**e-
stinare debemus omni instantia ut in-
terior quoq; noster homo vitioꝝ diu-
tias quas in anteriori p̄uersatōe p̄tra-
xit uniuersas abijciat atq; dispergat q̄
corp̄ori atq; anime iugiter cohxentes

pp̄rie nostre sunt. ac nisi adhuc in hoc
corpore p̄stituta a nobis abiecte fue-
rint et abscise. etiā post excessum nos
non desinent p̄municari virtutes. vel
ipsa caritas que eorū fons est in hoc se-
culo p̄quisita post finez huius vite pul-
crum ac splēditū amatorem suū red-
dent. **T**ra vitia ad illam perlxennē com-
moratōem obfuscata mentem quodā
modo coloribus totam infectāq; trans-
mutent. **P**ulcritudo enim vel disformi-
tas anime virtutū vel vitioꝝ gignit qua-
litate. ex quibus quidam attractus color
aut ita splēditam eam reddet ut a p̄-
plexia mereat audire. **E**t p̄cupiscet rex
decorum tuum. **A**ut certe tetram feti-
dam atq; deformē. ita ut fetorez pp̄rie
turpitudinis ipsa p̄stiteat et dicat. **C**ō-
putruerunt et corrupte sunt cicatrices
mee a facie insipientie mee. **E**t id cir-
co hē sunt pp̄rie nostre diuitie que cum
anima iugiter p̄morant. quas nobis
regum nullus hostium nec p̄ferre pore-
rit nec auferre. **H**ec sunt pp̄rie diuitie no-
stre quas nec ipsa mors quidem vale-
bit ab anima separe. **H**ec p̄afunci. **U**n-
de vere dicit nō sunt res terrene. s; virtu-
tes quas anima post hanc vitam secum de-
fert ut in eternū viuere possit. **T**este be-
ato bern. qui dicit. **V**ere sunt diuitie q̄s
fidelis anima secū portat ut in eternū vi-
uat. **A**d amorē etiam virtutum
hortat **Johannes** abbas montis sinai
sic dicens. **S**it tibi pater sp̄s dei qui
ad onus peccatoꝝ tuorū tecū collabora-
re vult et etiam p̄t. mater vero tua sit cō-
punctio a sordibus lauare valens. **F**ra-
ter vero qui ad cursum et viam supernā
tecum collaborat et coartat. **P**osside
vixorē in euulsibile memoriā mortis.
Filij vero tui dilectissimi sint. suspiria
cordis et gemitus. **S**eruū posside cor-
tuum. amicos vero sanctas virtutes.
que quidem in tempore exirus tibi p̄-
t. ij.

desse possunt. si tibi amice fuerint. **N**ec est generatio querentium dominum. hec iohannes. Et norandum quod ille virtutibus poller qui ex alia previrtute non subiacet nam virtus una. sine alia. aut omnino nulla est aut imperfecta. hec tangit beatus gregorius. xxij. moral. sic dicens. Quisquis virtute aliqua pollere dicitur. tunc veraciter pollet. cum virtus ex alia parte non subiacet. nam si ex alia parte te virtus subdit. nec hoc est solidum. ubi stare putabam. unaqueque enim virtus tanto sola minor est. quanto desunt ceterae. nam sepe quosdam pudicos quidem vidisse nos contingit. sed non misericordes. quosdam quasi misericordes. sed nequaquam iustos. quosdam vero quasi iustos sed in se potius quam in domino confidentes. Certum est. quod nec castitas in eius corde vera est. cui humilitas deest. quippe quod superbia se intrinsecus corumpente semetipsum diligens a divino amore fornicatur. nec humilitas vera est. cui misericordia iuncta non est. quod nec humilitas dici debet. que ad passionem fraternae misericordiae nescit inclinari. **N**ec misericordia vera est. que a rectitudine iustitiae aliena existit. quod que potest per iustitiam pollui. nescit proculdubio sibi ipsi misereri. nec iustitia vera est. que fiduciam suam non proditore omnino. sed in se forasse aut in rebus proditis ponit. quod dum a creatore spem subtrahit. ipse sibi principalis iustitiae ordinem pervertit. una itaque virtus sine alia aut omnino nulla est aut imperfecta. hec gregorius. **S**ed et hoc sciendum quod magna est virtus virtuosum exi-
sistere. et tamen vanam gloriam. que ex hoc venit contemnere. Unde beatus augustinus. Virtutes habenti magna virtus est contemnere vanam gloriam. contemptus enim eius in conspectu dei est. nam recte vivere et nolle laudari. quid aliud est. quam inimicum esse rebus humanis. pertinet ad oculos mundum

non intueri. in recte faciendo laudes hominum non habet simplex cor. id est mundum cor. nisi qui transcendit humanas laudes et illum solum intuetur cui recte vivit. qui conscientie solus inspector est. nihil consequentius sinistra videtur significare. quam ipsam delectationem laudis. nesciat sinistra. id est se non immiscet at conscientie tue laudis humane appetitio. hec augustinus. Et sic habemus de virtutibus et eius effectibus.

Filius
Scire cupio que virtus sit prima quam perfectiores debent aggredere ut ad ceteras virtutes sequentes venire possint.

Capitulum II. De R.

Debes scire quod
prima virtus et per quam pervenit ad alias virtutes est timor domini. De quo per psalmistam. Initium sapientie timor domini. ipse enim timor totius religionis est exordium. sine quo nullum bonum poterit pullulare vel manere. Teste beato bernardo qui ait. Si ne timore que gratiarum prima est. et totius religionis exordium nullum bonum pullulare poterit vel manere. omne enim virtutum edificium vergit in precipitium. si huius gratie amiserit fundamentum. Quid plura provera sunt timor et religio nec alterum sine altero potest remanere. pro timorem enim mundo renunciamus. nosmetipsos abnegamus. crucem nostram post dominum portamus. hec bernardus. Nam timor domini expellit peccatum ab homine. et nihil conservat ita a virtutibus immunes sicut hec virtus. Unde per sapientem dicitur. Timor domini expellit peccatum. Nam qui sine timore est non poterit iustificari. Unde beatus iheronimus. Nulla res ab omni peccato ita nos servet immunes

Liber II.**Dist. II. Ca. II.**

ficur timor dñi et mors supplicij. hęc ibe
 ro. Qui enim fidē dei habent timēt sup
 plicij. qui timent supplicij continent se
 a peccatis. et sequenter a terrena af
 fectōe se disjungūt. De quo per maxi
 minū sic dicit. Qui credit dño timet sup
 plicij. qui vero timet supplicium absti
 net se a vitijs. sustinet tribulatiōem. q̄
 vero sustinet tribulatiōem habebit in
 deo spem. spes autē in deo sepat ab om̄i
 terrena affectōe. ab hac vero mens se
 para habebit circa deū caritatem. hęc
 maximinus. Per timorē etiaz dñi ad
 p̄miam agendā. ad bene operandū cō
 pungimur. et ad mundū relinquendū
 animamur. Qd̄ affirmat quedā glos.
 sic dicens. Per timorē quippe sanctū
 ad bene operandū spungimur et ad o
 diū om̄iū visibiliū et cupiscibiliū et
 ppriū corporis et ppriū voluntatis inui
 ramur. et ad agendā penitentiam et ad
 mundū relinquendū animamur. et sol
 licitudine implemur ad seruiendū dō
 sine negligētia die ac nocte. hęc glosa
 Qui igit iusticiam desiderat et legem
 dei custodire ac p̄seruare timorē eius
 et amorē studeat habere. q̄ difficulter
 sine timore poterit quis iusticiā ac p̄
 cepra illius custodire. De quo basilis
 Difficile iusticia sine timore custodit̄
 non illum timorē qui tp̄alia bona si
 bi subtrahi p̄timescit. quē perfecta di
 lectio foras mittit. sed timorē dñi san
 ctū qui p̄manet in seclā. quo iustus de
 um quanto ardentius diligit tanto so
 lertius offendere cauet. Dicit et inde
 cassiodorus. Cum audis q̄ dñs tuus
 dulcis est. attende quid diligas. Cum
 audis rectus attende quid timeas. ut
 amore et timore dei exercitatus legem
 eius custodias. Et s̄m beatum august.
 Considerandū est q̄ per timorē plene
 bonavira retinet. per bonam p̄sciē
 tia p̄sentia p̄patur. per bonam p̄sciē

tiam nulla pena timetur. discat time
 re qui non vult tremere. hęc augustinus
 Unde notandū q̄ ipse timor locū p̄
 parat caritati. cū aut caritas cepit in
 corde hominis habitare expellit timo
 rem qui p̄ius locum caritati p̄pauit
 rat. quantū enim caritas crescit timor
 decrescit. et quanto caritas fit in corde
 feruentior. tanto feruentius timor fo
 ras pellit. Necessē ē ergo ut intret p̄
 mo timor per quem veniet caritas. oc
 cupet cor ut inducat caritatē. De hoc
 beda super illo verbo iohannis Timor
 non est in caritate. sic dicit. Quid di
 cemus de illo qui cepit timere diez ius
 dicij. si perfecta in illo esset caritas nō
 timeret. perfecta em̄ caritas p̄fecta fa
 ceret iusticiam et non haberet quare ti
 meret. imo haberet quare desideraret.
 ut transeat iniquitas et veniat regnum
 dei. Ergo timor non est in caritate.
 sed in qua caritate non inchoata. in q̄
 ergo non p̄fecta. q̄ perfecta caritas in
 quit foras mittit om̄ē timorē. Ergo
 incipiat timor. q̄ initium sapie timor
 dñi. Timor quasi locū p̄parat caritati
 cum aut cepit caritas habitare. pellit
 timor qui ei p̄pauit locum. quantū
 em̄ crescit illa. ille decrescit. et quantū
 illa fit interior timor pellit foras. ma
 ior caritas minor timor. minor caritas
 maior timor. Opus est igit ut intret p̄
 mo timor per quem veniet caritas. Occu
 pet igit cor tuū ut inducat caritatē. iā fa
 cta securitate per caritatē in aīo quale
 gaudiū nobis ē vel in hoc vel in futuro
 seculo. quis nobis nocebit plenis cari
 tate. Videte quō exultet ap̄ls de ip̄a ca
 ritate. quis nos inq̄t sepabit a caritate
 xpi. tribulatio an angustia. hęc beda
 Sciendū q̄ sp̄s timoris sunt sex
 Primus est timor naturalis quo timet
 quilibet naturalit̄ nociū nature. iste ti
 mor nec est bonus nec malus. q̄ non

Inest libero arbitrio. Sed ut timor est humanus. quo timet quis pelli sue plus debito. hic est malus et quoniam venialis et quoniam mortalis secundum quod amor huius vite ex quo oritur minor vel maior est. Mortalis ut cum quis potius peccaret mortaliter quam amitteret vitam suam Venialis ut cum quis faceret prius veniale peccatum quam mitteret se occidi. Tertius timor est mundanus quo timet aliquis nimis rebus suis hic similiter malus est. nascens ex amore rebus temporalium et est quoniam mortalis. quoniam venialis penitus eodem modo quo dictum est de humano Quartus est timor servilis quo quis timet peccare propter gehennam principaliter. De quo timore dicit hugo de sancto victore. Servilis timor est pro evitanda pena abstinere a malo. retenta mala voluntate. quod beatus augustinus confirmat sic dicens. Quando tamen pene non amore iusticie fit bonum. non fit in corde quod fieri videtur in opere. quoniam homo malum non facere si posset impune. hinc augustinus. Quintus est timor initialis. quo timet quis et gehennam et dei offensam et habet quasi duos oculos unum ad penam alterum ad deum et hic est principalior. De quo dicit hugo de sancto victore. Initialis timor est pro evitanda pena cum perverso opere etiam perversas cogitationes refecare. Sextus timor est filialis quo timet quis principaliter offensam dei vel separationem a deo. De quo dicit hugo de sancto victore. Filialis timor est bono firmiter inherere eo quod illud amittere nolit qui ex succedente caritate nascitur ut ipsum timere nihil aliud sit. quam degustatum in caritate bonum iam nolle amittere. Et hic quidem timor aliquid pene adiuverit huius. dum in incerto ambulamus. et per in utramque partem adhuc declinare status vite sue mutabilis. Sed cum mutabilitas nulla erit tunc nulla ex incerto suspi-

cionis pena inerit. et timor quodammodo sine timore erit. ubi et de stabilitate certi erimus et tamen reverentiam creatori exhibere non desistemus. hinc hugo. Et notandum quod coiter homines vocantur primo ad conversionem per timorem et processu temporis per amorem iustificantur. Teste beato bernardo. qui dicit timore vocamur amore iustificamur. nam principium nostre salutis est timor domini. de quo nascuntur ceterae virtutes. quousque ad caritatem perveniunt. De hoc dicit cassianus principium nostre salutis atque sapientie secundum scripturas timor domini est. De timore enim dominum nascitur punctio salutaris. de punctione cordis procedit abrenunciatio. id est contemptus omnium facultatum. de nuditate humilitas procreatur. de humilitate mortificatione voluntatum generatur. de mortificatione extirpantur atque marcescunt vitia. de vitiorum expulsiōe virtutes fructificantur atque succrescunt. De virtutum pullulatione puritas cordis acquiritur. per conspurcatorum apostolice caritatis perfectio possidetur. hinc cassianus. Sciendum quod sicut in vita huius seculi audacia fortitudinem perit. ita in via dei audacia debilitatem. et sicut in via seculi timor debilitatem. ita in via dei timor fortitudinem gignit. Hec tangit beatus gregorius. x. moralium. ita dicens. Via dei a timore incipit ut ad fortitudinem deveniat. nam sicut in via seculi audacia fortitudinem. ita in via dei audacia debilitatem parit. et sicut in via seculi timor debilitatem ita in via dei timor fortitudinem gignit. Salomone attestante qui ait. in timore domini est fiducia fortitudinis. Timor quippe domini esse fiducia dicitur fortitudinis. quia nimicum mens nostra tanto valentius terrores rerum temporalium despicit. quanto se auctori earundem temporalium veracius per fortitudinem

nem subdit. que in timore domini con-
stituta non inuenit extra quod metuat
qz dum recto metu p̄ditori omniū iun-
git. potestate quadam sup̄ omnia sub-
leuat. h̄c grego. Iusti etiam viri cuz
intente p̄siderāt quomō assistere opoz
teat coram districto iudice valde p̄ti-
mesunt. reducunt nāqz ad memoriaz
p̄ua opa que fecerunt. ⁊ qualiter di-
stricta illa deus d̄iudicat attendunt ⁊
perituros se absqz dubitatōe p̄sciūt
si remota pietate reducunt. Qd̄ idem
beatus grego. viij. mora. tangit dicēs
Iustoz mens sp̄ sollicita venturo exa-
mini intendit. omne namqz qd̄ agunt
metuunt. dū caute p̄siderant qui ante
quantū iudicem stabunt. intuent p̄tē
riam illius magnitudinis. ⁊ p̄sant qn̄
to reatu districti sint p̄rie infirmitatis
enumerāt mala p̄p̄ operis ⁊ p̄tra h̄c
aggregantur bona p̄ditoris. p̄siderāt
p̄ua que districte iudicet. bona opa
q̄ subtiliter penset. ⁊ pituros se absqz
ambiguitate p̄sciunt si remota pie-
tate iudicent. qz hoc ip̄m quoqz iuste
p̄videmur viuere culpa est. si vitā no-
stram cū iudicat hanc apud se diuina
miscdia non excuset. Hinc in eodem
libro scriptū est Astra non sunt mūda
in p̄spectu eius. qz apud deuz districte
indicāti ip̄i quoqz maculas inquinā-
tionis habent qui per mundiciaz san-
ctitatis lucēt. Contemplant igitur qz
districtius iudex veniat qui dum vi im-
mense magnitudinis cordiū secreta il-
luminat. omnes ante oculos culpas re-
ducit pensant quanta illi firvere cū dia
in p̄spectu tūc totius generis humani
angeloz omniūqz archangeloz p̄fun-
di p̄pendunt. qui post p̄fusionē cruci-
atus maneat ⁊ deficienter carnem ges-
tanna p̄sumat. h̄c greg. Pensant etia
am electi ⁊ iusti viri a quanta beatitu-
dine ad quantā corruptionis sue mise-

riam ceciderunt. p̄pendunt nāqz nō
que in hac vita tolerant. sed metuunt
ne post hanc vitam grauiora patiant.
lugent qz in hoc exilio ⁊ seculo terinē-
tur. timent ne ⁊ cum exilium relinqui-
tur mors eterna subsequat. Sed elec-
toz animus debet talem metum ⁊ dol-
lorem a se excutere ⁊ ad sola eterne pa-
trie desideria se extendere pondus for-
midinis abijcere. ⁊ in virtute amoris
dei se exercere. Ista p̄memorat beatus
grego. xij. mora. exponens illud Job.
Indignatio sagittaruz domini ebibit
sp̄m meum. sic dicit. Sagittaz indi-
gnatio sp̄m bibit. qz super ne sentētie
electos quos in peccatis inuenit dum
voluerit immutat. vt duriciā suā trās-
fixa mēs deserat. atqz ex saluifero vul-
nere sanguis p̄fessionis currat. Pens-
sant namqz vnde lapsi sunt. pensant a
quanta beatitudine. ad que corruptio-
nis sue tormenta ceciderunt. ⁊ non so-
lum gemunt in his que sustinent. s; in
sup̄ metuūt hoc qd̄ districtus iudex de-
linquentib; de gehenne ignib; minat
Unde ⁊ recte per iob subdit. Et timo-
restui militant p̄tra me. Iustoz mēs
non solum p̄pendit qd̄ restat. videlz
qualia in hac vita patit. metuit. ne p̄
hanc grauiora patiat. lugeat. qz in hu-
ius cecitatis exilio a paradisi gaudijs. ti-
met ne ⁊ cum exilium relinquit mors
eterna subsequat. Jam ergo sententi-
am tolerat in pena. sed minas adhuc
venturi iudicis timet ex culpa. Hinc
p̄s. ait. In me transierūt ire tue ⁊ ter-
rorestui p̄turbauerūt me. Interni q̄p̄
pe iudicis postqz ire p̄turseunt etia
terrores p̄turbāt. qz iam aliud de dā-
natōe patimur. ⁊ adhuc aliud de eter-
na vltione formidamus. Unde dicit
Et terrorestui militant contra me. ac
si aperte diceret. percussus quidem de
p̄sentibus doleo. sed in hoc dolo sit
r. iiij.

gravis quia in pena positus adhuc supplicia eterna patiesco. Debet tñ a metu et dolore animus excuti et ad sola eterna patrie desideria extendi. Tunc enim nobilitate nostre regenerationis ostendimus. si patrem diligimus. que nunc serui mentem dominum formidamus. Unde per paulum dicitur. Non accepistis spiritum seruitutis. iteque in timore et pondus itaque formidinis mens electi possidat. in virtute se amoris exerceat. reuocationis sue dignitatem desideret. ad adiutoris sui spem anxiet. que quousque prospicere non valet eternitatem eius necesse. i. ut intimum cibum suum esuriens expectet. hec gregorius. Qui igitur in pueris uita se constitutum considerat. timeat incidere in gehennam et ideo vitam suam emendando et penitentia corrigat. Qui vero iam virtuose uiuit et in statu proficiendi est timeat ne ab eodem statu. per suam negligentiam corruat. Oportet enim secundum apostolum ut cum timore et tremore nostram salutem exerceamus ac iugiter in tali salubri metu perseueremus. Sic igitur habemus de timore. **Filius.**

Allez scire que uirtus primo oritur de timore.

Ca. III. Pater.

Debes scire quod

ex timore domini procedit siue oritur bona uoluntas. qui enim timet pro suis excessibus damnari seu a deo separari. mutat uoluntatem suam prauam in bonam et sicut timor est initium omnium uirtutum sic etiam bona uoluntas est origo et mater omnium bonorum. Hoc probat beatus bernardus sic dicens. Bona uoluntas in animo est origo omnium bonorum et omnium mater uirtutum. sicut e contrario mala uoluntas est origo omnium uiciorum et malorum ideo custos anime sue valde sol-

licitius esse debet. circa custodiam uoluntatis sue. hec beatus. Unde magnum et principale donum dei est bona uoluntas. quia quicquid agitur non potest esse bonum. nisi ex bona uoluntate procedat sine qua etiam nemo saluari potest. Unde richardus de sancto victore. Inter omnia bona que ad salutem hominis spectare uidentur. primum et principale donum bona uoluntas esse cognoscitur. per quam in nobis diuine similitudinis ymago reperitur quicquid homo agat bonum esse non potest nisi ex bona uoluntate fiat. similiter malum esse non poterit. sine bona uoluntate omnino saluari non potest. cum bona uoluntate perire non potest. hec richardus. **P.**

Et notandum quod uoluntas corrupta seu inordinata et consuetudo mala plurima sepe uicia quasi naturalia in neglecta conscientia efficere solet. Remissa namque uoluntas generat mentis leuitatem ex qua procedunt inconstancia morum leticia uana. cordis lasciuia et multa alia. et in hunc modum omnia genera uiciorum ex aliquo male uoluntatis effectum uel male consuetudinis suam fregula ducunt originem. Ista commemorat beatus bernardus in epistola ad carthusienses sic ait. Sicut magno aliquando labore et studio perseuerante uirtutes trahuntur in affectum et mentem bonam. sic uicia leuissima remissiois leucentie oportunitate transeunt in consuetudinem. et quasi naturalia efficiuntur sed nullum uicium est naturale. Omnis uero uirtus naturalis est. Consuetudo tamen uel corrupte uel in alite negligentie plurima sepe uicia quasi naturalia in neglecta conscientia efficere solent. nam remissa uoluntas facit leuitatem mentis. ex qua procedunt instabilitas mentis. inconstancia morum. uana leticia. sepe usque ad lasciuiam carnis uel multa alia in

negligentiam vel transgressionē ppositi ex leuitatis vitio venientia. in hunc modū omnia genera vitioꝝ ex aliquo malevolentis affectu vel male p̄suetudinis vsu suam singula ducunt originem. que quanto diutius menti innotuit. tanto fortius h̄ret et fortioribus remedijs indiget. etiam curā inquirat diligentiorē. h̄mōi enim pestes vitioꝝ rum vsq; in vltimam solitudinē solitariū persequunt. et sicut bene p̄creta vitioꝝ et fideliter animo infidēs possessorem suum in nulla deserit multitudie sic vitium p̄suetudinis possessore suū libere esse non patit̄ in qualibet solitudine. nam nisi p̄inaci studio et prudenti labore expugnata fuerit p̄suetudo superari alis non potest. vinci vix potest. et quomocūq; se p̄ponat animus h̄ret et in quavis solitudine secretum vel silentiū esse non patit̄ cordis. h̄c bern. Laborare igit̄ debemus vt nostram voluntatē si praua ē aut remissa corrigamus. qz si in quantum in nobis est velimus vires ad bene operandū apponere et p̄mpta fuerit nostra voluntas. nihil poterit nos auxiliante dño a virtute ac bonis operib; phibere. Unde crisost. Possibile est iussa dei implere si n̄ velimus. Si enī in q̄tum in nobis est vires velimus apponere. maximus est deus adiungit auxiliū. qz si p̄mpta fuerit in nobis voluntas. nihil erit quod nos a virtute possit phibere. h̄c crisost.

Q Et sciendū est qd voluntas bona p̄dest ad salutem hōim etiam si effectū boni operis non habuerit. qz quicquid vult homo et non potest perficere. hoc deus p̄ facto reputat. si enim nihil habet quis dare. det voluntatē quā habet et totū dedit. De hoc primo dicit beatus ihero. Voluntas p̄dest. q̄ si effectū non habuerit. tñ premiū nō amittit. Item beatus ambro. Affectus tuus

operi tuo nomen imponit. quicquid vis et nō potes deus p̄ facto reputat. Et beatus augu. Bona voluntas cui non est facultas opis. sufficit sibi ipsi. sufficit etiā deo. si nihil dare habes. da voluntatē quam habes et totū dediti. Omnia ei impleuit qui qd potuit fecit. h̄c augu. Unde qui habere vult magnū meritū magnā habeat voluntatem. qz quantū crescit bona voluntas tantum crescit et meritū. De hac voluntate dicit beatus bern. Bona voluntas nec dari pot̄ inuito. nec auferri nisi volenti. ergo totum meritum hōis est in bona voluntate. Quantū crescit voluntas tua tantum crescit meritū tuum. tantū mereris quantū vis. fac magnā voluntatem si vis habere magnū meritū. ita deus p̄missimus et misericordissimus in eo nostram redemptionem in quo nullus nisi velit egere pot̄. Amare namq; equaliter diuites et paupes possunt. licet equaliter dare pecuniā non possint. Voluntas tñ bona nō est. si non operet̄ quod potest. h̄c bern. De hac voluntate etiā notandū qd sicut voluntas si fuerit vitiosa in hōine facit aīam vitiosam. ita et bona voluntas si affuerit efficit aīam bonā.

R Que etiā h̄z q̄tuor gradus. Primus gradus est voluntas recta. Secundus voluntas valida. Tertius deuota. Quartus voluntas plena. In quibus bone voluntatis gradibus d̄z aīa deuota de die in diē p̄ficere et se in illis exercere. De hoc per beatū bern. sic d̄z. Sermo dei duo operari debet. et animas vitiosas sanare. et bonas ammonere. vitiosas dixerim non ad omnes quibus inest vitium. sed que vitio ex voluntate consentiunt. nec resistunt quantum possunt. Bonas dico animas non solum perfectas. sed etiam incipientes. que licet vitium habeant. tamen nullo modo consentiunt sed repugnant. Et ra-

les aīe licet ex infirmitate vel ignorantia sepe cadant. tñ p bonā voluntatem quā habent resurgūt. **H**ec est enim que bonā facit aīam. **S**i vō voluntas fuerit vitiosa. vitiosā facit aīam. **S**i qz homo sicut iob ait. Nunquam in eodem statu pmanet. aut em̄ deficit aut p̄ficit. p̄ficiendū est in hac voluntate. qz ipsa est de qua p̄lra ait. hec est via dñi ābulare in ea. primus gradus huius vite est recta. Secundus valida. Tercius deuota. Quartus plena voluntas. **I**n primo gradu aīa mēte legi dei p̄sentit. sed carne repugnante bonum qd̄ diligit p̄ficere non inuenit. sed sepe malū qd̄ odit p̄ infirmitatez facit. **I**n secōdo gradu aīa non solū malū qd̄ non agit odit sed etiā bonū qd̄ diligit licet cū grauedine fortiter tñ p̄ficit. **I**n tertio gradu iaz dilatato corde currit viā mandatorū dei. et delectat̄ in eis sicut in oīb̄ diuicijs. **I**n quarto gradu sunt angeli qui ea facilitate qua semper volunt plenarie p̄ficiūt. hūc gradū desiderare quidem p̄t. ascendere nō p̄t ob hoc qd̄ corpore grauaf. **Q**ui igit̄ non dū voluntatez rectam habet. sciat qz impedit eū intentio carnalis. qui habet rectā et non validam. sciat qz impedit eū mala p̄suetudo. qui h̄z deuotam et non plenā sciat. qz impedit eū terrena inhabitatio. **C**uius vitiosa est voluntas oret et dicat. **F**iat voluntas tua sicut in celo et in terra. se intelligens in terra. **I**n celo illū autē qui rectam h̄z voluntatem. qz quantum distat celū a terra tantū distat voluntas recta a vitiosa. **I**tem etiā oret qui h̄z voluntatē rectā se intelligens in terrā illum autē qui in voluntate valida ē celū. ita de ceteris vt semp̄ intendat aīa p̄ficere. qz sicut dam natus est. qui semp̄ in vitiosa p̄manet voluntate. ita reprehensibilis est qui in alijs non studet proficere. **H**ec

berñ. **S**ed et hoc circa voluntatē sciendum. cū em̄ vult bonū agere qd̄ potest laudanda est. **C**ū vō plus vult q̄ potest corrigenda est. cū autē facere non vult. qd̄ p̄t. excitanda est. **I**sta cōmēdat beatus berñ. sic dicēs. **B**ona voluntas cū vult qd̄ potest laudanda est. cū vult qd̄ non p̄t corrigenda est. cū non vult qd̄ potest excitanda est. **H**ec berñ. et sic patet de voluntate.

Filius.

Sic autē desidero que virtus selet quaf̄ bonam voluntatem.

Ca. III. Patet S

De hoc scire debet. q̄ ex bona voluntate p̄cedit. **S**up̄ius discussio siue dijudicatio. omnis namq̄ voluntas bona odit malum et diligit bonū. homo vero habens bonā voluntatē ad semetipsum reuertetur ac semetipsum discutit. ac in greditur secretum conscientie sue. ibi q̄ omnes defectus. omnes consuetudines. omnes affectiones. omnes operationes. omnia peccata. tam p̄terita q̄ p̄sentia diligenti consideratione examinat et examinando inspicit et si quid minus rectum apud se inuenit statim penitendo punit. **N**ecessesse est enim vt homo in suis operibus sit prouidus et circumsp̄ctus et quorūdiāna discussione cogitationes locutōes pariter et facta sua examinet. **Q**uantū etiam ad bona agenda solito sit alacrior et quantum ad temptamenta vincēda sit instantior. penset etiam quantum in virtutibus p̄ficiat. vel quantum deficiat et qualis sit in affectibus et qualis in moribus diligenter attendat. **A**ntē hugo de sancto victore. **N**ecessarium est vt homo in omnibus operibus suis sit circumsp̄ctus. et prouidus et

quotidiana discussione cogitationes locutiones pariterque facta sua apud se metipsum examinet. per singulos dies vitam suam ad iudicium vocet. mane quoniam surgere debet consideret quid egerit per noctem. Invespere quoniam cubatum vadit consideret quid egerit per diem. quantum ad bona agenda solito alacrior sit. et quantum ad mala vincenda solito constanter. vel si quod ex his que agenda non erant presumpserit. hec hugo. Dicit etiam beatus bernardus. Integritatis tue sis curiosus explorator. viam tuam quotidianam discussione examina. attende diligenter quantum proficis vel quantum deficis. qualis sis in affectibus et qualis in moribus. quod similis deo. et quod dissimilis. quod prope. quod longe. non locorum interuallo sed morum affectibus. Erude agnoscere temetipsum. quod multo melior et laudabilior es si te cognoveris quam si te neglecto cognosceres sicut curfus. vires herbarum. pleriones hominum. naturas animalium. et haberes omnium celestium et terrestrium noticiam et scientiam. Redde ergo te tibi. et si non semper aut sepe. saltem interdum rege tuos affectus. dirige actus. corrige excessus. Ante te nihil remaneat in te indisciplinatum. quod ipse nihil dimittit impunitum. pone omnes transgressiones tuas ante oculos tuos. statue te ante te tamquam alium et sic temetipsum plange. plora iniquitates tuas et peccata quibus deus offendisti. indica ei miseras tuas. omnem de maliciam aduersariorum tuorum. hec bernardus. Multum namque placet deo discussio vite nostre. teste beato augustino qui dicit. Scio domine scio quod nihil tibi tantum placeat in me sicut discussio vite mee.

Sed sunt nonnulli qui ad cognoscendam vitam alienam multum sunt studiosi. ad propriam vero vitam corrigendam desidiosi. Unde pringit quod tales ali-

ena scientes se nesciant. et quanto maiores exploratores fuerint alieni meriti. tanto magis efficiuntur ignari sui. Unde beatus augustinus. Curiosus est genus hominum ad cognoscendam vitam alienam. desidiosum ad cognoscendam suam. Et beatus gregorius. Graue namque curiositatis est vitium. qui dum cuiuslibet mentem ad investigandam vitam proximi exterius ducit semper ei sua intima abscondit. ut aliena sciens se nesciat. et curiosi animus quanto etiam peritius fuerit alieni meriti. tanto fiet ignarus sui.

Necessesse igitur est qui vult humilitate et in ceteris virtutibus proficere ut semetipsum iudicet et non alium. Magis quippe namque debet cogitare quid sibi desit de bonis moribus. quam quid absit alteri. qui enim cogitat quantum precesserit alium. tumore superbie inflatur. qui vero cogitat quantum sibi adhuc desit ingemiscit et humiliatur.

Unde beatus bernardus. Si te ad lumen veritatis intus in animo sine palpatione iudicet. non dubito quin humilioris tu in oculis tuis. et quanto alius profeceris. tanto amplius inuenies quod te humiliat. Dicit etiam beatus augustinus. Magis cogitare debetis quod vobis desit quam quid vobis assit. quod habes vide ne perdas. quod non habes suppliciter habeas. In quantis sis minor tibi cogitandum est. non in quantis sis maior. si enim cogitas quantum precesseris alium time tumorem. Si vero cogitas quantum tibi adhuc desit ingemiscis. et cum ingemiscis curaris. humilis eris. rursum ambulabis. non precipitaberis. non inflaberis. hec augustinus.

X Quisquis autem desiderat ad cognitionem suam pervenire tria debet attendere. omnia namque peccata et mala quod committuntur aut per negligentiam. aut per concupiscentiam. aut per nequiciam perpetrant. Circa ista tria

debet vniuscuiusq; versari cogitatio .
 debet em̄ quisq; recordari q̄ negligē
 ter cor suū q̄ negligenter tempus suū
 expenderit . q̄ malū finē operi suo im
 posuerit . **H**ec ei tria cū summa diligē
 tia sunt obseruanda . vt . s . cor bene cu
 stodiat . tps vtiliter expendat . et finis
 bonus et debitus in omni tpe p̄figat
Item debet recogitare q̄ negligens
 fuit in orōne . q̄ negligēs in lectione .
 q̄ negligens in operis executione . in
 his em̄ tribz d̄vnuisquisq; seipm̄ dili
 gentissime exercere et excolere . si vult
 fructum bonū facere et dare in suo tpe
Item debet recogitare . q̄ negligens sit
 vel fuerit ad penitendū q̄ negligēs ad
 resistendū . et q̄ negligēs ad p̄ficiendū
 debet em̄ cū summa diligentia deslere
 mala p̄missa . repellere temptamēta di
 abolica . et p̄ficere de vna v̄tute in aliā
 vt possit puenire ad p̄mia eterna . **S**e
 cundo d̄z homo recogitare si in ip̄o vi
 geat vel vigerit p̄cupiscentia volupta
 rum curiositatū et vanitatum **C**erte tua
 p̄cupiscentia voluptatis vigeat in reli
 gioso hōie . q̄n̄ appetit dulcia viz ciba
 ria saporosa . q̄n̄ appetit mollia . s . vesti
 menta deliciosa . q̄n̄ appetit carnalia vi
 delicet oblectamēta luxuriosa . **C**erte
 tūc vigeat p̄cupiscentia curiositatis in
 dei famulo . q̄n̄ appetit videre pulcra .
 q̄n̄ appetit habere cara **C**erte tūc vigeat
 p̄cupiscentia vanitatis . q̄n̄ appetit ho
 minū fauorem quando querit huma
 nam laudem quando desiderat hono
 rem humanum . **I**sta oīa debet seruus
 x̄pi tanq̄ venenū fugere . q̄ sunt iudi
 ces oīs mali **T**ercio recogitare debet
 homo diligenter qui cupit noticiā ha
 bere sup̄ius si in ip̄o vigeat vel vigu
 erit nequitia iracundie . nequitia inui
 die et nequitia accidie . **C**erte tūc in re
 ligioso homine vigeat iracūdia . quan
 do anima in corde vel affectu signo vel

verbo vel clamore quātumcūq; modū
 cam indignatōem et ex corde rancores
 primo suo ostendit . tūc aut̄ in hōie re
 gnat inuidia . q̄n̄ gaudet de p̄mi ad
 ueritate . et tristat de eiusdē p̄sp̄erita
 te q̄n̄ letat de malis p̄mi et tabescit
 de bonis ip̄ius . **T**ūc etiam accidia vi
 get i religioso q̄n̄ fuerit tepidus . som
 nolentus . ociosus . tardus . negligēs
 remissus . dissolutus . indeuotus . tri
 stis et tediosus . **H**ec oīa seruus x̄pi de
 bet detestari et fugere . q̄ in his vitiis et
 alijs supra memoratis p̄sistit perditio
 corporis . in quantum aut̄ magis quis
 q̄ in illis que p̄missa sunt suam p̄scias
 discusserit tanto p̄fectior in sup̄ius
 cognitione et noticia erit .

Filius

Post discussionem p̄scie et cogni
 tionē sup̄ius quā p̄sequit hō
 mo ex diligenti sui d̄iudicatione desi
 derio nūc informari que virtus sit que
 comitat hanc virtutem .

Ca. .V. **Pater**

Debes scire qd̄
 humilitas est . que hanc virtutem
 sequit videlicet cognitionem sui
 ip̄ius . quia quātō magis homo semet
 ip̄m discusserit et p̄rias defectus ante
 cordis oculos reduxerit . ac cognoue
 rit tanto hūilior erit **N**ā certa noticia
 suoz defectuū hōiem sibi p̄ vile reddit
Un̄ primo sciendū qd̄ sit hūilitas **E**t
 aut̄ hūilitas p̄m̄ bern̄ . **V**irtus qua ho
 mo dissimila sui p̄gnitiōe sibi p̄ vile
 cit **E**t beatus ang . **H**umilitas est ex in
 tuitu p̄prie p̄ditionis . et sui p̄ditōis
 volūtarie m̄ris inclinatio **I**tem bern̄ .
Humilitas est p̄emptus p̄prie excell
 lentie . **N**otādum aut̄ est qd̄ humilitas
 est fundamentum omnium virtutum et
 bonoz operum . omnis namq; scru
 ctura bonoz operum ac virtutum si

ne hoc fundamento subsistere non potest. Unde qui vult edificium arum bonorum operum construere. debet prius fundamentum vere humilitatis ponere. Unde crisostomus. Nemo construere celsitudinem bonorum operum virtutis nisi prius iaceantur fundamenta vere humilitatis. Dicit etiam de hoc cassianus. Nullo modo poterit in anima nostra virtutum structura surgere nisi prius iacta fuerint vere humilitatis fundamenta. sine qua etiam humilitate nec purgatio peccatorum. nec emendatio morum. nec summatio virtutum poterit apprehendi. Beatus etiam augustinus. sic dicit. Magnus vis esse incipere a minimo. cogitas fabricam erigere celsitudinis. de fundamento cogitas humilitatis. hinc augustinus. In hoc ergo fundamento humilitatis erigamus edificium spirituale ut crescat in templum sanctum domino. Unde secundum dictum beati bernardi. bonus fundus est humilitas in quo omne edificium spirituale constructum crescit in templum sanctum domino. hinc beatus. Humilitas etiam est caput omnium virtutum et obstat principatum que ceteras virtutes in suo vigore preseruat. et sustinet totum edificium fovens corpus bonorum operum. Testatur hoc beatus augustinus. qui dicit. Humilitas est caput omnium virtutum. et obstat principatum et principatum ceterarum tanquam ipsarum preseruatricem. in eo quod ipsa est perseverantie propria coadiutrix. De hoc etiam dicit ambrosius. Humilitas virtutum omnium caput est. que fovet et sustinet bonorum operum totum corpus. hinc ille. Nec igitur virtus multum diligenda est quod valde gratos facit homines esse deo ipsa humilitas. teste beato augustinus. qui dicit. Nihil nos ita gratos deo efficit sicut humilitas. ipsa namque trahit ad se clementiam dei. nam corda humilium ipse deus libenter inhabitat. Unde dicit beatus bernardus. Felix humilitas que di-

ad se trahit clementiam. et eius ligat omnipotentiam. magna ergo virtus humilitas. cui dei maiestas tam facile se inclinat. Et beatus augustinus. Excelsus est domine et humiles corde sunt domus tua. Qui igitur vult esse templum dei et habitaculum spiritus sancti cum omni studio et diligentia exerceat se in virtute humilitatis. Ipsa namque est que preparat locum divine caritati et gratie spiritus sancti. propter quod dicit beatus augustinus. Quanto sumus a tumore superbie minores. tanto sumus dilectione pleniores. quod sicut aqua prefluit ad vales. sic gratia spiritus sancti prefluit ad humiles. Unde cassiodorus. In vallibus quippe humilium animarum fontes manant et transeunt celestium gratiarum quivero humilis non fuerit gratia spiritus sancti in ipso habitare non poterit. De quo beatus augustinus. Si humilis et quietus non fueris nec poteris in te habitare. nec habere gratiam spiritus sancti. Fode ergo in te fundamenta humilitatis et peruenies ad fastigium caritatis. hinc augustinus. Quia dum mens humana humilitati innititur profecto ipsa in amore celestium inflammas. Nam secundum cassianum. Amor celestium non altitudinem sublimium. sed humilitati infunditur animarum. ipsa namque humilitas prout dicit Richardus de sancto victore. sola est que mentem divino accendit lumine. celestique inflammas de desiderio et amore. hinc richardus. Non solum autem humiles obtinent a deo gratiam in presenti. verum etiam gloriam magnam consequuntur a domino in futuro. ad quam gloriam siue patriam celestem non potest aliquis pervenire. nisi prius viam humilitatis studat ambulare. De hoc dicit beatus augustinus. Excelsa est patria. humilis autem est via. ergo qui querit patriam quid recusat viam. Am

bula igitur per Christi humilitatem ut venias ad eius eternitatem. vis capere celsitudinem dei. prius cape humilitatem. **A**ltus est dominus. si te erigis non tanges illum si te humiliter descenderis ad te. **H**ec augustinus. **P**ropter quod ut per humilitatem ascendas ad celi sublimitatem. et qui desiderat habere primatum celestem. necesse est ut se qualem humilitatem terrestrem. **U**nde beatus bernardus. **P**er humilitatem ascende ad sublimitatem. quia hec est via et non est alia preter ipsam. qui aliter vadit cadit porcius. quam ascendit. et crisostomus. **Q**uicumque desiderat primatum celestem sequatur humilitatem terrestrem. **D**icit etiam de hoc ysidorus. **H**omo descendas humilitate ut exalteris ne exaltatus humiliaris humilitas autem casum nescit. lapsus non novit. humilitas nunquam lapsus passa est. **H**ec ysidorus. **B** Et notandum quod triplex est humilitas. scilicet magna maior maxima. **M**agna est humilitas. quando se homo apud semetipsum veraciter preternit. **M**aior vero quando se preternit ab alijs non respicit. **M**axima autem quando homo preternit primum suum non preternit. sed ad modum concupiscit. **H**oc tres modos tangit Richardus de sancto victore sic dicens. **H**umilis namque est. qui semetipsum apud semetipsum veraciter preternit. **H**umilio autem qui se preternit et ab alijs non refugit. **H**umilimus vero qui preternit suum non solum non preternit sed ad modum concupiscit. **H**ec ille. **D**e quo dicit etiam beatus bernardus. **V**erus humilis vilis vult reputari non humilis predicari. gaudet de preternit sui. **S**ed sunt nonnulli. qui quidem peccatores se esse fatentur. peccatores ab alijs estimari nolunt. **Q**uod redarguit beatus bernardus adducens in exemplum dominum nostrum sic dicens. **Q**ui peccatum non fecit. non indignatus est peccatorum se reputari. **E**t nos esse volumus sed nolumus reputari. **H**ec beatus bernardus. **S**ed

qui veraciter sunt humiles. de sua respectione gaudent et cum se viles in alienis oculis respiciunt. de hoc intra semet ipsos gratulantur. **D**e talibus dicit beatus gregorius. **Q**ualis quisque apud se lateat. contumelie illate probant. **N**am sicut superbi honoribus sic plerumque humiles sua respectione gratulantur. cumque se in alienis oculis viles respiciunt idcirco gaudent. quia hoc iudicium confiteri intelligunt quod de se et ipsi habuerunt. **H**ec gregorius. **U**nde sancti viri magna quidem agunt. sed per humilitatem in corde suo infirmi sunt. quod multum acceptum est deo. **T**este beato iheronimo qui dicit. **N**ihil est quod nos deo et hominibus ita gratos faciat quam si vi te merito magni et humilitate infirmus. **H**ec iheronimus. **E** Sed hec virtus valde rara est. ut magna quidem operantem se tamen non magnum estimare. mirabilem in virtutibus coram alijs apparere. et tamen preternibilem se reputare. **U**nde beatus bernardus. **M**agna et rara virtus ut magna licet operantem magnum te nescias. et manifestam omnibus tuam te solum latere sanctitatem. mirabilem te apparere et contempnibilem te reputare. **H**ec beatus bernardus. **P**erfecti etiam viri et veraciter humiles semper student in virtutibus proficere. et hanc humilitatem sibi servant ut semper et in bono proficiant et tamen nec perfectionis imitia se habere credant. de hoc richardus de sancto victore cum admiratione quadam sic ait. **Q**uod virum perfectum summaque humilitate fundatum. qui semper potest et festinando proficere. et proficiente festinare. et hanc sibi humilitatem semper servare. ut semper in bono proficiat. et tamen nec perfectionis imitia se habere credat. **H**ec richardus. **D** Et notandum quod nemo dicitur fiduciam habere de aliquo bono opere

re. sed solum confidere de humilitatis virtute. Unde dicit iohannes abbas monachis inay. Noli fiducia habere in teipso etiam si possides mundicia. sed magis ad humilitatem multam accede et amplius fiducialiter ages. Nempe si omnem scalam virtutum scandens ascendisti. per remissionem peccatorum exora. De eodem etiam dicit beatus bernardus. Insuper et infans est quicumque in alijs vite meritis quam in sola humilitate confidit. Unde mater domini nostri ihesu christi hanc solam virtutem in se domino placuisse commemorat sic dicens. Resperit humilitatem ancille sue etc. Quanto namque quantoque anima propter amorem sui creatoris est despectior in oculis suis tanto est preciosior et acceptior coram oculis summe maiestatis. et e converso quanto preciosior est sibi. tanto vilior deo. Unde beatus gregorius. Tanto namque quantoque anima sit preciosior ante oculos dei. quanto pro amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. tanto ergo fit quisque vilior deo. quanto preciosior sibi. tanto preciosior deo. quanto vilior sibi. propter eum. quia humilia respicit. et alta a longe cognoscit. Et sciendum pro dicit richardus de sancto viatore. quod est differentia inter humilitatem et humiliatorem. Humilitas est virtus qua quisque sibi vilescit interius coram oculis dei. Humiliatio vero est effectus quo quisque seipsum abicit exterius in oculis proximi. Aliud est humile esse. aliud est humiliter se habere. illud pertinet ad disciplinam mentis. istud ad disciplinam corporis. illud est humilitatis. istud est humiliatorem. Hanc igitur virtutem vere humilitatis nobis assumere debemus quia ipsa est origo ceterarum virtutum. et illa virtus in nobis veraciter pullulat quam in radice propria. id est in humilitate perditur.

erat. Sed sunt nonnulli qui etiam in honoribus positi de se humilia sentiunt. et se cinere esse perpendunt. sed tamen coram hominibus esse viles apparere refugiunt. Et sunt nonnulli qui quidem viles videri ab hominibus appetunt. sed apud se intrinsecus quasi ex ipso merito offensa humilitatis intumescunt. que ultra quam elationis genera a quolibet devoto homine sunt repellenda. De hoc beatus gregorius. xviiij. moral. exponens illud. Non audebunt eum pretemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes. sic dicit. Non tantum quod non audebunt eum pretemplari sapientes sed qui sibi videntur esse sapientes. Quibus videlicet verbis non peritos quidem sed arrogantes insinuat. Viri namque arrogantes et docti cum recte non vivunt sed tamen recte dicere doctrine impulsione pelluntur ipsi damnationis sue aliquo modo precones sunt. quia dum ea que agere respiciunt predicantes insinuant. suis verbis dannantes dannant. Unde summa cura est providendum ne accepta sapientia cum ignorantie tenebras illuminat lumen humilitatis tollat. et ipsa sapientia esse nequeat. quam si virtute locutionis fulgeat. elationis tamen velamine cor eloquentis obscurat. Quia vero origo omnium virtutum humilitas est illa in nobis virtus veraciter pullulat que in radice propria. id est in humilitate perdurat. Aqua enim si abscidit arcescit quia vivificantem se in intimis humoribus caritatis perdit. Intueri liber quanta virtutum munera david perceperat atque in his omnibus quam fortis humilitati fervebat. quem enim non extolleret ora leonum frangere. despectis prioribus fratribus eligi. reprobo rege ad regni tabernacula vngi. vno lapide golyam sternere. et cetera que gessit. et tamen cum archam dei iherusalem reuocat. quam si oblitum se prelatum omnibus admixtus

populis ante archam saltabat. Et quia coram archa saltare ut creditur vulgi mos fuerat. rex se in diuino obsequio psaltando rotat. Ecce quē dñs cūctis singulariter p̄tulit sese subdendo et ab iecta exhibendo p̄temnit. non p̄as regni ad memoriam reducit. non subditōz oculis saltando vilescere metuit. non se honore p̄latū ceteris an̄ eius archam qui honorem dederat recognoscit coram deo egit debilia et extrema. ut illa ex humilitate solidaret. que corā hōibz gesserat fortia. Quid de eius factis ab alijs sentiat ignoro. Ego dauid saltantem plus stupeo. q̄ pugnantem. pugnando quippe hostes subdit. saltando autē corā dño seipm̄ vicit. quē michol Saul filia adhuc ex tumore regij generis infana cū humiliatū despiceret dicēs. Quā gloriosus fuit hodie rex israel discoopiens se ante acillas seruoꝝ suoꝝ et. prius audiuit viuit dñs. q̄ ludam an̄ dñm. et vilior fiam plusq̄ factus sum. eroq̄ humilis in oculis meis ac si apte dicat. Vilescere coram hōibz appeto. q̄ seruare mihi coram deo ingenuitatem p̄ humilitatem quero. Sunt v̄o nonnulli. qui de semetipsis humilia sentiunt q̄ in hōibz positi nihil se esse nisi cinerem fauillamq̄ p̄pendūt. sed tñ corā hōibz viles apparere refugiūt. Et sunt nōnulli q̄ viles videri ab hōibz appetūt atq̄ omne qd̄ sunt deiectos exhibendo sed p̄temnunt. se tamē apud se introitus. quasi ex ip̄o merito hūilitatis et vilitaris intumescunt et tanto magis in corā de elati sunt. quanto amplius in specie humilitatis vel vilitaris elationē p̄sumunt que p̄traq̄ elationis vnius bella circūspectione magna dauid deplendit miravirtute supavit. q̄ em̄ de seipso intus humilia sentiens honore exterioris non querat insinuat dicens. **A**

dam et vilior fiam plus q̄ factus sum. Et q̄ p̄ hoc q̄ vilem se exterius p̄bit. nequa q̄ exterius intumescat adiūgit. Eroq̄ humilis in oculis meis ac si dicat. Qualē me exterius despiciens exhibeo. talē me interius artēdo. bene ergo d̄. Non audebūt p̄teplari omnes qui sibi vident eē sapientes. Contemplari em̄ dei sapientiā nō possunt. qui sibi sapientes vident. q̄ tāto ab eius luce longius sunt. quanto apud semet ipsos humiles non sunt. q̄ dū eorum mentibz tumor elationis crescit. acie p̄templationis claudit. et vnde lucere se p̄ ceteris estimant. inde se lumine veritatis p̄iuāt. Si v̄o veraciter sapientes esse atq̄ sapientiam p̄templari appetimus. stultos nos humiliter recognoscamus. relinquamus noxiam sapientiam. discamus laudabilem factitatem. Hinc quippe scriptū est. **F**rustra mūdi elegit deus ut p̄fundat sapientes. Hinc rursum d̄. Si quis videt inter vos sapiens esse. in hoc seculo. stultus fiat ut sit sapiens. hxc greg. Et notandū q̄ virtus humilitatis valde necessaria est p̄latis. qui p̄sunt subditis et cū aliquis temprať vicio elationis. p̄ humilitatez cordis debet repimere factum tumoris. Unde sancti viri cū p̄sunt ceteris p̄ hoc non gaudent hōibz p̄esse sed p̄desse et euz timere a subditis appetunt. ideo hoc faciūt. q̄ ipsos subditos deū minime timere p̄prehendunt ut saltem humana formidine peccare metuant. qui deū offente re non formidant. Euz vero deest a subditis virium. quod corrigat. non solū ab eis metui s̄ honozari plusq̄ necesse est refugiunt. et q̄uis hos hōibz p̄latos gloria potestatis ostendat. interius tñ per merorem secretū sacrificium domino p̄riti cordis offerūt. De talibus p̄estatibz beatus gregorius. xxi

moza. sic dicit. **P**otentibus viris magna est virtus humilitas considerata equalitate conditionis. omnes namque homines natura equales sumus. sed accessit dispensatorio ordine ut quibusdam prelati videamur. Si igitur hoc a mente deprimimus quod temporaliter accessit inuenimus citius quod naturaliter sumus. **P**lerumque enim se animo accepta potestas obsequit. eumque tumidis cogitationibus fallit. manu igitur humiliter considerationis deprimendus est tumor elationis. nam omnes homines natura equales genuit. sed varietate meritum ordinis. alios dispensatio occulta possit. Ipsa autem diuersitas que accessit ex vitio recte est diuini iudicis ordinata ut quod omnis homo iter vite non graditur. alter ab altero regatur. **S**ancti autem viri cum presunt non in se potestatem ordinis sed equalitatem conditionis attendunt. nec preesse gaudent hominibus sed preesse. homo quippe animalibus irrationabilibus. non autem ceteris hominibus prelatus est. **U**nde dicitur. **T**error vestre tremore sit super cuncta animalia terre. et idcirco ab animalibus. non autem ab hominibus timeatur. quod contra naturam superbe est ab equalibus velle timeri. quibus plerumque a subditis etiam sancti viri timeri appetunt. sed quoniam ab eisdem subditis deprehendunt minime timeant. ut humana saltem formidine peccare metuant qui diuina iudicia non formidant. **N**equaquam ergo prepositi ex hoc quanto timore superbiunt in quo non suam gloriam sed subditorum iustitiam querunt. in eo quod metus sibi a pueris viventibus erigunt. quasi non hominibus sed brutis animalibus dominantur. quod videlicet ex qua prelestiales sunt. ex ea etiam debet formidini iacere prostrati. **C**um vero deest virtutum quod corrigatur. non de excellentia potestatis. sed de equalitate conditionis

gaudent et non solum ab eis metui sed etiam plus quam necesse est honorari refulgiunt. **I**tem per eundem et de eodem xx. moza. sic dicitur. **V**iro enim ordine vobis eodemque tempore venire in actibus bonorum solet et foris honor culminis. et intus afflicte merore humilitatis. qui et si hos prelatos hominibus gloria potestatis ostendat. interius tamen merore suo secretum sacrificium domino patri cordis offerunt. **S**ciunt electi quibus consideratione intima contra exterioris excellentie temperamenta pugnare. qui si ad exteriorum felicitatem suam conuerterent. iusti profecto non essent. **S**ed quod cor humanum non potest de ipsis prosperitatibus rebus quantulacumque gloria in nullo temperari contra ipsam prosperitatem suam. sancti viri intrinsecus dimittunt. non dico ne in elatione sed saltem in eius amore succubant. cuius valde succubuisse est captiuam mentem eius de se detrahere subdidisse. **I**tem gregorius. **S**ciendum etiam quod multum valet ad humilitatem se. peccatorum preteritorum recollectione. et qui etiam fragilitatem suam sollicite respicit. de donis a deo perceptis se non extollit. **S**ed sunt nonnulli qui quidem nihil virtutis agere studerunt attamen cum alios peccare conspiciunt iustos se in eorum comparatione suspicant. **E**t sunt nonnulli qui quibusdam virtutibus superbia videlicet vel auaricia deprimunt. sed cum alios in luxuria vel ira conspiciunt incidisse. se meliores illis deputant. atque apud semetipsos quasi se de iniusticia extollunt quia negligunt pensare suauitiam quibus grauius tenentur. **A**t contra illi qui ad altam virtutem ascendere veraciter appetunt. mox cum alienas culpas audiunt. mox cor ad proprias virtutes reducunt. et postposito iudicio de alienis culpis suas veraciter plangunt. **I**sta commemorat beatus gregorius.

gorius. iij. moral. exponens illud vbu
 Sedens in sterquilinio sic dicit. In ster
 quilinio quippe sedere est vilia de se que
 piaz et abiecta sentire. In sterquilinio
 nobis sedere est ad ea que illicite gessi
 mus mentis oculos penitendo reduce
 re at cum ante nos peccatorum stercoza cer
 nimus. omne quod in anima de elatione sur
 git inclinemus. In sterquilinio sedet.
 qui infirmitatem suam sollicitus respi
 cit. et sese de bonis. que precepit non ex
 tollit. An non apud se in sterquilinio a
 braba sederat. qui dicebat. loquar ad
 dominum meum cum sim pulvis et cinis. aper
 te enim cernimus. in quo se apud se loco
 posuerat. qui pulverem et cinerem se etiam
 quam cum deo loqueretur estimabat. Si igitur
 se ira despiciat. qui usque ad honores
 diuine locutionis ascendit. sollicita in
 tentione pensandum est. qua pena illi fe
 riendi sunt. qui et ad summa nondum per
 ficiunt et tamen de minimis extollunt. nam
 sunt nonnulli. qui cum prava agunt de se
 magna sentiunt. in altum mentem sub
 leuant. et preire se ceteris diciturum me
 rito putant. hi nimis apud se intro
 sus humilitatis sterquilinum deserunt.
 et elationis fastigia ascendunt. illum imi
 tantes. qui primus se apud se extulit.
 sed eleuando prostravit qui dixit in celum
 ascendam. super astra celi exaltabo etc.
 Etiam sciendum quod sunt nonnulli. qui
 nihil quidem virtutis agere student.
 sed tamen cum alios peccare aspiciunt iustos
 se in eorum comparatione suspicant. Neque enim
 corda omnium vnaxel similis culpa trans
 figit. Hunc namque superbia illaqueat.
 illum forsitan ira supplantat. Hunc aua
 ricia excruciat. illum luxuria inflamat.
 Et plerumque contingit ut is quem superbia
 deprimat. alium respiciat. qualiter ira
 succendat. Et quod se ira non citius insti
 gat. meliorem se iracundo iam depu
 tar. atque semetipsum quasi de iusticia ex

tollit. qui pensare negligit virtutem. quo
 grauius tenetur. plerumque contingit. ut is
 quem avaricia fauciat. alium luxurie vo
 raginemersum cernat. et quod se a pollu
 tione carnali alienum respicit. quibus
 ipse sordibus spiritualis veneni intrinse
 cus polluat non attendit. dumque in alio
 pensat malum quod ipse non habet. in se negli
 git considerare quod habet. sicque fit ut dum ad
 aliena iudicanda mens ducitur. proprium
 iudicium lumine priuetur. et eo durius con
 tra aliena supbiat. quo sua negligentius
 ignorat. At contra. hi qui ad alta virtu
 tum surgere veraciter appetunt cum alie
 nas culpas audiunt. mox cor ad proprias
 reducunt et tanto recius illas iudicant
 quanto verius istas deplorant. Quia igitur
 electus quisque infirmitatis sue con
 sideratione se deprimat dicat recte quod
 vir sanctus in sterquilinio volens se
 det. qui enim vere se humiliat continue pro
 derationis oculo quibus circumseptus
 sit delictorum sordibus proficiens pensat.
 hec grego. **H** Est etiam aliud quod va
 let pravum elationis videlicet. ut bo
 na que agimus sciendo nesciamus.
 quatenus ad custodiam humilitatis hec
 et recte estimemus. et in ipsis nihil etiam
 nobis virtutis tribuamus. Sed bona
 que facimus de misericordia nostri con
 ditore esse agnoscamus. De hoc beatus
 gregorius in libro moral. sic dicit. Plerum
 que enim si scimus bona. que agimus. ad
 elationem ducimur. Nam si nescimus
 minime suamus. que enim audita virtutis
 presciant non quantumcumque supbiat. aut
 que cursum bonum in se custodiat quod igitur
 nozat. Sed contra utraque quid superest. nisi
 ut recta que agimus sciendo nesciamus
 ut hec et recte estimemus et minima. que
 nus ad custodiam sui si sentiat animus
 sciam rectitudinis. ut in tumore non
 eleuet humilitas estimatois. Et quibus de
 se humilia sentiat animus iustorum. ea que tamen

agunt quod quod sint recta respiciunt. sed de eorum rectitudine non presumunt. **N**le etiam veram deo exhibet orationem. qui semetipsum quod pulvis sit humiliter videtur. qui nihil sibi virtutis attribuit. qui bona que agit de misericordia peccatoris cognoscit. Est namque magnus turbati solacium ut pulsatis virtutibus cum se quasi nudari virtutibus respicit. ad solam misericordie spem recurrat. et eo nudari non sinat. quo se a virtutibus humiliter nudum putat. Qui et si fortasse aliqua virtute in temptacione detegit infirmitatem tamen propriam agnoscens ipse melius humilitate vestitus et valde robustius qui steterat cum sibi sine adiutorio diuino cessat tribuere quod habet. **h**ec greg. **N**otandum etiam quod ad humilitatem veram consequendam maxime valet exemplum nostri reprobatoris qui se humiliavit pro nobis carnem assumendo et in eadem multa operibus et passiones sustinendo. ut nos doceret suo exemplo qui pulvis sumus non alta sapere sed timere et humiles esse. **D**e hoc dicit beatus bernardus. **H**omo inuere humilitatis et mansuetudinis speculum dominum nostrum ihesum christum vniuerse creature factorem. tremebundum in diebus viuorum et mortuorum. ante pedes etiam hominis traditoris sui genua incuruatum. discere quod mitis est et humilis corde et confundere in superbia tua. erubescere in impatientia tua. **Q**uid enim magis mirandum. quid amplius detestandum. quid grauius puniendum. quam quod videns filium dei summum in regno celorum nouissimum factum in regno hominum. apponat tamen ad huc magnificare se homo super terram. **D**icit etiam beatus augustinus. **E**cce habemus humilitatis exemplum. superbie medicamentum. quid igitur intumescis o homo. pelis morticina quid extenderis. **D**ames ferida quid inflaris. princeps tuus est humilis et tu superbis. caput hu-

mile et membrum superbum. **h**ec augustinus. **Q**uod demus igitur quod magna sit virtus humilitatis. propter quam edocenda tanta suffinuit dei filius. **D**e qua sic dicit beatus bernardus. **Q**uanta virtus humilitatis propter quam edocenda is qui sine estimatione magnus est usque ad passionem factus est paruus. **h**ec bernardus. **S**i vero non possumus sequi exemplum nostri redemptoris eo quod ipse sit deus et homo et dominus virtutum. sed quamur saltet vestigia seruatorum suorum hoc est precedentium partium qui fuerunt homines sicut et nos. et tamen existerunt in sanctissima vite perfecti. et in virtute humilitatis preclari. quod qui aliorum bona veraciter pensat. sua opera magno humilitatis radio illustrat. **D**e hoc beatus gregorius sic dicit. **I**lle namque cordis sui oculum per elationis sue tenebras extinguit. quicumque cum recta agit considerare meliorem vitam negligit. **E**t contra magno humilitatis radio sua opera illustrat qui aliorum bona subtiliter pensat. quod dum ea que ipse fecerit facta foris et ab alijs respicit. eum qui de singularitate intus erumpe nititur tumorem superbie premit. magna quippe que agimus quasi minima ducimus cum hoc pro fortia exempla pensamus. sed tunc apud deum crescunt pro merito cum apud nos in eis ipsos pro humilitate decrescunt. **h**ec gregorius. **U**nde necesse est quod qui in virtute humilitatis proficere desiderat. ut exempla sanctorum virorum respiciat. atque in eorum operatione se pensans. se peccatorem esse deprehendat. **S**i enim plene intelligere appetit qualis est. talis nimirum deus considerare qualis non est ut ex bona et sancta conuersatione aliorum colligat quantum ipse a virtute virtuosa atque perfecta distat. **I**ustorum ergo debemus respicere vitam ut subtile deprehendamus nostram. quod quidem facere electi non cessent. meliorem namque vitam considerant et idcirco se humiliant. et si quod prauiuitatis deprehendunt in perfecta consideratione.

nem mutant. **I**sta tangit beatus greg. xxiij. moral. exponens illud. **R**espiciet hoies et dicet peccavi sic dicit. **N**ullus se peccatoze cognosceret. si iusticiam non haberet. **N**emo quippe fortitudinem suam nisi cum rectus esse ceperit deprehendit. nam qui omnino perversus est nec hoc potest videre quod est. qui vero peccatozes se intelligit. iam ex parte aliqua iustus esse incipit. atque id quod non iustus fecerat. ex eo quod est iustus accusat. quod accusatione sua deo inherere incipiat. dum rectum contra se iudicium proferens hoc in se quod illi sentit displicere proemnat. **R**ecepta ergo iusticia sua. dicat homo iste peccavi. **E**t notandum quod dicitur vel promittere respiciet hoies. **E**t tunc inde subiungit et dicit peccavi. ideo enim non nulli peccasse se nesciunt. quod hoies non attendunt. nam si considerarent hoies citius cognoscerent. quantum peccando in fra hoies cecidissent. **S**ed notandum quod hi solummodo vocantur hoies qui iusticie ratione suffulti sunt. et irrationabilia iumenta nominantur hi. qui carnali delectationi deseruiunt. **R**ecte de quo liber perit dicitur. **R**espiciet hoies et dicet peccavi. ac si dicat sanctorum viros exemplum respicit. atque eorum operatione se pensans iniquum se esse deprehendit. qui enim plenissime intelligere qualis est appetit. tales nimirum debet respicere. qualis non est ut ex bonorum forma metat. quantum ipse. deserto bono. deformis est. **E**x his quippe quibus plenissime bona assunt proferunt. que sibi minus sunt. atque in illorum pulcritudine conspicit fedtatem suam quam in ipso et per se perpeti et sentire non potest. **L**ucem namque debet respicere. qui vult de tenebris iudicare. ut in illa videat. quid de tenebris estimet. pro quas videre proferunt. **P**eccatoze namque si incognita vita iustorum semetipsum respicit. peccatoze se nullatenus deprehendit. **V**ide

re enim se non potest. quod fulgor lucis nesciens cum seipsum respicit quid aliud quam tenebras attendit. **I**ustorum igitur respicere debemus vitam ut subtiliter deprehendamus nostram. illorum vero spiritus quasi que damus nobis forma imitanda promittere. **A**liqua lectio est sanctorum virorum et bonorum. **U**n non immerito biides iusti in facto eloquio libri nominantur. sicut scriptum est. **L**ibri aperti sunt et alius liber apertus est. qui est vite et iudicari sunt mortui. ex his que scripta erant in libris. **L**iber namque vite est ipsa visio aduentis iudicis. in quo quasi scriptum est omne mandatum quod quisquis eum viderit mox teste conscia. quicquid non fecerit intelligit. **L**ibri etiam aperti referunt. quod iustorum vita tunc respicit. in quibus mandata celestia opere impressa cernuntur. et iudicari sunt mortui ex his que scripta erant in libris. quia in ostensa vita iustorum quasi ex passione librorum legunt bonum. quod agere ipsi noluerunt. atque ex eorum que fecerunt bonum operatione damnant. **N**e ergo unusquisque tunc videat eos. quod non fecit debeat quod quidem electi facere non cessent meliorum namque vitam confiderant et deteriores usus propter conversationes mutant. **E**lecti igitur vitam assequi summa valent inspecta odorifera et candida vita iustorum faciant. **J**am quidem videre deum fitiunt. iam de eius contemplatione faciarum caritatis estibus inardescunt. et quod in hac vita positi nec dum valent precedentium sanctorum viam imitari. interim propter patrum exemplis proficiunt. tam diu quippe refici iustorum exempla indigemus. donec propter vite mortalitatis umbras eterno die aspirante transierimus. cum enim huius temporalitatis umbra transacta ac mortalitatis fuerit inclinata. quia ipsius diei internum lumem cernimus nequaquam iam ap

petimus ut ad amorem eius per aliorum
 exempla flagremus. nunc autem quod nec
 dum eum intueri possumus summope
 necesse est ut eorum qui eum perfecte secu-
 ti sunt aspectibus actionibus imitemur.
 Intueamur ergo quod pulchra est agilitas
 sequentium. et videamus quod turpis sit
 eberratio pigrorum. Gratim namque cum
 bene agentium gesta respicimus nosmet
 ipsos confusione inrima ulciscite indi-
 camus. mox verecundia mentem percus-
 tit. mox iuste seuiens reatus addicit et
 vellemeter hoc etiam displicet quod adhuc
 forsasse turpiter libet. **U**n bene ad eze-
 chielum dicitur: **F**ili hominis ostende domui is-
 rael templum ut confundantur ab iniquita-
 tibus suis et metiantur fabricam et erubescant
 er omnibus que fecerunt. **T**emplum quip-
 pe dei filius israel ad confusionem ostendi-
 tur quoniam uniuscuiusque iusti anima quam in-
 spirando deus inhabitat quanta sancti-
 tate fulgeat ad confusionem suam peccan-
 tibus demonstrat. ut in illa bonum quod
 negligunt videant. et in seipsis malum
 quod operantur erubescant. **M**etiri vero fa-
 bricam est pensare subtiliter vitam ius-
 torum. sed dum metimur fabricam necesse est
 ut ex cunctis que fecimus erubescamus
 quod bonorum vitam quanto subtilius pen-
 sando discutimus. tanto seuerius in no-
 bis omnia iniqua gesta reprobamus. **B**e-
 ne autem prophete dicitur ut ostendat templum
 quod enim iustorum rectitudinem peccatorum
 considerate dissimulat. saltem ad vocem
 predicantis agnoscat. **T**emplum quip-
 pe peccatori ostendere est sponte sua desi-
 terare. nolentibus opera rectorum narra-
 re. **Q**ui itaque sicut diximus perducit ad
 summa desiderant superest melioribus
 prescribunt intendunt. quatenus tanto di-
 strictius in se culpas diiudicent quan-
 to in illis alius quod ammirantur videtur.
Sed quid ista de peccantibus dicimus
 cum ipsos quoque operatores iusticie tam

ta puebi dispensatione videamus. **A**li-
 us namque habet donum scientie. et tamen ad
 turam mire abstinentie non pringit. **A**li-
 us magne abstinentie virtutem attingit
 et tamen summa scientie contemplatione non
 dilatat. **A**lius spiritu prophete valde oia
 futura presenscere. sed tamen per curatiois
 gratiam non valet presentis molestie ma-
 la subleuare. **A**lius per curationis gra-
 tiam mala presentis molestie subleuat.
 sed tamen quia spiritum prophete non ha-
 bet quid sequatur ignorat. **A**lius indige-
 ribus multa iam propria largiri potest. sed
 iniuste agentibus obuiare libere non potest
Alius iniuste agentibus audacter pro deo
 obuiat. sed tamen indigentibus que habet tri-
 buere recusat. **A**lius iam se ab ocioso
 sermone restringens. lingue lasciuam
 supat. sed tamen adhuc insurgentes ire sti-
 mulos perfecte non calcit. **A**lius in sur-
 gentem iram edomat. sed tamen adhuc lin-
 gua ad leticiam relaxat. **Q**uid est hoc
 quod iste eo bono indiget quo alius pol-
 let. et ille cum multis polleat habunde.
 alijs bonum adesse considerat quod sibi deesse
 suspirat. nisi quod mira nobiscum dispensa-
 tione agit. ut per hoc quod alter habet et iste
 non habet. vnus alteri melius ostendat
 quatenus tanto ardentius ad humili-
 tatem quisque proficiat. quanto ex bonis que
 non habet inferior se habentibus
 penset. sicque fit ut dum ille in isto. atque
 hic in illo respicit quod ammirat distincta
 bona eos et ab alitudine elationis
 reprimant et ad studium profectus accedant.
 magna namque sollicitudine ad
 curam nostre meliorationis attingimus
 quoniam id virtutis in alijs cernimus quod non
 habemus. **U**nde et ezechiel propheta cuius
 volentia animalia descripsisset. adiun-
 xit. et vocem alarum animalium percuti-
 entium alteram ad alteram. **Q**uid nam-
 que alas animalium nisi virtutes debemus
 sentire sanctorum. qui dum terrena despi-
 v. iij.

ciunt ad celestia volando subleuantur
 volantia itaq; aialia alis suis se vicis-
 sim feriunt. q; sanctor; mentes in eo q
 supna appetunt p;sideratis inuicem al-
 terius virtutib; excipiunt. excitantur.
 Alla em; sua me pcutit. qui ex eplo san-
 critatis pprie me ad melius accedit. r
 ala mea vicinũ aial ferio. si aliquĩ alte-
 ri opus bonũ qd imites ostendo Sed
 q; sanctor; vitam sanctificare ista aia
 lib; diximus. libet in ipso volatu aiali
 um oculos mentis attollere r quanta
 vicissim alarum p;usione se excitent
 subtili p;ideratione pensare. Paulus
 namq; cũ ceteror; sanctor; sollicitudi-
 nem in predicatione robustius labo-
 rando transcenderet. vt ab elatione se
 premeret. r vires suas in humilitatis
 gremio nutrebat. crudelitatis sue anti-
 que nõ immemor ap;stolor; oim; inno-
 centiã p;emplatus ait. Ego em; su; mi-
 nimus ap;stolor; qui non sum dignus
 vocari ap;stolus. q; persecutus sum ec-
 clesiam dei. r tñ eorundem oim; ap;sto-
 lozum p;imus quasi accepti p;incipa-
 tus oblitus ac si minus idẽ aliquid fa-
 pere in paulo mirabaf; sapientiam vi-
 dens Sicut r carissimus frater noster
 paulus fm; datam sibi sapientiam feri-
 psit vobis. in quib; sunt quedã diffici-
 lia intellectu. Ecce paulus in ap;stolis
 miraf; innocentiam. ecce ap;stolor; p;imus
 miraf; in paulo sapientiam;
 Quid est hoc nisi q; sancti viri dũ vir-
 tutum p;ideratione vicissim sibi alios
 p;cedunt volantia aialia alarum p;u-
 sione se tangunt. vt eo ad volarum
 se altius excitent. quo humiliter alter
 in altero qd ammiraf; videt. hinc itaq;
 colligendum est quanta debeamus
 sollicitudine meliorum vitam consp;e-
 cere qui in infimis iacemus si r hi qui
 iam tanta sanctitate sublimes sunt. vt
 humilitatis gressũ ad maiora p;ficiãt

adhuc querunt in alijs qd imitantes
 admittuntur. sed hoc reprobi nesciunt
 q; mentis oculum semper in infimis
 premunt. q; r si qñ in via commi veni-
 unt nõ ad melior; vestigia intuentia s;
 ad p;uorum exempla vertunt. Neq;
 eorum p;iderãt vitam. quib; se humi-
 liando p;cedunt sed quib; se superbi-
 endo p;ferant. Deteriores namq; re-
 spiciunt. quib; meliores se eẽ glori-
 entur Et idcirco p;ficere ad meliora nõ
 possunt quia hoc sibi sufficere estimãt
 q; p;simos antecedunt Omiseri viã
 corruptam p;unt r integrũ respiciunt
 per speciem quidem quasi ante se pedem
 p;ferunt. sed p; p;iderationem p;uor;
 hoim; post se oculos tendunt. recte vit-
 tute appetunt sed ad immundos totas
 regulam sumunt. Si em; semetipsos
 quales sunt cognoscere cupiunt non
 deteriorum p;picere sed melior; exem-
 pla debuerãt. idcirco ergo peccatores
 se esse non intelligũt. q; hoies non at-
 tendũt. nam si hoies attenderent omã
 tum peccando distarent a bonis hoib;
 inuenirent. h;c grego. Studeamus ce-
 go p;e omnibus humiliari r humilita-
 ti insistere. si volumus ad perfectiones
 ceterarum virtutum p;uenire. qui em;
 virtutes sine humilitate p;regat. qua-
 si in ventum puluerẽ portat. Unde bea-
 tus grego. Perijt omne qd agit si non
 sollicite in humilitate custodiat. qui
 em; virtutes sine humilitate cõgregat
 quasi puluerẽ in ventum portat ois nãr
 q; labor sine hũilitate vanitas est. Di-
 cit etiã de eodẽ effrem abbas Fili p;e
 omnib; humiliari stude quod est oim;
 virtutum sublimis. vt ad perfectio-
 nis fastigium possis p;scendere. Cum
 te enim constitutiones non aliter nisi
 per humilitatem implentur r multos
 temporum labores per superbiam in-
 nihilũ reputabũt Vir hũilis est r ois

milis. et in templo pectoris sui gestat eum. Superbo autem cum sit deo odibilis est dyabolo similis. Humilis licet in bitu videatur vilissimus. gloriosus est tamen in virtutibus. superbo homo licet de coram videatur in aspectu et clarus. sed inuilem eum manifestant opera ipsius et incessum et motus dinoscitur superbia et leuitas ipsius. cupit se splendari ab omnibus et virtutes quibus alienus est de se predicare. non se pariter cuius subiectum. semper cupit primatum. et ad maiorem gradum conatur se immergere quod ex meritis obtinere non potest. Humilis e contra ratio respuit omnem honorem terrenum. et volentium se esse iudicat cunctis hominibus. nam et si mediocriter in vultu appareat. eminens apud deum inuenitur. cum presumauerit omne mandatum nihil se fecisse testatur. et omnes virtutes anime sue celare festinat. sed diuulgat deus omnia opera eius et profert in medium mirificata illius et exaltabit eum et clarum efficiet illum. et in tempore precum suarum quod postulat impetrabit. hinc effrem abbas

Sed et hoc sciendum quod sunt nonnulli qui humilitatis causa mentuntur. asserentes se esse peccatores ultra quam sunt. vel se hoc fecisse quod non commiserunt vel necessitate cogente virtutes habitas abscondendo. vel negando celare. quod peccatum est et satis reprehensibile est. teste beato augustinus qui dicit. Cum humilitatis causa mentiris si non eras peccator ante quam mentireris. mentiendo efficieris. unde non ita caueatur arrogantia ut veritas relinquatur. Et beatus gregorius. xxvj. moralium. idem sentit dicens. Incaute sunt huiles. qui se mendacio illaqueant dum arrogantiam vitant. imo mentiendo supbiunt qui contra veritatem se erigunt quam relinquunt. Qui enim necitate videntur bona de se loqui. tanto magis humilitati iun-

gitur. quanto et veritati sociatur. An paulus humilis non fuerit quam emulatione veritatis contra falsos apostolos tot de se discipulis fortia gestauit. qui mirum veritatis inimicus existeret si abscondendo proprias virtutes predicacione preualere permisisset. hinc gregorius. Notandum etiam quod malignus spiritus cum sibi humilitatem dominari prospexerit hominem talem de alijs facinoribus non cito temptare presumit. Unde hilarius. Cum hostis noster antiquus humilitatem sibi dñari conspiciat. de alijs virtutibus temptare hominem non presumit. hinc hilarius. Sunt etiam tres gradus humilitatis. Primus est quod homo hoc quod est. id est vilem. infirmum. inopem omnibus boni. vitiosus ac peccatorem fuisse vel adhuc esse et si quos alios defectus habet agnoscat et sciat. et non mentiat se sibi esse maiorem in quacumque dignitate aut statu sit. et non eleuet se supra se vel alios insolenter. nec vanas hominum laudes vel honores et si aliquando delectet aliquod istorum semetipsum redarguat. castiget. qui deceptus et in quo veritas non sit. Secundus gradus potest dici ut non solum seipsum agnoscens homo se spernat pro vilitate sua. sed etiam ab alijs si propter hominum suos defectus spernat patienter hoc sustineat. imo quod veritatem amat etiam ab alijs desideret talis reputari. quales se reputat. videlicet vilem. vitiosum et ignobilem. et quale se nouit esse. Hores etiam sibi exhibitos non solum fastidiat sed etiam ipsos vilipendat. Iste autem gradus est altus satis. et rari sunt qui eum ascendunt etiam inter religiosos. Unde non est mirum si inopes sumus virtutum et gratiarum cum matrem et custodem virtutum humilitatem tam alienam a nobis sentiamus. Qui ergo cito desiderat culmen virtutis attingere studeat in humilitatis profundo solidari. quod sicut deus super

v. iij.

bis resistit eos deprimendo. ita humili
libo dat grām magnis virtutibus attollē
do. Tercius humilitatis gradus est quā
etiā in magnis virtutibus et bonis ac ho
noribus homo nihil extollit. nihil sibi
ex hoc blandit sed totū illi attribuens
et integrū restituens. a quo fuit oē bo
num. talis fuit beate virginis humilitas.
quā cū se electam sciret ut mater dei fie
ret. ancillā eius se hūilem recognouit
dicens. Respexit hūilitatē ancille sue
Talis est hūilitas angelorum et sanctorum in
gloria. qui cū sint pleni summo bono
et summo honore sublimati nullū mor
tum de hoc habent supbie sed sunt in se
humiliores quo altiores in deo. ppter
rea hęc est humilitas perfectorum. quā quā
to maiores sunt tanto magis se humili
ant in omnibus in sensu in affectu in verbo
in actione in habitu. si enim humiliat et
despicit se quasi nō habet vñ glorię.
sed multa habet unde fundat licet bo
na sit humilitas ista. sed tñ non est hu
militas hęc miranda. Itē si pauperem
se reputet pauper. et ab alijs vult pau
per agnosci veritati consentit in istis sed
non in admiratione talis hūilitas. Si
vero diues pauperibus se conformet et altus
nihil altū sapit et gloriosus nihil sibi
de gloria attribuit Sed totū refundit
in eū a quo hęc unde gloriosus videtur
hic est humilis non cogēte necessitate
sed veritatis caritate. Quā beatus bernardus.
Non est magnū eē humilē in abiectio
ne. magna p̄sus et rara virtus est hu
militas honorata. hęc bernardus. **P**ro
bandum etiā quod vera humilitas s̄m di
ctū beati gregori. est qua quis de se pra
ua estimat et bona alterius sine invidia
et liuore commendat. hęc gregorius. Hanc igitur
nobilissimā virtutē et multū necessa
riam ac fructuosam oī volenti perficere
debet quilibet religiosus valde dilige
re et se in illa cū summo studio exercet

re. quā ipsa humilitas est regina virtutis
sancti spiritus receptaculū et sancte trini
tatis hospitium. De cuius commendatione
beatus bernardus. sic dicit. Humilitas est regina
virtutis. mors vitiorum nutritrix discipli
ne. radix sciē. religionis vigor. virgini
tatis decor. spiritus sancti receptaculus
trinitatis hospitium. hęc bernardus. Sed et
hoc notandū quod sancti viri quanto ma
gis proficiunt in virtutibus tanto minus
se putant proficisse. quod gratia vicina so
let in eis ad p̄servandā humilitatem
operari. unde beatus gregorius. Sancti viri
quo altius virtutum dignitate proficiunt
eo subtilius indignos eē deprehendunt
Dicit etiā beatus bernardus. Nimirum solet
pietas p̄servande humilitatis gratia
ordinare. ut quanto plus quis profici
at. tanto minus se reputat proficisse. hęc
bernardus. Quācumque etiam quis in virtu
tibus proficiat semper se debet humiliare
et se peccatorem recognoscere. ne
gratiā et virtutes a deo acceptas perdat.
Unde beatus augustinus. Quicumque hic vinit
quantūlibet iuste vinit et illi si cū illo
intrauerit in iudiciū deus. noli ergo
iudicio pretendere. da operā esse iustus
et quantumcumque fueris iustus confitere
te peccatorem semper. spera misericordiam. hęc au
gustinus. Sic igitur patet de virtute humi
litaris.

Filius

Habita in formatione de humilitate
nunc que virtus sequat virtutem
humilitatis de hoc cupio edoceri.

Ca. VI. Pater.

Debes scire quod
de humilitate nascitur virtus
patientie. hęc enim ordinat nos ad fru
itionem summe pacis. nihil namque
pati molestie est pacem habere. quod
fit duobus modis. scilicet aut nullam

molestiam sentiendo. qd erit tñ in pa-
tria. aut molestias non moleste ferent
do. qd est magnanimoz etiaz in via. ⁊
hec est patientia. Magnanimus est em̄
qui ad vniuersa sustinenda patiens est.
qz nihil passioibz perturbat. Patien-
tia aut respectu eterne glorie volũtaria
⁊ insuperabilis perpassio laborz. De q̄
dicit tullius Patia est virtus p̄tume-
liar ⁊ omnis aduersitatis imperus eq̄
nimit̄ portans. Patientia etiaz fm̄
greg. est aliena mala equanimiter ppe-
ti. contra eum quoqz qui mala irrogat
nullo dolore morderi. **R** Et notã
dum qz patientia alia est necessitatis. a/
lia simulationis. alia virtutis. Simu-
lationis est qñ aut p humana laude a/
liquis in aduersis se patientē ostēdit.
aut cū interim dissimulat iniuriã quã
patit̄ vt in aliud tpus oportunũ diffe-
rat vltionem. Unde greg. Qui mala
primi ita tolerat vt tñ intrinsecus do-
leat ⁊ tps tribulationis exquirat. pati-
entiã non exhibet sed ondit. Patien-
tia necessitatis est cū aliquis ido in ad-
uersis vlcisci se non p̄sumit. qz non
potest vel non audet. timens ex hoc ma-
ius sibi imminere periculũ vel p̄modũ
deperire. vt serui a dominis verberati.
vel paupes a diuitibz obiurgati. p̄tia
vitiiosa est ⁊ meref supplicium. secũda
causa vt euadat t̄pale dispendium. ter-
tia virtuosa ⁊ meref grãm in presenti
⁊ gloriam in futuro. Notandũ vero
est qz sunt nonnulli qui quidẽ diuersis
virtutibz sunt adoznati. ad virtutes tñ
patientie minus ydonei. nã plures vi-
demus castos. abstinentes. pauperes
seip̄sos humiliantes. elemosinas faci-
entes. orationibz instantes. fide p̄stã-
tes. sed paucos admodũ in p̄tume-
liar ⁊ detractionibz ac respectioibz humi-
liter patientes. Tñ qualis quisqz ē in
moribz per tribulatōes ⁊ iniurias ma-

nifestatur. De quo per beatum august.
d̄r. Per facile est viciem p̄emptaz ha-
bere. inclinato capite incedere. velum
super oculos mittere. sed v̄p̄ humiles
patia ostendunt iniurie. Dicit etiã be-
atus grego. Sicut vnguenta redolere
larius nesciũt nisi p̄mota. ita sancti vi-
ri omne qd de virtutibz redolent in tri-
bulationibz innotescunt. Et sicut gra-
num sinapis nisi p̄terat nequa q̄ vis d̄-
rutis eius agnoscat. sic vnusquisqz vir
sanctus cum non pulsaf tribulatione
lemis aspiciẽ. si qua vero illum tritura
p̄secutionis opprimat. mox qualis sit
ostentat. Nam donũ qd in tranquillĩ-
tate a dño percipit̄ in tribulationibz
manifestat. Cum igit̄ virtutũ manda-
ta perficeret. vnũ ei decrat. vt etiaz fla-
gellatus gratias referre sciret. Notũ
erat quia seruire deo inter dona noue-
rat. sed dignum fuit vt discretõe seue-
ritatis inquireret. v̄p̄ deuotus deo in-
ter flagella p̄maneret. pena quippe in-
terrogat si quietus quis d̄aciter amet
Hec gregorius. **S** Sed multuz
dolendum est qz modernis temporibz
non solum seculares. verum etiam re-
ligiosi pro modica causa rapiũtur ad
impatientiam. ⁊ interdum pro modi-
co cõuitio. vel etiam p̄pter signum vel
verbum ita derelinquunt caritatem vt
per plures dies nec loqui nec amicici-
am erga p̄imos velint habere. Unde
beatus augustinus. Nimis dolendum
est qz cum apostoli nec horribilibz tor-
mentis poterant a caritate dei separa-
ri. nos interdũ ociosis fabulis. ⁊ sepe
ob parvissimũ p̄uitium. imo quãdoqz
per signũ ita derelinquimus caritatẽ.
vt non solum multis diebz. sed etiam
mensibz nec loqui nec amiciciam ha-
beamus. Hec augusti. Valde autem re-
prehensibile est in nonnullis religiosis
qui post seculi abrenunciãtionem ma-

gis impatientes existant in clauſtro. q̄ prius fuerunt in ſeculo. De quibus beatus bern. dolenter ſic ait. Video q̄ multū doleo poſſe ſperā ſeculi pompā nōnullos magis addiſcere ac ſub aliſ mitiſ humiliſq̄ magiſtri grauius inſoleſcere. ⁊ impatientes amplius fieri in clauſtro. q̄ fuiſſent in ſeculo. q̄d q̄ magis puerſus eſt. pleriq̄ in domo dei non patiunt̄ haberi p̄tempri. qui in ſua domo non niſi p̄tempribiles eſſe poterūt. hxc bern. Qui igiſ in d̄tibus p̄ficere deſiderat ⁊ ad ſtatum p̄fectum puenire. ſtudeat in d̄tute patientie ſe exercere. naſ qui primoꝝ mala impatienter tolerat. ipe ſibi p̄ impatientiam teſtis eſt. q̄ a vita d̄tuoſa longe diſtat De quibus beatus grego. .xx. moral. ſic dicit. Nullus quippe perfectus eſt. qui inter primoꝝum mala patiens nō eſt. qui em̄ equanimiter aliena mala nō tolerat. ipe ſibi p̄ impatientiam teſtis eſt. q̄ ab omni plenitudine longe diſtat. Abel quippe eſſe tenuit quem Chayn malicia nō exercet Sic in tritura aree grana paleis p̄muntur. ſic flores inter ſpinas p̄deunt ⁊ roſa que redolet creſcit cū ſpina que pūgit. q̄ ſic iuſto peccator cum malicia iungit̄. Sic in fornace auro palea cū igne ſociat̄ ut quo ardet palea purget̄ aurum. Hi ergo veraciter h̄ omi ſunt. qui in bonitate perſiſtere inter malos poſſunt. hxc grego. Item. v. moral. de eodē d̄t. Ille vere perfectus eſt. qui erga p̄fectionem p̄ximi impatiens non eſt. nam qui alienam imp̄fectionē ferre non valens deſerit. ipe ſibi teſtis eſt q̄ p̄fecte nōdū p̄fecit. hinc veritas d̄t. In patientia veſtra poſſidebit̄ iſa aīas ⁊c. Quid eſt enim aīam poſſidere niſi p̄fecte in oībus viuere cunctis mentis motibus ex d̄tutis artes dominari. Qui igiſ patientiam tenet animam poſſidet. q̄ inde p̄tra oīa aduerſa

ſa fortis efficit̄ vnde ſibi ⁊ ſeiſm̄o in cēdo dominat̄ Ex quo ſe laudabiliter frangit. inſtractū ſe fortiter exercit̄ quia cū in ſuis ſe voluptatibus ſupat. ſeſe ad p̄traria inuictū parat nam illi veraciter recti ſunt. qui amore ſupne patiente ad cūcta p̄ſentis vite aduerſa p̄parantur. nam qui p̄ eternis bonis mala bie p̄peri metuunt recti veraciter nō ſunt. hxc grego. ⁊ Vera aut̄ patientia hxc eſt. ut illū amet quem tolerat ſi d̄o odit illum quē ſuſtinet non eſt virtus patientie. ſed velamen rancoris ⁊ eſt beato grego. qui d̄t. Patientia vera eſt que ⁊ ip̄m amat quē portat. naſ tolerare ⁊ odire non eſt virtus manſuetudinis ſed velamen furoris. hxc greg. Tu de mala que patimur niſi patienter ſuſferant̄ celefti mercede priuant̄ Unde origenes. Cuncta quidem mala. que homo aliquis paſſus fuerit in hac vita ſi ab ſe p̄fecta ferant̄ patientia. ⁊ celefti p̄mio ſunt p̄mitus aliena. hxc origenes. Beati ergo ſunt illi qui mala p̄ntis vite patienter ſuſtinent. q̄ tales celeftem gloriā poſſidebūt in futuro Unde d̄t hugo. Beatos illos credimus. qui mala quēnis p̄ferūt in impatientiam tū non p̄rumpunt. celeftis nā q̄ illos expectabit gloriā. in quibus nūc hxc vera inuenta fuerit patientia ⁊ p̄fecta. hxc hugo. ⁊ Et notādum q̄ ſi quis p̄fectam patientiam in aduerſis habere non valet. agat tamen quantum valet motus impatientie reſrenādo ⁊ mercede ac merito non priuabit̄. De hoc thomas de aquino ſic dicit. Quamuis flagella nō ſint omnino in poteſtate noſtra tamen quantum ad alios quid ſunt ut. ſ. patienter reſiſtat eis ⁊ ſic homo facit de neceſſitate virtutem. Unde ⁊ meritoria ⁊ ſatisfactoria eſſe poſſunt. hxc thomas X Debet̄ nō igiſ tribulatioē patienter ſuſtinere. q̄

ipse aduersitates et tribulationes cum
patienter sufferunt reddunt homines
membra christi et celestis regni faciunt heredes.
Unde petrus damiani. Cum homo
facit bona et mala tolerat. tunc se procul
dubio numerari intra membra christi con-
fidat. Quisquis enim recte uiuens fla-
gellis arretit. sicut christi nunc in utroque
vestigia sequitur. ita postmodum eius con-
sortio non priuetur. Dicit beatus augu-
stinus. Nequaquam ad regnum celorum pertinere se iu-
dicet qui hic in arca trituro non iudici-
tur tribulatione. nec membra christi se iudi-
cent qui caput suum spinis coronatus
in passionibus non sequuntur. Nullus est
seruus christi sine tribulatione est. si putas
te non habere persecutiones nondum cepi-
sti esse christianus. hxc aug. Quod autem om-
nipotens deus hereditatem celestis pa-
tri tribulationem in presentia sustinens
tribus dare disposuit. de hoc beatus gre-
gorius. Nisi correctis deus hereditatem da-
re disponeret. erudire eos per molestiam
non curaret. electorum namque est hic
perire ad premia debeant eterne heredi-
tatis erudiri. nostrum est hic flagella pro-
cipere quibus seruatur de eternitate gaude-
re. hxc gregorius. Quis qui desiderat non ex-
cludi ab hereditate et consortio filiorum dei
flagella et tribulationes a se non abiciat
aut repellat sed patienter sustineat. Ad
quod faciendum hortatur beatus augustinus. sic
dicens. Fili si ploras sub patre plora
nam unde plangis medicina est non
pena. castigatio non damnatio. Noli
repellere flagellum. si non vis repelli ab
hereditate. noli attendere quam penam
habeas in flagello sed quem locum in te-
ramento. nunquid sunt felices qui ad-
uersis non tanguntur. imo infelicissimi
sunt quibus permittitur hic omnia per sua
niter uiuere et omnia desideria sua proli-
bitu suo implere. sed aduersitate non
tanguntur. quod tali modo ut arida ligna ad-

ignem nutriunt. Contra sunt felices
simi qui a suis desideriis arcentur et mul-
tis asperitatibus exercentur. quod modo ad
regnum ut filii flagellis erudiuntur. Unde
dicitur. Flagellat deus omnem filium quem reci-
pit. Si igitur exceptus es a passione fla-
gello. exceptus es a numero filiorum.
Quid ergo mirum si flagellat paruulos
dominus quos grades querit heredes
unde non timeas flagellari. sed exheredi-
tari. hxc aug. Et notandum quod diuer-
sa sunt genera passionum et tribulationum
Unde dominus dicit. Qui uult uenire
post me abneget semetipsum. Quod di-
uersimode accipi potest. nam promptum ani-
mum habere patiendi mortem pro christo. et
mortificatio uiciorum et patientiam habere
in aduersis sustinendis est tollere cruce-
m suam et sequi ipsum. Quod testatur beatus
basilius sic dicens. Appetitus mor-
tis tolerande pro christo et mortificatio
membro-um que sunt super terram et uirili-
ter disponi ad omne periculum sustinen-
dum pro christo hoc est tollere crucem suam
quam quotidie tollere et ea sumpta
dominum sequi iubemur qui crucem propria ba-
iulauit. hxc basilius. **A** Est etiam
secundum gregorium triplex martirium sine
sanguine. scilicet patientia in aduersis.
Unde dicit. Sine ferro martires
esse possumus si patientiam in anima ue-
raciter custodimus. Item compassio
afflictorum. unde dicit. Qui dolores
exhibet in aliena afflictione et necessi-
tate crucem portat in mente. Item di-
lectio inimicorum. Unde dicit. Ferre
contumelias et odientem se diligere mar-
tirium est in occulta cogitatione. Hec
gregorius. Si igitur tormenta que san-
cti martires pertulerunt pati non possu-
mus. saltem persecutionem pro iusticia pa-
riamur. uicijque ac concupiscentijs uirili-
ter resistamus. in premio martirij non
priuabimur. Unde beatus augustinus

Martir quippe testis interpretatur. quicquid
 vero pro veritate testimonium dederit
 et omnes causas cum iusticia iudicaue-
 rit quicquid pro testimonio veritatis vel
 iusticie prulerit totum ei dominus pro
 martirio deputabit. habet enim pax mar-
 tires suos. nam iracundiam mitigare
 libidinem fugere. iusticiam custodire
 auaritiā premere. superbiam humili-
 are. pars magna martiri est. Dicit
 etiam de hoc maximus. Si tormenta
 que sancti martires prulerunt sustine-
 nere non possumus. saltem contra ma-
 las concupiscentias pugnemus et quod non
 desunt quotidiana peccata non desunt
 etiam quotidiana remedia. hęc maxi-
 mus. Possumus ergo ex predictis col-
 ligere quod patientiā in aduersis exhibe-
 re viriliter. et vitis resistere est magnā
 partem martiri possidere. nam genera
 crucis ac martiri sunt diuersa quod absti-
 nere a delectamentis carnalibus videli-
 ceta gula luxuria et a ceteris volupta-
 tibus carnis. Item resistere ire supbie
 auaricie et alijs vitis spiritualibus et cum il-
 lis conflictu in repugnando habere glo-
 riosa crux est in conspectu dei Testatur hoc
 beatus aug. in quodam sermone sic di-
 cens. Due sunt abstinentie et crucis
 genera. Unum corporale aliud spiritua-
 le vnum est a potu atque epulis repare ap-
 peritum gule. et a delectationibus ac
 mollissimis suauitatibus cohercere ab-
 his que tactu gustu vsuque decipiunt sen-
 sum viriliter abstrahere. Alterū absti-
 nentie et crucis genus est preciosius atque
 sublimius motus animi regere et prur-
 bationes illius modesta tranquillitate
 replacere. ire et supbie imperus quasi
 feram bestiam refrenare litigare quoti-
 die per vitia. et iram quodammodo
 cum homine interiore deferere. preciosa
 hęc est in conspectu dei et gloriosa crux cogi-
 tationes malas in parte redigere. et

luntates proprias abnegare. easque inter-
 iori examinatione discutere et regentis
 imperio subiugare a sermone atque
 opere. quo anima ledit tanquam a cibis non
 is abstinere. Item beatus greg. Sed
 quamur karissimi districtam et asperam
 redemptoris viam. despiciamus cum
 cetera presentia. nulla etiam sunt que tran-
 sire possunt. turpe sit nobis diligere.
 quod stat citius perire. non nostrerentur
 rerum amor super. non supbia inle-
 non ira dilaniet. non luxuria polluat.
 non inuidia consumat. amore enim nostro
 redemptor noster occubuit et nos amo-
 re eius discamus vivere nosmetipsos
 quod si perfecte agimus non solum immine-
 tes penas euadimus sed etiam gloria
 cum martiribus remunerabimur nam quod
 vis occasio persecutionis desit habet tamen
 et pax nostra martiri suum quod et si car-
 nis colla ferro non subdimus. spirita-
 li tamen gladio carnalia desideria in men-
 terucidamus. hęc greg. Unde qui
 non possumus pro christi nomine mortem car-
 nis subire ac sanguinem fundere. quo-
 tidiana tamen afflictione videlicet in ieiun-
 nis vigilijs et in ceteris castigationibus
 ac vitiorum diuersorum repugnatione ac
 tribulationum ac aduersitatum perpassi-
 one studeamus nos exercere ut crucem
 possimus etiam in pace ecclesie post crisi-
 stum baiulare. De hoc per beatum bern-
 sic dicit. Est martiri genus et effusio sang-
 uinis in quotidiana corporis afflictione
 sic quippe infirmis et pusillis corde ne-
 cesse est. ut quem semel non sufficiunt po-
 nere mitiori sed diuturniori martirio
 sanguinem fundant. quod quanto minus
 habent de acura passione tanto plus ha-
 bent de continuatione et sic longitudine
 reparat. amaritudo Dicit etiam de hoc
 petrus damiani. Qui pro defensione
 fidei mori non possumus. saltem in san-
 ctarum peruersatione peritum vivere studeat

Liber . II. **Dist. II.** **Ca. VI.**

mus. pudeat nos sub ignauietate
languescere qui martires cernimus p
tormenta ad celū peruenire. Et quidē
nobis minor est labor. cum tñ omne
fir premiū. Quis em̄ nesciat incompa
biliter esse difficilior gladio ceruices
subdere. q̄ gule illecebram cohibere.
quis nō mallet estuare laboribz vel nu
ditate frigescere q̄ flammaz furentiū
incendia sustinere. quis nō leuius sen
tiat esurire fr̄ire. q̄ radi vngulis vel be
stiaz moribz tradi. an non periculosi
us est semetipm̄ morti vltro neū trade
re. q̄ voluptates pprias et carnis desid
ria refrenare. Cū itaq̄ minus laborā
do ad eandem beatitudinē tendimus
cur decerrantes in stadio imitari negl
ligimus vt p̄sortes in patriavictoribz
existere valeamus. Pugnemus igitur
fr̄ates et infestantiū nos vicioz illece
bras amputare curemus. nō ei iuxta
pauli vocē possumus hic gaudere cum
seculo. et illic regnare cum xp̄o. Et qui
tem beatos martires cū membris dya
boli dimicare cognoscimus. nos aut
ipso iniquoz capite infederabilis pu
gne luctamen habemus. illi vicerūt eū
p̄ membra sua minaciter seuientes. nos
supare precipimur sub insidiarū frau
dibz latitante. Quisquis igitur amat
martiriū exhibeat se martirio dignū.
et martiriū p̄culdubio p̄sequet premiū
Non p̄t quis sanguinē fundere potest
seipm̄ p̄nie telo percutere et in cordis
cōtione mactare. Studeamus igit
huius seculi blandimenta despicere.
reꝝ tempaliū affluentia deuitare. car
nis incontinentia reprimere. crucē post cri
stū etiam in pace ecciastica baiulare.
quaremus qui nunc sanctorū sequimur
viam cū ipsis postmodū desiderabilē
perducamur ad gloriā. h̄c petrus da
miani. **N**otandū etiā q̄ multū
valet ad sustinendas diuersas passio

nes aduenientes et ad patientiam ha
bendam in aduersis recordatio passio
nis domini nostri Iesu christi. Unde
dicit beatus augustinus. Nihil dulci
us in pressura tribulationū q̄ memo
ria dominice passionis. Quantūcūq̄
presens vite premar a flicto parum
parimur. si recordes quantū bibit ad
patibulū qui nos inuitauit ad celum.
Dicit etiam beatus grego. Si passio
domini ad memoriā reuocet nihil adō
duz qd̄ non equo animo tolere. Et be
atus bernar. Habero xp̄m semper non
retro in humeris sed ante p̄e oculis.
et videntes angustias domini. leuius
vestras portabitis. nam sanat omnes
amaritudines mentis dulcis recorda
tio in cruce pendentis. h̄c bernardus.
Et diligenter p̄siderandū est q̄ si xp̄s
qui in hunc mundū sine peccato venit
tanta sustinuit. quanta nos miseri pa
ti debemus qui in hunc mundū cū pec
cato venimus. et multis criminibz in
uoluti sumus. De hoc dicit beatus gre
go. Si xp̄s hinc sine flagello non exi
uit qui sine peccato venit. quomodo fla
gellis digni non erunt qui huc cū pec
cato venerunt. h̄c greg. **U**nde
reprehensibile valde et iniustum est. q̄
p̄ amore nostri redēptoris nec detra
ctiones nec quicūq̄ aduersitatis volu
mus pati. cū ille qui cum sit deus tan
tas iniurias perpessus sit. p̄ nobis. quo
modo ergo illum amamus si. p̄ illo ni
hil sustinere valeamus. Unde br̄s ihe
ro. corripiendo et hortando sic dicit. Sa
tis est impiū si. p̄ dei nomine nec terra
hi pariaris qui p̄pter te tanta p̄pessus
est. cur ergo graue sit. p̄ domino sustie
re omnia que aduenerint in hac vita si
ue damna siue derogatōes. suspirōes
detractiones vel cetera h̄mōi. quando
ille qui cum deus sit et dei filius. p̄ salu
te tua opprobria omnia et iniurias susti
t. j.

nuit. valde ab eo alienus est. qui nec
detracciones saltem sustinere pretentus
est. nā qūo amare eū dicimus si pro ip
so nihil sustinere parari sumus. q̄ si i
nobis est ip̄ius dilectio. quecumq̄ p
eius noīe q̄uis graua irrogēt exigua
censemus. ⁊ dicimus parua sunt ista.
que patimur. maiora ille p salute nos
stra pressus est. nobis nihil dignū pro
eius noīe irrogat q̄ si sententia eius
memores sumus ⁊ intelligimus. ait
enī **N**on est discipulus supra magistr̄
Et patrem familias beelzebub vocaue
runt quāto magis domesticos eius **E**t
nos si domestici si discipuli xp̄i sumus
debemus obprobria ⁊ detracciones li
benter amplecti ⁊ equo aīmo oīa ferre
que pro nobis dominus ⁊ magister nō
ptulit. **Q**ui vō hec sustinere non vult.
nec discipulū se approbat esse. nec ser
uum nec filiū nec domesticū. **N**os et
go detrahentibz cūctis ⁊ vitupantibz
simus patientes humiles ⁊ pudici. ⁊
deum semp in mente habeamus. ⁊ lex
eius in nostro semp sit pectore. **H**ec ihe
romimus **D** **O**portet igit si volu
mus conregnare cū xp̄o vt patiamur p
xp̄o. vñ d̄r apostolus petrus. **C**ristus
passus est p nobis vobis derelinquēs
exemplū vt sequamini vestigia eius.
nam tribulatio pua p xp̄o pressa me
lior est magnope. qd̄ sit sine tribulati
one. **H**ec testat ysaac abbas syrie sic di
cens **T**ribulatio parua p deo facta
melior est magnope. qd̄ sine tribulati
one pficit. qz spontanea tribulatio pba
tionē fidei ⁊ caritatis facit oriri. ⁊ iō
in tribulationibz probati sunt sancti
pro caritate xp̄i. s; non in refrigerijs.
qm̄ opus quod sit sine labore iusticia
est secularium psonarum. que extero
ribz faciunt elemosinam tu aut o passi
onis xp̄i sectator stude in temetip̄o. vt
dignus fias gustare gloriā eius. quod

si opatimur ⁊ pglorificamur. i. nō glo
rificat mens cū xp̄o ihesu nisi patiarur
corpus p xp̄o. **H**ec d̄r ysaac abbas **E**
Nullus ḡ poterit regnū celoz ⁊ ad feli
citatē p̄ximū bonoz puenire nisi pro
lerantia tribulationum ⁊ passionum.
nec valet aliquis hic gaudere cū seculo
lo ⁊ postea regnare cū xp̄o. **D**e hoc d̄r
beatus ber̄n. **I**n mundo isto quasi in sta
dio certaminis positi sumus. vbi xp̄s
mortuus est. **Q**ui ḡ hic liuorem ⁊ pla
gas non suscepit. in futuro iudicio
miles ingloriosus apparebit. nullus
enī ad regnū celozum ⁊ ad illā abissi
oīm voluptatum puenire poterit. nisi
p amaritudinem passionū. neqz enī il
le qui de celozem ihesus xp̄s ad celum
redire voluit. nisi per viam amarissi
me passionis. vñ d̄r luce vltimo. **N**ō
ne oportuit pati xp̄m ⁊ ita intrare in
gloriam suam. **E**t beatus iheronimus.
His regnare cum xp̄o patiaris cū xp̄o
Si dominū xp̄m oportuit pati ⁊ ita in
trare in gloriam suam quam fiduciaz
habemus nos intrare sine labore. **E**
q̄ stulti sumus si volumus hic gaudere
cū seculo ⁊ postea regnare cū xp̄o. **D**o
minus nudus ingredit̄ seruus sup̄stui
tate onustus vestium auri ⁊ gemmarū.
intrabit ille ieiunus. ⁊ iste crapula. ⁊
luxuria plenus. ille in cruce p nobis
moriēs. iste in lecto delicato dormiēs
Hec iheronimus **S** **E**t notandū
q̄ singularis est retribuerit patientia
passionis xp̄i. talia enī studet homo re
prehendere qualia ab ip̄o accepit. qui
dolores nostros portauit. **E**t hec est sin
gularis leticia sanctorum in tribulati
one patientium ⁊ gaudentiū. q̄ sic oca
sionem habent ⁊ oportunitatem alit
quo modo tribuēdi deo p illa magna
caritate qua p nobis animam posuit
saltem aliquid sustinendum. qz bonor
um nostroz nō indiget vt aliquid ei

dare te nostro possimus. Cum ergo in
 iudicio veniens ostendet indicia passi
 omis sue omnibus. magna erit cōfusio
 illis qui nihil pati p̄ x̄p̄o voluerunt. et
 magna gloria illis qui p̄ x̄p̄o multa et
 magna sustinuerunt. Signū etiam vi
 lectionis specialis videt̄ cui dominus
 dat aduersa pati. ut quasi impriri ei
 dignet̄ partem oneris sui portandi. si
 cut ille symon cyreneus crucē domini
 cā portauit. Solent em̄ socij in via cū
 lassant̄ rogare eos quibz plus p̄fidunt
 et quos specialius diligunt ut partem
 oneris sui p̄ se ad horam ferant ut hoc
 quasi iudiciū sit illis q̄ maiore de eo
 rum dilectione habeant fiduciam qui
 bus onera sua imponunt portanda. q̄
 de illis quibz quasi formidat̄ impone
 re. ne forte nollent equo animo porta
 re. Sic et dñs qui nobiscum omnibus
 diebz in via hac qua ambulamus lass
 fatus vsq̄ ad mortē labore passionis
 querit quis nostrz velit ei p̄pati et vnus
 tribulationū suaz qd̄ adhuc in corpe
 suo mistico qd̄ est ecclesia sustinet secu
 portare. qz hanc passionē quas caput
 in se p̄ nobis sustinuit in carne diuifit
 per omnia membra fidelū suoz. ut si
 cur oportebat x̄p̄m pati. et ita intrare
 in gloriam suā. sic membra eius si cas
 piri fideliter p̄patiant̄ et glorificent̄.
 Sicut inquit socij passionum estis ait
 paulus. ita et resurrectionis eritis. qui
 em̄ passus x̄p̄o plus fuerit. etiam ei p̄
 plus p̄regnabit. **G.** Etia notandū
 q̄ omnipotēs deus suos electos in hac
 vita flagellat. diuersas tribulationes
 eis immittendo. et hoc facit ut p̄rales
 aduersitates eoz peccata deleat̄ ac sic
 vitam suā corrigant. et in virtutibz p̄
 ficiant. De hoc dicit beatus ber. Quic
 quid i hac vita humana fragilitas to
 lerat. hoc pius p̄ditor quantum in bo
 nitate sua est vel ad correctionē nostrā

et nostre prauitatis. vel ad p̄fectuz no
 stre virtutis dispensat. Nunquid deus
 qui summe bonus est et summe nos di
 ligit gaudet in p̄urbationibz nostris
 delectat̄ in tribulationibz. Absit hoc a
 clementia diuina. sed ideo vult ut fla
 gellemur ut a peccatis purgemur. Di
 cit etiam beatus iher. Quilibet iustus
 debet flagella domini patienter tolera
 re. quia aut ad purgationē aut ad p̄ba
 tionem tolerat. **H.** Et sciendum
 q̄ quanto quis altius in virtutibz p̄fe
 cerit. tāto maiores huius seculi aduer
 sitates sustinebit. si autē patienter fla
 gella et tribulationes presentis mūdi to
 lerauerit. post hanc vitam in celesti pa
 tria sublimatus regnabit. Unde bea
 tus greg. Quanto em̄ quisquis altius
 p̄fecerit. tanto in hoc mundo inuenit
 qd̄ durius portet. qz cum a presenti se
 culo mentis nostre delectatio deficit.
 eiusdē seculi aduersitas crescit. Hinc
 est enim q̄ plerisq̄ cernimus et bona
 agere. et tñ sub graui tribulationū fasti
 ce desudare. terrena nāq̄ desideria fu
 giunt. et tñ flagellis durioribz fatigā
 tur. sed cū patienter et humiliter flagella
 suscipiunt post flagella ad requiē sub
 limiter suscipiunt. Si quis ergo appe
 rit plene vitia vincere studeat humiliter
 purgationis sue flagella tolerare ut tā
 to post ad iudicē mundior veniat. quā
 to nunc eius rubiginē ignis tribulatio
 nis purgat. hoc greg. Unde gaudere de
 bent fideles in diuersis tribulationibz
 p̄stituti. nam si quis iustus est p̄ aduer
 sa p̄batur. si vero peccator est non solū
 a peccatis mundat̄. sed etiam post hoc
 seculum remunerabit̄. Beatus augu.
 Gaudeat xp̄ianus in aduersis. qz aut
 probatur si iustus est. aut si peccator est
 emundatur. Contristat̄ sane quem cor
 rigere flagella non possunt diuina. tim
 meat iudicium futurum. qui presens

iudicis prempserit remedium. gaudet
at peccator cum in isto seculo contristat. ut
post hoc seculum cum christo remuneretur. hec
aug. **¶** Unde periculosum valde est
quod peccator in sordibus vitiorum existens
per adversa non flagellatur. nam anima cum
peccat a deo se dividit. et perseverando
in peccatis ab eo longe recedit. **¶** Sicut
post peccatum prosperitas sequitur et nulla
disciplina aut tribulatio tunc talis anima
a deo repudiatur. ideo deus hic parcit re-
probis ut in eternum puniat. electos vero
suos hic ferit ut in eternum parcat et eter-
nam patriam eis tribuat. **¶** Unde beatus
grego. Anima que peccat a deo se divi-
dit quod si peccata contrinuerit a deo longe
recedit sicut post peccatum prosperitas
sequitur et nulla disciplina increpatione
revocat in divitione quas inter se et
deum fecit etiam libellum repudij acci-
pit. ut iam velut aliena delicta faciat
mala que vult. **¶** Non necesse est ut pecca-
tores quosque consideremus tanto ampli-
us miseros quanto eos aspiciamus in
sua culpa sine flagello delictos. ideo
enim deus sic parcit hic ut eos in perpetuum
feriat. ideo autem quosdam hic ferit non
parcendo ut in eternum parcat. **¶**
Et notandum secundum dictum crisostomi quod
malus non potest in omnibus esse malus sed
habet aliqua bona neque bonus in omnibus
esse bonus sed habet aliqua peccata.
Quando ergo prosperitatem habet ma-
lus pro illis paucis bonis retributiones
hic accipit. illic etiam plenius punietur.
Et iterum beatus est ille maxime qui post
nisi ut omnia experians delicta probatus
et purgatus hinc exeat. et in nullo ob-
noxius. hec crisostomus. **¶** Unde electi ut eva-
dere possint eterna supplicia et pervenire
ad plenam gloriam necesse est ut hic
flagellentur. quatenus purgati in futu-
ro iudicio inveniatur. **¶** De hoc dicit beatus
grego. vii. moral. Electus quisque ut est

terna supplicia evadat et ut ad plenam
gloriam ascendat debet hic assidue fla-
gellis atteri quatenus in iudicio vale-
at purgatus inveniri. ipso namque infir-
mitatis nostre pondere deorsum ducti
mur. nisi mira in manu artificis presub-
nientie flagella revelemur. **¶** Unde hic
dicit beatus homo. qui corripitur a domino. Pri-
ma virtus est ne peccari debeant peccata sed
vitari. **¶** Secunda autem peccata corrigere
sed plerumque culpas non solum immi-
nentes minime vitamus. verum etiam nec
commisissimas recognoscimus. et peccatis
mensuram altius tenebre scit. quanto
nec damnatum sue cecitatis intelligit. **¶** Un-
de fit plerumque divini muneris largita-
te ut culpam pena subsequatur. et fla-
gella oculos delinquentis aperiant. quos
inter vitia meritis securitas cecabat. cor-
pens quippe animus percussione tangit.
ut excites quatenus qui statum sine recti-
tudinis securus perdidit. afflictus consue-
ret quo iacet. **¶** Hinc itaque ipsa asperitas
correctionis origo est luminis. **¶** Un-
de per paulum dicit. Omne quod arguitur a lumina
ne manifestat. argumentum enim salutis
est vis doloris. **¶** Et dominus in apocalypsi.
Ego quos amo castigo et arguo. quod per
hoc quod peccator dolore correptionis per-
mittitur quatenus ad beatitudinem. que sine
fine est. interventu doloris erudit. hec
grego. **¶** Et quanto duriora et graviora
quis in presenti pro christo tolerat. tanto
fervidiorem spem et certiore de percipi-
endo futuro premio ac gaudio habet.
Unde idem beatus gregorius. xi. moral.
de hoc sic dicit. Sancti viri quia
medullitus diligunt. in infimis dura
patiuntur sed in fine gaudio lumen inveni-
unt. quod habere hoc spacio perire
vite contemnunt. **¶** Unde bene dicit. **¶** Et
quasi meridians fulgor confusetur tibi
bi ad vesperum. peccatoris autem lumen
in die est obscuritas in vespere. quod in

presenti vita felicitate atollatur. sed aduersitatis tenebris in fine deuorat. Iusto aut meridianus fulgor ad vesperum surgit. q2 quanta sibi claritas maneat cum iam occumbere ceperit agnoscat. Hinc namq3 scriptum est. Time tu bene erit in extremis. Et sciens q3 bonoz mes quo duriora p veritate tolerat. eo eternitatis premia certius sperat. Tanto namq3 spes solidior in deum surgit. quanto quisq3 p illo grauiora pertulerit. q2 nequaq3 retributio nis gaudium de eternitate colligit. qd non hic pia tribulatio seminat. Hinc per ps. d2. Qui seminant in lacrimis in exultatione merent. Hinc paulus ait. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum celoz. Qui igitur nunc per tribulationem serit vt post gauis fructus metat tanto maiori fiducia mentem roborat. quanto hanc fortior preteritate afflicto angustat. Un paulus dicit. Bonum certamen certauit. qui enim pro mala transiit sine defectu certauerat. de mansuris nimirum gaudis sine dubitate psimebat. hec grego. Unde perfecti viri sicut fuerunt martires et similes omnia aduersa et amara que eis occurrebant dulcia estimabant. quia per hec ad eterna gaudia pervenire non deputabant. De talibus per beatum gregorium. vij. moral. sic dicitur. Mensi in deo forti intentione dirigit quicquid sibi in hac vita amarum sit dulce estimat. omne quod affligit re quem putat. Cumq3 eterne patrie quantum sit dulcedo memozat. pro eo pntis vite amaritudines ardentem amat. Trahe etiam per mortem appetit vt obrine revitam plenius possit. funditus in inimis extinguere desiderat quoverius ad summa ascendat. hec gregorius. Debe mus ergo exemplo sanctorum patrum tribulationes nobis advenientes et flagel

la dei patienter sufferre. et non iudicia dei occulta super nos reprehendere vt possimus ab ipso misericordiam sequi et a nostra iniusticia liberari. Nam vt beatus hieronimus dicit. Qui tribulationem sibi pro suis peccatis advenisse estimat dei misericordiam ad amplius bene faciendum sibi provocat. Dicit etiam de hoc beatus gregorius. Quisquis pro flagella dei semetipsum defendere nititur. flagellantis iudicium evacuare conatur. nam qui pro sua culpa ferri se denegat. quid aliud quam iniusticia accusat. Unde magna satisfactio percussio nis est voluntas iusta conditoris. que cum iniustum nihil facere solet iusta agnoscat. et si later. Nam cum pro iniusticie peccato percutimur si in percussione nostra divinex voluntati coniungimur. mora nostra iniusticia ipsa percussione liberamur. Et notandum quod valde infelices sunt qui in presenti vita per aduersa non flagellantur. q2 cum deus peccantes pro suis excessibus non flagellat. in futuro damnat. Unde beatus bernardus. Crudelior est omni indignatione ista misericordia. qua peccanti parcat deus. nec corripit per flagella. Illi namq3 irascitur deus quem peccantem non flagellat. Nam quem flagellando hic non emendat. in futuro damnat. Hec bernardus. Un divina pietas electis suis irascit et non parcat in hoc seculo vt postmodum parcat et non irascatur in futuro. teste beato augustino qui dicit. Divina bonitas ideo maxime irascit in hoc seculo ne in futuro irascatur et misericorditer adhibet temporalem severitatem. ne inferat iuste eternam ultionem. Et beatus ambrosius. Quas mirum alijs deus misericorditer parcat. cum aduersa hic tribuit et quod severe irascit cum prospera elargit. Nam dicit Fulgentius. Qui consolatioem nunc in presentis

recipit consolationis diuine eternalis experit tribulatus aut in hoc seculo. solus consolationem recipit in futuro. hoc fulgentius. Necessesse igitur est omnibus fidelibus ad vitam eternam uolentibus peruenire ac desiderantibus ut flagella dei ac tribulationes patienter sustineant et sint grati deo patri consolanti et flagellanti. cum enim ad presentis seculi felicitas transiit illa in domino et gratias agant deo. cum uero deum uiderint iusticie dei iterum gratias agant. et deum semper diligant siue blandiam siue minent. De hoc beatus augustinus supra psalmistam sic dicit. Multa mala sunt in isto seculo intus foris proorsus non cessant. habundant scandala. nemo illa sentit nisi qui graditur uiam dei. et talibus deus in omnibus diuinis paginis ut toleret presentia sperent futura. amant que non uident. ut amplectentur cum uiderint. Et si amamus nunc quem non uidemus quomodo amaturi sumus cum uiderimus desiderium nostrum crescat christiani non sumus nisi propter futurum seculum. nemo presentia speret bona nemo sibi permittat felicitatem mundi qui christianus est. sed ueram felicitatem presentiam in domino cum adest et consolationi dei gratias agat cum deest iusticie dei gratias agat ubique sit gratus nunquam sit ingratus et patri consolanti et blandienti gratus sit. et patri emendanti flagellanti et disciplinam danti gratus sit. amet eum ille semper siue blandientem siue minantem. unde in doloribus exigit a nobis patientiam sed post dolores permittit salutem siue etiam tribulamur et angustemur siue letemur et exultemus. ille blandus est. qui et in tribulationibus erudit et in leticia consolatur. Laus enim dei a corde et ore christiani recedere non debet non ut laudet in prosperis et maledicat in aduersis. sed quemadmodum psalmista ait. Benedicam domino in omni tempore semper laus eius in ore meo. Gaudes

agnosce. patrem blandientem tribulationibus agnosce patrem emendantem siue blandiam siue emendat. cum erudit cum parat hereditatem. hoc augustinus. Et uendum etiam quod omnipotens deus electis suis in hac uita iter asperum facit et eos per diuersa flagella et tribulationes durius affligit ne delectari temporalibus oblectamentis obliuiscantur eorum que sunt in celis. Unde beatus gregorius. Electis suis deus iter asperum facit. ne dum delectentur in uia obliuiscant eorum que sunt in patria. unde tribulationes. que nos hic premunt ad deum ire compellunt. Dicit etiam de hoc ysidorus. Durius circa suos electos deus in hac uita agit. ut dum fortioribus flagellis stimulisque feriantur. nulla oblectamenta presentis uite delectent. sed celestem patriam ubi certata requies est. indefinenter desiderent. Beatus etiam augustinus de eodem sic ait. Cum molestie in huius uite fragilitate crebrescunt. eternam requiem non desiderare compellunt. mundus piculoso est blandus. quam molestus et magis cauendus est. cum se allicitur diligit. cuius ammonet cogitque stemni. hoc augustinus. Si igitur homo semper esset in prosperis et nunquam tribulationes et aduersitates pateretur. posset obliuisci sui creatoris et transitorias delectationes preferre summis bonis et eternis. et ideo deus immittit seruis suis amaritudines tribulationum in ista uita. ut ea que salubriter bona et dulcia sunt. studiose requirant. Unde beatus augustinus. Ipse mundus dum tot amaritudinibus cruciatur. dum tot calamitatibus ingemnat. quid aliud nisi ut non amet clamet nisi tribulationes essent deum homines obliuiscerent bonis temporalibus presentibus. Si enim deus semper in istis prosperitatibus faueret nobis. ut omnia no-

Liber .ii. Dist. .ii. Ca. .vi.

bis habundarent. nullamque in tempo-
re isto mortalitatis nostre pressuram an-
gustiasque pateremur. non dicemus mi-
hi ista esse summa bona que prestat deus
seruis suis. et maiora non desiderare-
mus. Ideo autem huic vite male dulci
miscet amaritudines tribulationum. ut
alia que salubriter dulcis est requiratur.
hec aug. **U**n sancti viri plus
aduersis gaudent quam prosperis. quod illos
alienos reputant a deo quibus ipse mun-
dus ad omnem modum prospere prospicitur.
Testatur hoc ysidorus dicens. Ea que se-
culi amatoribus cara sunt. sancti velut
aduersa fugiunt. plusque aduersitatibus
mundi gaudent. quam prosperitatibus de-
lectantur. alienos reputant esse a deo quibus
hoc seculum ad omnem modum prospicitur.
Seruis autem dei huius prospera con-
tingunt. ut dum ista aduersa sentiunt
ad celeste desiderium ardentius excitentur.
Magna apud deum refulget gratia.
qui huic mundo preceptibilis fuerit.
nam reuera necesse est ut quem mundus odit
diligat a deo. Tunc etiam iustis gau-
dia eterna disponunt cum presenti tribu-
latione perbancur. hec ysidorus. Debet eti-
am quilibet qui se conspiciat in diuersis
tribulationibus constitutum. siue sit tribu-
lacio corporis siue anime ad deum profu-
gere. nec debet christiano aliud refugium
esse quam saluator eius et deus eius. **I**
nter omnes tamen tribulationes ani-
me nulla maior est quam vulneratam con-
sciam per peccatum habere. nam talis anima
nisi que requiem inuenit. Unde in ista tri-
bulatione et in alijs quibuscunque aduersi-
tatis ad deum est per solationem profugien-
dum. Unde beatus aug. super psalmum. Nul-
te enim sunt tribulationes et in omni tri-
bulatione ad deum profugendum est siue sit
tribulatio in familiari re. siue sit in sa-
lute corporis. siue sit in periculo carissimorum.
siue in aliqua re tamen ad huius vi-

te sustentaculum necessaria. omnino ali-
ud refugium non debet esse christiano quam sal-
uator eius quam deus eius. Verum tamen inter
omnes tribulationes anime humane nulla est
maior quam conscientia delictorum. nam si ibi vult
non sit. sanumque sit intus hominis quod
conscientia vocat. si autem alibi ubicunque
passus fuerit tribulationes. illuc fugiet.
et inueniet deum. si autem ibi requies non est
propter abundantiam iniquitatis. quomodo
am et deus ibi non est. quid faciet homo.
quo fugiet cum ceperit pati tribulationes
nam quocunque fugerit sequitur tribula-
tio. hec aug. **H**abenda est etiam
patientia in tribulatione. quod cum tribu-
latis et patientibus frequenter est deus. Te-
ste psalmi. qui ait. Iuxta est dominus his qui tri-
bulato sunt corde. et humiles spiritu sal-
uabit. Et beatus bernardus. Quantumcunque
seuiat tribulatio non putes te derelictum.
sed memineris scriptum. Cum ipse
sum in tribulatione. Unde idem beatus
bernardus. ut semper posset dominum secum
habere frequenter desiderabat tribulari. ita
dicens. Da mihi tribulationes domine
ut semper possis esse mecum. Domine si
mecum eris in tribulatione semper volo tri-
bulari ut te semper mecum habeam. hec
bernardus. Quante etiam virtutis sit
tribulatio cum patienter sufferit et quam
necessaria est. videlicet incipientibus. profi-
cientibus et perfectis. de hoc per quendam
dicit sic. Tribulatio est nutritrix humilitatis.
doctrina pacis. custos dignitatis. pre-
paratrix eterne felicitatis. Tribula-
tio hec ita est a deo salutifera. ut vix sit
qui ab eius se abscondat bonitatis as-
pergimine. siue sit de incipientium nume-
ro vel proficientium vel perfectorum. Ru-
biginem etiam aufert peccatorum. incre-
menta prestat virtutum. et libertatem
profert gratiarum. Quid hoc thesauro pre-
ciosissimo utilius. ipsa namque peccata
tollit. purgatorium minuit. repellit
x. iij.

temptationes. eringuit carnalitates
spiritum renocat. spem roborat. vultu
exultat p̄scie. Fert et interiorum gau-
diorum primum p̄stat vberitatem. ipsa est po-
tio sanitatis. herba salutifera super omnes
paradisum terrestrem. corpus corruptibile
castigat quidem sed animam vegetat immo-
rtalē. anima deuota saginat tribulatio-
ne sicut rose ac lilia secundant celesti-
tate. ipsa tribuit sapientiam. adducit cir-
cumspectionem et hominem in expertum exer-
citacionem facit. Qui non aduersa passus
est quid scit. Qui non est temptatus
qualia scit. ipsa est donum dei electum vici-
ga amorosa plaga paterna. ipsa voluntarios
inuitat vel imutat et rebelles ad
se trahere p̄suevit voluntates homini pa-
tienter eque subseruunt tamen aduersa que
p̄spira. amici et inimici equaliter famu-
lantur. hec ille. **N**otandum etiam
quod qui patientiam in aduersis habere de-
siderat. necesse est ut laudes hominum p̄ter-
nat. quia quanto quis in presentis vite glo-
ria seu vanitate delectatur. tanto magis
propter eius iniurias perturbatur et impatiens
efficitur. Unde crisostomus. quanto aliquis
letatur de laude hominum et de viruparatione
tristatur. Qui vero gloriam concupiscit in
celo. obprobria non timet in terris. ut
etiam de eodem ysaac. Pro certo nisi ho-
mo odio habuerit vitam suam in hoc mun-
do. propter affectum future vite tribulatio-
nes sustinere non potest. Et beatus gregori-
us. moral. sic dicit. Quisquis presentem glo-
riam querit. p̄fecto desponeret metuit quia
qui semper ad lucra inhaerens. semper damna
formidat et quo magis periculis inhaeret
eo longe in inferis ab arte securitatis
iacet. Contra quisquis in solo eternita-
tis desiderio inhaeret. nec p̄secritate at-
tolli. nec aduersitate quassatur. quia nihil
habet quod in mundo appetat. nihil est quod
de mundo p̄timeat. Hinc salomon
ait. Non tristabit iustum quicquid acci-

derit ei. nam quanto quisque a se ple-
nius pauore qui ex mundo est abiicit.
tanto in seuerius mundi concupiscentiam
vincit. hec gregori. **U**n sancti viri ut
sunt exultare in aduersis et in obpro-
briis patientiam habere studuerunt gloria
et vanitatem mundi p̄temnere. De hoc p̄-
rabanus sic dicit. Nescio quis nostrum pos-
sit implere ut lacere obprobriis fama
nostra et nos exultemus in domino. qui se-
cra vanam gloriam implere non potest.
Hec rabanus. Perfecti tamen viri qui su-
am contumeliam gloriam reputantes. et dis-
positionem exaltationem in tribulationibus
gloriantur sed paucorum est ista virtus. Te-
ste beato bernardo. qui ait. In tribulationibus
gloriantur qui contumeliam gloriam repu-
tant obprobrium despectionum exal-
tationem pauci sunt qui hoc spiritu re-
plentur. hec bernardus. Necesse est etiam
quod illata vitia a proximis patimur ut
mala perpetrata ad memoriam reuocemus.
ut eo facilius iniurias sustinere
possimus. quanto conspicimus peius
esse hoc quod meruimus. Unde beatus
gregorius. Tunc enim illata conu-
tia bene toleramus cum in secreto me-
tis ad mala perpetrata recurrimus. le-
ue quippe videbitur quod iniuria percutimur
dum in actione nostra aspiciamus. quia
peius est quod meremur. hec gregori-
us. **S**ed et hoc considerandum
quod magna est consolatio in tribulatio-
ne constitutis si dona sui conditoris
ad memoriam reuocentur cum turbantur
ex flagello. ex donis a deo p̄ceptis
p̄solentur. De hoc dicit beatus gregorius. iii.
moral. exponens illud. Si bona suscepimus
de manu domini. Magna con-
solatio tribulationis est. si cum aduer-
sa patimur auctoris nostri ad memo-
riam dona reuocemus. nec frangit quod
ex dolore obuiat. si meriti citius hoc quod
ex munere subleuat occurrat. Hinc

Liber .II. **Dist.** .II. **Ca.** .VI.

namque scriptum est. In die bonorum
ne immemor sis malorum. et in die malorum
ne immemor sis bonorum. Quisquis enim
tona percipit. sed bonorum tempe nequa
quod etiam flagella pertimescit in elatio
nem per leticiam corruit. Quisquis autem
flagellis atterit sed flagellorum tempore nequaquam
se ex bonis que enim percipit accepisse con
solar a statu mentis omnimoda despa
tione destruit. Sic enim utraque iungere
da sunt ut unum spiritus fulciam ex altero.
quatenus et flagelli penam memoria tem
peret boni. et boni leticiam mordeat su
spicio ac formido flagelli. huc grego.

R Notandum etiam quod virtuti pari
entia iungenda est caritas. ut videlicet
malos quos quisque tolerat ac etiam su
stinendo amet. Quod tangit beatus gre.
viii. morali. sic dicens. Mens quippe
sanctorum in hoc temptationum prelio et
munita parte clipeo. et gladio amoris
accincta ad perferenda mala sumit for
titudinem. ad prebenda bona exercit bo
nitatem. quatenus et odiorum tela poten
ter excutiat. et amoris iacula valenter
reddat. nequaquam quippe ad bella arma
tus pergit qui aut clipeum sumens gla
dio virtutis non murato clipeo. Unde et mi
les dei aduersitatis gladio deprehensus
et securum parte dextera anteferre ne pereat
et amoris iacula inferre ut vincat. Cu
ius armaturam summam breuiter insinu
at paulus dicens. Caritas patiens est
benigna est et cum vero unum ex utroque
defuerit caritas non est. si videlicet ma
los absque benignitate toleras non amat
aut rursum si se sine parte exhibens ne
gligit tolerare quos amat. Ut ergo a
nobis caritas teneatur necesse est quare
mus et benignitati parte. et rursum beni
gnitas parte suffragetur ut magnum quod
dam in corde nostro edificium construens
et benignitatis arcem parte solidet. et
patientie fundamenta edificata benigni

tas exornet. huc gregorius. **S**
Et sciendum quod valde stultum est illis
placere qui deo non placent. quod dei ad
cum se esse denegat qui eius placet ini
mico. Unde sancti viri eos ad sua odia
excitare non metuunt quos deum non di
ligere cognoscunt. De hoc beatus gre.
sup ezech. sic ait. Stultum valde est si il
lis placere querimus quos non place
re domino scimus. nam peruersorum teroga
tio vite nostre est approbatio. quod iam omni
dimur aliquid iusticie habere. si illis
displicere incipimus qui non placent
deo. Nemo enim potest in vna eademque re
omnipotenti domino atque eius hosti bono gra
tus existere. nam se deo amicum dene
gat qui eius placet inimico. Unde sancti
viri in voce libere increpationis accen
si eos ad sua odia excitare non metuunt.
quos deum diligere non agnoscunt. Et
secundum dictum beati bernardi. Melius est odium
propter deum quam amicitia que est propter pri
mum. cum amamur propter deum de bitores
eius sumus. cum odio habemur propter ip
sum cum nobis reddimus debito rem. huc
bernardi. **S** Sciendum etiam quod secundum be
atum greg. tribus modis virtus patien
tie exerceri solet. Alia namque sunt que
a domino. alia que ab antiquo aduer
sario. alia que a primo sustinemus. A
primo namque persecutiones. damna
et contumelias. ab antiquo aures aduer
sario temperamenta. a deo autem flagella
toleramus. Sed in omnibus his
tribus vigilantem oculo semetipsum mens
debet conspiciere. ne contra mala pro
ximi pertrahatur ad terribitorem mali
ne per temperamenta aduersarii seduca
tur ad delectationem vel consensum pec
cati ne contra flagella opificis ad ex
cessum prouat murmuracionis. perfe
cte enim aduersarius vincitur. quando
mens nostra et inter temptamenta eius
et delectatione atque consensu et inter con

tumelias primi custodiat ab odio et inter flagella dei percipit a murmurati one. nec agentes hoc terribi nobis presentia bona requiramus. pro labore patientie bona speranda sunt presentis vite. ut tunc premium nostri laboris incipiat. at quando labor omnis iam funditus cessat. hoc grego. **S**unt etiam tres gradus siue perfectus patientie. Primus est ut discat homo motus ire et patientie cohibere et reprimere ne erumpant foras in verba et facta illicita sicut ignis suffocatus sub fumo extinguitur si non cohibetur crescit et omnia attingere potest et mabilia incendit. Secundus gradus patientie est cum ex longo usu peccandi impatientiam refrenandi homo didicerit iam non terri vel perturbari in aduersis sed in loco munito inconcussus circumcursantes aduersarios intuetur. quos nihil sibi nocere possidit. tam diu autem homo aduersis terretur. quam diu diligit aliquid terribile in se vel iuxta se ipsum quod timet perdere vel tolerat corpus res honores amicos vel propriam voluntatem. Qui autem ista inordinate non diligit non valde delectatur in eis non ita graviter peristat pro eis unde corporis lesiones res et amicorum amissiones offensas et confusiones patienter sunt tolerande. quod maxime dicitur usu. sepe talia sustinendo. vix enim in hac vita tam asperum est quod usu et studio patientie non fiat animo leuius ad portandum. iuxta illud. Quod male feris assuesce et feris. in isto gradu nec perturbatur homo in aduersis nec gaudet prosperis sed sustinet et tacet. Tercius gradus patientie est gaudere in tribulationibus et gloriari cum assunt. et desiderare cum desunt. quod est perfectorum. sicut facit nobilis tiro. gloriatur cum debet tirocinium contra alium nobilem exercere talis erat paulus cum ait. Complacem mihi in infirmitatibus. in promelijs. in

necessitatibus. in angustijs. in persecutiombus pro christo. Nam secundum beatum gregorem. Maior est meriti aduersa patienter tolerare. quam bonis operibus insudare. Qui igitur ex desiderio patiendi sibi aliqua infert aduersa castigando corpus et mentem merore et tristitione afficiendo cur etiam non suffert cum ab alio infert ei occasio patiendi unde vel corpus affligitur vel animus humiliatur. cum maioris sit meriti hoc pati equanimiter ab alio. quam a seipso unde qui seipsum vilem et reprehensibilem indicat patienter tolerat accipere. quoniam alius idem de ipso sentit. Vera enim humilitas sic gaudet ab alio humiliari quomodo a se. et vera patientia ita sustinendo libenter aduersa ab alijs illata sicut a se procurata. **E**t norandum quod quis aliqua differentia videatur esse inter fortitudinem et patientiam et constantiam et magnanimitatem. mititatem et mansuetudinem sicut ex eorum diffinitionibus colligitur tamen sepe vnum pro alio positum inuenitur. Patientia enim est honestatis causa et difficultium voluntaria permissio. Fortitudo est immobilis inter aduersa animi laborum et periculorum equa susceptio. Constantia est inter fluctuantes causas nulla mentis trepidatione concuti. Magnanimitas est difficultium spontanea et rationabilis aggressio. Longanimitas est spes cum longa expectatione bonorum. Viritas est quem asperitas et amaritudo non afficit. Mansuetudo est animi tranquillitas alterius non cedens improbitati. Possunt etiam singula istorum singulis sanctis adequari. Patienter enim est qui dolores conuulsum nimo tolerat. ut iob et tobias Fortis est quem temptationum certamina non enervant ut ioseph. Constans est quem labores et terrores non pusillanimum faciunt ut machabei. Magnanimus est qui

ardua et difficilia aggredi non expauescit. ut iohannes bapti. et david. Longanimis est que longa expectatio a spei desiderio non frangit. ut abraham. Virilis est qui odientium iaculis non irritatur. ut pro malo malo reddat. ut Moyses et paulus. Mansuetus est qui corde tranquillus et moribus foris tractabilis est ut iohannes euangelista. Istorum et aliorum sanctorum exempla debemus respicere et tribulationes nobis aduenientes patienter tolerare. quia quanto plura propter amorem nostri pro ditoris passi fuerimus. tanto maior merces nobis a domino recompensabitur. Unde beatus augustinus. Ultra sustinentibus in terris. multa merces servatur in celo. Et per beatus gregorius. Si illic dulcia appetimus. necesse est ut hic amara toleremus. Unde per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei. sed tamen passiones et tribulationes que parantur in presentis vita non sunt indignae non solum propter peccata preterita que remittuntur nobis. sed etiam propter futuram gloriam que promittitur et donabitur nobis. Unde beatus bernardus. Non sunt condigne passiones huius temporis ad preteritam culpam que remittitur nobis non ad presentis solationis gratiam que infunditur nobis non ad futuram gloriam que promittitur nobis. hoc beatus bernardus. Patientiam ergo in aduersis et tribulationibus habeamus. ut eterna gaudia post hanc vitam percipere mereamur ac valeamus. Sic igitur habemus de virtute patientie.

Filius.

Dost quod edoctus sum de virtute patientie nunc que virtus ea sequatur te hoc cupio a te informari.

Capitulum VII. Pater.

Silire debes quod virtutem patientie sequitur filium siue taciturnitas quod verus patientis

post illatas sibi iniurias silentium tenet. nec per impatientiam malis sibi irrogatis contradicit. sed tacendo patienter tolerat ac sustinet. Et notandum quod multum valet homini religioso virtus silentii. quia sicut in multiloquio non deest peccatum. sic breviter et raro loqui ad hoc valet ut homo caueat sibi a peccato. Et sicut ex nimia loquela frequenter sequitur invidia tam dei quam proximi. sic ex silentio nutritur iusticia. ex qua velut ex quadam arbore colligitur fructus pacis. Unde cum claustralibus pax sit summe necessaria. valde necessarium est eis silentius per quod pax tam cordis quam corporis seruetur. Propterea ysaias virtutem silentii considerans ait. Erunt opus iusticie pax et cultus iusticie silentium quasi diceret. Tanta virtutis est silentium quod in homine preseruat dei iusticiam et inter proximos pacem nutrit et custodit. Nisi enim homo valde diligenter orationi suo adhibeat custodiam bona gratuita cito dissipabit. et in multa mala corruet. nam ex lingua si negligenter custodiantur predeunt blasphemia. murmuratio. defensio peccati. periurium. mendacium. detractio. adulationem. maledictio. contumelium. contentio. prauum consilium. rumor. iactantia. multiloquium. scurrilitas. De hoc per Johannem abbatem montis sinay sic dicitur. Multiloquium est vane glorie cathedra per quam seipsam manifestare. ac pompatice palare naturam habet. Multiloquium est insipientie argumentum. detractio nis porta. manu ductio scurrilitatis. mendacii minister. compunctionis resolutio. acuitatis intelligentie dispersio. accidie conditor. dissipatio metoris. caloris et feruoris frige factio. orationis obscuratio. Nec Johannes abbas. Unde religiosus ille frustra gloriatur de possessione virtutis in corde

qui dissipat disciplinam silentij p in
 quietudinem multiloquij. Si quis em̄
 teste scriptura purat se religiosum esse
 nō refrenans linguā suā sed seducens
 cor suū huius vana est religio. qz cū o
 ciosa vba cauere negligim⁹ ad noxia
 queq; dilabimur. nā primo de alienis
 factis liber aliquid loqui postmodū vt
 incauta locutione ad vba detractoria
 puenit. Deinde oriunt̄ rixē. accendū
 tur odia. pax tota cordium pfundit̄. ⁊
 ab omni statu rectitudinis evertit̄. De
 hoc beatus greg. viij. moral. sic dicit. **N**
otandum etiā qd sepe dū ab ociosis
vbis nequaq; lingua p̄scit̄ ad teme
ritatē quoq; stulte increpationis effe
nat̄. Quibusdā em̄ ruine sue gradibz
desidiosa mens in foueā lapsus impel
lit̄. nam cū vba ociosa cauere negligi
mus. ad noxia puenimus. vt prius lo
qui aliena libeat ⁊ postmodū detraction
nibz eoz vitam de quibz loquit̄ lingua
mordeat. qñq; aut vsq; ad apras cru
melias p̄umpat. hinc semināf̄ stimu
li pax tota extinguit̄ cordiuz. Unde ⁊
bene per salomonē dicit̄ Qui dimittit a
quam caput est iurgiorum. Aquā quip
pe dimittit̄ ē linguā in fluxa eloquia
relaxare. quiq; dimittit̄ aquā caput est
iurgioz. qz qui linguā nō refrenat con
cordiam dissipat. Un̄ p̄ semetip̄am ve
ritas nos ammonet dicens. De omni
vbo ocioso qd locuti fuerit hoīes red
dent rōnem in die iudicij. Ociosum
quippe vbi est qd aut rōne iuste neces
sitatis. aut pie vtilitatis caret intenti
one. Si ergo rō de ocioso sermone eri
git̄. pensandū est valde que pena mul
tiloquium sequat̄. in quo etiā p̄ surer
bie vba peccat̄. Sciendū quoq; est qd
ab omni rectitudinis statu depereūt.
qui p̄ noxia vba dilabunt̄. Unde scri
ptum est. Sicut vrbis patens ⁊ absq;
muroz ambitu ita vir qui nō potest in

loquendo spiritum suū cohibere. Qui
 em̄ murū silentij nō habet. patet imini
 ci iaculis ciuitas mentis ⁊ cū p̄ se vba
 extra semetip̄sam eicit apraz se aduer
 sario ostendit. quam tanto ille sine
 labore superat. quanto ⁊ hęc eadē que
 vincit̄ p̄tra semetip̄sam p̄ multiloqui
 um pugnat. hęc greg. **U**nde fr̄
 silentij discretum multū est diligendū
 quia conseruat vnumquemq; religio
 sum in disciplina. ⁊ in statu virtutum
 ⁊ bonoz operum. nisi em̄ hęc virt
 tus silentij in ordine inuenta ⁊ statuta
 fuisset. religio in suo vigore permane
 re non posset. De cuius commendati
 one ⁊ virtute. Iohānes abbas monach
 synai ait. **S**ilentium est mater oratio
 nis. ignis custodia. episcopus cogita
 tionum. intentio pugnantium. luctus
 colligatio. amicitia lacrimarum. mel
 morie mortis operator. pene eterne pi
 etoz. iudicij eterni diligens inquisitor.
 mesticie minister. confidentie proprie
 inimicitia. tranquillitatis cōingalis.
 convictus. non apparens profectus.
Silentij amicus appropinquat deo ⁊
 latenter colloquens a deo illuminatur
 cognoscens delicta tenuit linguam.
 qui vero multiloquus est nondum cō
 gnouit seip̄sum sicut oportet. **S**ollicit
 tus de exitu circumcidit sermones. ⁊
 qui luctum anime possidet quasi ignes
 auertit multiloquium. ⁊ quietem soli
 tudinis diligit os suum recludit qui
 nouit odorem ignis altissimi fugit ho
 mines quasi apis fumum. hęc iohā
 nes abbas. **S**ciendū tamen qd discre
 tio est habenda in silentij obseruancia.
 nam sunt nonnulli qui vitia lingue in
 caute figentes deterioribus cogitatio
 nibz in cordis secreto implicatur.
 ⁊ dum a colloquijs immoderate se ab
 stinent. graue multiloquium in men
 te tolerant. **E**t sunt nonnulli qui si

Liber .II. Dist. II. Ca. VII.

lentium observantes alios loquentes
aspiciunt et infirmos iudicantes semet
ipsum propterea in superbiam erigunt. Et
sunt nonnulli nimis taciti. qui cum iniu
se aliqua patiuntur eo acriorē dolorem su
sinent quanto ea que tolerant non lo
quuntur. nam si illatas molestias loque
do tranquille dicerent. sue scilicet dolo
rem alleviarent. Et sunt nonnulli qui
dum quorundam suorum mala aspiciunt
silento peccatorum vulneribus medicamē
tā subreabunt. et ideo mortis autores
tacendo sunt. Unde cum magna discre
tione lingua frenanda est. ne nimis lo
quendo in vitium defluat aut nimis tace
do ab utilitate torpescat. De hoc beatus
gregorius. vi. mora. sic dicit. Sciendum est
quod cum pauore nimis a locutione restringi
mur interdum plusquam necesse est intra clau
stra silentii coartamur. et dum lingue
vicia in eamte fugimus. occulte veteri
oribus implicamur. nam sepe dum ab
eloquio immoderate torpescimus. gra
ve multiloquium in corde toleramus.
ut eo plus cogitationes in mente fer
veant quo illas violenta custodia in
discreti silentii angustat. et plerumque tan
to latius defluunt quanto se esse securi
ores estimant. quod foris a reprehensio
nibus non videntur. Unde mens nonnun
quam in superbia tollit dum eos quos lo
quentes audit quasi infirmos aspiciit
cumque os corporis claudit quantum se vi
tios superbiendo aperiat non agnoscit.
linguam etenim premit. cogitationem
erigit. et cum se per negligentiam mi
nime considerat. tanto apud se cunctos
liberius quanto et securius accusat. Ple
rumque autem nimis taciti nonnulli iniu
sa patiuntur. et eo in acriorē dolorem p
teant quo ea que sustinent non loquū
tur. nam et si illatas molestias lingua di
cerent tranquille a conscientia dolor ema
naret. vulnera enim clausa plus cruciat

que cum putredo que intrinsecus feruet
efficax ad salutem dolor aperit. Plerum
que nimis taciti dum quorundam mala
aspiciunt et silentio linguam premunt.
quasi profectis vulneribus usum medica
minis subtrahunt et eo mortis autores
sunt quo virus quod poterant efficere lo
quendo noluerunt. Quia et immoderatum
silentium si culpa non esset propterea non di
risset. Ne mihi. quod quid ergo inter hec
nisi studiose lingua sub magni modera
minis libratione frenanda est. non in sa
lubriter obliganda ne aut laxata in vi
tium defluat. aut restricta etiam ab utili
tate torpescat. Hinc per quandam sapi
entem dicitur. Sapiens tacebit usque ad tempus
ut nimis cum ut oportunitate considerat post
posita censura silentii loquendo que con
gruunt in usum sue utilitatis impedit.
Hinc salo. ait. Tempus tacendi et tempus lo
quendi. Districte quippe vicissitudinis
non pensanda sunt tempora. ne autem cum re
stringi lingua debet propterea se inutiliter
solvat cum loqui utiliter possit. semetip
sum pigre restringat. Quod bene presens phi
loneus breui postulatione complexus est di
cens. Pone domine custodiam ori meo.
et ostium circumstantie labijs meis. Osti
um namque aperitur et claudit. Qui er
go ori suo nequaquam poni obstaculum sed
ostium perijt. aperte docuit quod et per di
sciplinam retineri lingua debeat. et ex
necessitate laxari. quatenus os discre
tum et congruo tempore vox aperiat. et rursus
congruo tempore taciturnitas claudat.
Sed notandum quod raro inveni
tur aliquis quibus etiam perfectus qui
in verbis ociosis non excedat interdum
Unde dicitur unusquisque culpas suas
lingue tegere meritis vite. et etiam pon
tere bonorum operum premere immode
rata verborum Unde gregorius. xxi. mo
ralium exponens illud Job dicentis
Danum meam posui super os meum.

fic dicit **U**su sacri eloquij in manu ope-
ratio in ore locutio solet intelligi. ma-
num ergo sup os ponere est virtute boni
opis culpas tegere incaute locutionis
quis em̄ inueniri potest qui q̄libet per-
fectus sit. de ocioso tñ sermone nō pec-
cet. sed sancti viri ante dei oculos stu-
dent culpas lingue tegere meritis vir-
te student pondere bonoz operum pre-
mere immoderata v̄boz. **U**nde in san-
cta ecclesia manus supponit dum in ele-
ctis eius quotidie octose locutionis vi-
rium virtute bone actionis opif. **S**crip-
tum quippe est. **B**eati quozum remisse
sunt iniquitates et quoz tecta sunt pec-
cata. **S**ed rursum cū scriptū sit. **O**ia
nuda et aperta sunt oculis eius quō regi
possunt que eis cui cuncta nuda sunt
abscondi oculis nequa q̄ possunt. **S**z
qz hoc qd̄ tegimus inferius pomimus
atqz hoc vnde regimur minuz supduci-
mus vt qd̄ est subterpositū tegamus te-
gere pctā dicimus. que quasi subter-
pomimus duz abdicamus eisdem atqz
aliud superducimus dū bone actionis
opus ad hoc post eligimus vt prefera-
mus. **Q**ui ergo priora mala deserit et
bona posterius facit p hoc qd̄ facit ad-
dit qz transactam nequitiam regit cui
boni operis merita supducit. **H**ec gre.
Deber ergo quisqz religiosus amare si-
lentium et raro loqui et cū loquit pau-
ca et rōnabilia et edificatoria v̄ba et de
p̄ceptis dei tractantia loquat. **U**nde
p sapientem d̄. **O**mnis narratio tua
fit de p̄ceptis altissimi. magna aut̄ vri-
litas est v̄tus silentij vna est. qz addu-
cit p̄punctionem. homo nāqz cū tacet
cogitat vias suas et locum h̄z cogitan-
di q̄ mltiplex fit suus defectus. q̄ mo-
dicus p̄fectus et ex hoc surgit p̄punctio
Und̄ d̄ psalmista. **O**bmurui et filii a
bonis et doloz meus renouatus ē **A**lia
utilitas silentij qz hōiem demonstrat

esse celestem. nam qui est in mundo et
mūdana non loquit evidenter demon-
strat se nō esse de mūdo. qui em̄ de ter-
ra est de terra loquit. **N**ihil aut̄ em̄ va-
let hōim religioso ad p̄seruandū silen-
tium sicut fugere p̄sortia hōim et vitas
ducere solitaria. ille em̄ homo qui ias
leuauit se supra statū hōim. non d̄z ba-
bere consolatorē et colloutorē nisi solū
deum et idō d̄z esse solitarius et tacere.
ex quo em̄ deū h̄z pro socio nō d̄z cura-
re de humano p̄sortio p̄terea d̄z in tel-
rentio. **S**edebit solitarius et tacebit.
qz leuabit se super se. **S**edebit inq̄z so-
litaris p̄sortia hōim fugiendo. et tace-
bit de celestibz meditādo. et leuabit se
supra se. celestem dulcedinē degustan-
do. **S**ic igif pater de silentio.

Filius
Dost explanationē silentij et eius
informatōem. que v̄tus nunc se
quat de hoc desidero edoceri.

Ca. .VIII. Pater. **E**

Silire debes fili

q̄ de patientia et silentio v̄tus
obedientie nascit qz veraciter patientes
et silentiū amantes ad queqz iussa su-
periorū sunt obediētes. **P**rimo
aut̄ videndum est quid sit obia. **O**be-
dientia est p̄prie voluntatis subiectio
arbitrio superioris ad licita et honesta
Obedientia est exhibenda soli deo p̄-
ter se cuius serui sumus p̄prie vel crea-
ture rationali vice dei angelos et hōim
ni in his que deus requirit a nobis et
que ad deū conducunt. **R**atio
aut̄ obiectriplex est. **U**na q̄ oīs creatu-
ra ita ordinata est a deo q̄ licet ip̄e om-
nibz et singulis p̄ferat ita vt ab ip̄o solo
accipiant quid sunt. habent et possunt.
tamen propinquoza sibi nō loco sed
similitudine plenius accipiunt ab ip̄o
so quod inferioribus et sibi propinqui-

oribus influunt et illa iterum suis inferioribus usque in infimum ut inferiora superioribus subdita sint. et superiora inferioribus presunt et ea regant. ut summa medius. et media presunt ymiis. sic angeli superiores inferioribus presunt. Et de hominibus sublimioribus similiter inferioribus paulus dicit. Omnis anima potestata subdita sit Substantia enim divina ita est eleuata et segregata ab omni creatura quod inferiora immediate motu eius sustinere non possunt nisi mediatis superioribus cum ipse tamen immortalis omnia in se mouet et gubernet. ita ut nihil sit omnibus eo presentius. et nihil incomprehensibilius. Secunda ratio est. cum non omnibus datum sit esse docibiles dei ne ignari errent a via dei qua necesse est eos peruenire ad celestes gloriam. expedit ut sequantur doctrinam sanctorum doctorum sicut dat cecus manum ductori ne cadat et impinget vel erret. Tercia ratio. ut homo qui noluit deo subesse peccando et ira supbiendo gloriam dei perdidit. satisfaciatur ei subiuciendo se homini propter deum et ira humilitatis meritum gratiam dei recuperet quam amisit. quanto autem maior et purior fuerit humiliatio et promptior tanto plenior erit recuperatio. Magnitudo vero humiliacionis attenditur in difficultate operis imitari. puritas in simplicitate intentionis promptitudo in alacritate executionis. **D** Est etiam triplex oblatio. necessitatis. cupiditatis et caritatis. Necessitate obedit qui cogitur inuitus et libenter esse liber si possit vel auderet. Cupiditate obedit qui pro mercede terrena vel promotio corporis vel solacio exteriori libenter facit quod iniungitur. Obedientia vero caritatis est quam ex caritate dei et propter diuinam remuneracionem obedit. Et notandum quod obedientia est genitrix omnium virtutum. per quam vita omnium fidelium bene ordinatur

et regitur. De qua dicit iherosolimitanus. Obedientia est ordo quo omnium vita fidelium ordinatur. genitrix omnium virtutum. cibus omnium sanctorum. virtus omnium viventium. hec iherosolimitanus. Sine hac virtute nullum opus bonum potest placere deo. nec poterit acceptum esse illi omne quod inquinatum fuerit propria voluntate. Unde beatus bernardus. Nec studium bone actionis. nec otium sancte contemplationis. nec lacrima penitentis extra obedientiam accepta poterunt esse deo. Unde grade malum est propria voluntas. qua fit ut bona tua bona tibi non sint. Nihil omnino quod propria voluntate inquinatum est gustabitur qui pascitur inter lilia. Quid autem sit propria voluntas dicit idem beatus bernardus. Propria voluntas est que non est communis cum deo et hominibus sed nostra tantum. quam quod volumus non ad honorem dei nec ad utilitatem proximi facimus. sed satissimam facere cupimus propter motum animo rimum. Quid enim odit deus aut quid puniret preter propriam voluntatem. cesset propria voluntas et infernus non erit. hec dicit bernardus. Unde ab omni viro religioso cauenda est inobedientia. quia hoc vitium ade perdidit paradysum et in obedientibus angelis tulit celum. Teste beato augustino qui dicit. Quod enonim me vitium est inobedientia. que angelus perdidit celum. ad paradysum. saul regnum israel. salomoni amorem dei et celum inobedientibus. hec augustinus. Nec etiam christus dominus obedientie amator dabit illis gratiam et copiam sui qui vitio inobedientie deseruiuerunt. quia ipse morti potius quam non obedire voluit. Unde beatus bernardus. Non dabit inobediens copiam sui tantus oblatio amator. ut morti quam non obedire maluerit. Quis ergo non erubescat obstinatus esse in consilio suo. quando ipsa suum sapientia deservit. Unde in euangelio luce

inaure obrulit quia profecto redemptori nostro non obedit. qui innocens non est. et innocens non est qui ei obediri committit. et obedientia non seruiti metu sed caritatis affectu est. quia caritas virtutes omnes quasi optimū aurum cetera metalla transcendit. hęc Greg. Ex his igitur dictis colligere possumus quod nequāquam valet aliquis virtutē obedientie perfecte adimplere. nisi prius studeat prospera mundi despiciere. et aduersa queque paciēter tolerare. In Richar-
ardus de sancto victore. Duo solent perfectōz obedientie impedire. id est ne cogamur vel amata delerere. vel aspera tolerare sed si semel amore abstinentie animus vel patientie perfecte incaluerit. prius ad omnem obedientiā absque ulla contradicōe se subdit. Qui enim tam aduersa propter quod in prosperis non delectari apud semetipsum statuit. que difficultas eius obedientiā ulterius minuetur poterit. Hęc richardus. Sic igitur pater de virtute obedientie. Filius

Habita iam informatōe de obedientia que virtus sequatur hanc de hoc cupio edoceri.

Capitulum. IX Pater et

Sire debes quod de obedientia oritur contemptus diuiciarū siue paupertas. quod quod frangit voluntatem propriā humiliter superioribus obediendo prompior erit ad contemptū rerū transeuntium paupertatem amando. Paupertas autem secundum dictum Iohannis Abbatis montis sinai est sollicitudinū depositio. cure vitę pretereuntis priuatio. itineratio sine impedimento. fundamentū pacis. mundicie semita. et qui gustant superiora facilliter inferiora contempnunt. qui vero illa non gustant et in possessionibus exultant. hęc Iohannes abbas. Et nota

tandum quod paupertatis virtus ad perfectionis integritatē in tantū est necessaria ut nullus omnino sine ea possit esse perfectus. teste domino qui dicit. Si vis perfectus esse vade et vende omnia que habes. et da pauperibus. cum enim summa euangelice perfectōis consistat in excellentia paupertatis. quō se creditur apprehendisse perfectōis apicem. qui nondum particeps factus est euangelice paupertatis. ait namque Hugo de sancto victore. Quicquid perfectōis est in religiosis. inueniri non potest. nec tamen inuenitur perfectōis integritas. nisi diligatur paupertas. Sunt duo que quemlibet religiosum mouere debent ad paupertatis amorem. primum diuinū exemplū quod est irreprehensibile. Secundū est diuinū promissum quod est inenarrabile. primo mouere debet ad amorem paupertatis exemplū domini nostri ihesu christi. ipse enim pauper natus. sciendo. pauper puerfando. pauper moriendo. De cuius paupertate dicit apostolus. Scitis gratiam domini nostri ihesu christi. qui cum dives esset pro nobis egenus factus est. ut eius inopia diuites essemus. quod autem dedit nobis exempla paupertatis et terrena premeditandi. Dicit beatus Augustinus. Omnia terrena precepit deus homo ut ab omnibus hominibus premeditanda demonstraret. et omnia aduersa sustinuit ut sustinenda doceret. ut nec in illis quereret felicitas. nec in istis timeretur aduersitas. Beatus etiam Bernardus de christi paupertate sic dicit. Vide pauperem christi natum sine hospicio. iacentem inter bouem et asinum in presepio. inuolutum in vili panniculo. fugientem in egiptum. sedentem in asino. pendente nudum in patibulo. quod magna abusio est et nimis magna ut diues esse vellet miculus vilis propter quem deus male

statis et dñs sabaorb pauper voluit fieri. **hxc ber.** Secundū qđ ad amorē paupertatis nos mouere debet est diuinus promissus qđ est inestimabile. quis ei potest digne exprimere verbis. corde concipere. manu scribere illā celestē gloriā. quā deus pauperibus et mundi cōtempторibus se daturū pmisit. ipsi enī ppter paupertatē voluntariā merentur glorię pditoris assistere et intrare in potencias dñi. ī illa eterna tabernacula. in illas lucidissimas mansiōes. vitz regni celestis. **Unde ipse dñs ait.** Beati pauperes spiritu. qm̄ iporum est regnū celoz. **Dicit et hxc beatus bern.** Dicitur est crisi paupertas cūctis opibus cunctisq; thesauris. quid hoc preciosius inuenitur qua mimitū regnum celoz emi et diuina gratia acquiritur. **Uis** obtinere celum paupertatē amplectere et tuum erit. **Non autē** paupertas virtus reputatur s; paupertatis amor. **Beatus etiam Ambro.** de hoc sic dicit. **Qui** prempserit secularia ipse merebitur eterna. nec potest quisq; meritū regni celestis adipisci qui mundi cupiditate possessus. emergendi nō hz facultatem. **Et fm̄ beatum Augu.** Qui terrena diligētī cura custodit. celestis patrię p̄xennem thesaurū amittit. quem thesaurū nullus hominū habere potest nisi qui pauperibus solatia prebet. aut per seip̄s pauper est. **hxc Augu.** **Unde** qui desiderat possidere vitam eternāz dimittat temporalia et caduca. naz qui diligit creaturā offendit creatorē. et amittit eum qui creauit omnia. nemo em̄ potest in hoc seculo gaudere. simul et ī domino. vñ beatus Augu. **Non** amāt illi cristum. qui aliquid plus amāt q̄ cristū. **Unde dñs.** Qui diligit patrē aut matrē plus q̄ me. non est me dignus. **Si** vis ergo tenere qđ non habes. et dimitte qđ habes vt amor cristi

fit in corde tuo. **Ecce** petis a deo et dicitis domine da mihi. quid tibi dabit. qui aliunde manus tuas videt occupatas. **Ecce** dominus vult dare que sua sunt. et nō habet vbi ponat. **Dimitte** qđ quod tenes et accipies quod queris. **dimitte** temporalia et caduca et accipies eternam et ppetuam vitam. **auarus** em̄ amat aurū pl̄ q̄ animā suā. tu cristiane ama cristum plus q̄ animā tuā ille feruet in amore auri. tu ferue in amore cristi. **Impius** dū diligit creaturā offendit creatorē. et amittit eū qui creauit omnia ex nihilo. **Nemo** potest in seculo gaudere et in domino. qm̄ enim gaudet in domino nō gaudet in seculo. extra vincat gaudiū in dño donec finiatur gaudium in seculo. gaudiū in dño sp̄ augeat. gaudiū in seculo semper minuat. donec finiatur. non iō ista dicantur quoniam cum sumus in hoc seculo gaudere nō debemus sed etiam in hoc seculo constituti iaz in domino gaudeamus. **hxc Augu.** **Et** notandū qđ paupras et abdicatio p̄prietatis maxime pertinet ad religiosos. nā cum mundo renunciant. ipsum deum suam p̄prietatem esse constituunt. vt ipsi illius p̄prietatis psequēter efficiantur. **Unde** monachus debz abicere nūmum vt possit in corde suo recondere cristum. nō solum autē debet esse pauper habitu nihil p̄prietatis habendo. sed etiā affectu nihil horū que in mūdo sūt cōcupiscendo. **Cedat** terrena pecunia vbi celestis thesaurus admittit. vacet domus cordis a cupiditate vt celestibus bonis valeat adimplere. tales se religiosi p̄ obseruatiā paupertatis et cōtēptū mūdi exhibere studeāt. vt pars et portio illoz possit esse cristus. **De** hoc beatus Hieronimus. **Tales** se debent exhibere monachi vel clerici vt possideant dñm. et ipsi a dño possideant. **Qui**

em possidet dominus et cum propheta dicit. Pars mea dominus nihil extra domus habere potest. quod si quippiam aliud habuerit propter dominum pars eius non erit dominus. verbi gratia si aurum vel argentum si possessiones si variam superpellectilem cum istis partibus dominus esse dedignatur. Dicit hoc etiam petrus damiani. Qui ad ea que reliquit terrena querit congregando reuertit. sicut alienus est a seculo quod decreuit excutere. ita etiam regno dei ultra aptus non est quod in dubitater acceptum voluit possidere. cum enim mundo renunciamus. proprietatem nostram deum esse constituimus. et nos illius proprietatem consequenter effecti sumus ut ille esset portio et nos peculiaris hereditas sua. Dicimus enim portio mea domine. Et ille nobis. Opus manuum mearum tu es hereditas mea israel. Si ergo portio nostra ipse omnipotens deus esse dignatur quid rogo diuiciarum genus quippiam valebit acquirere. quod super hunc singularem thesaurum merito debeat cumulare. Theaurus namque ille huiusmodi. ut si solus sit omnes in illo diuitie valeant veraciter possideri. in pectore namque ihesu omnes thesauri sapientie et scientie sunt absconditi. Si vero alienas ac peregrinas diuitias super hunc is qui potius stipare voluerit illi co vilis et ignobilis copie dedignatur omnino portio et indigni gubernatis imperatorem dum retineri putat amittit. atque hoc modo ex frustrati auolat manibus possessoris nemo enim potest deo seruire et manum deum. quod propter monachum in suo loculo recodere christum. excute prius numerum. neque enim in vno receptaculo congrue sociant. nam si vtrumque simul includeris. alter sine altero vacuus possessor inuenies. Quanto quippe in egenis mundi lucris copiosior fueris. tanto a veris diuitijs eripiosius inanescis. Numus

si est. in aliena prius intra cedat vacuam tui pectoris archam christus inueniat magnus namque hospes in diuersorum tui querit angusta descendere. atque idcirco solus vult et sine consortibus habitare. Quem enim celi terreque non valet vastitas capere. quo pacto in exiguo tui cordis angulo miseris illi peregrinos ad habitandum socios adhibere. Cedat terrena pecunia. ubi celestis thesaurus admittitur. vacet excetra cordis celestis mercimonio possit impleri. Deat ergo te o miles tristi picture in hoc seculo facultate ditescere. ne in futuro cogaris nudus et inops mendicare. Hec petrus damiani. Pauci ergo sunt tales qui ita renunciant seculo ut christum possint possidere. oportet namque valde alienum illum esse a peccato et a mundi cupiditatibus ac ceteris vitijs. cuius portio debet esse christus. unde dicit beatus Ambrosius. Quam rarus in terris qui possit dicere portio mea deus. qui alienus a vitijs. qui segregatus a labe peccati. qui nihil habeat commune cum seculo. qui nihil sibi mundi vendicat. qui non sit corporalium possessor cupiditatis quem non inflamat libido. non stimulat auaricia. non etiam luxuria discolorat non sternat ambitio. non maceret inuidia non negotiorum secularium aliqua cura sollicitet. Hec Ambrosius. Qui vult deum possidere renunciet vitijs et mundo ut sit deus eius portio ac possessio. et tale se exhibeat pro vite sanctimoniam. ut deus delectatur habitare in eo quod nemo potest possidere deum nisi ipse prius possideatur a deo. De hoc dicit beatus Augustinus. Ille quem possidendi delectat ambitio. deum qui possidet omnia que creauit. expedita mente possideat. et in eo habebit quodcumque habere sancte desiderat. Sed quod nemo possidet deum nisi qui possidetur a deo sit ipse prius posses

no dei et efficiat ei deus possessio et portio. Et quid potest esse felicius eo cui efficitur suus portio census. et hereditas esse dignatur ipsa diuinitas. Deinde qui ultra querit cui omnia suus portio sit. aut quod ei sufficit. cui ipse non sufficit. Hunc possidebat et ab eo possidebat ille qui dicebat in spiritu portio mea dñe. Et dñs pars hereditatis mee et calicis mei. Et ipse cum dicit filius leui non habebunt partem inter fratres suos. ego dñs portio eorum. ibi satis ostendit quod hi qui terrenas hereditates contempserunt portiones domini mereantur specialiter possidere. cuius ditati muneribus omnia que preclara habentur in hoc mundo fastidiunt et ipsi possidere et ab ipso possideri. eo solo profui atque illa adhibere inseparabiliter concupiscunt. Unde datur intelligi. quod qui bona temporalia et seculi gaudia peritura sectatur. ac diligit. que et quanta sit diuine dulcedinis multitudo non didicit. Ergo qui vult deum possidere. renunciet mundo. ut sit deus eius possessio. Propterea enim voluit cultores suos deus omnibrenuciare. propter que diligitur mundus. ut exclusa mundi cupiditate. diuina in eius caritas possit augeri et proficere. **hxc Au.**
Portet ergo illum hominem amorum temporalium vincere. qui in deo delectatur delectari. quod quanto quis valitius per affectum inordinatum inclinatur ad infima. tanto magis frigescit ad summa. **A**ffirmat hoc beatus gregorius xviii mo. sic dicens. Qui terrenarum rerum amorum revincit in deo nullatenus delectatur. Esse sine delectatione anima non potest. nam aut in infimis delectatur aut in summis et quanto altiora studeo exerceat ad summa tanto maiori fastidio torpescit ad infima. quantoque acriori cura inardescit ad infima. tanto tepore danabili frigescit a summis. utraque enim simul et est

qualiter amari non possunt. **hxc grego.**
Ut ergo amor diuinus robustius in corde accendatur. necesse est ut omnia terrena per contemptum a mente excludantur. **U**n dea. **A**ugustinus. tunc diuini amoris in unum collecta incendia felicitate roborantur si uno solo adamoto. cetera omnia contemptui habita excludantur.
Notandum etiam quod prospera huius mundi sunt timenda nam successus temporalium est eterne damnationis indicium quod difficile est ut presentibus quis et futuris profuatur bonis. ut dicit bea. gregorius. **S**uccessus iste temporalium est eterne damnationis indicium. **B**oni autem prospera veniunt ad patriam. **E**t bea. **J**eromimus. **D**ifficile est ymo impossibile. ut presentibus quis et futuris profuatur bonis. ut de deliciis transeat ad delicias ut illicentem illic mentem impleat. ut in utroque seculo sit primus et in utroque appareat gloriosus. **hxc Jeromimus.** **U**n cum deest substantia corporalis. non est dolendum sed magis gaudendum. quod tanto liberius ad celestem patriam pervenimus quanto minus temporalium transvencium pondere gravamur. **U**n dea. gregorius. **C**um deest substantia terrena. de qua eterno iudicio rationem ponam. liberius ad patriam tendimus. quod quasi in via pondere caremus. **hxc gregorius.** **S**i quis igitur vult sequi vestigia christi. vendat substantiam terrenam si quam habet et nudus nudum sequatur christum. **A**d hoc hortatur bea. **J**eromimus sic dicens. **S**i habes substantiam vende et vende et da pauperibus si non habes gravi onere liberatus es et nudum christum nudus sequere durum grande difficile. sed magna sunt premia **hxc Jerom.**
Qui etiam vult vincere tempra mentis maligni spiritus diligat paupertatem ut expeditus ab omni onere et impedimento facilius possit superare reprobationem. **D**e quo dicit beatus gregorius. **N**udi cum nudo

nos lucrari oportet. nam si vestitus qui
libet cum nudo luctatur. ad terram deiciatur.
quod habet unde teneatur. quid autem sunt
terrena omnia. nisi quidam corporis vestimenta.
Qui ergo protra alterum ad certamen
perat vestimenta abiciat ne succubatur.
Beatus est ergo secundum dictum beati bernardi.
Qui post illa non abiit que possessa one
rant. amata inquinant. amissa cruciantur
quia dum transeuntia appetunt desideriorum
suorum se pondere affligunt. Sancti autem qui
temporalia non amant. nulla potest
vera desideriorum terrenorum tolerant.
De hoc beatus gregorius. vi. mo. super illud
verbum. homo ad labores nascitur sic
dicens. In hac itaque vita homo ad laborem
nascitur. quod carnalis quisque dum
transeuntia appetit. desideriorum suorum
se pondere affligit. gravis quippe labor
est. hanc ipsam partem vite gloriarum que
rere. questam quamque percipere. et precepta
circumspectione custodire. Grauius labor
est cum hoc magna fatigatione apprehendere.
quod is qui apprehenderit. nouerit
diu stare non posse. Sancti autem viri
qui transeuntia non amant. non solum
nulla temporalium desideriorum pondera to
lerant. sed et si qua aduersa surgunt. in
ipsis suis pressuris et languoribus non
laborant. Quid enim flagellis durius.
et tamen de flagellatis apostolus scriptum
est ibant gaudentes etc. Quid ergo cor
rum mentibus labor est. quibus et penarum
beatorum labor non est. Homo ergo ad laborem
nascitur. quod ille huius mundi veraciter
mala sentit. qui eius bona inibi
anter appetit. nam cuius mens ad alta
suspenditur. sub ipso est quicquid exterius
protra ipsam mouetur. hoc gregorius. Unde
magna est securitas mentis nihil concupiscentie
habere rei secularis. quod si ad
terrena adipiscenda cor anxiat. tranquillum
esse nullatenus potest. Quod rigit
beatus Gregorius. xxij. moralium sic

dicens. Magna est securitas cordis in
bilibi concupiscentie habere rei secularis.
nam si ad terrena adipiscenda cor in
byat tranquillum esse nullatenus potest
quia aut non habita concupiscentie habeat
aut ad epta metuit ne amittat. ut dum
in aduersis sperat prospera. in prosperis
formidat aduersa huc illucque quasi
si in quibusdam fluctibus voluitur ac per
modos varios rerum alternantium mira
biliter versatur. Si vero simul in appeti
tione superne patrie forti stabilitate
animus figitur. minus reus temporalium per
turbatione vexatur. a cunctis quippe ex
ternis motibus eadem intentionem suam
quasi quendam secretissimum secreta
pecit. ibique incommutabili interiore
mirabilia cuncta transcendens ipsa tra
quilitate quietis sue in mundo extra mu
dum est. Excedit profecto yma omnia
interiore summorum in cunctis rebus. quas
non appetit. libertate quadam super se se
sentit. nec tempestates rerum temporalium in
tus sustinet. quas intuetur foras. quod ter
rena omnia que concupita mente op
primere poterant. despecta subiaccunt.
Cum per prophetam dicitur. Statue tibi spe
culum ut dum quisque speculatur summa
super mineant infima. hunc etiam Abba
cuc. dicit. Super custodiam meas scri
bo. Frat quippe super custodiam suam quod per
solerciam discipline terrenis desiderijs
non succumbit. sed supereminet ut dum
semper stantem appetit eternitatem infra
fit ei omne quod transit hoc gregorius. Talis
namque qui terrenis rebus pro amore non
subiacet cum subtrahuntur aut amittuntur
non dolet. qui deo eas diligit cum ab
late fuerint gemit. unde beatus gregorius. Sine
dolore amittitur quicquid sine amore
possidetur. Que vero ardentem diligimus.
habita. grauius superamus ab
lata. nam quanto magis terrena quis
diligat. tanto priuari vel mentius per

timefcit ⁊ quāto mens in aspectu cele-
stius fortius figit. tanto minus rerum
tptalum pturbatiōe exatur. Dicit eti-
am de hoc prosp. Boni tptalis amissio
fit iusti exercitiū. ⁊ iniusti supplicium.
qz ⁊ iustus celestium desiderio captus
omnia tptalia siue habeat siue amittat:
omnino nō sentit. ⁊ iniquus qd cui⁹ de-
lectatiōe habuit sine dolore nō perdit.
S facinus inauditum suauis iugo xpi
prempo ferreū cupiditatis imperiuz
voluntaria mentiū indignatiōe suscipi-
mus. ⁊ abiecto dñi nostri leui onere.
qd subiectos nō onerat. sed honozat. n̄
deprimat omīno sed subleuat. plumbe-
um pondus ceruicib⁹ nostris aggrega-
mus. quod citius deponi p̄t q̄ ferri qz
ipsa cupiditas p̄temmi p̄t. facilius q̄
expleri. hxc prosper Cauenda est ergo
p̄cupiscentia diuitiarū qz diuitie p̄-
fessores suos non faciunt sed magis ir-
ritant ⁊ cruciant. Unde dicit valerius
diuitie nō faciunt sed magis irritant
possidentē. Et damasus nulli est dubi-
um. qn̄ maior fit cruciatus auari oīa
possidētis q̄ paupis penitus nihil ha-
bentis. De eadem pauprate etiam di-
cit seneca. Donestas res est ⁊ leta paup-
tas. qui cū paupie bene puenit. diues ē
Non qui parū habet sed qui multa cu-
pit paup est. Que sunt maxime diui-
tie. nō desiderare diuitias. Quis plu-
rimū habet. is qui minimū cupit. Que
maxima egestas. auaritia. pecunie im-
pare oportet nō seruire. Utendū est di-
uitijs nō abutendū. Fortior est qui cu-
piditatē vincit q̄ qui hostem subijct.
Est em̄ difficillimum seipsum vincere.
pecunia nō faciat auariciā sed irritat.
ido semp indiget pecunia. mibi crede
nō potes esse diues ⁊ felix. Scire vti
pauprate maxima felicitas est. Vult-
ū est nō corūpi diuitiarū p̄turbatio.
Magnus est ille. qui in diuitijs paup-

est. Nemo alius est deo magis dignus
q̄ qui opes cōtēpsit hxc Seneca. In-
felix ergo est qui inhxret diuitijs ⁊ re-
bus transitorijs que diu cū homine p̄-
manere nō possunt. nam fallaces sunt
⁊ se diligentes decipiūt. vñ bea. greg.
Fallaces diuitie sunt. q̄ nobiscū diu
permanere nō possunt fallaces sunt. q̄
mentis nostre iopiā nō expelliūt. So-
le autem diuitie sunt. que nos diuites
virtutib⁹ faciūt Si fratres carissimi
diuites esse cupitis. veras diuitias a-
mate hxc greg. Vere autē di-
uitie sunt sancte dutes. que homines
in p̄scia diuites faciunt. De talib⁹ di-
uitijs dicit beatus aug. Bona consciē-
tia. iusticia. misericordia. castitas ⁊ so-
brietas. qui talib⁹ reb⁹ plenus est. di-
ues erit. etiaz si de naufragio nudus
exierit. hxc aug. Et beatus Bernardus
Fili⁹ Adam. genus auar⁹ ⁊ ambitiosū
audite. qd vobis cuz terrenis diuitijs
et gloria tēpali que nec vere nec v̄stre
sunt. Vere diuitie nō opes sunt s̄ vir-
tutes. quas secum portat consciā. vt ē
perpetuum diues fiat. hxc Ber. Tales
igitur diuitie nobis desiderande sunt
que animam ornant. id est dutes sunt
quib⁹ nemo habū dare potest nisi p̄ri⁹
renunciet carnalibus diuitijs De hoc
dicit Prosper. ille nobis abiēde sunt
diuitie. que nos ornare possint. vt sūt
diuitie virtutū. patrimonium em̄ cor⁹
diū diuitie sunt incorruptibiles mox
quib⁹ non habundant nisi qui carnali-
bus diuitijs ex corde renunciāt. hxc p̄-
sper. De sunt diuitie videlicet dutes
quas debet vnusquisq̄ cū diligenti stu-
dio p̄quirere qz fm dictum beati Ber.
Nulla paupertas p̄niciosior est q̄ pe-
nuria virtutum. vñ valde cauenda est
auaricia. que homines agitat ⁊ nulluz
quietum esse p̄mittit. qz nō habentes
diuitias cupiditate torquentur. possi-
y .iiij.

dentes vero eas sollicitudine cruciatur. Idcirco amare et requirere sunt virtutes. qui se possidentes beatos efficiunt. **U**n maximus. Cuius quippe homines. quos agitar auaricia. nullum de his quietum esse permittit. **H**i enim qui nihil habent cupiditate torquent. illi qui diuitias possident. sollicitudine cruciatur. **Q**uid igitur fratres putatis habere auri diuitias. Ego dixi maiores esse diuitias. non habere aurum. **P**reciosior enim mens est. que aurum respicit quam que aurum requirit. **M**aiores plane sunt diuitie non habere aurum. sed aurum habere eminere. **Q**ui enim propriis habundat bonis secularibus sauros non requirit. **B**ona enim propria. honestas. sobrietas. misericordia. castitas. que bona omnia auro sunt magis preciosa. quibus argenti vasa comparari non possunt. **H**onestas vero non emitur sed acquiritur quia non constat precio sed virtute hinc **M**aximus. **U**n diues in conscientia securius quiescit in terra quam diues in purpura teste beato **A**ug. **N**otandum quod triplex est abrenunciatio quam describit hugo. de sancto victo. **E**xponens illud. **E**ri de terra tua et de cognatione tua et de domo patris tui et sic dicitur **D**e terra nostra eximus quoniam ea que foris possidentur terrena bona derelinquimus. **D**e cognatione nostra eximus quoniam vicibus que in nobis et ex nobis nata sunt renunciamus. **D**e domo patris nostri eximus quoniam mundum omnes et ea que in mundo sunt. prorsus a cogitatione nostra sequestramus. et omnem animi intentionem in sola eterna defigimus. hinc **H**ugo. hinc autem triplex abrenunciatio specialiter principum monachos et ad religiosas personas. in qua virtute tenent se exercere et cum omni studio per valent et dominum donauerit adimplere. unde pasfancius abbas in collatione sua sic dicit. **D**e abrenunciacionibus differentiis conditiones tres esse

et patrum traditio. et sanctarum scripturarum demonstratio auctoritas. quasque unumquemque nostrum omni studio oportet adimplere. **P**rima est. que corporali vniuersas diuitias mundi facultatesque preterimus. **S**ecunda qua mores et vitia affectusque pristinos animi carnisque respicimus. **T**ercia qua mentem nostram de presentibus vniuersis et visibilibus euocantes futura tantummodo preterplamur. et que sunt inuisibilia percipimus. **Q**ue tria ut filii proficiamus esse **A**brahe legimus dominum precepisse cum dicit ad eum **E**ri de terra tua et de cognatione tua et de domo patris tui **P**rimum dicitur de terra hoc est de facultatibus mundi vniuersisque terreis. **S**ecundo de cognatione tua id est conuersatione tua et moribus vicibusque prioribus. que nobis a nostra naturalitate coherentia velut affinitate que dicitur et consanguinitate cognari sunt **T**ercio de domo patris tui. id est omni memoria huius mundi. que oculorum occurrit obtutibus. quod ita fit. cum mortificati cum christo ab elementis mundi butus contemplamur sed apostolum iam non ea que videntur sed que non videntur. que enim videntur temporalia sunt. que autem non videntur eterna sunt. **E**t exeuntes corde de hac temporalia ac visibili domo in illam que sumus permansuri nostros oculos mentesque dirigamus. quod tunc implebimus. cum in carne ambulantes non secundum carnem militare ceperimus domino. iam beati apostoli sententiam opere ac virtute clamantes nostra conuersatio in celis est. **H**ec pasfancius. **Q**ui igitur vult frui etiam in presentis vite dulcedine dei et in semet ipsam spiritum sanctum suscipere. non solum debet omnem terrenum et quod delectat in seculo preternere. verum etiam seipsum abnegare ac contemneret. de hoc dicit beatus **A**ugustinus. procedat spiritus sanctus in me dominus et dicat amatori suo. vis me frui volo. preternere quodcumque terrenum contempserit

parum fecisti. quid amplius. stemne
 quodcumque delectat. precepti. ad huc pa-
 rum fecisti. Et dixit amplius stemne
 te ipsum. precepti. iam multa fecisti. sic
 inuenisti me hxc Aug. valde namque pla-
 cet deo talis humiliatio. quando homo
 propter deum premit seipsum unde Beda
 Nullas deo gratias hostias ymmola-
 mus. nisi sibi in preceptu nostri ac vi-
 lipensione humili placeam. dicit de
 hoc fortunatus Ad hoc ut cristo digne
 seruiam. digne viuam necesse est. ut pro
 cristo me viuaciter totaliter stemnam
 quod nemo cristum sequit. nisi carne sua
 crucifigat. nemo autem se crucifigit ho-
 minum nisi per suum ipsum felicem. pbabilemque
 preceptum hxc fortunatus **U**nde
 qui perfectus monachus esse desiderat
 oportet ut non solum renunciet omnibus que
 possidet. sed etiam ut moriatur mundo.
 et semetipsum abneget. testatur hoc bea-
 tus Iheronimus qui sic dicit **S**i quis
 diligit cristum. si quis verus est cristia-
 nus specialiter sacerdos et monachus
 in quo tamquam in speculo relucet perfectio
 non solum renunciet omnibus. que possi-
 det sed etiam abneget semetipsum ita ut
 mortuus sit toti mundo. oportet namque
 hominem. qui capere vult perfectionem
 et tenere. ita mortuum esse mundo ut tamquam
 mortuus nichil de rebus secularibus sen-
 tiant. ita ut cum apostolo dicat **N**ostra puer-
 satio in celis est **T**racus nos oportet per
 multas tribulationes acquirere regnum dei
 Erant in via qui per diuitias et delicia-
 as festinant ire. **S**ignum manifeste da-
 nationis est in hoc mundo sua bona pla-
 cito aliquem assequi. et a mundo dili-
 gi. hxc Iheronimus **C**irca quod **S**ci-
 dum quod quis preceptores mundi et perfec-
 ti. viri propter excellentiam meriti copi-
 osiorem gratiam et habundantiores sola-
 tos spiritualis dulcedinis a domino percipi-
 unt. propter hoc tamen non priuantur etiam

minus perfecti. quod peccatores post emen-
 dationem viciorum. post executionem
 bonorum operum. consolationem anime
 sue et gratiam etiam ipsi consequuntur
 a domino. **M**inor tamen est illo qui se-
 per contemptum mundi et temporalium rerum se-
 gregat a mundo. **D**e hoc Isaac abbas
 sic dicit. **E**sto liber a multa solli-
 citudine corporis. rerumque perturbatioe. ut
 delectabilem degustationem in anima tua
 degustes per dulcem considerationem. que
 exuperat omnem sensum. et sentiat eam
 anima perseverando in ipsa. nisi enim
 homo destruat a corde suo sollicitudi-
 nem secularium preter necessarium vo-
 sum nature. ac dimittat dominum cura-
 re de ipsis. spiritualis ebrietas in ipso
 non mouebitur. et consolationem il-
 lam non sentiet de qua erat apostolus
 consolatus quando dicebat. **N**ostri
 conuersatio in celis est. **E**t iterum **U**nde
 ego iam non ego. viuit vero in me cris-
 tus. **H**ec autem dixi. non succidens
 spem ita videlicet quod nisi quis atrigat
 summam perfectionem non prome-
 reatur gratiam dei aut sibi consolati-
 onem inueniat occurrentem. **I**n veri-
 tate enim cum aliquis commissa publica-
 uerit et ab eis se elongauerit omnino.
 et accesserit constanter ad bona in mo-
 dico tempore sentiet auxilium. quod si per-
 seuerauerit aliquantulum inueniet con-
 solationem anime sue. et remissionem
 peccaminum consequetur. et habundantiam
 recipiet bonorum. et gratia dig-
 nus fiet. **V**erumtamen minor est illo
 in comparatione apud perfectionem
 qui seipsum segregat a mundo. et inue-
 nit in anima sua beatitudinis secretum
 et comprehendit illam rem pro qua cris-
 tus aduenit hxc Isaac abbas
Unde notandum quod duo sunt
 genera iustorum **S**unt namque nonnulli qui
 sic celestia appetunt ut tamen a terrenis

spe minime distant patrimonia et res sibi a domino traditas ad necessitatem sibi possident. et tamen ad res ipsas quas possident ex desiderio non obligantur. Et sunt nonnulli qui ad prebendam dum culmine perfectio accincti terrena derelinquunt. rebus habitis se nudant et solatio de exterioribus habere nolunt. De talibus beatus Gregorius viii. mo. exponens illud. Desperavi nequibus ultra iam viam sic ait. Sunt nonnulli iustorum. qui sic celestia appetunt. ut tamen a terrenorum spe non frangantur. largita diuinitus patrimonia ad necessitatis subsidium possident. honores temporaliter inpenso tenent. aliena non ambiunt. suis licite utuntur qui tamen ab eisdem rebus quas possident alieni sunt quia adhuc ipsa que possident ex desiderio non tenent. Et sunt nonnulli iustorum qui ad prebendam dum culmine perfectio accincti dum aliorum iterius appetunt exterioribus cuncta derelinquunt. qui rebus habitis se nudant. gloria honoris expoliant. qui in terrenorum desiderio per assiduitatem se animum merito afficiunt. habere de exterioribus consolatio nolunt. qui in terrenis gaudent dum mente appropinquunt. vitam in se fundit in corpore delectationis necant talibus namque per paulum dicitur. Mortui enim estis et vita vestra abscondita est cum Christo in deo. Huiusmodi voces psalmus expresse rat cum dicit. Concupiscit et deficit anima mea in atriis domini. Concupiscit enim sed non deficit qui iam quidem celestia appetit sed adhuc a terrenorum delectationibus minime laxat. Concupiscit vero et in dei atriis deficit qui cum eterna desiderat in amore temporalium non perurat. hinc veritas dicit. Si quis vult venire post me abneget semetipsum. Bene ergo dicitur. Desperavi etc. Iustus quippe proprium est desperare peccatis vite bona. electorum deserere. mansura querere. et in

rebus temporalibus fiduciam non habere qui hoc agens nequibus se ultra vivere asserit. quia vicia vniuersaliter morte quotidie a vita se passionis occidit. hoc Gregorius. Ex quibus verbis colligere possumus quod utrumque in istis placet deo et retinetur licita terrena quibus tamen processum est ut secularibus vel aliis dummodo illas non preponant deo vel qui premanunt perfecte mundum et abrenunciant proprietati. ut sunt monachi et omnes religiosi. qui fugientes seculum solium deum et celestia diligunt. multo magis tamen acceptiores sunt deo isti. qui prestantes et relinquentes omnia seculi sunt christum. quibus illi qui possidentes terrenam substantiam et elemosinam faciunt et a prauis operibus se custodientes viuunt et peruersantes in seculo. quia qui laudabiliter conuersantur in hoc seculo amici dei sunt. Qui vero premanunt mundum et ea que in mundo sunt et soli deo adhaerere per amorem et vacare per contemplationem desiderant. carissimi domini nuncupantur et sunt. Et ista tangit beatus Gregorius super cantica exponens illud dicitur. Comedite amici et bibite et inebriamini carissimi sic dicit. Qui comedunt et bibunt et inebriantur carissimi esse prohibent. In quibus verbis intelligi dicitur quod in hoc loco comedere bonum est. sed bibere et inebriari amplius bonum est. Sunt enim quidam in sancta ecclesia. qui sic diuina audiunt et celestia plusquam terrena amare discunt pro eorum desiderio multa pauperibus tribuant. a prauis se operibus custodiant. nulla aliena violenter rapiant ecclesie predicatio libenter audiant. fide se instruant quam et operibus sanctis exercitant et cum uxores habeant. pignora nutriant et suas res diligant. quibus his omnibus deum preponant. Hi profecto comedunt et amici sunt. et sanctas scripturas audiunt et istas scripturas sibi assumunt ut si ad sumum

nam refectōis adhuc nō resurgūt. **T**as
men sū modū suū pfecti in pceptis
diuinis sine crimine viuūt. **S**unt dō
alq̄ qui tanta auiditate scripturaz au
diūt vel legūt vt protinus cūctis operi
bus abdicatis sola celestia ambiāt pa
rentes. vxores. dños. filios ⁊ omnia
transitoria abhiciunt. solūmō crīstum
sequi ⁊ amplecti p̄cupiscūt. eius desis
terio se affligūt ieiunqs. afficiūt lacri
mis. exerceant meditatioibz diuinis. so
la que sunt eterna cogitāt. p̄tēplatioibz
bus vacant ad hoc laborātes vt ea que
retro sunt obliuiscētes in āteriora ma
gis se extēdāt. quo pfecto isti qd aliō
agunt nisi bibētes inebriāt vt dū om̄
nia terrena p̄ desiderū obliuiscūt. ius
rea sponso celesti non tm̄ amīcū cari
mereāt s̄ eē km̄i hęc grē. **X** Tales
eriaz viri p̄tēptores mūdi ⁊ sequaces
crīsti qui p̄pter amorē dei in hoc secu
lo magnā penuriā sustinent ⁊ aduersa
paciunt in extremo cū dño iudices ve
nient. ⁊ ceteros cū dño iudicabunt. de
hoc beatus grē. x. mo. exponens illud.
Lampas p̄tempta ap̄d cogitatioes di
uitū sic dicit. **S**epe cōtingit vt iustus
qz ad eternā felicitatē ducit. cōtinua
hic aduersitate deprimatur nō hūc res
rum habūdantia fulceat. nō dignitas
gloria honorabilē ostendat. nulla
ei obsequenciū frequēcia superat. nll̄
la hūc hūanis oculis veltiū pōpa p̄p̄
nat. a cunctis p̄o desperatus cernitur.
⁊ huius mūdi gratia idignus estimat
tur s̄ euz añ occultis iudicis oculos
⁊ virtutibz emicat. vite meritibz choruscet
honorari meruit. despicit non refugit.
corpus p̄tēptia afficit. sola in anīo di
lcoe piguescit mētē sp̄ ad patiaz p̄pat
⁊ p̄ iusticia de pceptis p̄tēptis exul
tat. afflictis ex corde p̄parit. de bonos
rum p̄p̄eritatibz quasi de p̄p̄is letat.
sacri vbi pabula in mētē sollicitū rumi

nat. ⁊ inquisitus a quolibet eloqui dul
citer nō ignorat. **B**ene ergo iusti sim
plicitas ⁊ lampas esse d̄ ⁊ p̄tempta
quia interius lucet. ardet flāma carita
tis. foris nulla gloria resplēdet deco
ris. **L**ucet ergo ⁊ despicit qz flagrans
virtutibz ab eis non estimatur. **V**en
tes quippe carnalibz pensare bona nō
valent nisi que carnaliter vident. **S**z
notandū qd sequitur. parata ad tem
pus statutū. **S**tatutū quippe contemp
te lampadis. tempus est extremi iudi
cij p̄destinatus dies. quo iustus quisqz
qui nūc despicitur. quāta potestate ful
geat demonstrat. **T**unc em̄ iudices cū
dño veniunt. qui nunc p̄ deo ini iusteu
dicantur. tunc eoz lux tanto laetius e
micat. quanto eos nunc manus perse
quentiū durius angustat. tunc repro
borū oculis patefecit qd celesti potesta
te subnixi sunt. qui terrena sponte om̄
nia reliquerūt. **U**n̄ electis suis veritas
dicit. **V**os qui securi estis me ⁊ cetera
Quia quisquis stimulo amoris diui
ni excitatus hęc possessa reliquerit. il
lic p̄oculdubio culmen iudiciarie po
testatis obtinebit. vt simul iudex cum
iudice veniat qui nunc consideratōne
iudicij sese spontanea paup̄tate casti
gat ⁊ tales veritas iam nō famulos s̄
amicos denunciat dicens. **J**am nō di
cāms seruos sed amicos meos. **Q**uo
ciens itaqz nūc pro amore exercitatis se
se humiliet libenter tot tunc in iudi
cio lampades choruscant. **D**icat igit
lampas p̄tempta ⁊ cetera. quia vniū
cuiusqz anima velut abiecta contemni
tur. dum de gener inferius gloriam nō
habet. sed admirabilis cernitur dū de
sup fulget. hęc grē. **A** **N**otādū eē qd
sūt q̄ sūt papes rebz ⁊ non spiritu. q̄ li
benter diuites essent sed non possunt
vt sunt pauperes mundi ⁊ tales non
sunt beati qz quibz pauperes sūt i sub

stantia terrena. auarissimi tamen sunt in inordinato affectu. De talibus sic dicit basilius. Non omnis quem pauperas premit beatus. sed qui crisi preceptum mundanis preterulit opibus. plures enim sunt pauperes in substantia. auarissimi vero secundum affectum. quos non saluat pauperas. sed affectus dampnat. hec basilius. Unde illi sunt solus beati. qui esuriem et paupertatem pariunt. propter regnum celorum. teste beda qui dicit. Qui propter diuitias hereditatis christi. propter panem vite eterne. propter spem celestium gaudiorum fletus esuriet paupertatem desiderat. beatus est. Multo autem beatiores. qui has virtutes iter aduersa amplecti non trepidat. hec beda. Qui igitur pauperes ex seueraciter volunt. necesse est ut humilitatem patientiamque in sua penuria habeant. quia sicut humilitas facit diuites pauperes spiritu. ita superbia facit pauperes diuites ac superbos mentis affectu. Unde dicit beatus augustinus. Pauper in multis diuitis est. diues humilis spiritu. nihil habens quasi diues pauper superbus mentis affectu. Dicit etiam de hoc cassiodorus. Pauperes dei sunt qui mundana superbia derelicta. humilitati se per omnia tradiderunt. Nam et si pauper superbiat. non est dei pauper. et si locuples humilitatem diligat non est seculi diues. Voluntates enim talium sunt inspiciende non notia. hec cassiodorus. **U**n habere diuitias non est peccatum. sed seruire diuitiis per affectum inordinatum eas diligere. De hoc dicit quedam glosa habere diuitias licitum est sed non seruire. diuitiis ei seruire est deum negare. Et beatus gregorius. Non est cessus in crimine sed affectus qui ergo possidet diuitias terrenas et nondum valde eas relinquere. utatur illis licite ad gloriam dei. et non apponat animum. ut illas diligat per inordinatum affectum. Ad hoc hortatur. beatus gregorius. sic dicens. Noli

te fratres possidere per desiderium que per usum adhuc minime reliquistis. spes in solo redemptore figite. ad eternam patriam mente transite. Si enim nihil in hoc mundo amando possideris. etiam possidenda cuncta reliquisti. hec gregorius. Nam qui possidet diuitias. nec tamen cor apponit. ut illas amet sed prius sub se calcet eas suum affectum ab illis remouendo. hic talis in corde suo locum facit deo suo. Unde beatus augustinus. Diuitie si affluant nolite cor apponere. diuitie si abundant. calca eas. et suscipe spiritum ex deo tuo. cum enim eas subter habueris et ex illo propter eas fuerint subtrahere. non cades. Abstinemus ergo nos fratres a possessione rei priuare aut ab amore. si non possumus a possessione. et facimus locum domino. nihil enim gratius ei possumus offerre. quam ut dicamus ei illud ysaie. posside nos. hec augustinus. Et sicut malis diuitie impediunt salutem. ita bonis sunt adiumenta salutis. quia probis omnia cooperantur in bonum. Unde beatus ambrosius. Si diuitie impediunt salutem sunt vituribus. ita probis sunt iumenta vituribus. De hoc dicit quedam glosa. Si temporalia bona iustis subtrahuntur. ad probationem est. si dantur ad gratiarum actionem est. quia bonis omnia cooperantur in bonum. hec glosa. Quicumque ergo habuerit diuitias. cui tamen concessa sunt habere. utatur illis ad necessitatem non ad voluptatem et hoc in timore dei et magis studeat dirigere affectum suum semper ab diligenda eterna bona ut eo expeditius deo possit per amorem adhxere. quia ut dicit origenes. quod deus non dilectionem horum que in mundo sunt. sed usum hominibus dedit. Dicit etiam beatus augustinus. Non facile inueniuntur qui diligunt bona interiora id est ad interiorum hominum pertinentia

que sola diligenda sunt. ceteris autem
ad necessitatem utendum non ad gaudium
fruendum. nam si anima dedita temporalibus
voluptatibus semper exardescit cupiditate.
nec faciri potest. et multipliciter erum-
pente cogitatione dissente simplex bonum
videre non sinitur. **U**n amatores eterni-
tatis esse debemus. si vni deo et domino no-
stro cupimus inherere. **E**t sciendum quod di-
cit quedam glossa. Non valent simul
transitoria et eterna diligere. ergo qui et
temporalia diligit. temporalia in usu non in af-
fectu possidet. **H**ec glossa. **D**ebet ergo qui
curam adhibere diligere. ne temporalia
bona diligat nec etiam in eisdem quod ad
vsum habet fiduciam ponat. nec etiam in
his que sibi habundanter assunt vanam
letitiam habeat. **D**e hoc beatus gregorius.
xxij. mora. sic ait. Prius itaque curan-
dum est. ne quis temporalia diligat ac de-
inde. ne in eisdem temporalibus quod non ad telec-
tationem sibi sed ad vsum retinet fiduciam
ponat. quod sunt plerique qui et si in rebus
transitoriis fiduciam nequaquam ponant. cum tamen
sibi ad usus necessaria habunde as-
sunt mente tacite letant. quod in re dubi-
um non est. quod quanto quis minus dolet
quod deficiat eterna. tanto magis gaudet.
quod assunt temporalia et qui minus dolet quod de-
ficiat temporalia certius expectat ut assint et
eterna. **H**ec gregorius. **U**n sancti viri desiderant
res videre spiritus sui perditio. omnem pre-
sentis seculi habundantiam inopia est
miser. quod menti veraciter querenti deus
nihil est in rebus creatis quod ei extra
deum sufficiat. **Q**uod beatus gregorius. xxij. mora.
sic tangit dicens. Sancti quippe viri
in huius peregrinationis eterna. qui eam
quam appetunt. sui adhuc perditio spe-
ciem preemplari minime finem. omnem
presentis vite copiam inopia deputant quod
vix quod nihil extra deum sufficit menti. quod
veraciter deum querit. **E**t plerumque eis sua
habundantia fit vehementer onerosa. quod

hoc ipsum graviter tolerant quod festinan-
tes ad patriam in itinere multa portant
Un fit ut hec cum indigentibus proximis de-
votissime prius. electi ergo de multa habundantia
minime letant. quod vix pro amore ce-
lestis patrimonii aut largiendo disper-
gunt aut despiciendo deserunt. **H**ec gregorius.
Et notandum quod sunt quidam pauperes
spiritu et non tamen ut qui libenter eunt
pauperes rebus sed non permittunt qui diviti-
as non pro eorum amore possident sed pro amo-
re dei ut cultum dei pro eis amplificent vel
amori proximi in deo ut proximis in sub-
veniatur pro obedientia iuncti principatus
ut beatus papa Gregorius. **E**t alii sancti
episcopi qui pauperes elegerunt esse sed
iussu divino aliter ordinatum est. ut prin-
cipes terre constituerent et dispensatores
republice ecclesiasticae pro aliis. et in se pau-
peratis propositum non abicietes tanto lau-
dabiliores paupertatis sectatores. quan-
to etiam in divitiis ab eius amore non
sunt separati. **U**n dominus noster loculos
habebat cui angeli ministrabant nobis
per hoc condescendens. ut sicut nos
movendo excitabat ad summa. ita no-
bis etiam conpateretur ad infima. **D**e
hoc dicit beatus Augustinus. **Q**uare
christus habuit loculos cui angeli mi-
nistrabant. nisi quia ecclesia ipsius lo-
culos erat habitura. oportebat enim ut
vnius mediator dei et hominum sicut
nos excitavit ad summa ita nobis con-
pateretur ad infima. habebat enim do-
minus loculos et a fidelibus oblata con-
servans in suorum necessitatibus. et a
liis indigentibus tribuebat. tunc prin-
cipium ecclesiastice pecunie forma insti-
tuta est. ut intelligeremus quod prece-
pit non esse cogitandum de crastino.
non ad hoc fuisse preceptum ut nihil pecu-
nie servaretur a sanctis sed ne ideo pro-
pter ista servaretur ei. et propter inopia-
torem iusticia deseratur. **H**ec beatus

Augustinus. Ex quibus verbis colligere possumus quod serui christi non solum possidebunt celestia sed etiam in presenti terra per usum necessario. et ideo utuntur his rebus. tamquam non utentes. quia in gloria dei omnia faciunt. quod probat beatus Bernardus. sic dicens. non putent diuites huius seculi fratres christi sola possidere celestia. quia sola ea audiunt in promissione possidentes et terrena. et quidem tamquam nihil habentes sed omnia possidentes non mendicantes ut miseri sed ut dei possidentes. eo pro certo magis deus quam minus cupidi. **Demum** fideli homini totus mundus diuitiarum est totus plane. cui tam aduersa quam prospera ipsius equa omnia seruiunt ei et cooperantur in bonum. Ergo auarus terrena esurit ut mendicus. fidelis preternit ut dominus. ille possidendo mendicat. iste preternitendo seruat. **Si** habere contingat argentum et aurum non utere per libitum sed pro tempore. sic eris utrens illis quasi non utrens hoc verum. **Nam** secundum dictum cuiusdam doctoris nihil habere interdum est res necessitatis. nihil autem cupere est res virtutis. mirabilis enim est non inherere rebus possessis quam omnia relinquere hoc ille. **Notandum** etiam quod sunt quidam pauperes spiritu et rebus qui diuitias non habent nec habere vellent. qui omnia propter christum preterierunt et reliquerunt. hi tanto feliciores sunt. quanto a laqueo cupiditatis elongati. hoc igitur virtus vicis voluntaria paupertas est. quoddam genus martiris. teste beato Bernardo qui dicit. **Felix** voluntaria paupertas relinquendum omnia et sequentium te domine Iesu. vere martiris est genus voluntaria paupertas. **Quid** mirabilius aliquid martiris genus quid grauius est quam inter epulas esurire inter vestes malaras et preciosas. algere. paupertate primi inter diuitias. quas offert mundus. quas

ostendit malignus. quas considerat non steter appetitus. an non coronabit qui sic certauerit hoc Bernardus. **Sed** et hoc **Notandum** quod multum valet ad pretempum mundi ac rebus terrenarum frequens memoria mortis. et meditatio futurorum tormentorum seu gehenne. quia in huiusmodi qui diligenter meditati fuerint de facili cuncta preternit. **Unde** dicit beatus Hieronimus. facile contemnit omnia. qui se semper cogitat mortuum. **Dicit** etiam de hoc Johannes. abbas montis sinai in tractatu de. xxx. gradibus. **In** veritate christi Ihesum diligens et in corde et corpore portans. in veritate futurum regnum participare inquit in veritate dolorem de peccatis suis et offensionibus suis habens. in veritate memoriarum tormentorum et iudicij eterni possidens. in veritate sui exitus memoriam reassumens. non ulterius curabit vel sollicitus erit. non de pecuniis. non de possessionibus. non de parentibus. non de gloria vite presentis. non de amicis. non de fratribus. nec de terrenis aliquibus vniuersaliter. sed omnem suam habitudinem et affectum omnem ad aliquid passiuum. omnem de his sollicitudinem excutens. et odiens. insuper et suam ipsius carnem nudus. et sine sollicitudine et absque pigritia sequitur christum. ad celum semper inspiciet et inde auxilium inuocabit secundum psalmistam. qui dixit. **Adhesit** anima mea post te. **Sed** confusio maria exiit vniuersis predicta relinquendum post uocationem. ad quam uocauit deus et non homo. de aliquo sollicitari et curare non valent. nobis utilitatem facere et predesse in hora necessitatis non stre vicis exitus nepe istud est quod dominus dixit. **Conuertere** et aspice retro non est aptum inueniri ad regnum celorum hoc Johannes. abbas. **Ex** istis igitur vobis colligere possumus paucos esse moderno tempore

qui res temporales ac mundi gloriā
 veraciter premnant. qz pauci modo re
 perit. qui deus pfecte diligūt et mor
 tem corpis seu tormenta eterna pecca
 toribz pparata veraciter añ mentis o
 culos ponant. nā si deum veraciter dili
 gerent et obitū suum ac gehennā ignis
 eterni pfecte attrēderent. pfecto res ter
 renas et gloriā mūdi premnerent nec
 amarent. Un̄ quāto quis pfectius di
 ligit deū et diligentius attrēdit suū oc
 casum et futurū iudiciū. tanto expediti
 us premnit mundū. et ea que in mūdo
 sunt. Quanto vero quis tepidior est i
 dei amore. et in ceteris iā pmissis. tan
 to etiam negligentior ac tepidior est i
 prempu rex tpaliū ac ceterarū vani
 tati. **Sciēdū** etiā qz paupertas
 tres sunt spēs. Sunt em̄ qui rebo
 tpaliū egent sed inuiti. et hęc solerū
 cari egestas. egent em̄ rebo et egent bo
 na voluntate. qua dicitur nihil pōt eē
 nihil em̄ dicitur bona voluntate. Sed et
 aliq̄ qui rebus habundant sunt tñ pau
 peres et hęc est aurea paupertas qz licet
 affluant diuicie. corda tñ nolunt appo
 nere hęc et illa piculus habent. sapiēs
 autem periculum vitat. Salomon au
 tem sapiens erat. qui nō desiderabat
 paupertatem. aliaz q̄ illam que daret
 victui necessaria. que ē illa mediocri
 tas. Est etiā adhuc tertia species hanc
 vocant p̄bī. frugalitatē. Unde Bene
 ca. in epistolis ad lucillū cū laudaret
 paupertatē voluntariā. sic ait Frugali
 tas idem est qz voluntaria paupertas.
 Et he sunt tres vie et tres gradus Ege
 stas. mediocritas. diuicie. qui gradi
 untur per illas. pauper. mediocris. et
 dives. Mediocritas ē via media que
 tenenda est. qz ducit ad ciuitatē sum
 mi regis. a dextris vero et a sinistris
 sūt egestas et diuicie. mediocritas tri
 bus simul id est paupi mediocri et di

uiti meabilē et puia. i alijs vero dua
 bus nō ē sic. in vna em̄ agustat p ege
 statē. i alia nō errat p supbiā. nō p̄co
 rñ qz q̄cūqz diuicias possidēt. vel q̄ la
 borāt egestate ad ciuitatē summi regis
 puenire neqant. s; dico qz securior est
 mediocritas tenētibz illā q̄ sint diui
 ci vel egestas. In p̄ciosa em̄ veste sup
 bia. In p̄anositate nō altene rei p̄cupi
 scētia timetur. mediocritas vero quasi
 mensura qdā ē. **Uramur** ḡ mediocri
 tatis mēsurā. De hoc fixus sic dicit.
Fixus cū leticia viuere. noli m̄tra col
 ligere. oīe qd pl⁹ ē hōi q̄z necesse ē mi
 micū ē illi. Nō amplius possideas q̄z
 vsus corpis poscit. Sufficiēciā siude
 seruare. p̄tētus esse mediocritas stude
 hęc **Fixus**. Sed qz paupertas ē con
 temp⁹ mūdi specialiter p̄inet ad mo
 nachos et ad p̄sonas religiosas. q̄ abre
 nūciauerūt p̄prietatē et fecerūt v
 tū paupertatis et nihil p̄p̄ h̄ndi necē
 est. vt q̄libz religiosus studiosē iugit
 ler. Ten⁹ hoc qd vult deo diligenter
 adimpleat. volūtariā paupertatē obseruā
 do. et se ab omni p̄prietate cauēdo. vt
 post hāc vitā regnum celoz possit pos
 fidere. De quo dicit dñs. Beati paup
 es spiritu qm̄ ipoz est regnū celoz. **S**
Sed notandum qz sunt nōnulli religi
 osi. qui quidem paupes esse volūt sed
 tamen sine omni defectu qd satis rep̄
 hēnsibile est. De quibz d̄t bea. bernar.
Videmus aliquos pauperes. qui pau
 peres esse volunt eo tamē pacto. vt ni
 hil eis desit. et sic diligunt paupertatē
 vt nullam paciantur inopiam hęc ber.
Et sunt nonnulli religiosi qui in rebo
 paruis vel alijs quibuscunqz a p̄la
 ris sp̄orum eis concessis vtputa libel
 lis cultellis vestibus et ornamentis a
 lijsqz diuersis etiam in spiritualibus
 rebus delectacionem inordinatāz ha
 bent et in talibus superfluitatē diligūt.

quorum affectus per huiusmodi vanitates viciatur. quia sicut aurum habere non est viciū sed auri cupiditas. sic habere cultellum vel aliam rem non est viciū sed appetitus inordinatus illarum rerum est viciū. **U**n̄ beatus bernardus? Non multū distat quicūque substantia vilis vel preciosa requiratur. dūmodo eque liter sit corruptus affectus non cultelli viciū est sed cultelli appetitus. nec aurum viciū est. seruari cupiditas hec Bernardus. **U**nde quilibet religiosus nūc vigilare debet ut non solum sit pauper habitu sed etiam spiritu omnem cupiditatem quarūcūque rerum a se excludendo ut regnū celorum assequi valeat. a domino repromissus. Sic igitur habemus de contemptu mundi et de virtute paupertatis.

Filius

Habita nunc informatio de contemptu mundi et de virtute paupertatis. que iam virtus sequatur paupertatem de hoc cupio edoceri

Capitulum X Pater G

Sobrietas debes quod

post contemptum mundi seu paupertatem sequitur virtus sobrietatis quia qui pauper est in rebus. sobrius est in victu. nam inopes propter defectum facultatum alimenta delicata et superflua habere non possunt et ideo sobrie vivunt. maxime tamen hi hoc faciunt. qui propter Christi amorem divitias seculi preterierunt. **N**otandum autem quod sobrietatis est virtus. qua corporis alimenta cum moderatio admittuntur in cibo potu et somno. **S**umitur etiam pro moderamine ab omni superfluitate. et in temperantia mentis et corporis. unde dicitur. **S**obria mens et sobrius sensus. sed prout accipitur pro restrictione alimentorum. illa est que et phronesis vel abstinentia dicitur. et opponitur vicio gulae vel castimoniae

que est ventris inglutio. **S**obrietatis est virtus. **E**st autem sobrietatis alia medicina. alia anaricie. alia hypocrisis. alia paupertatis. alia religiositatis. medicinalis fit propter sanitatem corporis conservandam vel recuperandam. **A**uaricie. ad percipiendum expensis. hypocrisis pro humana laude paupertatis pro necessitate pecunie. religiositatis vero pro virtute obtinenda. pro vicio calcando. pro penitentia agenda. pro edificatioe primorum. pro gloria eterna promerenda. pro arduo intellectu in sapientia inquirenda. nam sicut fenestra obstructa lino. obreneratur. ut sepe videmus. sic pro superbia dicitur intellectus obscuratur. propter quod sobrietatis est eligenda. **S**obrietatis autem sicut omnis virtus tunc solum est corporis deo meritoria. si propter deum principaliter fiat et secundum deum. **E**t **N**otandum quod homo interior debet regere hominem exteriorem id est corpus proprium et sic debet ei providere prudenter ut necessaria provideat nec aliquid superflui impendat ut non deficiat ante tempus et penuria vel labore nec lasciviat et habundantia et quiete. **D**eber autem intentio hominis sollicite circa studium sobrietatis et discretio in vigilare. quia non propter corpus anima est creata. sed corpus propter animam. ut illi serviat et cooperetur ad perfectum salutis et virtutis. anima vero propter deum creata est. ut ei inhereat et in heredo suavitate ipsius fruatur. et in fruendo sit beata. **E**t sciendum quod sobrietatis in tribus consistit videlicet in quantitate qualitate et modo. **I**n qualitate ut non delicata et preciosa et sumptuosa requiratur sed simplicia quibus valeat sustentari natura non irritari et que de facili possunt haberi. **I**n quantitate ut non nimis nec superius decet sed temperate ut sit refectio corporis non onus. **I**n modo ut non im-

tunc requiratur nec impetuose aut in discipline et inordinate sumat sed moderate mature et religiose ut decem monachos et religiosos. **R** Et Notandum quod ad seruandam sobrietatem multum valet ieiunium. quod virtus ieiunij valde est diligenda quod saluti hominis est multum proficua nam per ieiunium peccata remittuntur. pena eterna euaditur et gratia a domino promeretur. Unde dicit beatus Bernardus Bonum et salutare est ieiunium quo redimuntur eterna supplicia. dum redimunt peccata et non solum est absolutio peccatorum. sed extirpacio vitiatorum et non solum obtinet veniam sed meretur gratiam. non solum delet peccata preterita. que commisit sed et repellit futura. que committere poterat. hec Bernardus. **I** Nam virtus abstinentie carnem spiritui subicit ardorem libidinis refrenat et extinguit. cogitationes prauas remouet. et bonas ingerit. et cor contritum et humiliatum facit. De hoc dicit Augustinus. Ieiunium purgat mentem et subleuat. carnem spiritui subicit. cor facit contritum et humiliatum. superbie nebulas dispergit libidinum ardorem extinguit. castitatis vero lumen accendit. Dicit et de esodem prosper. Temperantia facit abstinentem a peccato. sobrium. moderatum. pudicum. tacitum. et verecundum. hec virtus si in anima habitat libidines frenat. affectus malos terat. desideria sancta multiplicat viciosa castigat. omnia in terra nos confusa ordinat. cogitationes prauas remouet. sanctas infert. ignem libidinosam voluptatis extinguit mentem tranquillare placitum promittit. et semper totam ab omniviciis tempestate defendit. hec prosper. Qui igitur vult vincere incertum carnis. et temperantem diuesis diaboli. abstinentie ac ieiunij inficere debet quod dyabolus gulosus ac lux

uriosus aggreditur et oppugnat. ieiunium res vero fugit et pertimescit. Unde beatus Augustinus. Castra enim sunt ieiunia christianis. que eos a dyabolica impugnatione defendunt. Durus igitur quidem est christiano ieiunium inexpugnabile dyabolo. intransgressibile inimico. Quis enim vnquam christianorum ieiunando captus est. quis sobrius victus est. tumulentum aggreditur dyabolus. luxuriosum oppugnat inimicus. vbi autem ieiunium viderit fugit. metuit. pertimescit. terrefactus pallore. debilitatur mediocriter debilitate quod infirmitas christianorum fortitudo est. tunc est fortis infirmitas. quoniam caro tabescit ieiunij. anima puritate pinguescit. quantum enim illi ciborum succus subtrahitur. tantum huic iusticie virtus augetur. Tunc igitur homo inbecillus quidem est ad secularia opera. sed fortis est ad diuina hec Augustinus. Et scilicet dictum prosperi ardentes dyaboli sagitte. ieiuniorum ac vigiliarum frigore restringende sunt. De abstinentia etiam dicit sic sydomus Abstinentia vitam prolongat. castitatem conseruat. deum placat demones expugnat. intellectum illuminat. mentem corroborat vicia domat. carnem exuperat. cor ipsum in dei amorem pertrahit et inflamat. hec sydomus. Unde saturato ventre lux diuina videri non potest quod radii gratie dei non infunditur. nisi abstinentibus et castis hominibus nam amor diuinus in sobria et casta corda et corpora se ingerit et totaliter infundit. Unde dicit damascenus. Sane nobis abstinentia inducitur. nam saturato ventre lux diuina nequaquam cernitur. Et beatus Dionysius. Nulli prius lucet diuinus radius. nisi abstinentia quis fuerit et castitate preeditus. Et beatus Ambrosius. per abstinentiam lux celica menti ingruit. dulcedo dei influat. amor diuinus se ingerit sapor supernus se inserit. toraque diuinitas se imer

git. Et secundū dictū beati bern. Ubi
curiosa ciboꝝ diuersitas. celestis paĩs
deserit mētē. p̄pterea abstinentia ⁊ iei
unium multum sunt amanda q̄z inici
um sunt spiritualis certaminis ⁊ splē
dor castitatis ac mater oratōis. nec va
let a ꝑcupiscentia mala seduci. q̄ cor
pus suum ꝑ discretū ieiunium castigat
De hoc dicit ysaac abbas. Ieiunium
est ꝑceptio omnis virtutis. ⁊ inicius
certaminis. ⁊ corona prinētiū. splen
dor castitatis. principiuꝝ vie cristiāni
tatis. ⁊ mater oratōis. sicut imitatur
sanos oculos desideriuꝝ lucis. ita seq̄t
ieiunium. q̄d cum discretōe fit desideriuꝝ
orationis. cū sigillum ieiunij supponit
ori hominis in ꝑpunctōe meditat. et
cor eius ꝑducit fructus oratōis. et
male cogitatōes longe plōngāt ab
ipso. et ꝑcupiscentiaꝝ ⁊ inanium col
loquioꝝ ē inimicus. nūq̄ vidit aliq̄s
ieiunantem cū discretione a mala con
cupiscentia redactū in seruitutem. Ite
ysaac abbas. Et notādū ꝑt dicit ihe
ronimus. q̄ ieiunio passiones corpo
ris. oratione vero sanande sunt pestes
mentis. Iste etiam virtutes viciꝝ iei
unium ⁊ oratio sibi inuicem suffragant̄
nam ieiunium orationi deuotionem ꝑre
stat. oratio vero iꝑetrat ieiunandi vir
tutem. Unde dicit beatus ber. Ieiuni
um orationi deuotōne ⁊ fiducia donat
oratio virtutem iꝑetrat ieiunandi ⁊
ieiunium gratiam meretur orandi.
Ieiunium orationē roborat. Oratio
sanctificat ieiunium ⁊ representat domi
no. **S** Ieiunium aut̄ laudabile est
sic scribitur a beato iheronimo. Sint
pura casta simplicia ⁊ non sup̄sticiosa
ieiunia. pura vt ieiunās sit absq̄ mor
tali peccato. casta vt bona itētiōe fiat
simplicia vt non querātur delicie. **B**re
est ieiunium bonum. melius ⁊ optimū
Bonum est quod fit cū caritate ad fa

tisfaciendū ꝑ peccatis. Melius q̄d fit
ad honorem dei ⁊ ꝑimi vtilitatez. vt
videlicꝝ cōtumeliā dei in suo corpore
vindicer. et pauperibꝝ tribuat q̄d sibi
subtrahit. **O**ptimū ieiunium est quod
homo ex vna parte abstinet. ⁊ ex alia
parte bona agere nō cessat. et etiam a
vicijs se continet. Unde dicit yfidor
us. Hoc est ꝑfectum et rationabili
le ieiunium quando noster homo exte
rior ieiunat. ⁊ interior orat. Et beatus
Jeronimus. Tunc ꝑclara est ap̄d de
um abstinentia corporis. cū animus ie
iunat a vicijs. Quid ꝑdeest extenua
ri corpus abstinentia. cum animus in
tumescit superbia. Ite iheronimus
Et notādū q̄ quamuis corpus
abstinentia fit affligendum nō tamen
est conterendum. modus em̄ in omni
bus est habendus. Unde cura carnis
habenda est. sed non in desiderijs. et
go siue comedamus siue bibamus si
ue aliud quid facimus. omnia in no
mine domini facere studeamus. ⁊ hoc
soprie sancte ⁊ religiose ac sobrie. q̄ ꝑsi
sobrium cibū sequitur etiam sobrius
sommus. ⁊ talis salubris obseruantia
multū valet ꝑ religiosis ⁊ sanctum or
dinem ꝑsentibus. De hoc beatus ber.
in epistola ad carthuf. Affligendum ē
aliquando corpus. sed non conteren
dum quia modus in omnibꝝ habendū
est. ꝑpter quod ad modicum sed nō in
concupiscentijs cura carnis agenda ē
Agenda nō est sobrie ⁊ cuꝝ quadā spi
rituali disciplina. vt neq̄ i modo evi
neq̄ in qualitate neq̄ in quātitate ap
pareat aliquid. quod nō deceat seruus
dei nō solū in hoc sꝫ ⁊ omnē vitam no
strā. quāuis hominibꝝ occultā exhibet
re delemus sanctā ⁊ honestā omnē con
uersatōz nostrā. sanctis angelis ꝑspici
cabilē agere. ⁊ delectabilē. quāuis in
ter domesticos parietes inclusam. **E**i

ue ergo p̄medamus siue bibamus siue
 ue aliud quid facimus omnia in nomi-
 ne domini facim? pie sancte ac religio-
 se. Si māducas mēsa? tuā p̄ se satis
 sobriam sobrietatē tua p̄ornet. et cum
 māducas neq̄q̄torus māduces. s; cor-
 porē tuo suā refectio nez procurante.
 mens nō omnino suam negligat s; de
 memoria suauitatis dñi vel scriptura
 rum aliquid qd̄ etiā pascat meditādo
 vel saltē memorādo secum ruminet et
 digerat et ip̄a necessitas nō secularitez
 non carnaliter expleat sed sicut decet
 monachū. sicut p̄uenit seruo dei. nam
 etiam ad sanitatē corp̄is cibus quam
 to honestius et ordinarius ingerit. rā-
 to facilius et salubrius digerit. **Ob-**
 seruandus est ergo sumēdi modus. ut
 non effūdāt qui comedat inā suā su-
 per cibū p̄ueniendo tempus. nec ante
 horā. **Qualitas** q̄ quelibet vrit p̄mu-
 ritas scatermitatis. excepta causa ma-
 nifeste infirmitatis. **De condimētis**
 vero sufficit obsecro vt p̄mestibiles si-
 ant cibi nostri. et nō p̄cupiscibiles vel
 delectabiles. sufficit em̄ p̄cupiscencie
 malitia sua. que vix ant nullo modo p̄-
 trāstire p̄t ad finē explende necessita-
 tis. nisi p̄ viam quātecūq; delectatōis
 Deide sicut de cibo sic et de somno di-
 cendū est. **Cave** inq̄ si p̄tes serue dei
 ne rurus aliqñ obdormias. ne sit som-
 nus tuus nō requies lassī sed sepulcu-
 ra corp̄is suffocari. nō reparatio s; extic-
 tio spiritus tui. **Arurus** ergo i somnū
 semper aliquid defer tecuz in memo-
 ria vel cogitatōe in qua placite obdor-
 mias quod nōnūq; etiā somnare iu-
 uet. quod etiā euigilatē te excipiēs in-
 starum besterne intentōis restituat. sic
 tibi nox sicut dies illuminabit et nox
 illuminatio tua in delictis tuis. placī-
 te obdormias et in pace requiesces fa-
 cile euigilabis et surgens facilis et

gilis eris ad redeūdū in ioyā nō totū
 discessisti. sobriū em̄ cibū sobriūq; sen-
 sum sequit̄ sobrius somnus **De quo**
 post congruā quietē facile sensus cor-
 poris et mentis etiocare. et quasi ser-
 uos domus patri familias ad opa ne-
 cessaria spiritui suscitare et remittere.
Sic em̄ prudēs anī? et deo dedit? habe-
 re se v; in p̄scia sua. sicut prudēs pa-
 ter familias i domo sua. nō habeat mu-
 lierem litigiosam carnē suaz s; ad so-
 brietatem morigeratā et assuefactā ad
 obediētā et ad laborē paratā vbiq; in-
 stitutam. et esurire et faciare. et habund-
 dare et penuriā pati. hēat sēs? exterior-
 res nō duces s; fūietes **Interiores** so-
 brios et efficaces habeat omnīo domū
 suam vel familiā cogitatōnū suaruz sic
 ordinatā vt dicat huic vate et vadat. et
 alij veni et veniat et seruo suo corpi suo
 fac hoc et faciat absq; p̄tradictōe. **Qui**
 sic semetip̄s regit et ordinat in p̄scien-
 tia sua. bñ stat. lxxv. **Sciē-**
 dū etiā q̄ necessaria ē pugna p̄tra gul-
 lā et delectatōz ciboz. ne surrepat **Uñ**
 sic ad alimēta accedēdū ē sicut ad me-
 dicamēta. **Et tñ** cū salutis causa cor-
 pus reficit̄. adiungit se in ipso esu pe-
 riculosa quedā iocūditas et inordina-
 ta delectatio. et homo excedit mēsurā
 necessitatis. p̄pter ānerā voluptatem.
 nā qd̄ necessitate satis iā esset. delecta-
 tōi par̄ ē. **Uñ** etiā tenori et sancti viri
 cū reficiūt corpus extra mēsurā neces-
 sitatis nōnūq; in cibo vel potu rapiūt
Ista p̄memorat bea. **Aug.** in libro cō-
 fessionū quasi gemēdo sic di. **Refici-**
 mus dñe de? quotidianas ruinas cor-
 poris edendo et bibēdo. priusq; esca-
 et ventrē destruas. cū occideris indigē-
 tiā meā facieate mirifica et corruptibi-
 le hoc indueris corruptōe sempiterna
Tunc aut̄ suavis est mibi necessitas.
 et aduersus istam necessitatē pugno.

ne capiat. et quotidianum bellum gero
in ieiunijs sepius in seruitute redigens
corp^u meum. et dolores me voluptate pel
luntur. nam fames et sitis quidem volo
res sunt. videntur et sicut lebris necant. ni
si alim^{en}tor^u medicina succurrat que quam
presto est ex solatone mun^{er}u^m tuor^u in que
bus nostre infirmitati celum et terra et
aque seruiunt. calamitates delicie vo
cantur hoc me docuisti ut quemadmodum
medicamenta sic alimenta sumpturus
accedam. sed dum ad quietem facieraris
ex indulgentie molestia transeo in ip
su transitu insidias mihi laqueos depu
scetie. ipse enim transitus voluptas est et
non est altius quam transire quam quo transire
cogit necessitas. Et cum salus sit tam ede
di quam bibendi. adiungit se tamquam pedisse
qua periculosa iocunditas et plerumque si
ire conatur. ut eius causa fiat quod salutis
causa me faceret vel dico vel volo. nec in
dem modus vtriusque est. nam quod salutis
satis est. delectationi parum est. et sepe in
certum fit. vtrum adhuc necessaria cor
poris cura subsidium perat. an voluntas
cupidatis fallacia ministerium suppe
rat. ad hoc incertum hylarescit infelix a
nima. et in eo preparat excusationis patro
cinium gaudens non apparere. quid satis
sit moderatoni vilitudinis. ut obruta
salutis obumbrat negocium pietatis
voluptas. his temperationibus quotidie co
nor resistere. et inuoco dexteram tuam ad sa
lutem meam. et ad te refero estus in eos. quia
pro filium mihi de hac re non dicitur. au
dio vocem iubentis dei mei. Non graue est
corda vestra in crapula et ebrietate.
Ebrietas est longe a me. miseraberis
ne appropinquet mihi. Crapula autem non
numquam surripit seruo tuo. miseraberis ut
longe fiat a me. nemo potest esse pertinens
nisi tu dederis. Conforta me ut possim.
Audio quendam rogantem. Aufer a me
inquit depu^{er}as ventris vnum oportet san

cte deus meus te dare. cum sit quod imper
as fieri. Et in his temperationibus positus
certo quotidie aduersus depu^{er}as etiam
manducandi et bibendi. non est enim quod semel
preuidere ulterius non attingere dece
nam itaque fremi gutturis et para laxati
one et restrictione tenende sunt. Et quis
est dominus qui non rapit aliquantulum ex
tra metas necessitatis. quisque est. ma
gnus est. magnificet nomen tuum. Ego
autem non sum quia homo peccator sum
sed ego magnifico nomen tuum et inter
pellat te pro peccatis meis qui vicit secu
lum numerans me inter firma membra
corporis sui. quia imperfectus est? videntur
oculi tui et in libro tuo omnes scriben
tur. De illecebra odorum non sata go mi
tis cum absunt non inquiri. cum affunt non
respicio paratus eis. etiam semper carete
ita mihi videntur forsitan fallor. sunt enim
et iste plangere de tenebris. in quibus me la
tet facultas mea. que in me est. ut ani
mus meus de viciis suis ipse se interro
gans. non facile sibi credendum existi
met. quia et quod inest plerumque occultum est
nisi experientia manifestaret. et nemo
securus esse debet in ista vita. que tota
temptatio nominatur. hec Augustinus.
Unde studiose debent iugulare
religiosi ut cum sumunt alimenta. ne
mimietate ciborum obuantur. quia non
prodest ieiunium. vbi mimia facietas
ventris fuerit subsecuta. vnde Psal
mus. Non reputanda est abstinentia.
quam facietas ventris fuerit subsecu
ta. Dicitur de eodem in quodam ser
mone sic. nihil prodest tota die loqui tract
isse ieiunium si postea ciborum mimietate
te obruat illico mens repleta torpe
scit. et irrigata corporis nostri terra spi
nas libidinum germinabit. Sit ergo
temperatus cibus. et nunquam venter
mimium repletus. et plus semper de ci
bo cordis quam de cibo corporis cogitet

mus q: intus in homine interiori facti sumus ad ymaginē dei. in corpe autem de limo terre facti sumus. **N**otandum etiā q: facile esset sobrie et secundum naturam viuere. ad iuncto tñ condimento diuine gratie si nostra carnalitas et fragilitas admitteret. **U**ñ bea. **Ber.** Facilius quippe et delectabile esset ad iuncto amoris dei condimento secundum naturam viuere. si insania nostra nos pmitteret. **Hec bern.** **E**t sciendū q: sobrietas ad multum utilis est primo em valet ad satisfactionē p peccatis ut sicut corpis voluptate peccauimus ita castigatōe emēdemus. **I**tem valet ad carnis lasciuā reprimēdam ut que impinguata insolens facta est. macerata discat spiritui obedire. **I**tem valet ad multarū virtutū abilitationē. **S**obrius em agilius est ad bonū et castius. cauior in lingua. pmprior ad deuotionē et purior in affectu. **I**tem valet ad sapiētiam inquirēdam. q: magis sensum vigilē facit subrilē. et memoriam tenacē. **I**tem valet ad aliorū edificatōz. qui cū exteriora vident ordinata et tpa pncipiunt quid de interioribus estimēt que nō vident. **I**tem valet ad meritū glorie recte p seipsa q: p virtutibus sibi cōnexis. q: quo magis hic nobis de voluptate subtrahimus eo magis et hic spiritualibus et illic celestibus delicis habundamus. **C**onsiderādum etiā est q: tres sūt gradus sobrietatis. **P**rimus eē pōt a crapula et ebrietate cauere. et debita tpa et horas in pmedendo subire. ne ieiunia statuta leuiter frāgāt vel tpe icōgruo epulis et poribotemere inseruiat et ne magis ad luxuriā q: ad nature refectiōnē edendo et bibēdo studeat. **S**ecūsdus gradus est etiā a quibusdam licitis abstineret a carnibus et vino et ceteris delectabilibus et frequēcius ieiunare. si

cut tenori religiosi et penitentes facere solent. **T**ercius gradus est sic tomuisse gulam et sic docuisse palatū ut soluz sit pntus. que extreme sufficiant necessitati. in q:litate cibi et potus ut quo simplicior victus. eo magis diligat et si aliqui delicata sumere oporteat. non delectatōez in eis sed solam necessariam refectōz requirat fm dictū. **A**postolus carnīs curam ne feceritis in desiderijs. **P**otest etiā esse alia distinctio de pfectibus abstinentie et sobrietatis. **S** **P**rimus vicz gradus est paciēter cadere cū nō pōt haberi cibus vel potus delectabilis. et nō cōtristari q: nō habentur desiderata interdum. sicut qui dam cū q: nō hnt in mensa qd desiderant pstristat. dedignat. murmurat. vrecūdiam abiciunt nec cogitat professionē suam et q: aliqui diuites seculi non habent omnū copiam que cupiūt quanto magis religiosi et monachi. q: pauperes esse decreuerūt. **S**ecundus gradus abstinentie est velle abstinere pro deo etiam ab illis que haberi possunt amore sobrietatis ac paupertatis et boni exempli. **T**ercius gradus abstinentie est posse sine difficultate abstinere ab habitis delectatōibus vel tantū inde sumere puram necessitatē et hoc non amore delectatōis s: recreatōis et quamuis quo ad paupertatem maior virtus sit non habere qd cupias tamē quo ad fortitudinē abstinentie maior est appetitum retrahere ab v: vel delectatōe presentis voluptatis. q: absentem non desiderare. cauius tamen et securius est fugere corporales delectaciones. quia sepe victi sunt i certamine qui nimis vluerunt esse securi. et qui ex presumptione sibi victoriā spopōderunt victi et p: fusi didicerunt q: stultū est se committere periculis p: elioz vbi pōt oportune vitari. facilius enī

in litore nō submergeris q̄ i gurgite
aquar. **N**otandū etiā diligē
ter circa esum carnū. nam vti caribz
et vino potest fieri absq̄ peccato de se
tamen est actus impfctōis. fit i q̄ absq̄
q̄ peccato. vñ dicit beatus aug. Qui
cupiūt domino absq̄ impedimēto ser
uire. p̄iugia nō appetāt. a carnibz et vi
no abstineant. quātum corpis valitu
do p̄mittit. **N**ō q̄ peccatū sit aut p̄iug
gem habere aut carnem et vinū p̄cipe
re. **lxx Aug.** De se tñ est actus impfec
tōis. vñ et bea. **Jeromimus** Concedū
tur quidem nuptie carnū vsus et vinū
sed hōz abstinētia cōsilio p̄fectōri sua
detur. **Hec iheromim?** Patet ergo q̄
abstinere a carnibus alijsq̄ delicatis
actum esse consonū p̄fectōi et contra
his vti impfctōz quādam importat
quantum de sui generis natura est m̄
si ad p̄fectōz reducatur p̄ circūstanti
am superadditam. **U** Et hoc fie
ri p̄t tripliciter **Primo** requirit neces
sitas sustētatiōis. **Proprie** p̄pter egri
tudinē vel debilitatē q̄ etiā cōcedit
regula sancti **Benedicti** vbi admittit
q̄ infirmī et om̄ino debiles possunt car
nibz vti p̄ recuperatōe virium. **Secū**
do cū sit p̄ caritatē cōdescensuā sicut
faciunt boni p̄lati. qui huiusmodi ci
bo nō p̄pter se sed p̄pter alios vtūtur.
et hoc sobrie faciunt et cum timore dei.
Tercio cuz aliquis abstinere a cibo car
nium vel p̄pōnit abstinere. et tamē tē
pore et loco cū occurrerit causa rationa
bilis vitz cum veniunt hospites reue
rendi vel cū est p̄stitutus in alieno mo
nasterio causa visitandi vti huiusmo
di cibarijs sobrie. et hoc de licentia su
perioruz. qui in talibz dispensare pos
sunt non impedit p̄fectōz. qz deus in
tuetur bonum p̄positum et bonam vo
luntatem hominū vbi tamen sub intel
ligendum est de illis p̄latis vel subdi

tis. qui possunt licite talibz vti vel dā
re licentiam alijs talibz vtendi. vt sūt
moderno tpe abbates **Cisterciē.** qui
habent ex indulto dñi pape **Benedic**
ti. qui in talibz cū eisdem dispensant
q̄ possunt in domo sua talibz vti et ali
os huiusmodi alimento recreare.
X **Ex** p̄dictis ergo elucefcit q̄ tam
abstinentia a carnibz et vino q̄ bis vti
potest quis perfecte vel impfecte. sed
vñ scz abstinentia fit p̄fecte ex p̄prio
genere. **Alte** p̄ do ratione circūstanti
cie adiuncte. vt p̄missum est. cum ex se
tamen magis declinet ad impfctōnē
Hec tamen nō ideo dicunt q̄ cibo in
culpa sit. cum dicat. **Apostolus.** **Esca**
vos nō cōmēdat deo. **Glo.** sumptū vel
non sumpta. **Et** beatus **Augustin?** de
doctrina cristiana sic ait. **Quid** locis
et tpe et personis conueniat diligenter
attendendum est ne temere flagicia re
prehendamus fieri em̄ potest vt sine a
liquo vicio cupiditatis vel voracitatis
preciosissimo cibo sapiens vtatur infi
piens vilissime gule flamma in vilissi
mum ardeat et famus quisq̄ poterit
more domini pisce vesci q̄ lēticia mo
re **Esau.** aut ordeo more iumentorum
Hec **augustinus.** **Sciendum** ve
ro est q̄ sunt nōnulli in sc̄tā religioe
qui ab esu carnium abstinēt. qui tamē
huiusmodi cibo licite vti possēt quāto
offertur eis a superioribz suis vt p̄mis
sum est sed p̄pter magis meritum se a
tali alimento continent. **Et** sunt non
nulli qui cuz offertur eis talis esus car
nium per suos p̄latos vtunt talibus
simplici intērdōe. vitz vt possint ex hoc
recreari et p̄sequēter melius deo serui
re. sed diligentiam magnā adhibere
debent tam abstinētes q̄ huiusmodi
cibo vtentes. vt sine scandalo hoc fiat
videlicz. vt abstinētes non iudicent
māducantes. quasi hoc faciant p̄pter

aliquam lasciviam et gulositatem. et manducantes non spernant eos. qui a talibus abstinent quasi hoc agant propter vanam gloriam vel laudem humanam. Unde paulus ad Romanos. Is qui manducatur non manducatur non spernat. et qui non manducatur manducatur non iudicet. Unde cum omni studeo abstinere invidiosum debent hoc quod faciunt ad laudem dei. et propter salutem animarum suarum sagaciter circa hoc humilitate et patientiam habeant. ne meritum suum perdant. quia non nisi aliqui propter huiusmodi abstinentiam in quadam elatione extollunt. arbitantes se ceteris esse meliores et ideo decipiuntur. et in futuro premio privantur. Sepe etiam aliqui propter abstinentiam vel alias virtutes quas exhibent a proximis infirmioribus despiciuntur ac etiam iudicantur asserentes eos talia agere propter vanam gloriam vel possint per hoc prelatum et alijs placere. Si vero propter talia conicia ipsi abstinentes rapiuntur ad impatientiam et scandalum faciunt alijs iniuriam suam pro verba impatientie vindicando meritum suum perdunt. quantum bona interiore prius abstinerunt. quia per turbulenciam mentis ac impatientiam proximi caritatem in se vulnerant et persequens alios per hoc scandalizant et ideo peccant. Unde veraciter abstinere debent summam diligentiam adhibere ut in hac virtute et in alijs si quas habent virtutibus se non elevent sed veram cordis humilitatem habeant et si propter huiusmodi abstinentiam vel quascumque alias virtutes per infirmiores proximos despiciantur seu iniuste iudicantur aut etiam propter erite appellentur. Tales iniurias sibi illatas clipeo patientie opponant. ne per vicium impatientie meritum suum perdant. Quid enim poterit nobis obesse si omnes derogent. cum conscientia nos defendat. Vel quid prodest nobis. si omnes lau-

dent quam conscientia propria nos accusat. De hoc dicit beatus Gregorius. **A** In omni quod de nobis dicitur spiritus taciti ad mentem recurrere debemus interiores testes et iudicem querere. Quid enim prodest si omnes laudent. cum conscientia accuset. et quid poterit obesse si omnes nobis derogent et sola nos conscientia defendat. Iuxta Gregorium. Unde vere abstinere et religiosi contra hominum iniurias patientiam habeant. ut eis ex hoc maius meritum crescat ac a domino pro virtute patientie copiosius premium in futuro percipiant. Illi vero qui voluntur esu carum debent tali cibo sibi sobrie. et cum timore dei. et alios qui a talibus abstinent non spernere. vel iudicare vel iniuste obicere nec propter abstinentiam. et alias virtutes contra proximum aliquam invidiam spirituales habere sed potius progaudere de spiritu ali pro fructu fratrum suorum et bonum quod in se non habent debent in alijs diligere quia qui diligit bonum proximi princeps efficitur huius boni. et virtutis quod habet proximus. Et quod in se non habet per propriam virtutem. habebit tamen per fraternam caritatem. Unde de hoc per quemdam doctorem sic dicitur. Qui bonum quod in se non habet in altero diligit de non suo suum facit. Ecce quod fructuosum est diligere bona et virtutes proximorum ideo debet unusquisque alteri favere in domo spiritualibus sicut sibi ut bonum quod per se habere non valet per caritatem fraternam possideat. **B** Notandum etiam de esu carum quod quilibet monachus ordinis Cisterciensis. professus abstinere debet a tali cibo nisi offerat ei a suo prelato qui potest propter suum indultum apostolicum in talibus dispensare vel necessitas infirmitatis aut alia rationabilis causa ut premissum est hoc exegerit. Si vero propter lasciviam seu corporalem delectationem sine omni

necessitate huiusmodi esus requiratur. ac mens superioris propter hoc plusquam oportet sollicitetur. etiam si cum licentia populari talis esus sumatur. peccat tamen manducans. qui contra preceptum regule sancte facit tali cibo sine necessitate excedo. **S**ciendum etiam quod magna discretio est habenda in sumendo alimento nam si parsimonia vel abstinentie metas exceditur suas. in superfluitate cibi vel potus declinat in vicium gulae. si nimis modicum admittat de necessario alimento vicium indiscretiois incurrit. per quas vires corporis destruat. vigorem mentis extinguat. naturam debilitat. et bona que promereri potuit negligat vel vitia citius perimat. vel sensum perdat vel si vires recuperari debent tanta postmodum studeat cura corpus reficere. commotis et fomentis. quanta prius indiscrete eadem subtraxerant ei. ergo in omnibus discretio est habenda. vnde beatus **Fulgencius**. Ieiunium sic adhibenda est temperies ut corpus nostrum nec saturitas excitet nec inedia immoderata debilitet. et facit ut inaniter ieiunemus debilitas ne ieiunare possimus. **U**n in refectioe nostra non voluptas expleatur sed infirmitas sustentetur. hec **Fulgencius**. **E**t quod humanum corpus sine alimentis subsistere non potest ideo tales ac tantas sumamus escas. quibus nec corpus oneremus. nec libertas animi pergrauetur. nihil enim obruit mentem sicurventer plenus et estuans. vnde beatus **Iheronimus**. Absque gustu impossibile est humanum posse corpus subsistere sed adesse debet ratio ut tales et rationes sumamus escas quibus nec corpus oneremus nec libertas animi pergrauetur modicus ac temperatus esus et carnis et animi utilis est. **U**nde ieiunia sint moderata. ne nimia debilitent stomachum. et maiorem refectioem pascencia erum

pant in crudelitatem: que parens est libidinum etiam ex vilissimis cibis vitanda est facietas. nihil enim ita obruit animum ut plenus venter et estuans. hec **Iheronimus**. **D**icit et de sobrietate beatus **Basilius** sic. Naturale est cibi refectioem. quam quidem corpus humanum semper desluit idcirco repleri indiget cibi ac reformari si quid ergo illud est quod potest brevius vel facilius hanc implere necessitatem corporis. id potius in cibis eligendum est. **O**portet omnino illis uti cibis. qui et facilius et utilius comparantur ut non occasione inveniatur preciosa queque ac difficiliora fetari. dum suauitate condimentozum viles natura cibos in summum et delictum saporem conamur extollere. **I**te etiam manducat et bibit in gloria dei si in memoria habeat deum a quo pascitur et gratias ei agere et non securum manducare sed quasi operarius dei ab ipso refici ob hoc. ut ad laborem et expletionem sufficiat mandatorum. hec **Basilius**. **U**nde corpus castigandum est per abstinentiam cum discretione et non contentum. quia ut dicit beatus **Iheronimus** Abstinentia nulla virtus est si tantum quisque corpus non edomat quantum valet aut valde inordinata est si ardeat plusquam valet. hec **Iheronimus**. **E**t ideo prout dicit beatus **Bernardus**. Temperantia non est in solis superfluis refectio sed et in admittendis necessariis. **D**ebet ergo unusquisque prout vires corporis sibi suppetunt tantum de cibo sumere ut nec ventres ieiuniorum ariditate constingat nec escarum mimietate distentat. **D**e quo **Moyses** abbas in sua secunda collatione sic ait. **G**eneralis sic habet continentie modus est. ut secundum capacitatem virium vel etatis vel corporis tantum sibi mereretur unusquisque concedat quantum sustentatio carnis non quantum de

teritū, saturitatis exposcit. i. vtraq; enī
 parte maximū sustinebit detrimentū
 quisquis inequalitatem tenēs. nunc
 vntem ieiuniorum ariditatem con-
 stringit nunc escap nimitate distēdit
 vtrē mens cibi inanitate lassata per-
 dit orōis vigorem. dū carnis lassitū
 dine nimia pregrauata dormitare cō-
 pellit. ita rursum nimitate voracitatis
 oppressa minuere. emittere ad deū p-
 ces puras leuesq; n̄ poterit. Et nec
 castimoie qdē ipsi puritate valebit ī
 disrupta iugitari suare dū ei eē dieb?
 illis quib; carnē acriori videtur conti-
 nencia castigare. p̄terita cibi materia
 quamuis ad presens defecto sit corpo-
 re. ignem carnalis concupiscētie submi-
 nistrat. **Dec moyses abbas** **E**
Notandū etiā qd sunt nōnulli qui iei-
 unū faciliter tolerant. alij vero molē-
 ste ferunt sed tamen ī abstinentia vter-
 q; nō dispar meritum foris et foris
 quis forcia pagit et debilis qui mīma
 que agere preualet nō obmittit vñ de-
 bilis potest tantum mereri minus ab-
 stinendo sic foris multū ieiunādo qz
 vires corpis et bonam voluntatem ho-
 minis p̄sarat ipse deus. **Uñ vnusquisq;**
 consideret vires suas. et put viderit
 se posse p̄ abstinentiā discretas corp?
 suū castiget. **Uñ petrus damiani.** Nō
 nulli nempe p̄ totā ebdomadā ieiunā-
 do facile transeunt. quidā vō bidui et
 ciam ieiunū molestissime ferunt. sed
 in his exhibendis nō dispar meritum
 vterq; foris et robustus videlicet. qui
 forcia pagit et debilis qui ea queq; pre-
 ualet. minima non derelinquit. **Qua**
 p̄pter difficile est diffinitiuas p̄munē-
 q; regulam sup ieiunū cōstituire. ne
 cogere videamur. vñ forciores a sua p̄-
 feccioe languescere vel debiles virib;
 suis maiora temptare. **Uires q; suas**
vnusquisq; p̄siderans nō semetipsum

inaniter fallat nec simulata debilitate
 decipiat sed put sibi viderit posse sub
 sobrietatis legib; et abstinentie se rigo-
 re p̄stringat. **Uñ petrus damiani.** **Uñ**
 de mensura etendi difficile est dare re-
 gulam certam nisi vtr inter duo ista me-
 dium studeat vnusquisq; tenere ne ita
 parum sumat vtr virib; deficiat et labo-
 re frangat et ne ita multū vtr post cibū
 nō possit orare vel legere vñ agilis esse
 ad op̄a virtutū. **Inter ista p̄ria expe-**
riencia melior est magistra et sic patet
de virtute sobrietatis. **Filius**

Postq; informatus sum de virtu-
 te sobrietatis nunc q̄ virtus istā
 sequatur de hoc cupio edoceri.

Capitulum. XI **Pater**

Sire debes qd

de sobrietate generat virtus
 castitatis. nam castitas sobrietatis ē
 filia et nutritur ab ea **Sicut** ecōrtario
 luxuria a ventris ingluvie. **Uñde** pro
 generali regula ab omnibus spiritua-
 libus viris hactenus obseruatum est.
 qd q̄ castus esse d̄siderat studeat sobri-
 etati inherere. qz sine ea non diu casti-
 tas est secuta. nam cum p̄ficiēte p̄fi-
 cit et cū deficiēte deficit. **Quid** autem
 sit castitas scribit beatus **Augu.** ita dī-
 cens. **Castitas** est virtus. sub iugo ra-
 cionis īpetum libidinis rethenās. **Ca-**
stitas etiā est virtus nobilissima. qz o-
 riginē h̄z de celo. h̄c em̄ sancti ange-
 li ab ip̄o d̄no oīm virtutū ab ip̄o fon-
 tali p̄cipio primitus didicerūt et īde
 clinabiliter seruauerūt. **H̄c** vñ et sū-
 mus mḡ cristus d̄ns nobis de celesti
 scola ad terras publice docēdo attulit
 et mat̄e suā gloriosā virginē mariā
 perfectam et primam post se huius di-
 scipline magistras in ecclesia caroli-
 cas vaginalis mūditiē ceteris mirādā et
 imitandā p̄fecit. **Uñ** castitatis mūdi

cia est res euāgelica. qz per eam homi-
 nes angelis assimilāt et ciues celestis
 efficiunt. **Uñ** Crisostomus Castitas
 est res angelica. p hāc em solā singula-
 riter homines angelis assimilant. et
 vincit natura virtutibz. **Et** bea. bern.
 Quid castitate decorius. que mūdus
 de immundo pceptum semie de hoste
 domesticū. angelum demiqz de homine
 facit. **Et** ysidorus. Castitas hominez
 celo iungit et angeloz cōciuem facit.
 ppter hoc multum diligenda est virg-
 castitatis. qz mens munda et casta so-
 la est. que celestis gratie lumen perci-
 pit. vñ dicit beatus dyonysius. Mens
 castitati dedita celestis sola est lumi-
 nis susceptiua. Est etiā castus corpus
 et cor habitatio dei et cristo domus val-
 de amabilis. **G** Nec tñ possidēs
 castitatem sibi ipsi deputet eiusdē vir-
 tutis possessionē. a deo em hoc donum
 est. nam p victoriam pprie nature cog-
 noscīt. supnaturalis aduentus gratie
 dei. que hanc virtutē opatur in homi-
 ne. **De** hoc Johānes Abbas montis
 sinai in tractatu de. xxx. gradibz sic di-
 cit. Castitas est cristi ihesu domus a-
 mabilis. Castus est. qui amore et deu-
 piscenciaz et ignē igne immateriali re-
 percuciens extinguit et inuictus vinct
 aspectū ignis. intenta meditātōne
 pulchritudinis supnoz. Nemo obris-
 nencium castitatē sibi ipsi iputet eius-
 dem possessionem. nimirū qz suaz quis
 vincat naturam nō est virg- virtus sus-
 sciipienciū vbi em facta est nature vic-
 toria ibi eius supnaturalis aduentus
 agnoscīt. **Ne** ergo credas luto car-
 nis tue in omni vita et donec cristo ihesu
 obuiaueris nō p fidas in ea qui em su-
 am ipsius carnes vult expugnare et vi-
 cere ex seipso in vanum currit. **Nisi** e-
 nim dominus dissoluerit et destruxerit
 domum carnis et edificauerit domū a-

nime in vanum qui vult dissoluere et
 iunauit et vigilauit representata. et po-
 ne coram deo. carnis et nature infirmi-
 tatez ex toto agnoscens ppriam ipor-
 tentiam et insensibiliter suscipiens do-
 num castitatis. **Et** nota in quantum in-
 corruptibilis et incorporeus est dñs.
 intrātū de corpore nostri castitate et incor-
 ruptibilitate exultat et exultat. Casti-
 tas ē ec dei pprietas et similitudo s; qz
 hominibz possibile est. **Mater** vō casti-
 tatis est quies solitaria cū obedientia
 hxc iohannes abbas. **Uñ** Et notā
 dum qz inter oīa certamina qz iustinet
 fideles nō est maior plicius. qz pug-
 na castitatis. **Nam** ceteris vicis deo
 auxiliante possumus et debemus i p-
 ti resistere. libidinē vero oportet fugiē-
 do supare. ne ppter sedam et momenta-
 neam delectatiōz eternum cruciatum
 et obprobriū nos ptingat incurere.
Unde beatus Aug. Inter omnia crista-
 noz certamina sola sunt duriora p-
 castitatis. vbi quotidiana est pugna.
 et rara victoria. grauem castitas loci-
 ta ē inimicū qz quotidie vincit et time-
 tur. **Et** idō nemo se falsa securitate de-
 pnat. nec de suis viribz piculose presu-
 mat sed audiat apostolū dicētē Fugi-
 te fornicatōz. **Nam** ptra ē aliqua vicia
 deo auxiliante debem⁹ in pnti resistere
 libidinē vō fugiēdo supare. **Fuge** s;
 contra ipetum libidinis apprehēde fu-
 gam si vis obtinere victoriāz nec tibi
 verecunduz sit fugere si castitatis pal-
 mam desideras obtinere s; quāta im-
 quitas et quam lugenda pueritas est
 vt aniaz quā cristus sanguine suo rede-
 mit luxuriosus qz s; ppter vni⁹ momē-
 ti libidinē dyabolo vēdat. **Vere** enis
 nimium plangenda et miseranda con-
 dictio ē. vbi cito preterit quod delectat.
 et manet sine fine quod cruciat.
 sub momento enim libidinis ipetuz

transit. et obprobrium infelicis anime permanet. hxc aug. Considerantes igitur fedicitatem et periculum vicij videlicet luxurie ad amorem castitatis nos accigamur. De cuius commendatione dicit origenes Castitas seu uirginitas est munimē sanctorum. infirmitas lasciuie. anime uictoria. captiuitas criminum. pars uirtutum. rebellatio bellorum. inquietantium culmē. puritatis carcer. libidinis carnis iteritus. status qualitatē angelice. hxc origenes. Et notandum quod uirtus castitatis tria facit. Primo corpus mundum facit. sicut e contrario luxuria inquinat. ita si non esset alta merces castitatis quod p̄s mundicia nec aliud luxurie supplicium nisi eius fedicitas castitatis honestas esset amplectenda et turpitudine luxurie horrenda. Secundo conscientiam letificat quod gratū deo prestat obsequium. qui pro xpo carnis dulcedinem respuit. quā mundus pro magno cupiscit. Letificat autem quod deo placet. deū placat etiam deo primare facit et premiū celestie ac deū meretur et auctore mundicie p̄ castitatem imitando sequit. cum sit gloria magna sequi dñm qui nos precessit in mundicia castitatis uirgo. uirginis filius uirginis sponsus. Tertio ipsa castitas tam hominibus quod angelis spectabile et amabile facit. hominibus quod bene uenerant eam. angelis quod naturaliter omne animal diligit sibi simile sic et angeli casti homines castos familiariter diligunt. **R** Sciendum etiam quod ad castitatis acquisitionem et conseruationem maxime ualeat ista uidelicet alienatio et separatio a feminis et consortiū conuersione castorum. quorum exemplo castitatis doceat. Item deliciarū fuga que nuncrit carnis illecebras. Item exteriorum sensuum custodia ut non videatur vel audiret tangatur unde temptetur. Item occurrat tangatur quod omnium uiciorum ianua mari

me carnalium est. Item custodia meritorum cogitationum et affectionum cordis per quas coluber primo caput uenenatum ingerit. Item orationis frequentia qua obtinetur auxilium a deo contra omnes impugnationes. Ista equaliter tangit beatus crisostomus. sic dicens. Sex sunt que incorruptam conseruant castitatem. Sobrietas. operatio. aspiratio cultus. inhibitiō sensuum. caritas sermōnum cum honestate euitatio oportunitatis persone loci et tempis. hxc crisostomus. Est etiam triplex gradus siue profectus castitatis. Primus est continentia ab actu carnali cum proposito sic manēdi et omnino illicitis motibus sensum negandi. iste gradus cum adhuc uicinus sit terrene voluptati propter nouitatem puerionis. sepe vapor tangit eum carnalis temptatio. et est adhuc in labore pugne et in merito uictorie. dum sola uoluntas cum adiutorio gratie dei pugnat contra quatuor hostes scilicet carnis prurium. affectus appetitum. mundi prouocamenta ad libidinem et demonum suggestionem. sed homo diligens castitatem maneat in bono proposito. et uiriliter resistat huiusmodi temptamentis et fiduciam habeat in dño et adhxreat ei qui dixit. In mundo pressuram habebitis sed confidite. quia ego uici mundum. et cito inimicos eius pueriet ad pacem. ut subiiciat ei extractores eius et suos uidelicet carnis libidinosum prurium et affectionis illecebrōsum appetitum. Secundus gradus est cum per macerationem carnis et per alia studia spiritalia affectus mundanus et caro ita spiritui subiungatur. ut rarius temptet et mirius. ut quāuis adhuc non plene careat concupiscentiarum stimulis. quasi spinarum aculeis. cedet tamen eius promotio. et impando magis quam reluctando insurgens inordinatos carnalitatū

motus p̄p̄scat. **T**ercius gradus casti-
tatis est ita et omnia habere p̄cupiscē-
cias q̄ vix rarissime et tenuissime sen-
tiantur et ex affectu talē induisse casti-
tatis amorem. vt horreat et ita deteste-
tur omnes carnales motus. q̄ q̄si nau-
seam inde paciatur. nec possit audire
tractare de opibz carnis. nisi cū horro-
re et execracōne. **E**tia est q̄dā
castitas coniugali et vidualis siue post
lapsum se p̄tinēciū et virginalis. **I**n-
ter quas virtutes nulla placet tātū do-
mino quē admodū castitatis virginalis
q̄ in talibz cor̄dibz dñs cristus libē-
ter. pausat. **T**este be. ber. q̄ dicit. **N**usq̄
dñs **I**hesus tam libenter caput suū in-
clinat. q̄ in virginitatis aureū finem.
Hec **Ber.** **N**ō solū aut in castitate vir-
ginali delectat dñs. verum etiam post
lapsum. carnis penitentia peracta cū
homo p̄tinēter et casteviuūt talinquaz
castitas etiā placet deo. q̄ fm. **C**assianum.
Longa castitas post peccatū. imi-
tatrix est virginitatis. **U**n̄ multi pecca-
tores post facinora carnis reuertētes
ad dominū p̄p̄maz corpus suū p̄ ab-
stinentiā affligunt. vicqs carnalibus
resistūt. et casteviuūt. ac p̄ bonā vitam
quā ducūt. p̄ximis salutis exempla of-
fendūt. **I**n talibz inquit animabz cas-
tis etiā deus habitare delectat. d̄ hoc
beatus gregorius sup̄ **C**an. exponens
illud. **Q**ui pascitur inter lilia sic dicit
Quid p̄ lilia nisi aīe designātur. q̄ cū
castitatis candore retinent p̄ bone sa-
me opinionē fortiter p̄ximis quibz
q̄ suaunter olēt. **I**nter lilia ergo spon-
sus pascit. q̄ proculdubio anīaz casti-
tate delectatur. que in se carnis mūdi-
ciam seruant. et p̄ximis exempla qua-
si odorem suauitatis donant. **H**ec gre.
Quisquis etiam virtutē castitatis de-
siderat possidere necesse est vt carna-
les cogitatōes sibi aduētiētes ac pra-

uū p̄sensum huius peccati studeat a se
amouere. q̄ neq̄q̄ potest corpus p̄vi-
ciū carnalis peccati cor̄p̄i nisi mē-
p̄rius fuerit corrupta. **U**n̄ cū cogita-
tio carnalis delectatōis cū p̄sensu ad-
mittit. proculdubio castitas tā men-
tis q̄ corp̄is violat. **U**n̄ **F**ulgencius
Semper nimitū dū in mundo cū con-
sensu cogitatio admittit. ip̄a tam mē-
tis q̄ corp̄is castitas p̄tinuo violatur.
Et fm q̄ dicit. **P**hidorus. **C**orrupti
p̄t. nisi p̄rius corruptus fuerit animus.
Ergo cū consensus carnalis delectati-
onis non reprimat nōnūq̄ etiam in p̄-
ua actōe dominaat. **A** **S**ciendus
etiam. q̄ ad castitatis conseruationē
multum valet disciplina exteriorū mo-
rum et pudicitia seu recūdia. **D**iscip-
lina nāq̄ componit vultum. risus co-
hibet. frenat luxuriam. et corp̄is inor-
dinatos motus prohibet. **D**e qua be-
atus bernardus sic dicit. **D**isciplina
cervicem submittit. ponit supercilia.
componit vultum. ligat oculos. cach-
inos prohibet. gulam refrenat. iras ce-
dat. format incessus. **D**isciplina ē cū-
piditatis compes. maloz desiderioz
carcer. frenum luxurie. iracundie vin-
culum. que temperanciaz domat. om-
nes corp̄is inordinatos motus. et il-
licitos suffocat appetitus. semper ma-
neat in disciplina discipulus cristi vt
erudiat ad scientiam. exercitet ad
timorem. coronetur ad gloriā. sit fi-
bi ratio magister. p̄pria consciētia vitē-
ga. et ingemita recūdia. lex discipli-
ne. iuge quippe silentium. et ab omni
sirepitu seculariuz perpetua quies. co-
git celestia meditari porro contrinua
bor et rigor discipline. psalmoz ym-
norumq̄ dulcedine releuatur. pudor
d̄ p̄teritis noue p̄uersatōis t̄par auste-
ritatem. **H**ec sūt monachoz īsignia
hęc vitā decorare solēt nobilitate mo-

castitatem. hęc beatus ber. Similiter et pudicitia est custos castitatis. Vba scurtilia non multiplicat. lasciviam reprimat. appetitum turpiū cogitationū cōpescit. omnes virtutes nutrit. De cuius p̄mendatione beatus augustinus sic dicit. Pudicitia castitatem habet. levitates devitat. ebrietatē canet. Vba nō multiplicat. gule cupiscentias oppugnat. omnia vicia reprimat. omnes virtutes nutrit. Pudice etiam anime plus est propter dei oculos q̄ hominū omnia bona facere. appetitus turpiū cogitationū cōpescere. omnes meliores se estimare. non invidere. de seipso nō cōsiderare. dei semp̄ auxilio res omnes p̄mittere. cepra bona opa mortis tantum termino finire. Pudicitia ornamentū est nobilitatis. exaltatio humilitatis. nobilitas ignobilium. augmentū omnis pulchritudinis. decus religionis. multiplicatio meritorū et de spe beatitudinis gaudet. hęc augustinus. Dicit etiam de pudicitia beatus ber. Pudicitia est castitatis custodia. que nos hominibus reddere venerabiles. hęc conscientia emundat. seruat affectum illuminat intellectum. pius propositū in animo roborat. amicos attrahit inimicos reprimat. cōfundit demones. claudit inferos. celos aperit. ipsi deo cum fiducia assistit. Hęc ber. dicit. Simus ergo veraciter pudici et veraciter verecundi. ut virtutem castitatis in nobis valeamus cōservare. Sed sunt nōnulli qui pudore seu verecundiā hñt inordinatam. qui magis infamiam timeant coram hominibus incurrere. q̄ peccati culpā coram deo. Si tales sunt satis pueri. quia si peccatum p̄fecte erubescerent. nō tam facile illud perpetrarent. De hoc dicit richardus de sancto victore. Disce p̄ peccatū odisse. et tunc incipies illud veraciter erubescere. ille pudor verus esse

agnoscit quem viciōsū odium peccatū dicit. et comitatur aliqui. si in peccato deprehenderis et deprehensus pudore cōfunderis. non te credo erubescere culpam. sed infamiam. non enim descendit recūdia talis tam ab ipso peccatō q̄ de fame detrimento. Habent etiā homines pueri verecundiā. sed vrinā bonaz virtutem ordinatā. nam si bonā verecundiā haberent pueri non essent. peccatū enim si p̄fecte erubescerent. non tam facile p̄mitterēt. Hęc richardus. Quilibet ergo religiosus deum timens vrinā castitatis q̄ deo spondit studeat in se cōservare nō solū ab omni actu carnalis vicij abstinendo. verū etiam cor suum ab imundis et sordidis cogitationibus retrahendo sed et visum ab aspectu nequibando mulierū auertendo et affectus suum et amorē ad splendidissimā pulchritudinē cristi pueritendo. qui sic egere virtutē castitatis. in se illesam p̄servabit illas. De qua etiā effrem abbas in septima omelia sic exhortando dicit. Castum te in omibz serva fili. ut videas deū in gloria p̄sistentē ab omni pollutione mundū sit corruum. et ne des inimico aditū introeūdi ad te ab aspectu nequibando avertite oculos tuos. et ne delecteris in pulchritudinibus feminatū. ne p̄ talem solvas vltima supplicia. reseca amorē tuū ab amore mulierū. ne te ab amore dei excludat. Vide ne te seducat corporis pulchritudo. et de core aīe tue amittas. ne improbo oculo tuo intuearis mulierū speciē. ne intret mors in aīas tuas p̄ fenestras tuas mulieris carnē omnino nō velis tangere. ne p̄ tactum eius inflāmetur cor tuum. et spū tuo labaris in p̄ditionē. sic enim fenū p̄ximans ignis p̄burit. ita qui tangit mulieris carnē sine damno nō evadet aīe sue. et licet corpus castū evaserit. mēte tamē et corde corruptus ab

scedit. Reflecte g̃ animū tuum ab his obscenis amoribus et omnē amorē tuū cōuerte ad splendidissimā ihesu cristi pulchritudinē ut radq̃ fulgoris eius illustrent cor tuū et omnis obscuritas caliginis expellat̃ a te. hęc pulchritudo diligēda ē. que leticiā spiritualē psuevit infundere. hic decore omnimode amplectēdus est. vñ nobis serenitas tranquillitatis acquiritur. Cuitemus p̃ciosas pulchritudines ne omnium maloz genera in nobis irriganur. Nol̃ti em̃ ammirantes mulierū sp̃es a virtutis via naufragauerūt. plerūq̃ ornamentis earū oblectati. p̃ncipem animarū suarū p̃pessi sunt. et a p̃fectōis vestigio ī profundū inferni dimerfi sunt. Sapiens em̃ vir nō corporis decore p̃siderat sed anime. Inspiciens aut̃ carnalia ornamenta amplectit̃. Sapiens vir mulierem respuit. stultus aut̃ p̃cupiscit earū miserabiliter et supplātib̃. tu aut̃ caue oib̃ modis species p̃ciosas et falsas. Derurbat̃ em̃ anima tua si decore earū attēdas. cristus em̃ nō ī corporis sed anime pulchritudine delectatur. **Hec Effrem abbas.** **P** Er notā duz q̃ nōnulli qui cū in etate iuuenili p̃stituti sunt. luxuriose viuūt cū vero senuerint. tūc p̃mo caste et p̃tinēter uerē uolunt. sed tales neq̃q̃ p̃tinētes uocādi sunt. et p̃mia pro huiusmodi p̃tinencia a d̃no p̃sequentur. q̃ laboreres certaminū in resistendo nō habuerunt. **De talibus Psidorus sic ait.** Quidam in iuuentute luxuriose uiuentes in senectute p̃tinētes fieri delectantur tunc eligunt seruire castitati q̃ñ libido eos seruos habere p̃temit. neq̃q̃ in senectute continentēs uocādi sunt q̃ ī iuuentute luxuriose uixerunt. tales p̃m̃ium nō habent. q̃ laboris certaminē nō habuerūt. **Eos em̃ expectat gloria in quibus fuerunt gloriosa certamina.**

hęc yfido? **Uñ** quilibz cristian⁹ martime tamen religiosus. qui uotuz fecit castitatis debet ab omni imūdicia carnalis peccati se cōtinere. et huic uicio cum adhuc iuuenis est uiriliter resistere debet ut p̃miū future glorie pro labore tāti certaminis ualeat a domino obtinere. **Sic igitur habemus de uirtute castitatis.**

Filius
Dostiq̃ informatus sum de uirtute castitatis atq̃ alijs uirtutibus tam p̃missis. **Nunc** de quatuor cardinalibus. et que sint uirtutes pollice et purgatorie purgari animi. ac exempla res flagito edoceri.

Capitulum. XII. Pater

Sire debes fili

q̃ sunt quatuor uirtutes p̃ q̃ homo p̃t ad honestatē uite p̃uenire ut d̃t Seneca quatuor uirtutū sp̃es multo rū sapiētū sūis diffinitē sunt q̃ b̃a ñus animus p̃p̃ ad honestatē uite potest accedere. hōz prima prudentia. secundā magnanimitas. tertia p̃tinencia q̃ta iusticia. **Singule igit̃ honestet bene morigeratū efficiūt uir.** **Hec Seneca** **Iste** quatuor uirtutes structurā spiritualis edificij ac boni operis sustinet. **Teste beato grego.** qui sic ait. **Solidus** mentis nostre edificium temperancia prudentia fortitudo. iusticia sustinent q̃ in his quatuor uirtutibus tota boni operis structura cofurgit. **Unde** ista quatuor paradisi flumina terras irrigant. quia dum his quatuor uirtutibus animus infunditur. ab omni uicio rerum carnaliū estu temperatur. **Hec greg.** **Appellatur** autem iste quatuor uirtutes cardinales. quia sicut ostiū uertitur in cardine. ita in his uertit̃ et regitur uita hominis. **Per** uirtutes nā q̃ cardiales rectificat̃ anīa in suis uirtutibus. na prudentia rectificat̃ rationa

lem. fortitudo siue magnanitas irasci-
bilibem. rancia seu continentia cupi-
scibiles. iustitia vero rectificat omnes
vices. ipsa enim iustitia apprehendit om-
nes virtutes ordinantes ad primum
ut est equalitas et liberalitas. et ordi-
nantes ad seipsam sicut est penitentia et in-
nocencia. et ordinantes ad deum sicut est
latria pietas et obediencia. Et propter hoc
dicitur iustitia circuire omnes virtu-
tes. quia non solum specialis est virtus sed etiam
generalis apprehendens totius anime
rectitudinem cum ipsa dicat voluntatis.

Et norandum quod per virtutes car-
dinales homo instruitur in omnibus op-
eribus bonis et contra vicia armatur.
Primum sic dupliciter quia instruitur
quo ad se per prudentiam. et quo ad pri-
mum per iustitiam. Secundum etiam
sic dupliciter quia homo armatur in prospe-
ris per rancia et in aduersis per forti-
tudinem. De hoc beatus Augustinus sic dicit
Prudentia est in preuenendis insidiis.
iustitia in subueniendis miseris. For-
tudo in preueniendis molestis rancia in
cohercendis delectationibus prauis. Et
Sciendum quod virtutes quedam quibus di-
cuntur politice. quandoque purgatorie.
quibus purgari animi. quibus exemplares
Politice namque dicuntur secundum quod regunt vi-
tam humanam. quo ad opera exte-
ria. et secundum quod pugnant contra vicia pur-
gatorie dicuntur. secundum quod sunt in victoria
vicio et respiciunt primum interiora. et pri-
mum exteriora purgati animi dicuntur
quando deuictis viciis possessores virtus
tam quiescit raro insurgentibus motibus
primis. Exemplares dicuntur que in
mente diuina consistunt nam ipse in deo
sunt et ipse omnium reum exemplar est.

Et norandum quod quilibet virtus car-
dinalis potest coaptari singulis virtuti-
bus iam premissis. nam prudentia que est
virtus cardinalis secundum quod virtus est po-

litica ut ait Macrobius est ad rationis nor-
mam. que cogitat queque agit vniuersa.
dirigere. ac nihil preter rectum vellex fa-
cere. Prudentia secundum quod est virtus purga-
toria est mundum et omnia que in mundo
sunt diuinorum contemplatione despicere.
Prudentia autem putatur esse virtus purgati ani-
mi est sola diuina noscere. et ea tanquam ni-
hil sit aliud intueri. Exemplaris vero
prudencia ut est in deo est ipsa mens di-
uina. cui omnia nuda sunt et aperta et di-
sponit vniuersa que in celo sunt et que in
terra. Ex his apparere potest quod primum
gradus prudentie ut est virtus politica
facit hominem in omnibus rationabili-
ter operari et cum hominibus honeste conuersari.
Secundus gradus prudentie ut est virtus
purgatoria mentem altius erigit quia cum
mundana despicit celestia prudenter
appetit. Tertius gradus prudentie ut est
virtus purgati animi mentem plenius per-
ficit. dum eam in eternis figit quia sola e-
terna concupiscit. Exemplaris autem
prudencia. que in solo deo est predic-
tos gradus inclinat reducit et consummat
quia omnis vera prudencia a domino
deus est. De hac etiam veritate videlicet
prudencia. Seneca sic dicit. Quisquis
prudenciam sequi desideras. tunc per
rationem recte viues si omnia prius e-
stimes et perpenses. si prudens esse cu-
pis in futurum profectum intende. et que possunt
fieri contingere animo tuo cuncta pro-
pone. nihil tibi subditum sit sed et otium ante pro-
spicies. nam qui prudens est nunquam dicit
non putari fieri. quia non dicitur ibi. sed ex-
spectat. nec suspicatur sed caritur. Si pru-
denciam amplecteris ubique idem eris et
purvarietas reum erigit ita te accomo-
des ipsi. sermo tuus non sit inanis sed
aut suadeat aut moueat aut et consolatur
aut precipiat. Lauda pariter virtus pra-
prie nam similiter reum benefabilis
est nimia laudatio sicut immoderata

Libro de 4 Virtutibus.

culpatio illa siquidē adulatōe. ista malignitate suspecta est. Si prudens est animus tuus tribus temporibus dispense tur. presentia ordina. futura provide. preterita recordare. Nā qui de futuro non premeditatur. in omnia incautus incidit. **P**ropone animo tuo mala futura et bona ut illa sustinere possis ista moderari non semper sis in actu. sed interdū animo tuo requiem dato. sed et ipsa requies plena sit sapientie studijs et cogitationibus bonis. nā prudens nunquam ocio marcescit. animū aliquā remissum nunquam dissolutus habet non te moueat auctoritas dicentis nec quis scilicet quod dicat attendito. nec quibus multis sed qualibus placeas cogita. **Hec Seneca.** Notandum etiam quod prudentia est bonarum rerū et malarū utrarūque discretio cum fuga mali et electione boni. de qua procedit circumscriptio docilitas et cautio. **C**ircumscriptio est cautela contrariorū viciorū qua fugimus auariciam et cauemus prodigalitem. **D**ocilitas est potentia erudiendi hoc ordine. ut prius te postea alios instruas. **C**autio est prudentia discernendi vicia virtutū species peccatoria. **X** Vel aliter dici potest quod prudentia in sex diuiditur scilicet in cogitationes presentium. **U**nde per sapientem dicitur. **P**recedent palpebre tue gressus tuos id est consilia tua facta preueniant. **I**n memoriam preteritorum. **U**n̄ **E**zechiel. **R**e cogitabor tibi omnes annos meos et cetera. **I**n providentiam futurorum. **U**n̄ **B**oetius. **N**on sufficit intueri quod factū est ante oculos. prudentia rerum exitus metitur. **I**n circumspectionē contrariorū. **U**n̄ **U**bi puerbiorū. **E**st via que videtur hominum recta. nouissima vero illius ducunt ad mortem. **I**n cohibitorū peccatorum. **U**n̄ **P**aulus. **C**astigo corpus meum et in seruitutem redigo. **I**n exercitatorum virtutū. **U**n̄ per sapientem dicitur

Quodcumque potest manus tua facere instanter operare. **A** **S**ecunda virtus cardinalis est temperantia cuius potest virtus politica est nihil appetere penitentium. in nullo leges moderatiōnis excedere. sub iugo rationis cupiditatem domare. **T**emperantia potest virtus purgatoria cuius est omnia relinquere in quantum natura patitur que corporis usus requirit. **T**emperantia potest virtus purgati animi est terrenas cupiditates non solum reprimere sed penitus obliuisci. **T**emperantia vero exemplaris que in deo est sic est quod in se perpetua intentione conuersa est. **E**x his patet quod primus gradus temperantie potest virtus politica hominem ab excessu et defectu custodit. quod ei mediū virtutis in omni tempore vel ope ostendit. **S**ecundus gradus temperantie est ut virtus purgatoria que mentē ad eterna perfecte dirigat quod omnem superfluitatem rerū grauariū firmiter excludit. **T**ercius gradus temperantie est ut virtus purgati animi mentes in eternis figit quia concupiscētia omnis inordinati concupiscibilis penitus extinguit. **E**xemplaris autem temperantia que in deo est predictos gradus perficit. quia omni creature pondus et mensuram tribuit. **D**e hac etiam virtute temperantie **S**eneca sic dicit. **C**ontinentiam si diligis circumcide superflua et in artum desideria constringet. considera tecum. quantum natura poscat. non quantum cupiditas expetat. palatum tuum fames excitet non sapor. nec ad voluptatem sed ad cibum accedas. nec presentibus deliciis inherabis nec desiderabis absentia. **S**i continentiam diligis. turpia fugito antequam accidat nec quemquam alium verberis plusquam te. omnia tolerabilia propter turpitudinem crede. a vobis quoque

turpibus abstinere. quod licentia eorum in
 prudentia nutrit. Si continentia adu-
 lationes deuita. difficilimum est opus
 continentie affectiones adulantium re-
 pellere. quorum sermones animam quadam
 voluptate resoluunt. Si continentia a-
 nimam et corporis tui motus obserua ne
 indecori sint. nec ideo premnas quod la-
 tent. nam nihil differt si nemo videat
 cum ipse illos videas. Cunctis esto beni-
 gnus. nemini blandus et paucis fami-
 liaris. omnibus equus. bone fame ne-
 que tue feminator existas. nec inuidus
 aliene. ad iram tardus. ad misericordiam
 promptus. in aduersis firmus. in prosperis
 cautus. et humilis occultator virtutum
 sicut aliqui vitiorum. rari sermonis ipse
 sed loquentium patiens. que nostri si-
 ne arrogantia postulanti impartieris
 que nescis sine occultatione ignorantie
 tibi postula impriui. hoc seneca. **B**
 Notandum etiam quod temperantia est vir-
 tus cum potentia resistendi illecebris
 in nos impetum facientibus. ex qua pro-
 cedit continentia. castitas. pudicitia. so-
 brietas. pietas. moderantia. honestas
 abstinentia. verecundia. modestia. Con-
 tinentia est virtus abstinendi ab illece-
 bris. Castitas est virtus sub iugorato-
 nis imperium libidinis refrenans. Pud-
 icicia est virtus non solum impetum re-
 frenans. verum etiam signa cohibens
 videlicet gestus inordinatos corporis.
 visum dissolutum et similia Sobrietas
 est virtus qua excessus cibi et potus co-
 bibemus. Parcitas est virtus qua re-
 tinemus retinenda. sicut largitas est
 virtus qua damus danda. Moderan-
 tia est verborum nimium appetitum im-
 pirationis reuocare. Honestas est nec lau-
 riora querere fercula. nec circa curam
 totius apparatus operam dare. Absti-
 nentia est statutum prandendi tempus non
 preuenire. Verecundia est seda et super-

flua verba reprimere. Modestia est cor-
 poris habitus et cetera necessitatis super-
 pellectilis immoderatum reuocans usus

Tercia virtus cardinalis est for-
 titudo. que potest est virtus politica est a-
 nimam supra periculi metum erigere. ni-
 hilque nisi turpia timere. Secundo for-
 titudo potest est purgatoria est animo non
 terri protra queque aduersa Tercio for-
 titudo potest est virtus purgati animi est
 passiones non solum vincere corporis sed
 et animo penitus ignorare. Exemplar-
 is autem fortitudo que in deo est. est quod sp-
 idem est nec unquam mutatur. Ex his pa-
 tet quod primus gradus fortitudinis pro-
 ut est virtus politica hominem facit omnem
 metum pro utilitate reipublice postpone-
 re. et nisi turpia formidare. Secundus gra-
 dus fortitudinis ut est virtus purgato-
 ria mentem magis confortat. ut nulla pe-
 na corporalis eam terreat. quod ad sola eter-
 na fortiter anhelat. Tercius gradus for-
 titudinis ut est virtus purgati animi.
 mentem in eternum figit. quod cum omnia
 contraria vicerit. repugnare omnino et
 confidenter preternit. Exemplaris autem
 fortitudo que in deo est. predictos gra-
 dus inchoat. deducit et consummat. Ipsi
 enim attingit a fine usque ad finem fortiter.
 et disponit omnia suaviter. De hac etiam
 virtute videlicet fortitudine et magnani-
 mitate sic dicit seneca. Magnanimitas
 que et fortitudo dicitur si in fine in animo tuo
 viues cum magna fiducia. liber. intrep-
 idus. alacer. Magnum humani animi
 bonum est fine huius vite intrepide ex-
 pectare. si magnanimus fueris nunquam
 tibi preumelia fieri iudicabis. de inimi-
 codices. non mihi nocuit sed nocendi
 animi habuit. et cum illum in prete tuavi-
 deris vindictam putabis vindicare po-
 tuisse. Scito enim magnam et honestam esse
 genus vindicte ignorare. Eris mag-
 nanimus si pericula non appetas ut temera-

rius. nec formides ut timidus. nam
timidum nō facit nisi reprehensibilis vi
te scia mala. hęc seneca. Et norandū
q̄ fortitudo est immobilis inter aduer
sa animi laborū et piculorū susceptio. q̄
nec aduersitatis incurſu frangit. nec
blandimento prosperitatis eleuat. De
qua oriē magnanimitas. fiducia. secu
ritas. patientia. pseuerātia. longanimi
tas. humilitas. mansuetudo. Magna
nimitas est virtus spontanea difficultū
aggressio. **F**iducia est certa spes aīmi
rem inchoatam ad finē pducendi. **S**e
curitas est virtus incommoditates im
minentes rei inchoare ad finem pdu
cendi non formidans. **M**agnificētia
est virtus aīmi. arduorū dās psumma
tionez. **C**onstantia est stabilitas aīmi
firmi. et in pposito pseuerans. **F**irmi
tas est virtus animi. oīa equanimiter
portans. **P**atientia est virtus et vis ani
mi. contumeliarū et oīs aduersitatis imp
petus cum tranquillitate sustinens.
Perseuerātia est aīmi firmitas in bo
no pposito. vsq; ad cōsumationē prin
gens. **L**onganimitas est virtus qua pa
riēter vite eterne premiū expectamus.
Humilitas est virtus p qua animus in
nullo se efferēs. nihil sibi ascribēs bo
ni et exterius abiectuz desert habitum.
Mansuetudo est virtus animi qua ho
mo se tolerabilē em alijs reddit. **Q**
Quarta virtus cardinalis est ipsa iusti
cia. que ut sit virtus politica. debet mun
dum istum despiciere. et seruare vnicui
q; quod suū est. s. sibi ipsi. proximo. et
deo. **S**ecundo ut est virtus purgatoria.
ipsa iusticia est ad veram proximiviaz
consentire. et vnicuiusq; virtutis of
ficiū in suo vigore pseruare. **T**ercio
iusticia pur est virtus purgati animi. ē
cum diuina mente pperno federe soci
ari. **E**xemplariū vero iusticia que in deo

est. est q̄ plenni lege a sempiterna ope
ris sui psumatione non fleccitur. **E**t
his patet q̄ primus gradus iusticie ut
est virtus politica ab omni iniquitate
hoīem custodit et cū hoīb; pacifice con
uersari facit. **S**ecundus gradus iusti
cie ut est purgatoria virtus mentes ad
eterna directe trahit iusto ordini ratio
nis pfecte pseruit. **T**ercius gradus in
iusticie ut est virtus purgati animi men
tem in eternis figit q; illa cū deo eter
no pperuo federe sociat. **E**xemplaris
aut iusticia. que in deo est pdictos gra
dus inchoat. deducit et pficit. que om
nem creaturam suam pperua et inflexi
bili lege iuste regit. **E**t his aliquantū
patet quō p virtutes pur sunt politice
homo ordinat in operationibus suis
quo ad proximum et per virtutes pur
sunt purgatorie ordinat ad seipsum et
ut sunt virtutes purgati animi ordina
tur ad deum quas virtutes exemplares
que in solo deo sunt pficiūt fm maius
et minus pur operantes in fide et cari
te opa lucis eas pfectius vel minus p
fecte participant. **D**e virtute etiā iusti
cie sic dicit seneca. **I**usticia aut quid ē
si nature tacita puentio in adiutorioz
multorū inueterata institutio non nostra
constitutio sed diuina lex est et vincu
lum societatis hūane. **Q**uisquis igit
iusticiam sectari desideras time prius
deum. ama deum ut ameris a deo ama
bilis eris deo si illū in hoc imiteris ut
velis oīb; prodesse nulli nocere et tūc
te virum iustū appellabunt omnes p
quenter venerabunt et diligēt. **I**ustus
em sis non solum nō nocebis sed et no
centes prohibebis. hęc seneca. **E**
Notandum etiā q̄ iusticia est ius suū
unicuiq; tribuēs. **D**e qua pcedunt re
ligio. pietas. seueritas. innocētia. re
uerentia. et misericordia. **R**eligio est
virtus quedam superioris vite. q; hac

virtute regulamur aliter religamur diuino cultui. **P**ietas est virtus qua parentibus vel potentibus honorem debemus exhibemus. non solum in ueneratione sed etiam in exhibitione necessariorum. **S**eueritas est virtus qua in ueritate seruata districte agimus in supplicis reddendis. ut non relinquamus aliquid de pena debita. **I**nnocentia est qualitas mentis onus iuris non formidans. **R**euerentia est virtus que primis nostris vel aliqua prelatione sublimibus debetur honore honorificationis culmine exhibemus. **H**ec diuiditur in duas partes. in uenerationem que est virtus qua reuerentiam exhibemus maioribus in corporis humilitate. gestu. nutu. et uerborum emissionem. in obedientiam que est castitatis inuentionis effectus. **M**isericordia est virtus per quam animus in calamitate alterius mouetur. **E**t sciendum quod virtus perducere solet hominem ad uitam eternam. que uirtus maxime est amor dei de quo ceterae uirtutes procedunt. et etiam uirtutes cardinales. que cum habite fuerint dilectionem dei et primi in mente custodiunt et seruant. **U**nde beatus augustinus uirtus ad beatam uitam nos perducit. sed uirtutes nihil esse affirmauerim nisi per summum amorem dei. **N**am et illud quod uirtus quaedam partita dicitur ex ipsius amore uario quodam affectu dicitur. **E**st enim temperantia amor integre se prebens ei quod amat. **F**ortitudo amor facile tolerans omnia propter id quod amat. **I**usticia amor soli amaro seruans. et ideo recte dominans. **P**rudencia amor eorum qui bus adiuuat ab eis. quibus impedit sagaciter eligens. **S**ed hunc amorem non cuiuslibet sed dei esse diximus. id est summi boni. summe sapientie. summe concordie. **E**st etiam caritas simplex et pura que spiritu sancto inspirata perducit

ad filium per quem cognoscitur pater. **O**mne autem officium temperantie est erudire ueterem hominem et in deo renouari. id est. contemnere omnes illecebras corporales et laudes popularem. totumque amorem ad diuina referre. ne subiciat se homo per peccata his rebus mortalibus uiter regulam utroque testamento formatam ut eorum nihil per se diligat. nihil appetendum putet. sed ad uite huius atque officiorum necessitatem (quantum satis est) usurpet uentris modestiam non amantis affectu. si enim deus est summum bonum hominis. nihil aliud est homini bene uiuere quam toto corde. tota anima tota mente deum diligere. a quo existit ut incorruptus in eo amor custodiat. quod est temperantie. nullis frangat in commodis quod est fortitudinis. nullis alijs seruiat quod est iusticie uigilet in discernendis rebus. ne fallacia subrepat. quod est prudentie. **H**ec est hominis una perfectio qua sola impetrat ut caritate in ueritate persequatur. non potest autem seipsum diligere qui deum diligit. imo ille solus se diligit qui deum diligit. quod sedule agit ut summo bono persequatur. quod autem agis tecum agendum est cum primo. scilicet ut ad id bonum ad quod ipse tendis eum adducas. illud enim est unum bonum quod omnibus tecum tenentibus non fit angustum. **E**x qua scilicet dilectione primi nascuntur officia societatis humane. in quibus non errare difficile est. **D**uobus enim modis peccatur in homine. uno si ledatur. alio cui potest non adiuuatur. **H**ec augustinus. **E**t sic patet de quatuor uirtutibus cardinalibus. **F**ilius.

Quapropter etiam aliqua scire de filiis ad que tenentur religiosi facta professione. anno probationis expirato.

Scire debes fili

quod consilius est persuasio melioris boni ad quod non tenet quis ex precepto. **S** Unde notandum quod consilia in multis differunt a preceptis. Primo quod ad precepta tenemur ad consilia vero non. quod precepta servare est necessitatis. consilia vero voluntatis. Item lex veteris dat precepta viz decalogi hoc est decem precepta. evangelium vero supradidit consilia. Nam consilium pertinet ad perfectos. preceptum autem ad proficiendos. precepta sepant nos ab illicitis. sed consilia a peccatis. per precepta declinamus peccata sed consilia declinamus occasiones peccandi. Item per precepta penam fugimus. sed per consilia peccatum cumulamur. Item ad precepta stringimur ex debito. sed ad consilia non nisi ex voto. quod consilium per votum fit preceptum sicut ait augustinus. Volere inquit est voluntatis reddere vero necessitatis. **D** Et sciendum quod consilia quibus sint plurima. tria precipue sunt tria videlicet castitas paupertas et obedientia. De primo viz castitate dicitur in evangelio. sunt eunuchi qui seipsum castraverunt propter regnum celorum. Secundum consilium viz paupertas consistit in abdicacione proprietatis alioque proprie voluntatis. Unde per dominum in evangelio dicitur. Qui non renunciauerit omnibus. que possidet non potest esse meus discipulus. Et de monachis proprietatem habentibus dicit beatus ieronimus. Monachus habens obulum non valet obulum. Tercium consilium videlicet obedientia tangitur in evangelio cum dicitur super cathedram moysi sedebunt scribae et pharisaei que dicunt facite que autem faciunt nolite facere. Predicta autem consilia sunt substantialia omni profecte religionis. quod suos observatores vel sectatores elongant a malo non solum quantum ad malum culpe sed etiam quantum ad mali causam. Unde religiosi maxime hec tria solent

volere et promittunt observare. **S** Omne namque malum oritur ex triplici radice. scilicet concupiscentia carnis. concupiscentia oculorum et superbia vite. Predicta vero consilia nos elongant ab hac triplici radice. nam per castitatem vincitur concupiscentia carnis et luxuria. per paupertatem superbia terrenarum cupiditas seu avaricia. per obedientiam autem calcatur mens elatio siue superbia. Sed quod de his tribus virtutibus. scilicet paupertate. castitate et obedientia. superius tractavimus non est opus iterum mentionem faciamus. **S** Solum hoc adiciendum est quod omnes homines maxime solent desiderare tria. scilicet opes. voluptates. et honores. ex quibus tribus cetera vitia procedunt et oriuntur. Unde innocentijs tria maxime solent homines affectare. opes. voluptates et honores. De opibus prava. de voluptatibus turpia. de honoribus vana procedunt. Nam opes generant cupiditatem et avaritiam. voluptates primum gula et luxuriam. honores nutriunt superbiam et iactantiam. hec innocentijs. Sed christifideles et maxime religiosi habent remedia contra predicta scelera videlicet castitatem paupertatem et obedientiam. per quas virtutes cum dei adiutorio vincere possunt vitia supradicta.

Filius

D Post informationem diversarum virtutum superius premissarum nunc de bona actione seu operatione cupio edoceri.

Ca. XIII. Pater.

DEbes scire quod postquam homo fuerit per predictas virtutes videlicet humilitatem. patientiam et castitatem. ac alias virtutes superius premissas interiorius et exteriorius decenter ornatus debet etiam in

alij bonis actionibus hoc est ieiunij
vigilij. et in ceteris bonis operibus se
exercere per huiusmodi sanctas ob
servantias valeat deo magis placere.
Unde beatus bernardus. Sex sunt ob
servantie servus dei. propositae quibus puri
ficari debeant. Sunt autem iste. silentium.
psalmodia. vigilie. ieiunium. opus ma
nuum. et carnis mundicia. In observa
tione silentij purificamur a peccatis que
verbo sitate contraximus. Cuius vitij
sunt octo species. Est enim verbum stul
tum. vanum. mendax. ociosum. volo
sum. impudicum. maledictum. excusa
torium. Quem imitator pestis nascitur ex lo
quacitate. et per silentij censuram aut euer
titur funditus. aut certe ne multum nocet
at reprimat. In psalmodia fit duplex
confessio. ubi et peccator de culpis propun
gitur et deo laudes super iudicia iusticie
dicuntur. In hac autem observantia
quisque qui recte confitetur purificatur ab
immundo spiritu blasphemie cui ante con
fessionem subiacebat. dum enim se ipsum
laudaret ac deum accusaret qui non aliter
se blasphemus erat. perversus ac con
fessus canticis divinis instructus. cor
recta vita corrigit et verba. sequens ipsum ac
cusans mala sua sibi reputat. deum au
tem laudans bonum quod in se videt.
non sibi sed illi applicat. et hoc totum
agitur in psalmodia. Per psalmodiam
accipe quicquid deo agitur cum mentis
melodia. siue sint psalmi siue hymni.
siue etiam quecumque cantica. Tercia
observantiam posui superius. Vigilie
as has semper debet comitari orationum
instantia. Tales vigilie ablunt nos a
sordibus quas contraximus per somnolen
tiam resoluti. dum oblivione quadam a
via salutis incepimus deficere ac tor
pescimus. Quarta observantia est ieiunium.
de quo quis dubitet quin et ipsum
purificet. Vera est illa sententia. pro

tra peccatis curantur. Si ergo per gula
lam peccavimus. quid restat nisi per ab
stinentiam reparemur. Non solum hu
ius vitij per ieiunium fit purgatio. in
super et virtus ad expellendos demones
compatitur. Per segnitiam quoque et ocio
sitate que inimica est anime multas
contraximus sordes. protra dei sententiam
in sudore vultus alieni non nisi per pane
scientes. propter hoc sequitur observantia
que est quinta et dicitur opus manuum. ut
sordes ille manuum in labore abluant.
Restat ultima scilicet mundicia. In hac
fit purificatio quinque primum corporis
illecebria videlicet visus. auditus. gustus.
odoratus et tactus. et cetera que predi
cta sunt. id est silentium. psalmodia. vigilie
ieiunium. opus manuum. exerceri possunt si
ne ista. sed si lumbi vestri non fuerint pro
cincti. id est si desit carnis mundicia. lucer
ne ardentibus quid proderunt. Hinc er
go colligendum est quod sit necessaria hu
ius sexte observantie purificatio. que
sola omnibus supradictis equipollentem
obtinere vim salutis. Et notandum quod
in his observantiis primas quatuor de
bemus nobis. quintam proximis. sextam
deo. nam silentium. psalmodias. ieiuni
um et vigilias debet quisque exercere pro
ter seipsum. hoc est propter suam discipli
nam. opus manuum propter proximum ut ha
beat unde tribuat necessitatem patienti
Carnis mundicia propter deum ut placeat
illi et eius voluntatem faciat. hoc tertium.
Non solum autem in his virtutibus
sed etiam in alijs vir religiosus debet
se exercere. videlicet in compassionem pro
ximi. in propunctionem. in orationem. in lecti
onem. in studio et meditationem sacre scrip
ture. ac alijs virtuosis operibus ut per
hoc possit placere deo et proximis suis bo
num exemplum prebere. Sunt namque
nonnulli qui magna intentione repro
borum tormenta considerant. et primescen
A. iij.

tes subito peccata et iniquitates deserunt et ad virtuosam vitam et sanctam operationem bene viuendo consurgunt et pro bona que agunt secundum maius et minus proximis suis bona exempla ostendunt. De talibus beatus gregorius super cantica exponens illud dictum. Que est ista que progreditur quasi aurora sic ait. Sunt nonnulli qui magna intentione que sunt tormēta reproborum aspiciunt et sua facta propria sine palpatione exaiatione prendunt. Cumque se peccasse cognoscunt et per hoc ire ad tormēta reproborum primescunt. tunc subito tenebras iniquitatis derelinquunt et luce iusticie accendi concupiscunt mox ad sanctam operationem surgunt. et pro bona que faciunt clarere proximis incipiunt. hi proculdubio velut aurora consurgentes progrediuntur. quia subito noctem peccati euacuantes ad lucem magis ac magis dilatantur. sic autem que prius in tenebris nunc splendens apparet. et que etiam in se obfuscabatur. nunc luce sancte operationis resplendet pulcherrime luna. Luna quippe dum noctem illuminat. caligantibus oculis iter per quod homo graditur ostendit. Sic nimirum queque anima. que tenebras dimittit et in sanctam operationem se extendit dum exemplum bene operandi tribuit quasi lucem tenebrescentibus oculis spargit. Dum enim peccantes queque bonum opus aspiciunt. et ad idem faciendum se conuertunt quasi errantes in nocte per lumen lune ad viam redeunt. Ite itaque sancta anima dum peccantibus exemplum prebet. quasi luna in nocte lucet. dum vero magis ac magis crescit et de die in diem per consuetudinem boni operis lumen iusticie perfecte percipit ut etiam bonis exemplum imitationis prebeat que prius solis peccatoribus imitanda apparebat. profecto iam lux

na sol efficitur. quia que in nocte errantibus lucebat. modo in die ambulantiolumen veritatis manifestat. Ite gregorius. Tales namque qui post peccata perpetrata ad penitentiam redeunt et sancte viuunt nonnunquam ex dono celestis gratie. etiam verbis doctrine ad alios docendos precipiunt. quorum predicatio tanto suauis audientibus sapit. quanto eorum actio verbis que predicant contraria non est. De hoc beatus gregorius super ezechielē sic ait. Sepe enim quosdam videmus se tota mentium ad sancte lectionis studium stulisse atque inter verba domini recogno-scientes in quatuor deliquerunt semetipsos in lacrimis mactare. merore priuano affici. in nullis huius mundi prosperitatibus delectari. ita ut eis vita plenus oneri et lux ipsa fastidio fieret. vix ad colloquendum omnium admittere. atque a rigore discipline animam difficile relaxare pro amore conditoris luctu solimodo et silentio gaudere. et tales precepta vite que sensus illorum capere potuit. memoria non amisit. quia collectus in deo animus legendo semper et recolendo fruauit. Et sic plerumque tales queque ex dono celestis gratie etiam verbum doctrine precipiant atque veritatis pabulo quod ipsi intrinsecus dulciter ruminant et primos suauiter palcant. De quorum profecto ore predicatio audientibus tanto dulcior est quanto contraria actio contraria suis predicationibus non est. quia de propria vita sumunt. que quid per linguam primis conferunt. nam sermo dulcedinem non habet que vita reproba intra conscientiam remouet. **¶** Cum necesse est ut qui verbum dei loquitur prius studeat qualiter viuatur post ex vita colligat que et qualiter dicat. ad predicandum namque plus conscientia sancti amoris edificat. quam exercitatio sermonis. quia amantio celestia intra semetipsum predicatores let

git quomodo persuadeat ut despici de
beant terrena. Qui enim vitam suam in
terius pensat. et exemplo suo foris am
monendo alios edificat. quasi in corde
lingue tingit in eo quod manuxerit. prout
mis exterius scribit. hxc grego. Nam
fm eundem gregoriū. Quanto sanctior
est vita doctoris tanto fit humilior sen
sus auditoris. et seipsum despici
circa dicitur predicatoris vitam in magna
altritudine surgere perpendit. Si vero
predicator magna predicans per se exē
plar is non est. sermo eius in corde au
ditoris sapidus esse non potest. Unde dicit
beatus bernardus. Si ergo qui inter vos vi
deor pastoris curam gerere vobis ap
posuero moysi mansuetudinē. patien
tiam Job. samuelis misericordiam. david
sanctitatem. intus ipse et impatiens atque
immisericors et mīme sanctus fuero.
sermo meus ut minus sapidus veniet.
et vereor vos minus auide capietis.
hxc bernardus. **A** Unde quilibet in quo
cunq; gradu vel statu exis studere debet.
ut per vitam sanctam bonū exemplū
proximis prebeat quatenus per hoc mer
cedē eterne vite a domino assequi va
leat. De hoc beatus iheronimus sic dicit.
Nemo sibi solummodo viuat. quanto scū
q; exemplo sancto edificauerit. cum tan
tis et per tantis mercedē beate retributi
onis inueniet. quanti cunq; exemplū
male cōuersationis etiam si illi eum
non sequuntur prebuerit. per tantis se ma
litate reddere sciat. hxc iheronimus. **F**e
lix ergo est cuius vita virtuosa alterius
vitam virtuosam pfundit et emendat.
Unde beatus bernardus. Benedicta anima
a domino cuius humilitas alterius su
perbia pfundit. cuius mansuetudo al
terius iram extinguit. cuius obediētia
alterius pigritiam tacite increpat. cuius
sermo alterius inertiam excitat. quod fra
tris sui interiorē oculum turbatū. gra

tia edificationis et consolationis illumi
nat. que enim inter homines sublimior et
deo gratiosior puerlatio esse potest. quā
eorum qui se abdicant virtutis. qui virtutum
studij animū subiugant. in super etiam
alios quotidiano exercitio ad gratiam au
toris sui studēt puertere. et crebra acq
sitione fidelium gaudium superne patrie ce
lestis augere. hxc bernardus. Debemus ergo
fm dictum apostoli. sobrie. iuste et pie
vivere. ut sanctitatem possimus acqui
rere. et proximis nostris bonū exemplū
prebere. Nam putat de beatus bernardus?

Dtria sunt que faciunt hominem
sanctum. victus sobrius. actus iustus.
sensus pius. Victus sobrius erit si pō
nenter. si socialiter. si obedienter. id est
caste. caritative et humiliter vixerimus.
per continentiam enim castitas. per soci
aliter caritas. per obedientiam hu
militas acquirunt. Actus iustus erit. si
fuerit rectus. discretus. fructuosus.
Rectus per bonam intentionem. discre
tus per mensuram possibilitatis. fructuo
sus per utilitatem proximorum. Sensus
pius erit si fides nostra deum sentit sum
me potentem. summe sapientem. summe
bonum. ut per eius potentiam nostram cre
damus adiuuari infirmitatem. per eius
sapientiam corrigi ignorantiam nostram. per eius
bonitatem nostram credamus ablui iniqui
tatem. hxc bernardus. **S**tudeamus ergo
etiam ordinate vivere nobis. socialiter
proximis. humiliter deo. **A**d quod hortatur
idem beatus bernardus sic dicens. **Q**ui
ue in congregatione ordinaliter tibi. so
cialiter proximo. humiliter deo. **D**emus
etiam unicuique reddere quod suum est
videlicet obedientiam superiori. auxili
um equali. et disciplinam minori. **U**n
idem beatus bernardus. Debemus su
periori obedientiam et reuerentiam. equali
consilium et auxilium. minori custodiam
et disciplinam. **P** Et notandum
A. iij.

¶ qui in bonis opibz. proficere & permanere desiderat. necesse tñ est ut etiã a mala societate sibi caueat. qz valde nociva est societas maloz. sicut e converso multũ salubris est societas bonoz. Cũ beatus ihero. sic dicit. Nil tam nocet hoĩ q̃ mala societas. plus q̃ impossibile putovirũ in bonis opibz. diutius permanere qui maloz assidue p̃versatiõẽ vitif & sicut mala nocet cõversatio. ita bona p̃dest. qui bonaz inuenit societate vitã inuenit. rarus homo vel bonus vel malus efficit nisi ob societatis causam. hęc ihero. Unde fugienda est societas maloz & maxime illoz. qui ad vitia proni sunt & adherendum est societati bone. que timet deũ. ut ex consortio talium emendatiõem vite ac moꝝ suoz quisq; assequi valeat. Unde ysidorus. Vita malos. caue iniquos. fuge impios hoĩes maxime eos. qui ad vitia proni sunt. socios tibi bonos p̃iunge. qz si fueris socius p̃versationis. eris & fructus. Periculosum est his. qui peccare volunt sociari. melius em̃ est habere oĩdium p̃uoz q̃ consortiũ. sicut multa bona habet vita sanctorũ. sic plurima mala p̃fert societas maloz. Dicit etiã de hoc beatus greg. Vitanda est societas maloz. ne forte si se corrigi nõ valent ad imitationẽ trahant & curi ipsi a sua malicia non mutant. eos qui sibi coniuncti fuerint p̃uertunt. hęc gregorius.

¶ Sciendum etiã qd bona opa prima facie cũ quadam difficultate operamur. cũ vero in p̃suetudinem veniunt facilius ea & cum quadam iocunditate spiritali perficimus. Unde dicit abbas iohannes montis sinai. Nota in ipsis p̃ncipijs abrenunciatiõis penitus cũ labore. violentia & amaritudine operamur virtutes. ac p̃ficientes desceps sine tristitia sumus q̃uis in ipsis modicũ p̃tristati efficiamur.

¶ Quando vero voluntas nostrum mortale sapere conculcat & absorbet. poterit stariue subijci a p̃m̃pitudine existente in nobis. tñ de cetero cũ omni gaudio sollicitudine & desiderio igne cordis & flamma divina ipas operamur. hęc iohannes abbas. ¶ Si vero bonoz operũ labor nos grauat. attendamus mercedẽ futurã & leuine porabimus qz ad eterna p̃mia non nisi cũ labore puenitur. Unde beatus augustinus in libro de verbis dñi sic dicit. Vita nostra xps est. attende xpm̃ pari rem non solum glorificari & p̃tem sed etiam exaltari. opus te terret. mercedẽ expecta. quare vis puenire delicatus ad eã rem. ad quã non pducit nisi labor. sed times ne p̃das argentum tuum. qz ad argentum cũ magno labore puenisti si ad argentum quod quãdoq; vel moriens amissurus es. non puenisti sine labore ad vitã eternã sine labore vis puenire. carior sit tibi illa ad quam post omnes labores sic pueniens vt nõq; amittas. si hoc tibi carum sit. ad quod per omnes labores sic puenisti vt aliquando amissurus sis. quanto magis illa p̃perua desiderare debemus. ¶ Hęc augustinus. Cũ sancti viri penitantes & attendentes eterne vite p̃emia. que deus daturus est diligentibus se & in mandatis eius laborantibus nõ solũ opa bona & laboriosa aggreduntur. vt nemetiam aduersitates & tribulationes presentis vite sustinere non formidant. De hoc beatus greg. viij. moral. exponẽs illud. Sicut mercenarius dies eius sic dicit. Mercenarius sollicitus curat inspicere. ne vnq; dies vacuus labat ab ope & expectatus finis t̃pis inanis veniat ad remuneratiõẽ laboris. in laboris namq; studio conspicit. quid recipere in tempore remuneratiõis possit. nã cũ opus crescit. p̃re

in fiducia proficit. Cum vero opus for-
pueit spes a remuneratione lacescit.
Unde electus quisque vitam suam qua
si mercenarius pensans tanto fidenti-
us spe tendit ad premia. quanto nunc ro-
busius perdurat ad laboris incremen-
ta. quid sit de cursum pntis tps pensat.
dies cu operibus dinumerat. ne a labo-
re transeant vacua vite momenta. for-
midat. aduersis gaudet. merore refo-
ret. qz subsequentibus vite premijs tan-
to se munerari largius aspicit. quanto
p amore illius quotidiana se mortibus
verius impendit. Hinc namqz est qd ci-
ues celestis patrie pditori eius psalmi
stercibus dicunt. ppter te morte affici-
mur tota die. Sancti igit viri quot la-
bores nunc veritati pmendantes exhi-
bent. tot iam remunerationis sue pig-
nora intra spei cubiculu clausa tenent
sed grauis nunc sentis estus in ope. vt
qz refrigerium percipiat ex quiete.
Unde aperte subdit. Sicut ceruus de-
siderat vmbra. Umbra quippe de fide
rare est post temptationis estus sudore
qz opis eterni refrigerij requie quere-
re. Sequitur. Et sicut mercenarius p-
sola finem opis. Mercenarius enim
cu facienda opera aspicit mentem pri-
us et longinqrate et ponderis labore
adificat. cu vero lacescentem animu ad co-
siderandū laboris premiū reuocat. riu-
gore mox cu ad exercitiū laboris acce-
dit infirmat. et qd graue perpendit ex
ope leue estimat ex remuneratione. Sic
electi quicqz cuz mundi huius aduersa
patiunt cum inhonestatis promelias
et damna. cruciatu corporis tolerāt
esse graua quibus exercens pensant. sz
cu mentis oculos ad eterne patrie psi-
reratōem tendūt. ex pparatōe premiū
qz sit leue qd patiunt inueniunt. quod
est valde importabile ex dolore oñdit
in p fideratōe. puida ex remuneratione

lenigatur. Hinc est qd paulus semp se
ipso robustior ptra aduersa erigit. mi-
miz finem sui operis sicut mercenari-
us prestolat. graue namqz qd sustinet
estimat. sed leue hoc per premiū p fide-
rationē pensat. ipse quippe qz sit graue
qd patitur iudicat. qui in carceribus
abundantius in plagis supra modum
in mortibus frequenter se fuisse testat.
sed quō remunerationis lintho sudor
rem tanti laboris tergat. ipse denūci-
at dicens sic. Non sunt pdigne passio-
nes huius temporis ad futuram glam
que reuelabit in nobis. Finem qz ope-
ris quasi mercenarius prestolat. qui
dum pfectum remunerationis p fide-
rat. vile estimat qd pene deficiens la-
borat. defectum egestatemqz pperi bo-
nis mentibus laboriosum nō est. sed cu
vsqz ad afflictionem carnis aduersitas
verit labor pculdubio ex dolore senti-
tur. In hac em vita quedā laboriosa
sunt. quedā vero vacua. quedā vero va-
cua et laboriosa simul. Amore quippe
pditoris pntis vite tribulationibus ex-
erceri laboriosum quidē est. sed vacu-
um nō est. Amore aut seculi voluptati-
bus solui vacuū quidē est. sed nō labo-
riosum. amore eiusdē seculi aliqua ad-
uersa pperi est vacuū sil et laboriosum.
qz ex aduersitate mens afficit et renun-
ciationis pmo non replet. hxc grego.
S Exerceamus igit nos in bonis
operibus. nā quotiens bona agimus to-
riens angelos letificamus. quotiens
ro a bono opere deuiamus. ipsos con-
tristamus et malignis spiritibus leticia
facimus. Testat hoc beatus augu. di-
cens. Quotiens bene agimus gaudēt
angeli et tristant demones. quoties ve-
ro a bono deuiamus dyabolum letifi-
camus et angelos suo gaudio fraudat
mus. gaudiū enim est eis supvno pec-
catoze penitentiam agente. hxc augu.

Qui etiam desiderat non tritari sed frequenter in animo gaudere sine debeat bene vivere. **U**n hugo de sancto victore. **U**is nunc esse tristis bene vivere. bona vita semper gaudium habet. nec etiam obmittendum est bonum opus propter aliquam negligentiam aut desidiam nostram. ne peringat mentem in ultimo examine gemere et pro tempore inutiliter sine fructu spirituali expenso lugere. **D**e hoc beatus bernardus lamentando sic dicens. **D**omine deus quot tempora effluxerunt in quibus sine fructu ut aspicio vixi. quomodo coram te subsistam. quomodo ad te levare poteram faciem meam in illo magno et terribili examine. quomodo numerari iusseris. omnes dies meos querens fructum meum. **D**omine cur intermisi vobis tempore versari te in corde de meo tota mentem amplecti. in tua dulcedine delectari omnia interiora meae vultu tunc erant quomodo tecum non erant. cum habes a te omnis creatura quicquid habet desiderabile laudabile aut delectabile. **D**e beatus bernardus. **S**ed et hoc notandum quod in operibus bonis quisque humilitatem habere debet et illa attribueret debet gratie divinae. peccata autem sibi ascribere. **U**nde augustinus in libro de sermone domini. **C**ave o christiane superbia. licet enim sanctorum imitator sis. totum semper gratie deputa. **Q**uia ut est aliquid gratie in te dei non tuum meritum fuit. apertius ergo totum deputa pietati quod autem peccator es tue iniquitati ascribe. **E**sto accusator tuus et ille erit indultor. omne enim crimen quod facimus vel peccatum est nostre negligentie et omnis virtus et sanctitas dei est indulgentie conuersi ad deum. **H**ec augustinus. **M**agna namque virtus est bona actio cum humilitate. pro hoc enim reddit homo diuinus. **U**nde dicit **I**saac abbas. **B**ona operatio est humilitas. hominem deum faciens super terram. **I**gitur laborandum est ut in bonis operibus

que gerimus: humilitatem cordis semper habeamus et cum bona opera nostra ad noticiam aliorum pervenerint gloriam dei et edificationem proximorum pro hoc non nostram vanam gloriam requiramus. ne meritum nostrum apud deum propter hominum stultam vanitatem amittamus. **U**nde beatus augustinus in libro de verbis domini. **Q**uisquis iravult videri ab hominibus opera sua. ut ille glorificet a quo ea que in illo videntur accepta. et sic ad imitandum bonum idem ipsi qui videntur procedunt. vere eius lumen lucet coram hominibus. quia lux de illo caritatis radiat. non superbia sumus euomimus et in eo caner. ne iniustitiam suam faciat coram hominibus. ut videatur ab eis. quia nec suam deputat illam iustitiam. **H**ec augustinus. **B**ona ergo opera cum summa diligentia exerceamus. ne pro hoc quod agimus vanam gloriam requiramus. sed omnia in gloria dei agere studeamus ut pro bonis nostris acrius vitam eternam possidere valeamus.

P **F**ilios. **O**st diversorum operum bonorum tam interiorum quam exteriorum informationem. nunc etiam de virtute perseverantie cupio edoceri.

Ca. XV. **P**ater. **S** **I**re debes quod postquam omnium virtutum acceptus quis fuerit principium. nondum tamen in conspectu dei apparet gloriosus. nisi virtutum consummationem assit. videlicet perseverantiam. quia nullus omnino mortalium quantumcumque perfectus laudandus est in vita sua. nisi prius hoc bonum inchoatum. bono et felici fine cludat. **E**st enim perseverantia finis acceptum virtutum. parum enim valet fuisse religiosus. fuisse humile patientem fuisse vero

tum et primum. Deum dilexisse. et ce-
 teras virtutes habuisse nisi adesset per-
 severantia. **C**um enim omnes virtutes cur-
 rant. sola perseverantia accipit bravium.
 quia non ille qui incipit. sed qui persevera-
 verit in bonis operibus hic erit saluus.
Un dicit hugo. Inchoata virtus non
 potest nisi ad finem perducatur. **E**t ideo per-
 severantia valde necessaria nobis est ut in
 bono quod per dei gratiam recte inchoamus
 perseveremus usque ad finem perseveremus. **H**ic
 hugo. Ipsa namque perseverantia virtus
 est multum laudabilis. quia est nutritrix ad
 meritum. constantie filia. et pugnaculum
 sanctitatis. sine quo nemo poterit deum
 videre. **D**e cuius etiam commendatione bea-
 tus hieronimus dicit. Perseverantia est unica re-
 gio filia. finis virtutum. earumque summa
 ratio. totius boni repositorium. et virtus si-
 ne qua nullus videbit deum. absque victo-
 ria enim nec qui pugnat victoriam. nec
 palma victor sequitur. vigor est virtutum.
 nutritrix ad meritum. mediatrix ad pre-
 mium. soror pacis. constantie filia. amica
 pacis. amicitiarum nodus. unanimita-
 tis vinculum. sanctitatis pugnaculum.
 tolle perseverantiam nec obsequium mer-
 cede habet. nec beneficium gratiam. nec lau-
 dem fortitudo. sola est cui eternitas red-
 ditur vel potius que eternitati hominem
 reddit. dicit dominus. **Q**ui perseveraverit
 usque in finem saluus erit. **H**ic bernardus.
Deberet ergo homo se in bono primum
 et incessanter nona prioribus superaddere.
 ne contingat eum in bonis ac virtutibus
 actionibus torpescere et deficere. **U**n be-
 atus hieronimus. Nequaquam sufficit semel vel se-
 cundo operari quod bonum est nisi incessan-
 ter addas novum prioribus. alioquin in-
 ceret et marcescit flos primi operis. atque
 et virtus et vigor in brevi terminatur
 si non alijs atque alijs subiectis pietatis
 operibus primum reparentur. **D**ec bernardus.
X Nec debet aliquis propter verba

derisoria vel quaecumque alia bonum opus
 obmittere. nam sunt nonnulli qui aliqua
 agere proponunt. sed cum ab alijs deriden-
 tur. primum ab intentione bona quam
 proposuerunt resiliunt. **U**nde beatus gre-
 gorius. **S**epe namque aliqua agenda bona
 proponimus. sed si unus contra nos levissi-
 mus sermo iridentis erupit. ab inten-
 tione actionis nostre fracti protinus et
 confusi discedimus. **H**ic gregorius. **E**t
 sciendum quod incipientibus bona opera
 premium promittitur. sed solum perseveran-
 tibus datur. quia in vanum opus bonum
 agit si ante finem vite deserat. **U**nde
 ysidorus. **I**nchoantibus premium promit-
 titur. perseverantibus datur. tunc placet
 deo persecutio nostra quando bonum quod
 inchoamus perseveranti fine implem?.
Un quemque deus de fine non de pre-
 terita vita iudicabit. **V**irtus ergo bo-
 ni operis perseverantia est. incassum quod
 pro bonum agit si ante terminum vite de-
 serat. **H**ic ysidorus. **N**otandum quod vir-
 tus perseverantie in bono eternitatis habet
 similitudinem per quam tanquam per neminem
 eternum mercedimus eternum dei. quia eter-
 navita perseveranti in bono est penetra-
 bilis. **T**este seneca qui dicit. **I**n excel-
 so est vita beata. sed perseveranti penetra-
 bilis est. **E**t sciendum quod vera et efficax
 perseverantia in suis semper debet ex-
 ercitijs augeri. crescere et proficere. quia
 vel si affectus devotionis vel operis ef-
 fectus remittitur vel ex negligentia at-
 tenuatur. paulatim deficere incipit donec
 penitus extinguitur. **U**nde apostolus.
Non coronabit nisi qui legitime certaverit.
 vocans legitimum certamen nostri.
 perfectus primum incrementum. **D**icit
 etiam beatus bernardus. **N**ulla unquam servum dei
 non dico dies sed nec hora inveniat nisi
 in exercitij labore. **A** Sed ad
 hoc faciendum. quattuor sunt nobis
 necessaria bona. scilicet operatio. inter

na deuotio. sancta cogitatio et recta in-
 tētio. His quatuor exercitijs homo de-
 uotus totā vitā suā prīnuat. Opaf em̄
 bona si p̄r fīdo opari non poterit qua-
 cūq; occasione impeditus deuotionez
 suam meditando accendat. que duo si
 ad manus non habent. vel q; torper in
 actione exteriori vel q; languet in affe-
 ctione interiori saltem dñm cogitet
 qd nulli difficile est. q; hoc plane sub-
 iacer nosire voluntati. Unde in deutro-
 nomio d; . Caue ne vnq; obliuiscaris
 domini dei tui. Et thobie Omni tem-
 pore in mente habeto deum Et ideo ad
 cogitandum deum semp ex precepto
 legis vrgemur vt p̄missuz est. licet ad
 meditandum ipsum deuote qd est gra-
 tie nō obligemur Si v̄o idipm nobis
 subtrahit vt experiamur qd ait dñs.
 sine me nihil potestis facere temetip-
 sum intra temetipm merire et sic cū a-
 postolo. Non q; sufficientes simus ali-
 quid cogitare a nobis tanq; a nobis.
 sed sufficientia nostra ex deo est sed et
 eandē miseriam p̄ intentionē diriga-
 gamus in deū et humiliantes nosmet-
 ipsos dicamus. Oīa opa nostra opa-
 tus es domine in nobis vt hmōi gra-
 tia reformet in nobis. Gratia ḡ diuini
 suffragante sublimiora opemur. si
 vero minuit opemur mediocria. si aut
 oīno extinguit opemur infima nō tor-
 pentes sed ambulantes et pseuerātes
 in p̄ceptis et mandatis vt salutez eter-
 nam ab ip̄o p̄sequi mereamur. Nam
 ip̄e dr. Qui pseuerauerit vsq; in finez
 hic saluus erit Et in apocalipsi. Esto
 fidelis vsq; ad mortem et dabo tibi co-
 ronā vite. Sic ḡ patet de pseuerantia
 habemus itaq; de v̄rutib; . Nunc put
 dignatus est dñs donare explanatum
 qd p̄inet ad proficientes. quorum sta-
 tus vt p̄missum est supra in secundo li-
 bro consistit in v̄rutum operatione

Sequitur tertia distinctio
 secundi libri. *Filius*

Distinquā in fo-
 matus sum de v̄rutib; quor-
 um obseruancia secūdo lo-
 co p̄inet ad p̄ficientes. nūc de tercio
 in quo dependet status eorundem p̄fi-
 cientium a te. *Pater cupio edoceri.*

Ca. I. *Pater. B*

Sire debet
 fili q; tercius gradus
 in quo p̄sistit p̄ficien-
 tium status put sup̄i-
 us dictū est pender in
 temptationum p̄pensione. nam quisq;
 religiosus cum relictis vitijs cepit re-
 ligiose viuere ac in bonis operib; se ex-
 exercere atq; in illis p̄ficere. talis inq;
 diuersas temptationum tribulationes
 incipit tolerare. q; spūs malignus in-
 uidens saluti hūane cū aliq; p̄p̄er-
 rit v̄tuoſe ac religiose viuere. statim mul-
 tifor̄mes tēptationū laqueos in cor il-
 lius immittere solet. vt eū a via salu-
 tis possit reuocare et ad pristinā v̄tuo-
 sam vitā ac maculosam p̄uerrere et per-
 pseuens ad p̄ditionē eternā p̄ducer-
 re. s; quilibet religiosus et in vita v̄tu-
 oſa p̄ficiēs v̄z tēptatōib; et suggestio-
 nib; demonū viriliter resistere ne con-
 tingat eum tm̄ malum incurrere
 Et primo notandum q; temptatio et
 omne peccatum inchoat et implet tri-
 bus modis videlicet suggestione. re-
 lectatione. et p̄sensu. Suggestio quip-
 pe fit p̄ diabolū. Delectatio per carnē
 Consensus per spiritum. *Necessaria*
 est ergo magna discretio vt inter sug-
 gestionem et delectationem atq; con-
 sensum iudex sui animus p̄fideat.
 cum enim malignus spiritus peccatus
 suggerit in mente. si nulla delectatio

Liber II. Dist. III. Ca. I.

peccati sequatur peccatū omnino non est. cum vero caro ceperit delectari. tūc peccatū incipit nasci. si autē ex delibera- tione p̄senserit tunc peccatum cognos- scit̄ perfici. In suggestione igit̄ pecca- ti semen est. in delectatōe fit nutrimen- tum. in p̄sensu p̄fectio. et sepe p̄tingit in hoc q̄ malignus spūs seminat in co- gitatōe. caro in delectatōe trahit. nec tñ anima eidē delectationi p̄sentiatur. et cum caro delectari sine animo neque- at. ipse tñ aīmus carnis voluptatibus reluctans in delectatōe carnali aliquā- do ligat̄ inuitus vt ei ex rōe p̄radicat̄ ne p̄sentiatur. et tñ delectatione ligatus fit. sed ligatū se velx̄mēter ingemiscat. **U**n̄ et ille celestis exercitus p̄cipuus miles etiā gemebat dicēs **V**ideo aliā legē in membris meis repugnantē le- gē in mentis mee. ecce homo est vt ira di- xerim captiuus et liber. liber ex iusticia quam diligit. captiuus ex delectatōe quam portat inuitus. q̄ sunt nonnul- li qui inuisu vel in alijs occasionib̄ in- tanto affectōem seu delectatōnem car- nale sentiunt in corde ac etiā in corpe per illicitos motus trillanē. sed tñ eri- am inordinatis motib̄ tam cordis q̄ corporis viriliter resistunt. h̄i propter h̄mōi passiones non solum non incur- runt pctm̄. sed meritū sibi acquirunt. **N**am sciendū q̄ in ynoquoq̄ nostruz nihil aliud nunc agit̄ cum ad peccatuz quisq̄ dilabit̄ q̄ tñ actum est in illis trib̄. serpente. muliere et viro. **N**ā pri- mo fit suggestio siue per cogitatōem si- ne per sensus corporis vel videndo vel tā- gendo vel audiendo vel gustando vel ol- faciendo. que suggestio cū facta fuerit si cupiditas nostra nō moueat ad pec- candū excludit̄ serpentis astutia. Si autem mota fuerit quasi iam mulieri. alis perna sum erit. sed aliquando ratō viriliter etiam p̄moram refrenat cupi-

ditatem atq̄ compescit. quod cum fit non labimur in peccatum. sed cum a- liquanta lucretiōe coronamur. **S**i au- tem ratio p̄sentiatur et quod libido p̄mo- uerit faciendum esse decernat ab omī vita beata. tanq̄ de paradiso expellit̄ homo. iam enim peccatum imputatur etiam si non subsequat̄ factum. quāto rea tenet̄ in consensu p̄scientia. **U**nde resistenduz est in principio sug- gestioni dyabolice cum adhuc mollis est. ne p̄ualeat ac roboreretur. **D**e hoc beatus gregorius. xxxij. morali. expo- nens illud dictum de belx̄moth. strin- git̄ caudaz suam quasi cedrum. sic pri- ma quippe serpentis suggestio tenera et mollis est. et facilliter virtutis pede conterenda. sed si h̄c inualescere neg- ligenter admittitur. ei ad cor aditus licenter p̄beet̄. tanta se virtute exag- gerat. vt captam mentem deprimens vsq̄ ad intolerabile robur excrescat. **C**audam itaq̄ quasi cedrum stringe- re d̄t. quia semel eius recepta tempra- tio in corde in cunctis que subsequen- ter intulerit quasi ex iure dominatur. **H**uius ergo belx̄moth caput herba est cauda cedrus. q̄ ex prima quidez sug- gestione blandiens cernit̄. sed p̄vsuz velx̄mēter inualescens succrescente temptatiōis sine roborat̄. superabile namq̄ omne quod initio suggerit̄ sed inde sequit̄ qd̄ vinci vix possit. prius enim quasi p̄sulens ad animū loquitur blanda. sed cū semen delectatiōis infi- xerit violentra postea p̄suetudine pene insolubili innodat̄. **U**n̄ et bene caudā stringere d̄t. dente em̄ vulnerat. cauda ligat̄. q̄ prima suggestione percutit̄ s̄ percussam mentē ne euadere valeat in ualescente sine temptatiōis astringit̄. **Q**uia enim pctm̄ trib̄ modis admit- titur cum videlicet et serpentis suggesti- one. carnis delectatione. spūs cōsensu

perpetrat. beemoth iste prius illicita
suggerens linguā exercit. post ad dele-
ctationē ptrahens dentē figit. ad extre-
mū vō p p̄sensionēz possidens caudā
stringit. Hinc est q̄ nōnulli peccata lō-
govsu p̄perrata in semetip̄is ip̄i rep̄e-
hendūt atq̄ hec ex iudicio fugiūt. sed
vitare opere nec decertantes possunt.
q̄ dū beemoth istius caput non p̄terit
plerūq̄ cauda ⁊ nolentes ligant. qui
p̄tra eos cedri more induruit. q̄ a blā-
dā voluptate exordij vsq̄ ad violentiā
retentionis excreuit. Dicat ergo strin-
git caudā suāz quasi cedrum. vt tanto
quisquisq̄z initia temptationis fuger-
re. quāto finē eius intelligit citius sol-
ui non posse. hxc greg. **E** Morandū
etiā q̄ impetus diaboli in principio val-
de est ad tolerandūz grauius. si vō sta-
tim ei viriliter resistat efficiē debilis.
⁊ quanto plus p̄resistentiā repellitur.
tanto magis eius vires debilitant. de
hoc crisosto. sic d̄r. In primis grauis ē
impetus diaboli ⁊ intolerabilis. quez
si quis forti aīo sustinuerit. eū in secūdo
inueniet infirmiozem. quāto em̄ plus
p̄cussus fuerit. tanto magis frigeſcit ⁊
deficit. hxc crisosto. **V**igilandum itaq̄
est p̄tra antiquū hostem ⁊ cū omni stu-
dio eius p̄rauis suggestiōibz resisten-
dū. q̄ sicut p̄tra p̄sentientes est fortis
vt leo. ita contra resistētes est debilis
vt formica. Quod beatus greg. v. mo-
ral. tangit sic dicens. Omne p̄ctm̄ ho-
stis antiquus suadet sed nos eius suāsi-
omibz p̄sentiedo p̄perramus. āriquis
em̄ hostis nos ad culpam sine nostrā vo-
lūtate nō rapit. q̄ ille qd̄ male nobis
suggerit nos seq̄ndo ex volūtate p̄pria
īplemimus. Si em̄ prime suggestiōi
maligni sp̄s nō resistit. rep̄ete totus
ad interna cordis dū non sentit illabi-
tur. Antiquus em̄ hostis sicut p̄tra p̄sen-
tientes fortis est. ita cōtra resistētes

debilis. Si em̄ eius suggestiōibz assen-
sus p̄rebet. quasi leo rolerari nequaquā
p̄t. Si aut̄ ei resistit. q̄si formica a tre-
rit. alijs q̄ leo. alijs formica. q̄ crude-
litate illius carnales vix rolerant. Spi-
ritales vō illius firmitatem virtutis
pede calcant. **F**acile quippe inimico re-
sistit. si non ei vel in multis lapsibz vel
in vno diu p̄sentiat. Si vero eius suā-
sionibz aza subesse p̄suerit. quanto se-
ei crebrius subijcit. tanto eū sibi venci-
rabilem facit. vt ei reluctari non valeat.
q̄ nimirum malignus aduersarius
contra hanc ex p̄raua consuetudine ve-
niam quasi more gigantis pugnat.
De hoc etiam ysidorus sic dicit. Qui
em̄ suggestiones diaboli non recepe-
rit. in eius insidias minime trāsit. **T**ā-
facile in p̄sequenti ope repellit. si p̄-
ma oblectamenta ip̄ius respiciunt. dia-
bolus em̄ est serpens lubricus. cuius si
capiti id est prime suggestiōi nō resi-
stis. totus in interna labit. **E**xpratio-
nū diabolicaz initia fragilia sunt. que
si non cauent sed p̄sum in p̄suetudi-
nem transeunt. in nouissimis fortiter
p̄ualescūt. ita vt aut nūq̄ aut cū d̄stū-
cultate vincant. hxc ysidorus. **M**orandum
etiam q̄ duplex est in nobis
bis principiū moriū operans p̄ctm̄.
vñ qd̄ operat̄ in nobis nolentibz. i.
primus motus fomitis. quem quidaz
doctor appellat p̄cupiscentiam siue de-
siderium siue languorē nature. ⁊ licet
ille motus operet̄ peccatum in nobis
stimulando. ⁊ nos non operemur con-
sentiendo. nos tamen etiam illud vici-
mur opari licet nolentes. ex eo q̄ ille
fomes aliquo incipit. primus motus cō-
cupiscentie est languor nature nō
aliene. hxc aut̄ iniquitas non est culpe
p̄sonalis sed p̄ne nostre nobis origi-
naliter inflite. **S**ecūdo primus motus
operans peccatū est in sensualitate ⁊ q̄

nis in sensualitate fit peccatus. non tñ
hoc mortale erit sed tñ modo veniale.
q̄ voluntas non habet p̄pletum domi-
nii super primos motus. qui sunt sen-
sualitatis. vt in illis actibz qui ex im-
perio voluntatis p̄cedunt. sed hñt in
eis dñm p̄pletū sicut est in illis acti-
bus qui nō p̄ imperiū ratiōis p̄cedūt
et tñ voluntas tales motus sensualita-
tis impedire p̄t et iō sunt p̄ctā venialia
Sicut autē talis motus primus
peccatū veniale triplici rōne. Primo. q̄
mouet ad illicitū. Secūdo q̄ sunt quo-
dammodo voluntarij non s̄m se. q̄ vt di-
ctū est non impediunt a voluntate. Ter-
cio p̄pter delectatōem annexā. cū enim
aīa p̄t delectatōem p̄iungit creature.
obtenebrat et peiorat. sicut qñ p̄iungi-
tur deo illuminatur et meliorat. De hoc
triplici als duplici motu inordinato
sive p̄cupia sic dicit Alanus. Omnis
p̄cupiscibilitas ad illecebras est vitii
ex peccato. Omnis est motus p̄cupie
illecebris est peccatū ex vitio. Est autē
p̄cupiscibilitas p̄mitas qua quis pro-
p̄t ad peccandū. Concupia vero
d̄ ipse actus p̄cupiscendi. Aliqñ autē
ex p̄cupiscencia p̄cedit quidā motus
qui est circa delectatōem et circa arbi-
trij libertatē. vt qñ videns homo muli-
erem velit nolit mouet in hoc tñ nō de-
lectat. nec tñ talis motus p̄cupia sed
ad p̄cupiscenciā est. non illecebris. s̄
ad illecebras. et talis motus vitii est
ex peccato sed non est peccatū eo q̄ nō
est penes velle et nolle. Vñ omnis vitio-
sus motus originē habuit a peccatō pri-
mi peccati vel a peccato originali. alio-
quin vero primū motus sequit̄ delecta-
tio que est in illecebris et in p̄cupiscen-
tia. tunc enim p̄cupiscit homo et illece-
broso mouetur. et talis motus est peccatū
ex tali p̄cedens vitio. hoc alanus. S̄
intelligendū est sic q̄ delectatō sequit̄

primū motum si statim ei non resisti-
tur sed incaute in mentē voluit̄ est pec-
catum veniale. Si autē p̄senserimus
illi primo motui tunc nos dicim? sim-
pliciter peccatū operari. **R**espon-
dēt autē p̄sensus p̄pletus in cogitatōe qñ
mora voluntaria in mentis reuolutōe
accidit cogitationi p̄tinuans cogitati-
onem in p̄posito. sed declinans in ipsa
cogitatōe tanq̄ in finem p̄pter quem
dicim? p̄sensus in cogitatōem et delecta-
tionem peccatū efficere. q̄ licet acces-
sus et recessus cogitationis in mente
fit fortuitus et delectationis subsecutō
fit inuitabilis. tamen in cogitatione
morari vsq̄ ad nimiam reuolutōnem
et in delectatione vsq̄ ad longā oble-
tationem est in nostra voluntate. cū pos-
sim? nos in primo motu auertere men-
tem a cogitatōe nimia et delectatione.
Unde iheremie d̄. Usq̄quo morabū-
tur in te cogitatōes noxie. Ex hoc q̄
dicit morabunt̄ patet q̄ nō cogitatio
simpliciter. sed mora que accidit per
p̄sensem in cogitatione p̄pter delecta-
tionem reprehendit̄ et damnatur. imo
cogitatio veniens et impugnans vide-
tur esse occasio meriti. quando statim
ei resistitur. Unde beatus augustinus
in de verbis domini. Sunt qui res illi-
citas obuias cogitationibus suis ita
prosus abijciunt. vt nec in ipsis delect-
entur. Sunt qui delectantur et non
consentiunt. in quibus nondum per-
fecta est mors s̄ quodammodo incho-
ata. Si vero delectationi accedat con-
sensus. iam est mortis damnatio. Di-
citur etiam de concupiscencia et de mo-
tu sensualitatis in glosa magistri Fly-
colai de lyra super illo verbo. Omnis
qui viderit mulierem ad concupiscē-
dum eam et c. Videre absolute mulie-
rem non est malum. sed in quantum
ex ipso sequitur concupiscencia inte-

rioz et ista concupiscentia sic procedit qz primo ex aspectu mulieris causat concupiscentia in appetitu sensitivo. qui dicitur sensualitas et preuenit actum rationis. et sic non est etiam peccatum veniale nec mortale. qz talis motus sensualitatis non est in potestate hominis et per dominum non peccatum sed retentio huius concupiscentie postquam accepta est bene est peccatum. Unde dicit beatus augustinus. Non est in potestate nostra quatenus visis non tangamur sed est in potestate nostra ea respicere vel acceptare et sic patet quod predictus motus sensualitatis non est peccatum sed est materia exercende virtutis. si ei resistat per rationem. si autem tenear per delectationem mortuosam absque sensu. tunc est peccatum veniale. si autem tenear sequatur sensus in animo tunc est peccatum mortale etiam antequam exprimitur factio vel signo et ideo de tali concupiscentia que est sensus dicit saluator. iaz mechatus est eam in corde suo. hęc glossa. Unde cum pulsamur per illicitos motus siue sint naturales siue sensuales siue sint ex suggestionibus diabolicis procedentes repugnandum est illis. et non sentiendum ne in nostro mortali corpore propter talem sensum regnet peccatum. De hoc beatus gregorius. xxi. moralium. sic dicit. Habere me possessorem excelsorum conditor tenuit. si mens mea ante aspectum illius in infimis desiderijs tabescit. Sed sciendum est aliud esse quod animus de temptatione carnis patitur aliud vero cum per sensum delectationibus obligatur. plerumque enim cogitatione prava pulsatur sed remittit. plerumque autem cum peruersum quid respicit hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit. et nimium mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat cum eam pulsatur sed cum hac sibi per delectationem subiungat.

I Dinc etiam predicatoz egregius

dicit Temptationes non apprehendat nisi humana humana quippe temptatio est. qua plerumque in cogitatione tangimur etiam nolentes. qz nonnunquam illi circa ad animam veniunt. hoc vtrique ex nobis ipsis ex humanitatis corruptibilitate potest haberi. iaz vero demonica est et non humana temptatio. cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit per concupiscentiam. se animus astringit. Dinc iterum dicit. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Peccatum quippe in mortali corpore non esse sed regnare prohibuit qz in carne corruptibili non regnare potest sed non esse non potest. Hoc ipsum namque ei de peccato temptari peccatum est. quo qz quod diu viuimus perfecte omnimode non caremus. sancta predicatio que hoc expellere plene non potuit ei de nostri cordis habitaculo regnum tulit. ut appetitus illicitus et si plerumque bonis nostris cogitationibus occulte se quasi fur inserit saltem si ingreditur non dominetur. Hęc gregorius. Sancti namque cum carnis inordinatos motus in semetipsis surgere sentiunt viriliter resistunt qz temptationum moribus non peruerso succumbere sed bene regendo resistere nouerunt. De talibus idem beatus gregorius. xxvi. moralium. exponens illud dictum Reges in solio collocat eternum sic ait. Boni sancti viri reges vocantur qz plati cunctis motibus carnis modo luerie appetitum frenant. modo auaricie estum tperant. modo glorię elationis inclinant. vel suggestiones liuoris obruant. modo ignem furoris extinguunt. Reges sunt ergo. qz temptationum suorum moribus non sentiendo succubunt sed regendo preesse nouerunt. qz igitur ab hac potestate regimini ad potestate transeunt retributionis dicat recte Reges in solio collocat in eternum semetipsos enim regendo ad tempus fa

rigari sunt. sed in erectōnis interne so-
lio in eternū collocant. et eo illic acci-
piūt alios digne iudicare. quo hic ne-
sciūt sibi metipsis nequiter peccare. hxc
greg. Unde resistendū est in motibz et
cogitationibz prauis. nec eis assentiē-
dum est. Nam dñs ad hoc hortat p̄ysa-
iam dicentē. Auferte malū cogitatio-
num vestrarū ab oculis meis. non dicit
malas cogitatioes. sed malū cogitatio-
num. hoc est sensum prauū iniquū et
peruersum. qz quotiens malis cogitatio-
nibz assentimus et in eis delectamur to-
tius deū offendimus et ab ipso sepa-
mur. iuxta illud sapie. Peruerse cogi-
tationes separent a deo. et dicunt puer-
se cogitatioes qz peruertunt mentes ho-
minū et deturpant cor eius et deducūt
eum non solū ad turpia verba. verū etiā
ad turpia opera. qz dū voluptas in co-
gitatione non reprimūt in actione dñā
tur. Unde si malis cogitationibz om-
nino carere non valemus. saltē eis nō
assentiamus. nec eis delectemur. quia
nullus in eo peccat qd vitare non pōt
Unde dicit augu. Non ergo nocet sen-
sus vbi nō est assensus. qz cogitatioes
non de re de qua surgūt. sed ex affectu
quem gignunt iudicande sunt. Nihil
enī interest quale illud sit qd cogitat.
sed qualis affectus ex ipsa cogitatione
sequatur. qz cogitatio mentē nō pol-
luit vbi delectatio per prauū assensum
assentiam non corrumpit. Unde di-
cit beatus augu. Temptatio cui non
assentitur non est peccatū sed materia
excitandē virtutis. Ergo necesse ē vt
p̄ malas cogitatioes temptemur. quia
dicit quedā glosa. Gloriosius est non
cōsensisse q̄ non temptari potuisse. sz
caueamus nobis et caute ambulemus
ne per assensum in temptatōem intrea-
mus. s̄m qd dominus nos ammonet
dicens. Vigilate et orate. ne intretis

in temptationem. **Filius.**

Affecto etiam scire occasiones et
temptationum per quas oriuntur tem-
ptationes.

Capitulum II. **Pater R**

Scire debes fili

q̄ magnam occasionem dant
ipsis temptamentis quinque sensus cor-
poris. inter quos maxime visus est no-
civus et periculosus. qz prima cā con-
cupiscentie carnalis est intuitus ocu-
lorū incautus. De hoc dicit ysidorus.
Prima causa fornicationis. tela sunt
oculorū. secunda verborū. sed qui nō ca-
pitur oculis potest verbis resistere. qui
etiam delectatōem refrenat libidino-
se suggestionis non transit ad assensum
libidinis. et cito resistit operi qui ritul-
lanti se non accommodat delectatōni
Durius etiam impugnat qui vsqz ad
assentiōem temptat q̄ is qui sola sug-
gestionem p̄ additionem carnis temptamē-
tis sollicitat. hxc ysidorus. Qd aut per
quinque sensus fit introitus vitiorū ad
animā. dicit de hoc beatus ihero. Per
quinque enim sensus quasi per quasdam
fenestras vitiorū ad ipsam est introitus
Nam sensus corporis sunt quasi sine ra-
tione currentes. anima igitur in modū
aurige retineat frena currentium. hxc
ihero. Anima namqz cū sit invisibilis
rebus corporeis non tangit delectatōne
sed inherens corpori per sensus exteri-
ores que foris sunt respicit. in respiciē-
do concupiscit. et persequens etiam nō
nunqz in peccati delectatōnem cadit.
nam callidus hostis humani generis
cū ab effectu operis expellitur secreta
cordis per malas cogitatioes polluere
molit. Qd beatus gregorius. xxi. mo-
ra. tangit sic dicens. Cum sit invisibilis
anima nequa q̄ corporeis rerū de-
lectatione tangit. nisi q̄ inherēs quasi

B. I.

quedam egrediendi foramina eiusdem
corporis sensus habet. visus quippe au-
ditus. gustus. odoratus et tactus quasi
quedam vie mentis sunt. quibus foris
veniat. et ea que foris sunt percipiat.
per hos enim corporis sensus quasi per fen-
estras exteriora queque anima respicit. et re-
spiciendo percipit. Quisquis vero per has
corporis fenestras incaute exterius re-
spicit plerumque in delectationem pecca-
ti etiam nolens cadit atque obligatus de-
terius incipit velle quod noluit. preceps
quippe anima dum ante non previdet. ne in-
caute videat quod percipiat. cecata post-
ea incipit desiderare quod vidit. ne er-
go quedam lubrica in cogitatione verse-
mus. providendum nobis est quod in-
veniri licet non percipiat. ut enim munda mens
in cogitatione servet. a lascivia volup-
tatis sue deprimendi sunt oculi. quasi
quidam raptores ad culpam. **U**bi no-
bis ad custodiendam cordis mundiciam
exteriorum sensuum disciplina servanda est
Nam quantalibet gravitate vigeat. car-
nales tamen sensus puerile quidam exteri-
us prestrepunt. et nisi interioris gravitatis
pudore quasi iuvenilia quodam frigore re-
frenent. ad fluxa queque et levia mentes
eneruam trahunt. malum etiam luxurie
aut cogitatione perpetrata ope. callidus
namque temptator noster cum ab effectu
operis expellitur secreta polluere cogitari
omnis molitur. hec grego. **U**bi pudicus o-
culus quasi ianitor cordis. qui non per-
mittit intrare omne quod nocere potest. **E**cce
verso vero impudicus oculus discurret
et ea que nociva sunt libenter intrare per-
mittit. De hoc dicit hugo. in libro de clau-
stro anime. **P**udicus oculus ianitor est
cordis sedet ad ianuam. non permittit in-
trare quod noceat. nihil nunciat nisi quod
deceat. quicquid noverit indecens esse
excludit et eliminat. impudicus vero
querens quod placeat per omnia discurret.

volentes intrare pariter nolentes
net et hortatur. hec hugo. **S**ed la-
borandum est cum omni studio ut visus
retrahatur ab omnibus. que percipisci possunt
maxime tamen a specie mulierum. ne cor et ani-
mus ex intuitu incaute concupiscentie
gladio fodiantur. **U**nde beatus grego.
xxj. moral. sic dicit. **S**icut enim sepe tem-
ptatio per oculos trahitur. sic nonnunquam
precepta intrinsecus oculos cogit de ser-
vare. nam plerumque res quelibet inno-
centi mente respicitur. **S**ed ipso respec-
tu animus concupiscentie gladio fodit-
tur. **S**it vero recte retributionis cra-
mine. ut qui exteriori negligenter vi-
tetur. interiori oculo non iniuste cecetur.
Sepe autem intrinsecus concupiscentia vo-
minat et illecebratur animus? aduersus sen-
sus corporeos. familiari more tiranni-
dis erigit. suisque voluptatibus oculos
servire compellit. atque ut ita dicam fenest-
ras luminis ad tenebras aperit ceci-
tatis. **U**nde sancti viri cum sinistra pul-
sari delectatione se sentiunt. ipsa per que
forme species ad mentes ingrediuntur.
pline magisterio lumina restringunt.
ne prave cogitationi visio lenocinata
famuletur. que nunquam si subtiliter custodi-
duri negligit. cogitationis imundicia
primum ad operationes transit. neque enim
culpa ad opus perditur permittitur si intras
ubi nascitur extinguitur. **S**i autem tempta-
tioni in corde nascenti cum festinatione
non resistitur. hac eadem qua nuncitur mor-
ta roboratur. et existens foris in operibus
vix vinci prevalet. quod intus ipsam me-
brorum dominam mentem captivam
tenet. hec grego. **U**nde et crisostomus
Si igitur prave velis oculos pulcris
faciebus infigere. capieris animo et si
bis vel ter possis continere foras. non enim
est contra humanam naturam. qui autem
flammam semel accendat
visa muliere. absente foras apud se

ymagines turpium actionum a quibus multo rariens pcedit ad opus. De hoc serapion abbas in collatione pariz sic dicit. Puritatis studentibus plurimum pferet. ut carnalium passionum ipsas materias sibi primitus subtrahant. quibus potest vel occasio vel recordatio earum dem passionum egrotanti adhuc aut generari. nam corpori ne cupiscentia in effectum temptet prumpere necessario effigies et materie illicitas subtrahenda est. hxc serapion. Ad has autem occasiones euadendas maxime valeat fuga seculi. quod puerfari in mundo et esse sine anime periculo satrarari est. ut ysidoro qui dicit. Satis rarum est ut quisquis inter seculi voluptates positus a virgine maneat illibatus. in quibus et si non cito implicet. aliquando tamen attrahat. nec enim potest esse securus qui periculo fuerit primus. hxc ysidoro.

Notandum est etiam de cogitationibus illicitis quod cogitationes peruerse non solum generantur ex sensibus corporis. verum etiam nonnunquam oriuntur ex suggestionibus dyabolicis vel propria negligentia. quocumque tamen modo oriuntur. semper est eis resistendum. et diligenti cura debentur nusquam cogitationes suas discernere. et ad primum motum malas reprobare. et bonas approbare et suscipere. Unde crisostomus exhortando dicit. Est tunc animus arctus perfectissimus ut assuescat diu discernere cogitationes suas ad primum animi motum approbare vel improbare quid cogitet. ut vel bonas cogitationes alat. vel statim malas extinguat. Hinc namque fons est boni vel origo peccandi. ibi maxime oportet obseruare peccatum ubi nasci solet. statimque ad primum temptacionis alio cogitationis faciem. et malum antequam crescat refrigerare debet dum adhuc est in cogitatione. hxc

criso. Vides enim que statim repugnat illecebrose cogitationi non cito rapit in puerfam delectationem. Unde richardus de sancto victore. Mens que statim repugnat et restringit illecebrosam cogitationem non facile rapit in prauam delectationem sicut et culpa que prohibet ante prauum sensum nunquam transit in actum. Hec richardus. Unde cum aliquis per illicitam cogitationem pulsatus non permittat eam in corde suo crescere. sed viriliter resistat et a domicilio mentis sue statim cum sentit debet reuocare eam. Unde beatus iheronimus.nolo ut finas cogitationem crescere. dum puus est hostis interfice. nequicia elidat in semetipso. Et ysidorus. Cum tetricillar cogitatio cum tibi aliquid suggerat illicitum. non ibi teneas animum. calca serpentis caput. calca prauae cogitationis initium. est enim periculum in mora. hxc ysidoro.

Quia qui cogitationi male in principio non resistit. facilius postmodum ipsa praua cogitatio ad sensum peccati et ad opus peruersum adducit. Unde beatus origenes. Duz enim cogitatio mala in initio est facile potest abijci a corde nam si frequenter iteret et diu permaneat adducit animam sine dubio ad sensum. et post sensum intra cor suum confirmatum certum est quod ad peccatum tendat effectum dum in initio est et pusilla ergo capi debet et abijci. ne si adulta fuerit et inueterata iam non possit expelli. hxc origenes.

Et notandum quod in illa solummodo cogitatione que suggestionibus prauis sentit est peccatum. nam puerfa corda non solum peccato sentiunt. sed et facto si occurreret oportunitas perficere illicitum percipiunt. et tales iam reuocare crimine in prospectu sui peccatoris tenentur. Unde beatus iheronimus. In illa tamen cogitatione peccatum est que suggestionibus sensum dedit. que malum suum

blande fouet. que in factum gessit irruere. huius cogitatio etiā si aliquo casu impedita non impleat voluntatē. nihilominus actione criminis condemnatur a dño. Dicit etiā beatus greg. Cū reproborū mentibz occasio perpetrandi peccata deest. desiderioꝝ cogitationes eoz cordibz nullatenus desunt. ⁊ cum diabolū nō semp sequunt in ope semper tñ se illi obligant in cogitatōe. hxc grego. Et quis preuenire prauis cogitationibz non sit in nostro arbitrio. tñ delectari in ipis euz deliberatione ⁊ consentire ad nrāz p̄ner voluntatē. Qd̄ p̄bat ysidorus sic dicens. Non est arbitrii nostri cogitationis prauē suggestio omnibz p̄ueniri. iacere aut in animo cogitationem. nostre attrinere voluntati. illud ergo ad culpam non redigif. istud enī culpe impuref. nam cogitationes illis citas occurrere demonū est cogitationibz oblectari p̄uersis nēm est. Cū dei seruus iudicio timoris dei eoz tēp̄ta menta a seipso reſcit bonisq; p̄ra obiectis cogitationibz turpibz a se repellit. ideoq; si prius prauē cogitationi resistamus. in lapsum opis non incurrimus. hxc yfido. **C**ōsiderandū aut nūc est q̄ cogitationū principia ex tribz p̄cedunt videlicet ex deo ex diabolo ⁊ ex nobis. Ex deo quidē sunt spiritus sancti cū illustratione nos visitate dignat̄ erigens nos ad sublimiorē p̄fectum ⁊ in quibz vel minus acquisiuius vel desidiose agentes separati sumus saluberrima p̄punctione castigat vel reserat nobis celestia sacramēta ⁊ p̄positum nostrum ad meliores acius voluntatēq; p̄uertit. Ex diabolo vero nascif cogitationū series cū subuertente nostram vitioꝝ delectatione q̄ etiā occultis conatur infidjs. subtilissima calliditate mala pro bonis fraudulenter ostentās. ⁊ transfigurans se nobis

in angelum lucis. Ex nobis autem oriuntur cum eorum que gerimus vel gefimus vel audiuius naturaliter reſcordamur. De quibz dauid dicit. Deus cognouit cogitationes hominum quando uane sunt. hanc igitur tripartitam variationē oportet nos obseruare ⁊ omnes cogitationes que mergunt in corde nostro sagaci discretione discernere. origines eozum ⁊ causas auertere q; primitus indagantes. ut quales eis nos p̄bere debemus ex illorum merito qui eas suggerunt desiderare possimus. Et norandum q̄ omnipotens deus per sp̄m sanctum suggerit nobis bona ⁊ sancta. Unde ipse dominus in euangelio dicit. Paralyticus aut sp̄ritus sanctus quem mittet pater in nomine meo ille uos docebit oīa ⁊ suggeret uobis omnia uidelicet que p̄ninent ad salutem. Nam unctio dulcis eius gratie docet nos de omnibus. que salubria iusta ⁊ sancta sunt. Malignus aut spiritus gustum sue prauē dulcedinis p̄uersis uerbis propinat. eos ad diuersa uicia ⁊ peccata instigando. De hoc dicit beatus gregorius. xv. moral. Diabolus gustum sue dulcedinis. alijs per superbiam. alijs per auariciam. alijs per inuidiam. alijs per fallacias. alijs per luxuriam porrigit ⁊ ad quanta uitioꝝum genera p̄trahit quasi dulcedinis sue potus propinat. nam aliquid in mente superbum persuadet. fit dulce quod d̄t quia uideri p̄latus ceteris homo p̄uersus appetit. d̄t menti auaricia infundif. fit dulce qd̄ loquitur quia per habundantiam necessitas uiratur. d̄t aliq̄uid de inuidia suggerit fit dulce quod d̄t. quia p̄uersa mendum alterum deſcendere uiderit se inuorem minime uideri putat. Cum aliq̄uid de fallacia persuadet. fit dulce qd̄ suggerit. quia coip̄o quo ceteros fallit

pdesse sibi videretur. Cum luxuriam de
 ceptementi loquitur sic dulce quod suadet
 quod in voluptate animu[m] resoluit. Quot
 ergo vitia carnalium cordibus infundit
 quasi tot potus sue dulcedinis eis por-
 tigit. quia tamen dulcedinem non recipiunt
 nisi illi qui presentibus voluptatibus de-
 viti ad perpetuum luctum trahunt. illos
 enim solummodo suis delectationibus pa-
 scit. quos quotidianis lapsibus ad gemi-
 tum pellit. hec gregori[us]. **R** Debe-
 mus etiam diligenter attendere cum im-
 petus cogitationum abs delectationibus
 in mente sustinemus. quales sint homini
 impetus. utrum ex carne vel spiritu procedant
Ham in electis est impetus spiritus. In
 reprobis vero impetus carnis. De quo
 duplici impetu beatus gre. sup ezechi-
 ele exponens illud. **U**bi erat spiritus im-
 petus illic gradiebantur. sic dicit. In ele-
 ctis et reprobis diversi quippe sunt im-
 petus carnis. ad odium. ad elationem. ad
 immunditiam. ad rapinam. ad exteriorum
 gloriam. ad crudelitatem. ad perfidiam.
 ad desolationem. ad iram. ad iurgia. ad
 voluptates animi impellunt. **I**mpetus
 vero spiritus est qui ad caritatem. ad humi-
 litatem. ad continentiam. ad largitatem
 misericordie. ad interiorum profectum. ad pie-
 tatis opera. ad eternorum fidem. ad sper-
 sequentis gaudium. ad patriam. ad perseveran-
 tiam vite immortalis. ad lacrimas
 pertrahit. **U**nde necesse est ut magna
 semper cura considerare debeamus in om-
 ni quod agimus qui nos impetus ducat.
 utrum nostra cogitatio per impetum car-
 nis an per impetum spiritus impellatur. **A**-
 mare etenim terrena. temporalia eternis pre-
 ponere. exteriora bona non ad usum ne-
 cessarium habere sed ad voluptatem con-
 cupiscentie. ultionem inimico querere. de
 muli casu visio gaudere impetus carnis
 est. **A**t contra amare celestia. contem-
 nere terrena. non ad fructum voluptatis tran-

sitoria sed ad usum necessitatis quere-
 re. de inimici morte tribulari impetus
 spiritus est. **E**t quod perfecti quoque in istis se
 virtutibus exercent. recte nunc de san-
 ctis animabus dicitur. ubi erat impetus spi-
 ritus illic gradiebantur. hec greg[orius]. **S**
Et notandum quod quanto quisque plus
 carnalia et temporalia delectamenta ap-
 petit. tanto maiores cogitationum illiciti-
 tarum tumultus in corde suo sustinet. **S**a-
 cti vero viri nihil horum que in mundo sunt
 appetunt. nullis in corde cogitationum
 inordinatarum tumultibus premuntur. **D**e
 hoc beatus greg[orius]. iii. moral. exponens
 illud **Q**ui edificant solitudines sic ait
Omnes enim qui vel illicita appetunt vel
 in hoc mundo videri volunt de his cog-
 itationum tumultibus in corde preprimuntur.
 dumque desideriorum turbas intra se
 excitant. prostratam mentem pede misere
 frequentationis calcant. **A**lius namque
 se luxurie subdidit. atque ante mentis
 oculos scemata turpium perpetracionum
 fingit. et cum effectus non tribuit ope-
 ris. hoc crebrius agit intentione. cogita-
 tionem voluptatis perfectio querit et sol-
 licitus animus excecatus occasionem
 nequissime expletionis rimatur. **V**ens
 itaque hec quasi quendam populum pa-
 ritur que insolenti cogitationum tumul-
 tu vastatur. **A**lius ire se dominio stravit
 et quid in corde nisi iurgia et que de-
 sunt peragit. hic sepe presentes non vi-
 det. absentibus contradicit. intra semetip-
 sum contumelias profert et recipit. recep-
 tis autem durius responder. et cum qui
 obvium nullus assit magnis clamoribus
 iras in corde proponit. **T**urbam itaque
 hic intus sustinet quem pondus veleni-
 mens in flamma cogitationis premit.
Alius iuri se avaricie tradidit. et fasti-
 diens propria aliena concupiscit. hic ple-
 rumque concupita adipisci non valens. di-
 em quidem in otium. noctem vero in co-

gitationem versat torper avrili ope qz fatigat illicita cogitatione. p̄silia multiplicat. puenire a concupira saragit. ad que obtinenda quosdam secretissimos causarū meatus querit. Et quis nihil de concupira te recepit. habet tñ in corde iam fructū concupiscentie laborē rixē. graui itaq; populo p̄emittitur. qui inuestigantis auaricie tumultu vastat. Alius se tirannidi superbie subijcit et cor miserum dum p̄tra homines erigit vitio substernit honozū sublimiū infulas aperit. exaltari successibus exquirat totumq; qd esse desiderat sibi apud semetipsuz in cogitationibz depingit. iaz sibi parare obsequia subditorū videt. iam ceteris eminet. iam aliq; mala irrogat. aliq; qui irrogauerint repensat. iā semetipsum stipatus cuneis ad publicum procedit. iaz qui bus obsequijs fulcia p̄cupiscit. Qui igitur tot fantasmata cordi imprimat quid iste aliud q̄ somnium vigilans videt. qz ergo rez causas fingit mimum si iste intrinsecus natus ex desiderijs turbas portat. Ac contra sancti viri qui nihil huius mundi appetunt nullis p̄culdubio tumultibz in corde p̄emunt. Quis quippe inordinatos desiderioꝝ mortua cubiculo cordis manu sancte desiderationis eijciunt et qz transitoria cūcta despiciunt ex his nascentes cogitationū molestias non patiuntur. solā namq; eternam patriā appetunt et qz huius mundi bona non diligunt magna etiam tranquillitate p̄ficiunt. Unde recte dicitur. Qui edificat sibi solitudines. Solitudines quippe edificare est a secreto cordis terrenoz tumultus expellere et vna intentione eterne patrie in amore intime quietis anxlare. an non cūctas cogitationū tumultus expulerat. qui dicebat vna p̄cepta dñi hanc requiram. A tumultu

em rerum tpalium magnum quoddam secessum pecierat. quietam mentes. in qua rāto purius deū cerneret q̄ro hūc atq; se solum inueniret. hxc greg. Sciendum etiā q̄ antiquus hostis tribus modis bona nostra insequit intentionem nostrā et cogitationes polluet. vtr rectū opus qd gerimus corā conspectu summi iudicis viciet. aliquid ei in inchoatione boni opis p̄positum et intentionē nostrā molit maculare. vnam gloriā nobis suggerendo. si autē non p̄fecerit tunc in ipsa actione boni opis stulticiā huius vane glorie solet cordibz nostris ingerere. vt possit illa viciare. si autē nō p̄ualuerit tunc opus bonū circa finem actionis laborat supplantare. Ista p̄memorat beatus greg. .j. moral. exponens illud iob. Ne forte peccauerint mei et c. sic dicens. Filij in cordibz maledicunt cū recta nostra opa non rectis nostris cogitationibz p̄diunt. cū bona in apto exeunt. Sed etiā innoxia in occultis molunt. Quis quippe maledicunt etiam ipse mentes nostre si de se existimāt habere qd sunt deo maledicunt cum se ab illo accepisse vires intelligunt. sed tamen pro muneribus propriam laudem querunt. Sciendum vero est q̄ bona nostra antiquus hostis tribus modis insequit. vt videlicet hoc quod rectum coram hominibus agitur. in interni iudicis conspectu vicietur. Aliquando namq; in bono opere intentionem polluit. vt omne quod in actione sequit eum. purum mundumq; nō exeat quo hoc ab origine perturbat. Aliquando vero intentionem boni operis viciare nō p̄ualet. sed in ipsa actione se quasi in itinere ponit vt cū per p̄positū mentis securioz quisq; ingredit subiuncto latentis vitio quasi ex insidijs perimat. Aliquando vero nec intentionem

vitiat. nec in itinere supplantat. sed o-
pus bonum in fine actionis illaqueat.
quantoq; vel domo cordis vel ab irine
re ope longius se recessisse simulat. tã
to ad decipiendũ bone actionis termi-
nũ astutus expectat. et quo incautũ quẽ
q; quasi recedendo reddiderit. eo illo
repentino nõnunq; vulnere durius in-
sanabilusq; transtigit. intentõem q̃p
pe in bono ope polluit. q; cũ factilia ad
decipiendũ corda hõim aspiciunt eorũ de-
siderijs auram transitorij fauoris appo-
nit. vt in his que recta faciunt ad appe-
tenda yma fortitudine intentõis in-
clinant. Unde recte de vnaquaq; aia
laqueo misere intentõis capta per p̃p-
teram dicitur. Facti sunt hostes eius in ca-
pite. Ac si aperte diceret. Cũ bona in-
tentõem sumit hinc aduersantes vel spi-
ritus ab ipso cogitatõis exordio prin-
cipant. tantoq; eã plenius possident.
quanto per initiũ dñantes tenent. Cũ
vero intentõem vitiare non preualerit.
in via positos laqueos tegit. vt i eo qd
bene agit cor ex latere in vitium dirue-
rit. quatenus qd inchoans aliter pro-
suerat in actõe longe aliter q̃ ceperat
pcurrat. sepe eĩ dum bono operi laus
humana obuiat. mentẽ operantis im-
mutat. que quis quesita non fuerit tũ
oblata delectat. cuius delectatõẽ dum
mens bene opantis resoluit ab oĩ intẽ-
tionis intime vigore dissipat. Cum ve-
ro antiquus hostis neq; in exordio in-
tentõis ferit. neq; in itinere actionis
intercipit duriores in fine laqueos tẽ-
dit. qd tanto nequius obfidet. quanto
solũ sibi remansisse ad decipiendũ vi-
det. Hos nãq; fini suo oppositos p̃p-
ter laqueos aspexerat cũ dicebat. Ipsi
calcaneũ meũ obseruabunt. q; em̃ in
calcaneo finis est corporis. Cũ et ei
nem terminus signat actionis. Cũ et ei-
dem serpenti dicitur. Ipsa tuũ obseruabit

caput et tu eius calcaneũ. Caput quĩp-
pe serpentis obseruare est initia sugge-
stionis eius aspiciere. et manu sollicitẽ
p̃siderationis a cordis aditu funditus
extirpare. Qui tũ cũ ab initio de p̃ten-
dit p̃cutere calcaneũ molit. q; et si sug-
gestionẽ prima intentõem nõ p̃cutit.
decipe in fine p̃rendit. si aut̃ semel cor
in intentõẽ etiã corumpit sequentis
actionis medietas et terminũ ab hoste
callido secure possidet. qm̃ totã sibi ar-
borẽ fructus ferre aspiciunt quã veniente
radice vitauit. Tota itaq; virtute p̃spi-
ciendus est fluminis opis si purus ema-
nat ex fonte cogitatõis oĩ cura seruã-
dus est a malicie puluere oculi cordis
ne hoc qd rectũ in opatione hõib; ostẽ-
rat. p̃ vitium p̃raue opationis intorquetur.
Cauendũ itaq; est ne bona nra pauca
sint. curandũ ne indiscussa ne aut pau-
ca agentes inueniamur steriles. aut in-
discussa relinquẽtes ṽcordes. hęc gre.
¶ Sed et hoc cũ diligẽtia est p̃fide-
randũ qd antiquus hostis culpas añ p̃-
petratas et iã per p̃miam et dei mĩam de-
letas añ oculos mentis reuocat et cogi-
tatõẽ illicita nolentes pulsar. et quem
ope p̃uerso non p̃t maculare. laborat
vt per cogitationes p̃rauas valeat cor
eius inquinare. sed idcirco homo non
nunq; ista parit. q; in quibusdã terre-
nis actib; quibus licitis libẽter occupat
vel ocio torpescit infertuosus. p̃ qd dat
occasionẽ dyabolo seipm̃ temprandi.
De hoc beatus greg. ix. mora. sic dicit
Sciendũ est qd in quibusdã factis et
certi de ṽnia reddimur. et post p̃petra-
tas culpas ad absolutõis nre fiduciã
correptione et penitentia subsequẽte ro-
boramur. p̃petrate tũ nostre nequicie
adhuc memoria tangimur. et cogitati-
one illicita auersi nolentesq; pulsam̃.
Unde per iob dicitur. Si peccavi ad ho-
ram pepercisti mihi. cur ab iniquitate
B. iij.

mea mundū me esse nō pateris Ad ho-
ram dñs pctm̄ pct̄ cū reatū culpe con-
cessis ptinus steribz diluit sed ab ini-
quitate nostra mūdōs nos esse nō pati-
tur qz volentes quidē culpas fecimus
sed nonnūq̄ nolentes eius memoriaz
cū delectatōne toleramus. sepe em̄ hoc
qđ a p̄spectu iudicis iā steru interueni-
ente deletū est ad animum redit. ⁊ de
uicta culpa ad delectationem rursus
inserpere nitit̄ ita qđ prius egit in cor-
pore. hoc importuna cogitatione post-
modū versat in mente. Quod caute il-
le spiritalis athleta nouerat qui dice-
bat **P**utruerūt ⁊ corrupte sunt cicatri-
ces mee a facie insipientie mee. quid
nāq̄ cicatrices nisi sanitates sunt vul-
nerū laxatas itaq̄ nequicias ad dele-
ctationū memoriam redire p̄spererat
q̄ cicatrices deslebat. Cicatrices quip-
pe putrescere est sanata iaz pctōz vul-
nera rursus in cēptatione serpere. atq̄
ex eoz suggestiōibz post supradictam
cutē penitentie ferore culpe ⁊ iterū do-
lore sentire. qz viz in se ⁊ nil foras in
ope agit. ⁊ sola intus cogitatione pec-
cat̄ districtoq̄ se mens reatu obligat.
nisi hoc sollicitus lamentis tergat. **S**z
inter hxc sciendū qđ idcirco nōnunq̄
impulsu illicite cogitationis affligim̄
qz in q̄busdā terrene p̄uersationis acti-
bus q̄uis licitis libenter occupamur.
cūq̄ vel in minimis terrena actio p̄de-
sideriū tangit̄ crescente p̄tra nos anti-
qui hostis fortitudine mēs nēa nō mi-
nima importunitate temptacionis in-
quinat̄. **U**n̄ etiā ⁊ sacerdos legis mē-
bra hostie per frustra cōcidit caput atq̄
ea que erga iecur sunt ⁊ iubent̄ ignibz
cremare. pedes vero atq̄ intestina ho-
stie prius aqua diluere. nos quippe ip-
sos deo sacrificiū offerimus cū vitam
nostrā cultui diuino dedicamus. qui
membra hostie p̄ frustra pct̄sa super ig-

nem ponimus. cum vite nostre opavit-
uribz distinguentes immolamus ca-
pur atq̄ ea que iuxta iecur p̄tinent̄ in-
cendimus cū in sensu nostro quotidie
omne corpus regit̄. atq̄ in occultis de-
siderijs flamma diuini amoris ardemus
Et tñ precipit̄ vt pedes atq̄ intestina
hodie lauent̄. pedibz namq̄ terra tan-
git̄. Intestinis vero stercoza gestantur
qz plerūq̄ iam ex desiderio in eremita-
te succendimur. iam tanto deuotionis
sensu. ad appetitū nostre mortificatio-
nis inhiamus. **S**ed qz adhuc terrenū
p̄ infirmitate aliquid agimus. non
nulla etiā que iam subegimus illicita
in corde toleramus. **C**umq̄ cogitatio-
nes nostras immunda temptatio in-
nat. quid aliud q̄ intestina hostie ster-
cus portant̄. **S**ed vt p̄buri debeant la-
uent̄. qz mimiz̄ necesse est. vt immun-
das cogitationes timoris sterus dilu-
at. quas in acceptione sacrificij super-
nus amor incendat. **E**t quicquid mēs
vel de experto certamine vel de p̄uersa-
tionis pristina memoria patit̄ lauetur
vt tanto suauius in conspectu summi
inspectoris ardeat. q̄to cū ei assistere
ceperit. nihil terrenum secum nihil lu-
bricum in ara sue orationis imponit̄.
Sepe aut̄ ira mens in culpe recordati-
one concutitur. vt ad perpetracionem
illius longe grauius q̄ prius capta fu-
erat v̄geatur ⁊ de p̄tensa trepidat. se-
q̄ ipsam varijs motibus impulsu per-
turbat. nec quidem vt vincat̄ tempta-
tionibz meruit sed resistens hoc ipsum
qđ longe laboris certamine affligitur
perhorrescit. **H**xc greg. **X** **P**icit̄
de eodē idem gregorius. **O**ciose men-
ti spūs maligni p̄auas cogitacōes in-
fundūt. vt si quiescat ab ope. nō quies-
cat a mala cogitatione. **A**niquus em̄
nerit ad eā sub quibusdāz occasiōibz

venit. ut ei quedam de preteritis gestis ad memoriā reducat. audita quondam indeceter verba resonat et si qua dudum acta sunt turpiter eorum spiritus cordis oculis presentat. et quem de presentibus non potest violare. de malis tractatibus polluit. ut deceptam mentem sic in delectationem inducat. unde se iam diu per penam afflixerat. hxc greg. **N**otandum etiam quod antiquus hostis fideles animos nonnunquam temptare cessat. et ad tempus ab ipsis recedit. non ut malicie sue et temptatōibz finem prebeat. sed quos iam quietos et securos ab impugnationibus reddiderat inopinante rediens validius temptet. **Q**ui vero sic inopinante et fortiter temptat fragilitatem suam et quod in brevi sit moriturus attendat. et talibus temptatōibz fortiter resistat. **Q**uod beatus greg. iij. morali. sic commemorat dicens **S**epe antiquus hostis postquam menti nostre temptatōibz certamen. insinuat. ab ipso suo certamine ad tempus recedit. non ut illate malicie sue finem prebeat. sed ut corda que per quietem secunda reddiderat. repetere rediens facilius inopinatus irrumpat. **H**inc est quod ad temptandum beatum iob iter redit eiusque cruciatus experit quem tamen ei superna pietas retinendo preceperat dicens. **E**cce in manu tua est verumtamen anima illius serva. **S**ic quippe nos de nostro temptatōibz articulo status nobis nostre infirmitatis ostendat. **Q**ui mor a facie domini exit. atque a planta pedis usque ad verticem acceptum feriendo vulneravit. quod nimirum cum licentiam percipit a minimis incipiens atque usque ad maiora perveniens quasi omne corpus menti illatis temptatōibz laetando transfigit. sed tamen etiam ad animam feriendo non pervenit. quod cum cunctis cogitatōibz interiora inter ipsa vul-

nera delectationum que suscipit archa propositi resistit intentio. et quibus delectatio mentem mordeat delectatōem tamen sancte rectitudinis usque ad consensum molliciem non inflectit. debemus tamen passivitate per se ipsa vulnera delectationum tergere et censura discretionis rigide si quid fluxum emanat in cogitatione mundare. **U**nde bene mox subdit. qui testa famem radebat. **Q**uid enim per testam nisi vigor discretionis. quid per famem nisi fluxus illicite cogitationis accipitur. **P**ercussi ergo testa famem radimus contra post pollutionem cogitationis illicite nominis ipsos asperere iudicando mundamus. **P**otest etiam intelligi testa fragilitas nostre mortalitatis. **T**esta enim famem mundare est mortalitatis cursum fragilitatemque pensare et putredinem misere delectationis abstergere. nam cum quisque considerat quod citius ad pulverem redeat festine superat hoc quod de carne se intus turpiter impugnat. **C**um ergo ex temptatōe prava menti cogitatio influit. quasi ex vulnere sanies decurrit. sed citius sanies tergit si in consideratione nostre fragilitatis quasi in manu testa teneatur. neque enim percipienda sunt. que quibus usque ad effectum non pertrahunt. tamen illicite in nostra mente versantur. sed perfecta mens solemiter inuigilat ut non solum perversa agere renuat. sed omne etiam quod in se per cogitationes turpiter loquitur tergat. hxc greg. **N**otandum etiam secundum dictum beati bernardi. in epistola ad carthuensem. quod ille qui redit ad conscientiam suam. inuenit ibi de concupiscentia vel graves corrosiones. vel suaves delectationes. et inde multiplicat cogitationes. **Q**ui vero iam concupiscentiam suam aliquantulum vincit. quod in tamen veri boni maior concupiscentiam vel maior delectatōem mentem eius non obrinuerit cum exosa quadam voluptate gestorum. visorum. auditorum

rum patit ymaginationes. Unde et in
vtraq; lumbi implent illusionib; tele
ctationū. et ad cogitanda spūalia ve di
uina lumen oculoꝝ suoꝝ et ipm nō est
secū. cū qui impugnat p̄tra p̄cupiscen
tias molestias patit. qz vincere nō p̄
ualet adhuc ad p̄fectum affectiones.
Qui v̄o iam ad libertatem aspirat ex
cutere a se nō p̄r affectiones ymagina
tionū et noxias vel occupatorias et oci
osas. que exinde passim oriūnt cogita
tiones et psalmodie et ceteroꝝ exerci
tioꝝ spūaliū in corde serui dei etiā no
lentis et reluctantis ymaginatōnes vol
uunt. et fantasimata cogitationū p̄san
tur a quib; velut auro immūdis insi
diantib; et circūvolantib; sacrificium
deuotionis. vel oīno rapit de manu re
nentis. vel sepe polluit oratio offeren
tis. hęc bern. **S**ciendū etiā p̄nt
debeda in quadā omelia. q̄ triplex est
modus cogitationum. nequaq; vnus
eaz est sustinendus que de liberatione
pposita peccandi mentem p̄taminant.
Alius eaz que delectatione quidē p̄r
mentē p̄turbant nec tñ hanc ad p̄sen
sum p̄turbāt peccandi. Tercius earuz
que naturali motu mentē p̄currentes
nō tñ hanc ad p̄turbāda vitia alliciunt
quā a bonis que cogitare debuit ipedi
unt. Veluti est cū fantasimata rez que
aliquā superuacue gesta vel dicta noui
mus ad memoriā reducimus. quaruz
crebra retractio quasi imp̄ortuna mus
eaz imp̄obitas oculos cordis circū
uolat ac spūalem eius aciē inquietare
magis q̄b; execrare p̄suevit. **A**cūtis aut
his cogitationū generib; moner nos
castigari Salomon cuz dixit. **O**mmi
custodia serua cor tuū. qm̄ ex ipso vita
p̄cedit. Cuius monita sequentes aga
mus solliciti. vt siquidē p̄sensu p̄perrā
di facinoris in aīo deliquimus. cito
hoc cōfessione et dignis penitentie fru

ctib; abstergamus. **S**i delectationem
peccādi nos tēptari senserimus. notē
am delectationē crebris p̄ctib; ac lacri
mis amaritudinis perpetue recordati
one pellamus et si nos solos ad hęc p̄
pulsandam sufficere non posse videri
mus. fratres queramus auxilio. vt cō
nostris virib; nequiuimus. illoꝝ cōsi
lio intermisso sumamus. Sed qz sup̄
uacuis cogitationib; ad integrum cal
lere non valemus. has in quantū pos
sumus immisione bonarum cogitati
onū et maxime frequēti scripturarum
meditatōne fugemus. hęc beda. **E**t fm̄
cassiani. **I**ncipiamus bonas cogitati
ones diligere et statim ab alijs que ma
le sunt nos dominus dignabit liberare.
Notandum etiam q̄ non pul
sarivē temptari cogitationib; noxas
et inutilibus impossibile est. qz sicut or
tus earum non dependet a nobis ita
etiam reprobatō vel electio h̄mōi cog
itationū consistit in nobis. **U**nde in
sistendū ē nobis lectioni orōni et alijs
spiritualibus remedijs. vt per talia re
media facilius possimus inordinatis
cogitationib; resistere et eas a nobis a
monere. **D**e hoc moyses abbas in p̄
ma sua collatione sic dicit. **M**entem quā
dem non interpellari cogitationibus
impossibile est. suscipe vero eas vel re
spuere omni studēti possibile est. **Q**uē
admodum igitur ortus earum nō om
nimode pendet a nobis ita reprobatō
vel electio consistit in nobis. nec tamē
ex eo q̄ diximus impossibile esse. men
tem cogitationib; non adiri. vel incu
tere sibi sed illis spiritibus tribuendū
est. qui nobis eas ingerere nituntur. a
liquin nec liberum in homine mane
ret arbitrium nec in nobis staret noi
stre correctōnis industria. sed est in
q̄ nostrum magna ex parte vt scilicet
cogitationum qualitas emendetur et

vel sancte ac spirituales in cordibus nostris vel terrene carnalesque crescant. ideo namque frequens lectio et iugis adhibere meditatio scripturarum ut exinde nobis spiritalis memorie presentia occasio. idcirco fit decantatio frequens psalmorum ut assidua nobis presentia exinde ministrare. idcirco vigiliae. ieiuniaque sedulitas adhibere. ut extenuata mens non terrena sapiat sed celestia preimplere. quibus rursus negligentia repente cessantibus necesse est vitioz mens squalore creta in carnales partem mox inclinere et corruat. quod exercitium cordis non incongrue molarum similitudini comparat. quam meatum aquarum preceps impetu rozante puluit. que nullatenus quidem possunt cessare ab opere suo aquarum impulsibus circumacto. in eius vero qui preest fitum est potestare. ut nam triticum molit an orozum loliumue comminui. illud quippe proculdubio commolendum quod ingestum ab illo fuerit. cui operis illius cura commissa est. Ita igitur mens et pro vite presentis incurrit vniuersis ingruentibus temptationibus torrentibus circumacta vacua quidem cogitationibus esse non poterit. quales vero vel admittere vel parere sibi debentur studij ac diligentie sue prouidebit industria. Si enim ut diximus ad sanctarum scripturarum meditationem iugiter recurramus. et memoriam nostram ad recordationem spiritualium rerum et desiderium perfectionis speramus future beatitudinis erigamus. necesse est ut oroz cogitationes exinde spirituales in his que meditati sumus mentem faciant immorari. Sin vero desidiosa vel negligentia superari. vitio et ociosis conversationibus occupamur. seu curis mundanis et superfluis sollicitudinibus implicemur. sequenter exinde velut quedam zizaniorum species generata operatorem quoque nostro cor

di noxiam ministrabit. et secundum sententiam saluatoris ubi fuerit thesaurus operum nostrorum seu intentionis nostre. ibi et cor nostrum necessario permanebit. hec moyses abbas. **D** Sed et hoc sciendum quod multi reprehendunt se de peccata actione vel praua voluntate. paucivero sunt qui se diiudicant de inordinata cogitatione. sed religiosi et perfecti viri hoc faciunt etiam a talibus cogitationibus refrenando. ut statum perfectionis eo facilius assequi valeant quem concupiscunt. qualescunque tamen cogitationes menti occurrant que salutem anime impedire possunt ex consideratione futurorum tormentorum que ab impijs preparata sunt amouende et repellende sunt. De hoc richardus de sancto victore. Sancti etenim viri quotiens se sentiunt turpibus cogitationibus pulsari et ad illicitam delectationem incitari. totiens solent in ipso temptationis aditu futura tormenta ante mentis oculos ponere. et ex tali consideratione quicquid illicitum mens suggerit. ante turpem delectationem extinguerit. sed quid hoc de turpibus cogitationibus loquimur. quoniam quidem vanas et inutiles perfecti viri non leuiter ab hominibus imitant. propter illud quod scriptum inuenimus. **U**te qui cogitatis inutile. Et illud spiritu sanctus effugiet discipline fictum. et aufert se a cogitationibus que sunt sine intellectu. Quid ergo quod fiet de his que sentimus non sine quodam illicito affectu. quoniam spiritu sanctus aufert se ab his que sunt sine intellectu. sepe fit ut in oratione presentis tunc quasdam cogitationum fantasias cum inopportunitate magna se ingerentes. toleramus. sed nunquam sine nostra reprehensione negligere debemus. nonne magis oportet eas acriter arguere. et presentiam pene reprimere irritationem culpe. et cogitationem cogitationibus castigare. quotiens ergo aliquod falsum

sentimus. quotiens iniustum aliquod volumus. quotiens inordinatū aliqđ agimus. statim reprehensibiles minime ignoramus sed nūquid eque oēs reprehensione dignos se esse iudicant. quā aliquid inutile vel inordinatū cogitāt multoz est seipos reprehendere de peruerso opere vel praua voluntate. pauci sunt. qui seipos diiudicant de inordinata cogitatione sed perfecti viri hoc faciunt et facere eos oportet. qui perfecti esse volunt nūquā malū approbo. nūquā malo consentio. nūquā malū proficio nisi ipse etiam voluero. malum autē per cogitationem occurrere potest etiam inuisite sed exurgens malū statim cū per cogitationem pulsatur debet in iudicium adducere et diligenter discutere. reprehensum damnare et deceptoriam cogitationem et temperantia mala ex tormentorum recordatione extinguere. hoc richardus. **E** Morandū etiam quod si mentis euagatio que fit per inutiles cogitationes nō restringitur. sensualis appetitus minime respicitur. Et sicut de inconstantia mentis. nascitur inordinata commotio corporis. ita quoque dum corpus per disciplinam committitur. animus ad constantiam solidatur. Liganda sunt ergo foris per disciplinam membra corporis ut intrinsecus solide fiat status mentis. De hoc hugo sic dicit Sicut de inconstantia mentis nascitur inordinata commotio corporis ita quoque dum corpus per disciplinam stringitur. animus ad constantiam solidatur et paulatim intrinsecus mens ad quietē committitur cū per discipline custodiam mali morus eius. foris fluere nō sinunt. integritas vero virtutis est quā per internam mentis custodiam ordinate regunt membra corporis. sed qui statū mentis perdit subsequenter foras in inconstantiam commotionis defluit. atque exteriori mobilitate indicat quā iterius

radice subsistat. Liganda sunt ergo foris per disciplinā membra corporis. ut intrinsecus solide fiat status mentis quatenus dum vndique exteriori custodia in interiori mobilitate cohercēdo opponitur tandem mens ad stabilem pacē in seipsum colligatur. **S** Omnis namque virtutum motus disciplina cohercet et quantum mala desideria foris cohercet et interiorius qualescit. paulatimque eadem virtutis forma per consuetudinē mentis imprimitur. que foris per disciplinam in habitu corporis seruatur. Dicit etiam de hoc richardus de sancto victore. Si ymaginatio euagatio que fit per inutiles cogitationes prius non restringitur. absque dubio seu sensualitatis appetitus immoderatus minime temperatur. Qui igitur vult corporalium desideria voluptatum temperare prius assuescat carnales delicias nūquā vel saltem raro cogitare. perfecto namque quanto talia rarius cogitaueris. rariorarius et tepidus ea desiderabis. Nam disciplina corporis absque disciplina cordis sine dubio inutilis est. et e converso disciplina cogitationum sine disciplina sensuum obseruari non potest. Si enim corporis sensus a sua euagatione nō restringitur. carnalis appetitus inquietudo nō extinguitur. si tamen corporis sensus viriliter domatur et violenter restringitur rigore discipline. incipit in assuetis oblectamentis minus minusque delectari. in quantum ergo appetitus vel ceteri sensus hominis ad equitatis mensuram restringuntur. eo citius ad perfectionis formam pervenitur.

Filius

S Cere etiam desidero aliqua te principaliter impugnant. **Pater**

Ca. III.

Pater

DEbes scire qd

Tres sunt que bella mouent cōtra nos et expugnare intendunt. videlicet dyabolus. caro et mundus. Dyabolus per vitia. caro per mala desideria mundus per prospera et aduersa. Un̄ hu go de sancto victore. Tres sunt qui bella cōtra nos mouent. dyabolus. caro. mundus. Dyabolus ducit cōtra nos agmina vitioꝝ. caro maloꝝ desiderio rum. mundus prospera et aduersa. Hec bugo. Sed iste impugnatōes non nocent. sed magis ad pfectū sustinenti bō pueniunt. si illis resistat. Unde br̄s augu. Caro temptat ad voluptatē. mū dus ad vanitatē. dyabolus ad iniquitatem. deus ad bonitatem vt p̄ficiamus. Et norandū qd malignus spūs quos temptando supare non potest. hos persequit. qd cum interius per peccatū regnare nō valet. exterius temptat et oppugnat. De hoc dicit beatus ber. Dyabolus sanctos non temptando possidet sed persequit. qd enim nō in eis regnat intrinsecus p̄tra eos extrinsecus pugnat et qui interius amisit dominium exterius p̄mouet bellū. hec beatus ber. Sed antiquus hostis nulla aduersitate te illos molestat quos p̄guoscit in peccatis mortalibz suauiter quiescentes. Tesse eusebio qui d̄r. Hostis siquidem humani generis nulla aduersitate aut molestia excitat. in p̄ctō tam suauiter quiescentē. ne infortunio aliquo correptus euigilet. et mentē in deū erigat penitentē. hec euse. Vri etiam hostes anime sunt carnales delectatōes. Unde diligenda est caro et in seruitutē redigenda ne spūi dominef. Ad hoc horat boetius sic dicēs. Crudelis hostis ipsa caro est. quā in seruitutem redige semper expugna ingiterq; afflige. De his tribus hostibz beatus bernardus in

tractatu de miseria hominis satis pulchris verbis sic dicit. Adiuua me domine deus meus quia inimici mei circumdederunt animā meam. corpus. mundus et dyabolus. Corpus fugere non possum nec fugare. circumferre illud necesse est quomā alligatum est mibi. perimere nō licet. sustentare cogor. cū illud impinguo hostem meū aduersus me nutrio. Si em̄ satis comedero et illud robustum fuerit. sanitas eius mibi aduersat. Mundus vero circumcingit et obsedit me. vndiq; p̄ quinque sensus corpis mei q̄si per portas sagittis suis vulnerat me. et mors intrat per fenestras meas. Respicit oculus et mētis sensum auertit. audit auris et intentionem cordis inflectit. odoratus cogitationem impedit. os loquitur et fallit. arbor libidinis p̄ aliqua parua occasiōe excitat. nisi subito respuat statim totus corpus occupat. estuat. vrit et incendit. Primo carnem tactā modicum titillat. deinde mentem meā maculat turpi delectatione. ad extremū per cōsensum p̄auitatis sibi mentem subiugat p̄ro dyabolus quem videre non valeo et ideo minus cauere possum. ipse tetendit arcum suum et in eo pavit sagittas suas vt sagittet me. narravit vt absconderet laqueos et dixit quis viderit eos. laqueum posuit in auro et argento et in omnibz his quibz etiaz abutimur cū intus male delectamur. hīs illaqueamur. nec solum laqueū posuit sed et fiscum. Fiscus est amor possessio nis. affectus cognationis. cupiditas honoris et voluptas carnis quibus anima infiscat et irretit ne pennis p̄templationis per plateas supne syon discurrere possit. Sagitte dyaboli sunt. ira. iracundia. luxuria. et cetera vitia quibz anima vulnerat Et quis est q̄ iacula eius ignea possit extinguere. p̄ch
C. j.

doloꝝ his telis supas sepe fidelis. **D**eus
 mihi misero vndiqꝫ mihi bella. vndiqꝫ
 qꝫ tela volant. vndiqꝫ temptamenta.
 vndiqꝫ pericula. bella mihi video. bel
 la parant a demone. Quocūqꝫ me ver
 taz nulla ibi securitas. caro mihi sug
 gerit mollia. mūdus vana. diabolus
 amara. Quortens aliqua carnalis de
 lectatio meā mentē impoꝝtune pulsat
 de cibo. de potu. de somno ceterisqꝫ si
 milibꝫ ad carnis curam pertinentibꝫ.
 mihi caro loquit. Cū dō de ambitioꝝe
 seculi de iactantia. de arrogantia. cogi
 tatio vana versat in corde a mundo est
 qñ aūt ad iram ad amaritudinē aīmi
 puoꝝ cogitatio suggestio diabolica est. cui nō
 aliter qꝫ ipi diabolo resistēdū est. nec
 aliter ab eo cauendum qꝫ ab ipa dāna
 tione. Caro mea de luto est et ideo luto
 sas voluptates et cogitationes ex illa
 habeo. vanas et curiosas de mundo. a
 maras et maculosas a diabolo. Isti
 tres inimici mei impugnant me et pse
 quunt. nunc quidē occulte. nunc dō a
 pte. semp aūt maliciose. Diabolus
 em plus p̄fidit in adiutorio carnis. qz
 magis nocet domesticus hostis. illa ve
 ro ad subuersionem meā cū illo fedus
 inqꝫ vrpote in peccato nato et in pecca
 to nutrito nimis corrupto ipa origine
 sed multo amplius vitata praua cons
 uetudine. Hinc est qꝫ tam acriter caro
 p̄cupiscit aduersus spiritum et assidue
 murmurat et impatiens est discipline.
 nec obtemperat rōni. nec inhibet vllō ti
 more. Huic attendit banc adiuuat ho
 stis humani generis. cui nullū est desi
 deriū. nullū studiū. nullū negociū. nisi
 p̄dere aīas nostras. hic est qui iugiter
 nobis malū machinat. callide decipit
 illicitos motus insufflat. venenatas
 cogitationes inflammat. suscitāt lites
 et p̄tentiones. Ira quoqꝫ rixas nutrit
 et odiū incitat gulam. excitat libidinē

desideria carnis instigat. peccati occa
 siones parat et mille nocēdi artibꝫ cor
 da hoīm pulsare non cessat. hec bern.
Dugnandū est igit p̄tra malas
 suggestioꝝes maligni spūs negāde sunt
 carnis voluptates sue. Ipsa etiā caro
 subdita sit deo p̄ obiam p̄ceptoꝝ eius
 et resistentiaꝝ p̄cti. vt pax esse possit in
 domicilio cordis. De hoc d̄t crisostomus.
Quis p̄t inueniri irreprehensibilis et si
 nō de p̄nibꝫ saltez de p̄teritis. In sup
 nō deest vbi offendat caro ita fragilis
 et semp casibꝫ plena. q̄ dicamus. Non
 intres in iudiciū cū seruis tuis. In vi
 ta ista temptationis videmus qd̄ nolu
 mus. audimus qd̄ nolumus. loquimur
 qd̄ nolumus. abulamur vbi nolumus
 torum ad qd̄ nolumus. venimus. sꝫ in
 in eo qd̄ nolumus cū victoria perueni
 mus ad qd̄ volumus. Dugnandū q̄ est
 in oībꝫ malis suggestioꝝibꝫ. Luctandū
 est cū desiderijs. negāde sunt carni
 voluptates. vt seipsam subdat interi
 ori hoī. i. aīe vt sit pax i domicilio cor
 dis. Qualis est vita nostra infelix mi
 seria que quotidie ad non esse tendit.
 maxime qz dies exitus nostri occultat
 tus est a nobis. sed ideo occultant vi
 es nostri vt viuamus cauti solliciti.
 ne subito occurrat mors incerta et p̄oc
 cupent peccata et perueniat ad penam.
 tps nūc est curationis. tempus est cogi
 tationis. et recipiēde salutis. nullus
 sedeat curuatus. nullus remaneat vul
 neratus. hec crisostomus. Dicit et de
 eodem leo papa. Nota qꝫ intra nos
 meritos multa sunt certamina et alio
 caro aduersus spiritum aliud aduer
 sus carnem spiritus p̄cupiscit. In qua
 dissentione si cupiditates corpis fue
 rint fortiores turpiter aīmus amittit
 pro patria dignitatem. et perniciosum
 erit eum seruire quem deicitur impare
 Si aūt mens rectori suo subdita et su

pernis delectata terrene voluptatis in
 cimenta calcaverit. et in suo corpore
 peccatum non scierit regnare. ordinariis
 simi obrinebit ratio principatum et mi-
 nutes eius nulla spiritualium nequicia
 rum labefactabit illusio. quod tunc vera est
 pax hominis et vera libertas quam et caro ani-
 mo regit et animus deo preside guber-
 nat. hec leo papa. **N**am qui hic sunt christi
 carnem suam crucifixerunt delectationi
 prave et vitis resistendo. **U**bi remigius
Qui sunt christi. hoc est qui pertinent ad
 sortem christi. vitia et concupiscentias ma-
 las in carne sua mortificaverunt. **Q**uot
 enim peccata a nobis repellimus. tot sem-
 per in nobis mala occidimus et carne
 crucifigimus et mortificamus quam dele-
 ctationi prave et voluntati perverse non
 consentimus. hec remigius. **Q**uamdiu
 autem vivimus in isto corpore in certami-
 ne positi sumus et pugnamus. **P**ugna
 est cum concupiscit caro adversus spiritum
 et spiritus adversus carnem. **I**n hoc philo-
 versamur si coram deo militamus. sed
 oportet ut per spiritum concupiscentie car-
 nis contradicatur et resistatur et repugnetur. si
 homines casti vellet non habere concu-
 piscencias. sed velimus nolimus ha-
 bemus illas. ritillant. stimulant. infe-
 stant. non solum iuvenes sed et senes.
Ergo exerceamus nos in hoc bello vi-
 tis et concupiscentis resistendo. et speremus
 per dei gratiam triumphum. **P**e hoc
 beatus augustinus in de verbis domini sic dicit.
Luctatio est in isto corpore. quamdiu vivi-
 mus pugnamus. sed in omnibus his su-
 peramus per eum qui dilexit nos. **N**oli
 vinci quam pugnas. **V**ide quale bellum
 proposuit apostolus qualem pugnam. qua-
 lem rixam intra semetipsum eius dicit
Caro concupiscit adversus spiritum. sed
 oportet ut concupiscentie carnis tradi-
 carur. resistatur et repugnetur. non enim non
 habes unde repugnes. deus tuus est in

te. spiritus bonus datus est tibi. et tamen
 permittit ipsa caro concupiscere adver-
 sus spiritum suggestionibus pravis et dele-
 ctationibus iniquis. **I**bi enim concupiscit
 adversus spiritum ubi est spiritus. sed spiritus
 dei est qui pugnat in te adversus te. sed
 homo castus vult ut nulla omnino sur-
 gat in membris eius concupiscentia ad-
 versaria castitati. pacem vult sed non
 habet. volumus enim ut nulle sint concu-
 piscencie sed non possumus. velimus. no-
 lumus. habemus illas. velimus noli-
 mus ritillant. blandiunt. stimulant.
 infestant. surgere volunt premunt non
 dum extinguunt. **Q**uod diu caro concupiscit
 adversus spiritum. spiritus adversus carnem.
Ergo quamdiu vivit etiam nos qui senui-
 mus in ista militia minores quidem ho-
 stes habemus sed tamen quos habemus fa-
 tigati sunt quodammodo hostes nostri iam
 etiam per etatem. sed tamen etiam fatigari non
 cessant qualibuscumque moribus infesta-
 re senectutis quietes. acrior pugna iu-
 venturis. novimus eam. pertransivimus
 eam. **C**aro ergo concupiscit adversus
 spiritum. et spiritus adversus carnem. ut non
 quecumque vultis illa faciat. **Q**uid vul-
 tis enim o sancti. o boni preliatores. o
 fortes milites christi. quid vultis ut non
 sint omnino concupiscentie male. sed non
 potestis. exerceate bellum. expectate triu-
 phum. modo interim pugnetur. facite
 igitur quod potestis. **I**tem enim ipse a-
 postolus. **N**on regnet peccatum in vestro
 mortali corpore ad obediendum desi-
 deris eius. **E**cce quod non vis desideria
 mala surgunt. sed noli obedire. **Q**uod diu
 enim portas mortale corpus pugnat
 te peccatum. sed non regnet. **Q**uid est
 non regnet. id est ad obediendum desi-
 deris eius si ceperis obedire regnat. sed
 fac quod dicit apostolus. **N**on exhibe-
 as membra tua arma iniquitatis pec-
 cato. dedit tibi deus potestatem per spiritum

sanctum membra tua teneas. surgit libido. tu tene membra. tene manus ab omni scelere. tene oculos ne male arte dant. tene aures ne verba libidinis audiant. tene totum corpus quid facit libido surgere nouit. vincere non nouit surgere surrexit libido damnabilis. suggestio non audiat. ardet et velles ut non arderet. noli ergo dare membra ardeat si ne causa et sumit. hxc augusti. **R**
Et notandum quod concupiscentia cum qua nati sumus non potest finire. quod diu in carne viuimus. potest quidem minui sed finire non potest. Unde cum veramur et impugnatur per diuersas temptationes et concupiscentias non despemus. quia et sancti patres nostri talia sustinuerunt. Inter quos paulus apostolus lumen ecclesie talia paciebatur cum dicebat **V**ideo aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee. Cuius exemplo docemur. cum audimus illum pugnantem nemo se faciat desperantem. **I**sta comemoratur beatus augustinus in quodam sermone sic dicens. Concupiscentia in qua nati sumus. finire non potest quod diu viuimus quotidie minui potest. finire non potest. **D**e quo dicit apostolus. **N**on quod volo hoc ago. **N**on ergo quod vult hoc agit apostolus. quia vult non concupiscere et tamen concupiscit. ideo non quod vult agit. non quia illa concupiscentia mala trahatur ad concupiscendum. et ad fornicandum absit luctatur. non subiugatur sed quia nolebat habere et hoc protra quod luctatur ideo dicebat non quod volo hoc ago. concupiscere nolo et tamen concupisco. non quod volo ago sed tamen concupiscentie non consentio. non enim taliter diceret concupiscentias carnis ne perfereris si eas ipse perficeret. **S**ed constituit tibi ante oculos pugnam suam ne times tuam **S**i enim

dixisset hoc apostolus **Q**uando videres moueri concupiscentiam in membris tuis. cui tu non consentires. tamen cum eam moueri videres forsitan desperares. et diceres si ad teum periretem sic non moueret. **V**ideo apostolum pugnantem. et noli te facere desperantem **V**ideo aliam legem in membris meis etc. **D**icit apostolus. **A**go quidem bonum cum male concupiscentie non consentio. sed non perficio bonum ut omnino non concupiscam. **R**ursum ergo hostis meus quomodo agit malum. et non perficit malum. agit malum. et mouet desiderium. non perficit malum. et me non trahit ad malum. et in isto bello est tota vita sanctorum. **T**unc ergo fratres tenete hunc modum mente. seruite legi dei. concupiscentie non consentiendo. carne legi peccati concupiscentiam sentiendo. sed ex necessitate quia concupiscitis non quia sentitis. hxc beatus augustinus. **D**e eodem dicit quedam glosa super illo verbo pauli. **V**elle adiacet mihi. perficere autem non inuenio sic dicit. **R**ebellat homo concupiscentie et non consentit. delectatur enim eum vicia aliena. et non annuit. mentem auerit. in secretarium mentis intrat videri foris strepentem concupiscentiam. et intus mundatur conscientiam. agit ergo bonum quod concupiscentie non sentit sed non perficit bonum ut. scilicet omnino non concupiscat. hxc glosa. **I**tem **N**ec enim pugna inter carnem et spiritum non est periculosa. sed potius que ad meliorem statum nos prouocat et appellat. **U**nde deus electis suis nonnunquam utiliter subtrahit gratias et probat per diuersa temptamenta ut in virtutibus proficiant. **D**e hoc daniel abbas in sua collatione sic dicit. **H**anc pugnam utiliter nostris insertam membris etiam in apostolo ita legimus **C**aro concupiscit ad

uerfus spiritus. spūs autem aduersus
carnes. habemus hic pugnam inuisce
rata quodammodo corpori nostro dispē
satione dñi. pcurante. Quicquid enim
generalit̄ & sine exceptiōe aliqua omni
bus inest. Quid em̄ aliud iudicari p̄r.
nisi ipsi humane substantie post ruinā
primi hoīs velut naturā attributum
& qd̄ diuinitis p̄genitū creatumq; de
prehendit̄. quō non cedendū sit arbi
trio dñi nō nocentis sed p̄solantis in
sertum. causam vero belli huius. i. car
nis & spūs hanc esse. p̄nunciat. vt non
quecunq; illa faciatis que volumus et
go id quod deus pcurauit v̄ra nobis
possit impleri. i. vt non quecunq; volu
mus illa faciamus. si impleat̄ quid ali
ud credi potest esse q̄ noxiū. & ē quo
dammodo vtilis nobis hęc pugna dispē
satiōe creatoris inserta. & etiā ad statū
meliozem nos puocans atq; p̄pellēs.
qua sublata p̄culdubio pax ecōtrario
p̄ncipiosa succederet. Unde dauid de
tionem dñi tam v̄tilem esse cognouit.
vt nequa q̄ orare maluerit ne a deo pe
nitis relinquere. hoc em̄ sciebat eē in
congruū vel sibi vel humane nature ad
quamlibet p̄uenienti perfectiōem. sed
temptari eaz potius deprecatus sic di
cens. Non me derelinquas vsq; quaq;
sic si diceret alijs verbis. Scio q̄ de
relinquere soleas vtiliter sanctos tuos
vt eos p̄tes. Aliter em̄ ab aduersario
temptari non possunt. nisi a te paulisp̄
fuerint derelicti. & ideo nō rogo vt nū
q̄ me derelinquas q; non expedit mi
hi. v̄t vel meam infirmitatē sentiēs di
cam. bonū mihi q; humiliasti me. vel
exercitiū non habeas p̄reliandū. quod
sine dubio habere non poterō. si mihi
sp̄ & indurp̄te collexerit diuina p̄fectō
sed magis peto ne me vsq; quaq; dese
ras. i. vsq; ad nimitatē. quantum eī
mihi v̄tile est si me paululū sub relin

quas. vt desiderij mei p̄stantia p̄robe
tur. tantum noxiū si p̄ meritis ac deli
ctis nimitū me deserere pariaris. q; nul
la virtus humana si in temptatiōe diu
rius tuo deserat̄ auxilio sua poterit cō
stantia perdurare & non p̄tinus aduer
sari vel potētiā vel factiōne succūbere
nisi tu ipse qui es & humanarū virtus
virium p̄sciū ac luctaminū modera
tor. non permiseris nos temptari sup̄
id qd̄ possumus. sed feceris cū temp
tatiōe exitū vt sustinere possimus. hęc
daniel abbas. **N**otandū est
etiā de bello qd̄ inter nos quotidie ge
rit̄. hoc est inter carnem & spūm q̄ v̄
ctoriam non potest habere spūs aduer
sus carnes sine certamine & magno la
bore. Nam sunt nōnulli qui virtutes
quidē desiderant habere. sed certamē
& laborem p̄ eisdem virtutib; obrinē
dis nolunt subire. De hoc daniel abb.
in collatione pat̄ sic dicit. Cum igit̄
vtraq; desideria hoc est carnis & spūs
in vno eodemq; statu sint. in hoīe inre
stinū quotidie p̄ra nos gerit̄ bellum.
dum p̄cupiscentia carnis que p̄cipi
tanter fert̄ ad vitia his que ad p̄ntem
requiem p̄tinēt̄ delictijs gaudet. quib;
econtra spūs p̄cupia aduersata ita de
siderat̄ totis spūalib; studijs inl̄rere.
vt etiam necēarios carnis vsus oportet
at excludere. Caro luxurijs & libidine
delectat̄. spūs ne ipsis quidem natura
lib; desiderijs acquiescat. illa cupit sa
riari somno. repleti cibo. hic ita v̄gi
līs ieiunijs saginat̄. vt ne ad ipm̄ qui
dem necessarium vite v̄sum somniū ci
bumq; velit admittere. honoribus illa
laudib; hominū p̄fouetur. hic itro
gatis sibi iniurijs ac p̄secutionib; glo
riat̄. inter has igit̄ vtraq; p̄cupiscen
tias anime volūtas in mediullio quo
dam vitupabiliore p̄sistens. nec vitio
rum flagicq; oblectat̄. nec virtutibus
C. iij.

acquiescit. sic querit a passionibus temporari vel absolui carnalibus. ut nequaquam velis dolores necessarios sustinere si ne quibus desideria spiritus nequeunt possideri sine castigatione carnis castimonia corporis desiderans obrinere summo virgilitate labore cordis acquirere puritatem cum requie carnis spiritualibus exuberante virtutibus absque ullius exasperatione quicquam. et patientie gratiam possidere humilitatem christi. sine honoris iactura mundum exercere. religionis simplicitate cum seculari ambitione sectari. christo cum hominum laude ac favore servire discretionem vitatis sine concupiscentia vel tenui offensione proferre. postremo sic vult futura prosequi bona. ut presentia non amittat. hec daniel abbas.

A Sed et hoc considerandum quod cum temptationibus et concupiscentiis carnalibus resistit animus. tribulationes ex hoc sustinet. Si vero admittat eas et consentit tunc non tribulationem sed potius consolationem et delectationem in ipso animo pariunt. Si vero cupimus vincere vitia oportet per contraria hoc est per virtutes vitia curent. Unde dicit beatus bernardus. Quare tribulamur in temptationibus nisi cum resistit contaminatio concupiscentie repugnat. si enim voluntarie admittuntur iam tribulationem non ingerunt sed potius consolationem. luctamur ergo cum his vitiis quod diu eis resistimus et tunc supplantamus quando ira vitia sunt. ut amplius non impugnent. que et si perfecte vincere cupimus. oportet ut eorum contraria in nobis plantemus ut videlicet contra cupiditatem vel auaritiam quam mundus ingerit paupertatem. contra voluptatem austeritatez contra superbiam plenam humilitatem induamus. Que tria cum perfecte vite nostre infederint. iam mundum perfecte contemnimus. hec bernardus.

Eriam notandum quod nonnumquam iusti viri flagellis atteruntur et circa hoc etiam temptationibus fatigantur. sustinet namque infirmitatem corporis vel aduersitates tribulationum. et tamen non deest eis temptatio carnalis delectationibus sed electi homini temptationibus repugnant. respondet vero illis consentiunt. De hoc beatus gregorius in. iiii. moralium. sic dicit. Plerumque enim et aduersa exterius patimur. et intra temptationum impulsu fatigamur. ut et flagella carnis crucietur et tamen ad mentem carnalis suggestio mundet. Hinc est quod iheremias deplorat dicens. Foris interficit gladius et domi mors simul est. Foris enim gladius interficit cum nos exterius vindicta feriens configit sed domi mors simul est quia et flagella sustinet et tamen intus conscientia a temptationum foridibus munda non est. Sed et hec aliter aguntur a reprobis aliter ab electis. Illorum namque corda ira temptantur ut consentiant illorum vero temptationes quidem suscipiunt. sed repugnant illorum mens delectabiliter capit. et si ad tempus quod male suggeritur displicet sed postmodum per deliberationem liber. Isti vero sic temptationum iacula excipiunt. ut semper resistendo fatigentur. et si quando viderentur ad delectationem mentis rapit. ipsa tamen subreptione sue delectationis erubescunt et foris censura redarguunt quicquid extra se exurgere carnale deprehendunt. hec gregorius. Sciendum etiam quod magna est miseria hominum in peregrinatione degentium et in isto mundo peruersantium. quia si quis peruersus est se sibi. nam eterna damnatio post hanc vitam eum sequitur si quis vero iustus fuerit diuersis tribulationibus et temptationibus afficitur nec leuare caput permittitur. Unde beatus iob dicit. Et si impius fuerit ve mihi et si iustus non leuabo caput fatu

tatis afflictione et miseria. **Ad** beatus greg. ix. mora. exponit sic dicēs. Impius namq; ve h3. iustus miseriā. q; et eterna reprobus damnatio sequit. et electus quisq; dolorib; transitorie ad ueritatis expiat. impius caput leuat sed elatus euadere ve qd sequit nō valet. Iustus labore sui certamini a afflictus caput leuare non simit. s; pressus a perpetua afflictōe liberat. Ille voluptatib; erigit. sed supplicijs sequentib; mergit. iste in dolore deprimat. sed tñ a pondere eterne aīaduerfionis abscondit. Consideras hxc vir sanctus dicit. Et si impius fuero. ac si apre deplorat diu cens. Aut subtractus carnis desiderijs supplicio eterno subijciat. aut repugnans illicitis motib; pena pñti cruciat. q; a labore certaminis liber nō sum sed supna dispensatio idcirco nos tota sibi intentione seruientes carnis nēe pmitit impugnationib; pcuti. vt nemens nostra in superbiā audeat psumptione sue securitatis eleuari. vt dum pulsata trepidat. in solo auctoris adiutorio sp̄i pedem robustius figat. **Dec** greg.

Filius.

Sire desidero vtz homo possit uere in hoc mōdo sine tēptatōib;

Capitulum III. Pater P

Sire debes qd

nemo p̄t esse sine temptationibus super terrā. si vero tollit aliq; temptatione quā quis patit securus et timidus expectet aliā. nec vnq; debet sibi in corpore etiā huius mortis requiē polliceri. q; sicut nec mare fluctib;. ita nec vita hoīs carere pōt temptationib;. **De** hoc beatus bernardus sic dicit. Sic p̄zemoni ros ros esse volo neminem sup terram absq; tēptatōe victur; et cui forte tollit aliq;. securus aut magis panidus expectet aliā. et sic petat ab ea liberari.

vt nunq; sibi in corpore mortis huius libertatem p̄fectam seu requiē audeat polliceri. **Qua** in respicienda est nobis tam benigna erga nos diuine dispensatio pietatis vt quibusdam nos tēptatōib; pariat diutius occupari. ne forte periculosiores occurrant. ab aliis quib; vero citius liberari. vt possimus in alijs quas nobis vt iliores fore p̄zuidet exerceri. **Necessē** est em̄ vt veniant tēptatōes. quis enim coronabitur nisi qui legitime certauerit. quō s̄ certabimus si de fit qd impugn; quid mihi cū victoria cum nō sim in pugna. **Ergo** deus misericōditer nobiscū agens vult nos tribulationib; exerceri vt qd virtuosus operib; a nobis nō potest extorquere. saltem in laboriosis tribulationib; obrineat a nobis deus. et ideo sicut mare non fluctib;. vita hominis carere temptationib; non potest. **Nec** potest pax firma et solida esse nisi in regione sua. tot em̄ tēptatōib; plena est vita nostrat vt nō immerito tora vita ipsa tēptatio debeat appellari. **Hec** beatus bernardus. **N**ullus ergo etiam qui in virtutib; p̄fecerit multum q̄ diu est in hac corruptibili carne potest carere tēptationib; et non moueri illicitis desiderijs ac cupiditatib;. cum malignus sp̄s acciozibus pulset tēptationib; eos quos viderit magis resistere virtutib; et insistere virtutibus. **Unde** Leo papa. **Q**uis hac fragili carne circumdatus et in isto mortis corpore constitutus etiam qui multum valdeq; p̄zofecerit ita iam de sua perfectione securus sit. vt ab omni se illecebratum periculo credat alienum. licet donet sanctis gratia diuina quotidianam victoriam. non tamen aufert materiam dimicandi. q; et hoc ipsum de misericōdīa p̄zotegentis est. quia nature mutabili ne de confecto p̄elio superbi

C. iij.

retur semper volunt superesse quod vince-
ret. nam nullis illecebris commoveri nul-
lis cupiditatibus titillari non est istius
vite. que tota temptatio est et qua nimi-
rum vincitur. quod vincitur ab eodem nover-
tur. Superbum est enim de non peccandi
felicitate presumere. cum hoc ipsum presu-
misse peccatum est sic dicente iohanne Si
dixerimus quod peccatum non habemus
nosmetipsos seducimus. nemo ergo se
fallat. neque decipiat neque ita quisquam de
cordis sui puritate confidat. ut putet se
nullis temptationum periculis subiacere.
cum paucissimi illi temptatorum acrioribus eos
pulsent infidelibus quos maxime viderit
abstinere a peccatis. hec leo papa. De
hoc dicit beatus gregorius .iiij. vel .viij.
moral. Nequaquam in hac vita per exerci-
tationem iusticie peccatum deserit. ut in ea-
dem iusticia inconcussa maneat. quod et si
iam a cordis habitaculo culpam recti-
tudo eliminat. ipsa tamen culpa que repelli-
tur cogitationis nostre foribus assidens
ut sibi aperiat pulsatur. Unde per moy-
sen dicit. Factus est mane atque subiens
factus est vespere. Mane quippe ad ves-
perum ducit quia nimirum lucem rec-
titudinis umbra sequitur temptationis.
sed quod electorum lux temptatione non ex-
tinguit. nequaquam nox sed vespere facta
perhibet. quod nimirum sepe temptatio
in corde electorum lumen iusticie abscondit
sed non interimit. quasi ad pallores
trepidationis pertrahit sed funditus
non extinguit. electi ergo post somnum res-
urrectionem appetunt. post resurrectionem
vesperam persolant. quod de peccato ad iu-
sticie lumen positi semper se contra illece-
bras temptationum parant. quas nimi-
rum non timent sed expectant quod humi-
litaris sue rectitudini etiam temptamen-
ta perficere non ignorant. quantumlibet autem
contra temptationem suam virtute pre-
terint habere integram salutem neque

unt quousque dies patris vite finiatur.
Unde per iob dicit. Et replebor dolore usque
ad vespere. modo namque adversa ter-
unt. modo ipsa quoque prospera callida
hilaritate blandiunt. modo surgentia
vitia bellum carnis excitant. modo de-
viciat vitia animum ad elationem vo-
cant. Bonorum igitur vita doloribus usque
ad vespere replet. quod quousque tempus
corruptionis agit interna externaque af-
flictione securitatis et salutis securitatis
non inuenit nisi dum diebus temptationis
relinquet. hec gregorius. Sancti
tamen vellent et desiderant non moveri illi-
citis concupiscentiis et delectationibus
sed efficere hoc non possunt quod diu in car-
ne viuunt. Unde restat ut ipsis concupi-
scentiis et delectationibus carnis resis-
tant. quod diu in hoc corpore corruptibili
deo militant. Hec et quedam alia beatus
augustinus in libro de duobus apostoli cor-
memorat sic dicens. Caro concupiscit
aduersus spiritum. et spiritus aduersus
carnem. hec sibi quicquam aduersant. ut
non ea que vultis faciatis. Quid est non
que vultis faciatis ut omnino nulle sint
concupiscentie malae et illicitarum de-
lectationum. quod quis sanctus hoc non im-
pletur. quid ergo restat spiritu ambu-
late et quod non potestis efficere ut concupi-
scentias carnis consummatis. consum-
mate quidem illas atque finire et perire
extirpare omnino velle debetis. sed quod diu
sint in vobis et alia lex in membris vestris
repugnans legi mentis vestre. concupiscentias
carnis ne perfeceritis. sed cum per-
turbat vos temptatio. audite psalmi-
stam dicentem. Misere mei domine
quoniam infirmus sum. et anima mea
turbata est valde. et tu domine usque
quo. Quid est usquequo nisi quousque
probes. quia ego subuenio. si enim cu-

to subuenirem luctamen non sentiret. tanq̄ de tuis viribz superbires. ⁊ per istam superbiam nunq̄ ad victoriam peruenires. **D**ictum est quidez. adhuc te loq̄ntedicam. ecce assum. sed deus cū differt adest ⁊ differendo adest. ne per ram cum implet voluntatē perfectam non impleat sanitatem. **N**on em̄ fr̄es mei apostolo paulo non aderat qui cū certaret ne extolleret timebat. in magnitudine inquit reuelationū mearū ne extollar. sed virtute medicamentū qd̄ sibi dicit appositū. ne extollar inquit datus est mihi stimulus carnis mee angelus sathane qui me colaphiset. **C**aput cedebat ne caput extolleretur. **D**antidortū quasi qd̄ de serpente ꝑficif. ⁊ ꝑpterea ryzia nuncupaf. **S**ed nunquid in temptatōe dñs deerat. **D**em̄ q̄ vt sciatis q̄z aderat. videte quid te roganti rñdeat. dixit inquit mihi. sufficit tibi gratia mea. nā virtus in infirmitate ꝑficitur. **E**go inquit noui me dicitur optimus in quē tumorem ꝑgat qd̄ volo sanare. quiesce. adhibeam qd̄ scio. **S**ufficit tibi gratia mea. non sufficit tibi voluntas tua. **O**pus etiam nostrū in hac vita debet esse actōes carnis spū mortificare. quotidie affligere minare. frenare. interimere. q̄ multi em̄ ꝑficientes iam non delectant que ante delectabant qñ delectabat ⁊ nō condelectat mortificabat. q̄ iam non delectat mortificatū est. calca mortuum. transi ad viuū. calca iacentē. ꝑflige cū resistente. mortua est em̄ vna delectatō sed viuit altera. sed illi dū nō ꝑsentis mortificas. cū ceperis omnino non delectari mortificasti. **H**ec est actio nostra. in hoc agone dū cōfigimus deū habemus spectatores. in hoc agone cū laboramus deū habemus adiutores. si em̄ nos ipse non adiuvat. nō deo vincere. sed nec poterimus pu-

gnare. **C**ū ergo dixisset apostolus. **S**i autē spū actiones carnis mortificaueritis viuetis. ⁊ illas concupias carnis mortificare quibz non est ꝑsentire magna laus est. quas non habere ꝑfectio est. **L**xc augusti. **R** Et notandū q̄ sunt nonnulli qui cū pariunt aliquas tribulatōes vel temptatōes locum alium querunt ad manendū vt ꝑ hoc ꝑfint quietius ⁊ cū minori impedimento deo seruire. sed homo in hac vita ꝑfitus in nullo loco q̄uis etiam secreto ꝑteli sine temptatōe viuere. imo ꝑterumq̄ ibi maior doloꝝ temptatōis inuenit vbi mutando locū requies sperabatur. **H**oc autē permittit omnipotēs deus vt homo cognoscat infirmitates suam ⁊ humiliet. ⁊ nō in ꝑnti vita requies sed in futura querat. **D**e hoc beatus grego. xiiii. moral. exponens illud dictum. **I**ncrepat quoq̄ ꝑ doloꝝ rem in lectulo. ⁊ oia ossa eius marcescere facit. sic ait. **C**um quisq̄ curis secularibz fatigaueris deserere ꝑ diuinā grām huius mundi itinera laboriosa ꝑpungit cogitare solet quomō ꝑntis vite desideria fugiat. ⁊ ab eius laboribus requiescat. sibiq̄ mox desiderate quietis ordinē querit. ⁊ velut qd̄dam stratū sic a cunctis laboribz locū inuenire ꝑcupiscit. s; q̄z in hac vita adhuc homo ꝑfitus in cuiuslibet ordinis loco. in cuiuslibet secreti recessu sine temptatōibz viuere nullatenus ꝑt. **P**lerq̄ in id qd̄ ad requiē ꝑstituit maior doloꝝ temptatōis inuenit. **U**nde recte ꝑpteram d̄. vniuersum stratū eius versasti in infirmitate eius. ac si diceret. **D**e qd̄ hic sibi placuit ad requiē. hoc mutasti ei occulto iudicio ad ꝑurbationem. quod ꝑ quodam ꝑsilio agitur vt huius peregrinationis tempore electoꝝ vita perturbet. **V**ia quippe ē vita ꝑesens qua ad patriam tendimus

Et idcirco hic occulto iudicio frequē
 ti perturbatione conterimur. ne viam
 pro patria diligamus. solent em̄ non
 nulli viatores cū amena foras se prata
 in itinere aspiciunt et p̄gendi moras
 innectere et accepti itineris rectitudi
 nem declinare. eorūq; gressus tardat
 pulcritudo itineris. dum delectat ele
 cris suis ad se p̄genrib; dñs huius mū
 di iter asperum facit. ne dū etiā quisq;
 vite p̄ntis requie quasi vie amenitate
 pascit. magis eum diu pegrinare quā
 citius puenire delectet. ne dū oblectat
 tur in via. obliuiscat qd̄ desiderabat in
 patria. qz ergo in hac vita omnis no
 stra quam forte pauimus requies per
 turbat recte dicit. Inrepat quoq; p
 dolorem in lectulo id est in presentis
 vite requie vel temptatōnis nos stimu
 lis vel flagellis afflictione conturbat.
 naz sepe humanus animus quam liber
 breui tempore sine temptatione in bo
 nis studijs fuerit. mox de eisdem studi
 is in quib; quiescendo se exerit. de ip
 sis virtutib; quib; multiplicari miti
 dum perficere se sentit elabitur. Unde
 pio rectoris nostri moderamine impul
 su temptationis afficit. vt in eipso
 profectus sui elatio comprimaf. quā
 propter postq; dixit increpat quoq; p
 dolorem in lectulo aperte subiungit et
 omnia ossa eius marcessere facit. **P**
 sa in sacra scriptura dicitur accipimus
 sicut scriptum est. Dominus custodit
 omnia ossa eorum. vnum ex his nō cō
 terec. quod vtiq; non de ossib; corpo
 ris sed de virib; dicitur mentis. **C**uz ergo
 increpat p dolorem in lectulo. omnia
 ossa facit marcessere. qz cuz ea requie.
 quam nobis ab hoc seculo preparamus
 flagello temptationis afficimur. quia
 foras de virtutib; nostris inflari po
 tuimus. cognito infirmitatis nostre te
 dio extenuamur. cū em̄ sicut cupimus

ad deum p̄ficimus si p̄fectum nostrū
 nulla temptatio pulsaret. alicuius for
 titudinis nos esse crederemus. Sed
 qz nobiscū superna dispensatione agi
 tur vt infirmitatis nostre qz proficient
 tes obliuiscimur temptari recolamus
 et in p̄fectu nostro quid in diuino mu
 nere et in temptatione cognoscimus
 quid de p̄p̄is virib; p̄sumamus. que
 nos p̄fecto temptatio ad plenus cape
 ret. nisi protectio superna seruet. sed
 pulsat nec frangit. impellit nec mouet.
 quatit. nec deijcit. vt de infirmitate se
 ciamus eē qd̄ quatimur. et diuino mu
 nere esse q̄ stamus. **H**ec grego. **E**t qz
 impossibile est hominē in hac vita non
 temptari. ideo omnes tam iusti q̄ pec
 caratores quotidie orant dicētes. **E**t ne
 nos inducas in temptationem. nō em̄
 est orandū vt non temptem sed ne in
 temptationē inducamur. hoc est tem
 ptationi p̄sentiamus. qd̄ beda etiā in
 quadam omelia tāgit sic dicens. **I**m
 possibile est hominē qd̄ diu in hac vita fu
 erit non temptari. vnde oēs tam iusti
 q̄ peccatores quotidie in orōne dicūt
 ne nos inducas in temptationē. **N**on
 ergo p̄cipit dñs orandū vt non tēpre
 mur. s; ne in temptationē inducamur.
S Aliud ē em̄ tēptari et aliud est in
 temptationē induci. temptat quilibet
 qñ vel aīa vel corpore in delectationes
 alicuius vitij trillat. inducit vero in
 temptationē si sue delectatiōi cepit cō
 p̄sentire. **H**ec beda **C**onsiderans beatus
 iob q̄ p̄pter lapsum primi hoīs huma
 nū genus tot miserias tēptationū in
 hoc mūdo sustinet. istam vitā totā esse
 temptationē sic de nominat dicit. **M**i
 licia est vita hoīs sup̄ terrā. qd̄ beatus
 greg. viij. moral. exponēs sic ait. **H**oc
 in loco translatione veteri nequa q̄ mi
 licia vita hominis. sed temptatio voca
 tur. **T**ēptatio itaq; ipsa milicia est qz

dum contra malignorum spirituum insidias vigilat. in bellorum periculo perculdubio erudat. **F**lorandum vero quod hoc eadem vita hominis non temptatorem habere debet. sed ipsa temptatorem esse perhibet. **S**pon te quippe a statu perfectionis lapsa et corruptionis sue putredine subdita. dum sibi ex semetipsa molestias gignit hoc est iam facta quod tolerat. quod enim status mentis inclinata deseruit. quid in se nisi morum varietatis unde nunc et si ad summa appetenda se erigit mirabilis tatis lubrico impulsu. prius a semet ipsa cadit. vult in contemplatione stare sed non valet. cogitationis gressum figere nititur sed infirmitatis sue lapsibus enervatur. que nimis mutabilitatis sue onerata quod volens expetit nolens portat. qui erus homo carnem possidere potuit si bene ab autore perditus possidere voluisset cum se contra perditorem erigere studuit. in semetipso prius carnis perniciam invenit. **S**ed quod cum culpa simul ab origine etiam pena propagata inserta infirmitatis vitio nascimur et quasi nobiscum hostem ducimus quem cum labore superamus. **S**ic itaque humana vita temptatio est. ut et sua ab iniquitatis perperatione perescit. in ipsis tamen bonis operibus modo malorum memoria. modo seductionis caligine. modo intentionis sue interruptione fuscescit. **A**lius namque a luxuria carnem refrenat sed tamen adhuc luxurie fantasmatum tolerat. quod que volens fecit. hoc inuitus meminit. et penam sustinet quam voluptatem putabat. **Q**uia vero ad devictam culpam retrahi metuit. ventrem abstinentie rigore restringit. vultusque ex abstinentia pallescit. cumque in facie pallorem aspiciunt tenebrosa ab hominibus vita laudat. morumque inanis gloria ad abstinentis animum cum verbis favoris quam concussam mens dum subigere non valet. cum per quez

venerat tergere a facie pallorem querit. sicque fit ut infirmitatis nexibus ligata. ad pallorem abstinentie fugiens iterum per alimentera subditi luxurie metuat. aut impulsum luxurie per abstinentiam superans pallorem suum inani glorie militate pertimescat. **A**lius lapsus superbie toto iam desiderio superans statum humilitatis apprehendit cumque superbie quosdam usque ad oppressiones innocentium erumpe respicit. zeli excitatione succensus postponere aliquotiens cogit quod decrevit vim rectitudinis sed auctoritate pertradit. unde plerumque fit. ut aut humilitatis studio zelum rectitudinis deserit aut rursum zelo rectitudinis turbet humilitatis studium quod tenebat. **C**umque servari simul et zeli auctoritas et proposita humilitas non possit. sibi metipsum homo ex perurbatione incognitus reddi ita ut vellemens ambiat. ne apud seductum animum aut superbia se auctoritati zeli insinuet. aut torporis pavidus humilitatem fingat. **A**lius amore perditionis excitatus a terrenis cogitationibus mentem curat assidua oratione suspendere. atque hanc in secreta quietis intimae securitate collocare. sed in ipso orationis sue ascensu dum elevari ab intimis nititur inferiorum fantasmatum reverbantur. atque ad inveniendam lucem mentis oculum tendit. sed ex corporeo visu surgentibus terrenarum rerum ymaginationibus obscuratur. **U**nde fit plerumque ut intendens animus ipsa sua infirmitate fatigatus aut orationes deserens torpeat desidia. aut si diu in oratione manserit. ante eius oculos occultarum ymaginum caligo de senescat. **B**ene autem dicitur. **T**emptatio est vita hominis super terram. quando quoque ibi reatum de scensionis invenit. ubi se profectum comprehendere ascensionis peritavit. **E**t inde mens perfundit unde

surgere a confusione mitebat. et per hoc ad semetipsam diuerberata iam redeat. per quod enim semetipsam iam collecta et coadunata transibat. Temptatio ergo est vita hominis super terram. quia aut aliena ut virtutibus ad celeste patrium surgere non valet. aut dirata domis spiritualibus aliquando in deterius ex occasione virtutum ruit. hec greg. De eodem etiam per quendam dicit. Nullus gradus perfectiois quantumcumque excellens in tota vita patrii et quolibet tempore vel preteritis potest esse sine temptatione et tribulatione. quia nihil nisi temptatio est vita hominis super terram. unde dicit iob Militia est vita hominis in minimis super terram per quam. scilicet militiam pugna continua instaurat contra tres hostes viatoris. scilicet carnem mundum et diabolium. hec ille. Considerantes igitur quod non sit pax in ista vita que plena est temptationibus. profugiamus ad creatorem neminem et humiliter postulemus ab ipso auxilium. ut temptationibus resistere valeamus. ad quod hortatur beatus bernardus. sic dicens. Non potest esse pax firma et solida nisi in regione sua in totis temptationibus est vita nostra ut non immerito tota ipsa temptatio debeat appellari. Sed qui sumus nos aut que est fortitudo nostra ut tam multis temptationibus resistere valeamus. cum temptationis impetus sentimus in cogitatione. statim fugiamus ad ipsum et humiliter postulemus auxilium nonne cooperatur nobis in bonum illa temptatio. Unde et humiliores efficimur et cautiores. hec bernardus.

Filius.

Quapropter informari de virtutibus que se paleant sub virtutis specie ac etiam de pravis consiliis et laqueis demonum. quibus solent fideles et christi milites temptari.

Ca. V. Pater

Scire debes quod triplex est temptatio manifesta

et impetuosa et fraudulenta. Temptatio manifesta est cum quis temptatur plurimam superbiam aut avaritiam et cetera vitia que aperte et manifeste mala sunt. hac temptatione temptantur infirmi ac teneri in quibus nondum radicans est timor et in quibus amor seculi non est extirpatus et ideo reaccendit et ex concupiscentiis mundi sicut candela adhuc famigans cito capit flammam. Temptatio vero impetuosa est. que quasi violenter ad peccandum stimulat. et hec temptatio solet fortiores impetere. ut qui mollioribus non flectuntur duris et robustioribus temptationibus quasi ventis validis evelluntur. Temptationes fraudulente sunt. que sub specie boni se palliant. et licet quosque rudes vel stultos decipiant. qui nondum agnouerunt altitudinem sathanie. id est astutias eius. tamen singulariter perfectis et bene proficientibus insidiant. Unde dicit psalmista. In via hac que ambulabam absconderunt. Et beatus paulus. Ipse sathanas transfiguratur se in angelum lucis. Si enim in eis sua figura appareret que turpis est horrerent eum et fugerent. si aperte impugnet eos esserent ei et auxilio dei fugarent eum et vincerent et sic apud eos non proficeret. boni enim qui mundi sunt detestantur immunda peccata. quia virtuosus sunt virtualiter contra omne malum repugnant. quod malum est agnoscunt. venit ergo angelus sathanie in specie angeli boni quem creditur a bonis diligere ut tanto facilius decipiat eos quo bonus nuntius putatur. et qui non soleat nisi bona nunciare et suadere. Unde dicit beatus bernardus Bonus nuntius qui nisi boni similitudine deceptus est. et ut facilius recipiat eius persuasio. primo sola bona proponit postmodum mixta malis. tandem falsa bona sed vera mala. postremo cum irriterit eos et illa quiauerit insolubiliter capit per

nenatum erigit. et etiam in aperta pec-
cata eos deicit. sicut scorpius qui bla-
dam faciem habet et caudam venenosam
cum qua occidit. quanti sub specie spi-
ritalis dilectionis feminas spirituales visi-
tant. et orationum ipsarum obrentu. ec-
ce quanta puritas in intentione prima.
scilicet castitas et devotio. postea sequuntur
longe fabulatioes. modo de deo. modo
de mutuo ipsorum amore et fide. et deinde
sequuntur amorosi aspectus. Ecce quo-
modo mixta sunt tam bona spiritualis so-
lacionis et collocutionis et fidelis affe-
ctionis cum malis inutilis solatioris
et incaute familiaritatis et inutilis oc-
cupationis cordis circa dilectionem. tam-
quam sequuntur falsa bona sed vera ma-
la. scilicet amplexus. oscula et cetera incon-
uenientia que omnia suspecta sunt. et car-
nalis affectionis indicia. et turpis ope-
ris precludia. **XV.** Et norandum quod
hec affectio carnalis siue amor inordi-
natus oritur hinc ex nimia familiarita-
te que nunquam est bona et ex suggestioni-
bus et immisionibus dyabolicis. et non
solum solet haberi inter religiosam et
religiosam. verum etiam inter feminam
et feminam. masculum et masculum cu-
iuscunque conditionis tam secularium per-
sonarum quam etiam religiosarum personarum.
Inter seculares et carnales hic amor
totaliter est carnalis. nec habet aliquid de
spirituali amore. qui cum prevalet et ei non
resistit. ad magnam immundiciam et
turpitudinem carnis hominem pertrahit.
de qua nec loquendum est. inter religio-
sos vero hic affectus siue amor est spiritu-
alis. postmodum crescente quadam fami-
liaritate et suggestione temptatoris so-
let admisceri carnali affectione. postre-
mo vero prevalente dyabolo et eius tem-
ptatione. ac propria negligentia. torus
hic amor mutat in carnalem amorem
quia astutus diabolus primo occultat

temptationis laqueum. donec amor cre-
scat et tenax fiat. et quibus corda timen-
tium deus huiusmodi amor carnalis
non obstat. tamen qui hanc passionem su-
stinent magna impedimenta in spiritu-
alibus exercitiis et in amore dei patiuntur.
Et licet homo timorem dei ac sue consci-
entie pre oculis habens in flagitium ma-
gnum non incidat. tamen magnas mo-
lestias animi et remorsus quosdam con-
scie propter talem temptationem die no-
cturne in anima tolerat. Unde necesse
est ut quilibet qui se per hunc inordi-
natum amorem pulsari considerat antequam
nimis preualeat et in aliquo anime peri-
culum deducat huic anime periculose tem-
ptationi resistat. In hunc etiam modum
superbia se sepe palliat. sepe avaricia.
invidia. et alia vitia que cum non auderet
bonos temptare apte quos sciunt odi-
re omne malum. aliquod virtutis velamen
assumunt ne agnoscant esse quod tamen sunt
sicut qui se mentis amicum esse donec
dolose admissus interficiat. De his vi-
tiosis que sub specie virtutum se tegunt et
de remediis contra hec vitia videlicet con-
punctione beatus gregorius in. iij. morum. sic
dicit. **Quisquis subigere vitia appetit. et**
ad eterne retributionis culmen iuxta in-
tentionis gressibus tendit. quo magis
vallari se vitiorum bello videtur aspicit.
eo se virtutum armis robustius accin-
git. et tanto minus iacula metuit. quam-
to contra hec convenientia fortiter peccat mun-
dit. Sed plerumque dum contra hoc tem-
ptationum bellum fulciri magnis virtu-
tibus nitimur. quedam se nobis vitia sub
specie virtutum tegunt. et quasi blanda
ad nos faciemur. sed cuius aduersi-
tates sunt discussa sentiunt. Unde et amici
beati iob quasi per consolationem ve-
niunt. sed in contumelias presumunt
quia insidiantia vitia virtutum facies
assumunt. sed hostili iniectione nos

feriunt. nam sepe immoderata ira. iusticia. et sepe dissoluta remissio vult misericordia videri. sepe incautus timor humilitas sepe effrenata supbia. appetit libertas apparere. sed si erumnā nostre captiuitatis agnoscimus. si ex amore patrie in intimis tolemus. vitia que male letis subrepunt. bene tristibus preualere non possunt. **Uñ** et bene subdit de amicis beati iob. **Cūq;** eleuassent oculos suos. percul non cognouerunt eū. **Afflictos** eī nos vitia minime cognoscūt. qz triste cor mox ut pulsa fuerint reprobarata resiliunt. et que nos letos quasi nouerāt. qz penetrabant. mentes cognoscere nequeūt. qz ipso nostro rigore frangunt. sed antiquus hostis quo in eis fortiter deplendi se cōspicit. eo illa sub virtutū ymagie altius abscondit. **Uñ** subdit **Et** exclamātes plorauerūt scissisq; vestibus sparserunt puluerem sup caput suū sederuntq; cū eo in terra. signat em̄ pietas p ploratum **Discretio** p scissionem vestiu. effectus opeꝝ p puluerē capitu. humilitas p sessionem. **Aliquando** em̄ piū quid hostis insidiās simular. vt ad crudelitatis terminū pducatur. sicut est cōplecti p disciplinam culpam phiber. quatenus que hic nō reprimi gelatine igni feriat. **Aliqñ** discretionis imaginem oculis obicit et ad indiscretionis laqueos pducit. sicut est cū impulsu eius pro infirmitate nobis plus alimētorū qsi discrete pcedimus. sed in discrete ptra nos bella carnis concitamus. **Aliqñ** aut affectū simular bonoꝝ opeꝝ sed p hunc inquietudinem irrogat laborū sicut est cum quis quiete non valet et quasi de ocio iudicari timet. **Aliquando** em̄ imaginem humilitatis ostentat. vt affectum humilitatis subtrahat. sicut est cum quosdā plusq; sunt infirmos atq; inutiles sibi

metipsis asserit vt dūz se nimis indiget nos p̄siderant. res in quibus p̄desse potuerant ministrare p̄mescant. sed luxuria que sub virtutibus specie antiquus hostis occultat. valde subtiliter manus p̄punctōis examinat. qui em̄ veraciter intus dolet. que agenda foris queque non agenda sint fortiter p̄videt. si em̄ vis p̄punctōis in intimis afficit oīs strepitus prave suggestiōis obmutescit. et si cor veraciter dolet. linguam contra nos vitia nō habent. **hec greg.** **A** **Et** norandū q̄ antiquus hostis tanta se arte palliat. vt nō nō ante oculos decepte mentis vitia virtutes fingat. vt exinde quisq; quasi expectet p̄mia. vñ eterna dignus est inuenire tormenta. et p̄pter hoc eo tardius mens virtū deserit. quanto p̄ virtutis speciem decepta p̄miorū etiam de eo retributionē querit. **De hoc** beatus greg. **xxij. moral.** exponens illud dicitū. **carilago** illius q̄si lamina ferrea sic ait **Qui** em̄ p̄ cartilaginē nisi firmilatio ossis accipit. **Carilago** namq; ossis ostendit sp̄m sed ossis nō habet firmitatē. **Et** sunt nōnulla vitia que ostendūt in se rectitudinis speciem sed ex prauitatis p̄deunt infirmitate. hostis em̄ nostri malicia tanta se arte palliat. vt plerūq; ante decepte mentis oculos culpas virtutes fingat. vt inde quisq; quasi expectet p̄mia. vñ eterna dignus est inuenire tormenta. **Plerūq;** in vlciscendis virtū crudelitas agit. et iusticia putat. atq; immoderata ira iusti zeli meritū credit et cū a virtutis moribus peccantes dirigi caute debeant. violenta inflexione franguntur. **Plerūq;** dissoluta remissio quasi māsuertudo ac pietas habet et dū plus q̄ decet delinquentibus tp̄aliter parcitur. **Nonnunq;** effusio mīa creditur et

dum male seruare culpa penis spargi
quod acceptum est non timeat. Aliqui tamen
more incompetens humilitas credit. cum
reali formidine pressus quisque a defen-
sione veritatis tacet. arbitrat quod iuxta
rei ordinem humilem se porioribus ex-
hibet. Aliqui vocis superbia veritatis li-
beras estimat. et cum per elationem veri-
tatis pradicis peccatas veritatis defen-
sio purat. sepe ad ea que agenda sunt
iucunda precipitatio laudandi feruor su-
um credit. et cum desideratum bonum in
temporaria actioe corrumpitur. eo agi
melius quo celerius estimat. sepe ac-
celerandi boni tarditas consilium purat
et cum expectat ut per extractione profici-
at. hoc infidians mora supplantat. igitur
cum culpa velut virtus aspiciat necessa-
rio pensandum est. quod tanto tardius mens
vitium suum deserit. quanto per virtutis
speciem decepta premiorum etiam de eo
retributionem querit. facile autem culpa
corrigitur. que et erubescit. quod esse culpa
sentit. quod ita error cum virtus credi-
tur difficilius emendat. recte dicitur. carti-
lago illius quasi lamina ferrea. **Belx**
motus eius iste quo sub pretextu boni cal-
liditate sua fraudulentius exhibet. ut
eo in culpa mentem durius tenet. **Hinc**
est quod nonnunquam hi qui quasi fidem sancti-
tatis appetunt. in errorem lapsi tardius
emendantur. Rectum quippe estimant esse
quod agunt. quod sicut excolendae virtuti sic
vitio perseverantiam iniungunt. rectum
estimant esse quod agunt. et idcirco iudi-
cio suo enixius seruiunt. **hxc greg.** **B**
Notandum etiam quod sunt diuersi tes-
tationes et laquei dyaboli ac perplexita-
tes ut plerisque ita peccare faciant ut si
fortasse peccatum fugere appetant. non tam-
men sine aliquo peccati laqueo euadant.
nec etiam valeant ab uno vitio solui. nisi
consentiant in aliquo ligari. Sed cum ali-
quibus sic circumdatus laqueis dyaboli

fuerit. ut nequaquam sine peccato transi-
re et euadere eius retia possit. ibi viam
euadendi querere studeat. ubi minus
periculum anime esse spererit. **De istis**
perplexis temptationibus dyaboli beatus
greg. xxi. mora. tractans illud. **Nervi**
testiculorum eius perplexi sunt. sic ait.
Nervi testiculorum eius perplexi sunt pe-
stifera argumenta machinationum eius.
Per ipsa quippe calliditatis sue vires
erigit. et fluxa mortalium corda corrup-
pit. **Testiculi** eius sunt suggestiones pro-
ue. quibus in mentis corruptione ferues-
cit. atque in stuprata anima iniqui ope-
ris plenum gignit. sed horum testiculorum
nervi perplexi sunt. quod suggestionum eius
argumenta implicatis inuentibus
alligant. ut plerisque peccare faciant.
quatenus si fortasse peccatum fugere cupi-
ant. hoc sine aliquo laqueo peccati non
euadant. et culpam faciunt dum vitant ac
nequaquam se ab una valeant soluere. nisi
consentiant in aliam ligari. **Quod** melius
ostendimus si qua ex peruersitate hominum
allegatiois huius exempla proferamus.
Ecce enim quidam duos mundi amicitia
as appetit. cuiuslibet alteri simile sibi vi-
tam ducenti. quod secreta illius omnino silentio
pregat iureiurando se asstringit. sed is
cui iuratum est adulterium perpetrare cog-
noscat. ita ut etiam maritum adulterare oc-
cidere conetur. is autem qui iureiurandum
prebuit ad mentem reuertitur. et diuersis
hinc inde cogitationibus impugnat. at-
que hoc silere formidat. ne silentio adul-
terij simul et homicidij princeps fiat et per-
tere trepidat. ne reatus se perire ob-
stringat. perplexis ergo testiculorum ner-
uis ligatus est. qui in quolibet partem
declinet metuit. ne a transgressionis con-
tagio liber non sit. **Alius** cuncta que mun-
di sunt derelinquens. ac per omnia fra-
gere voluntates proprias querens. alie-
no se subdere regimini appetit. sed eius
D. ij.

qui sibi apud deum preesse debeat minus cauta inquisitione discernit. cui forsasse is qui sine iudicio eligi cupisse iam ceperit. agi que dei sunt prohibet que mundi sunt iubet. pensans atque subditus vel qualis sit culpa in obsequio vel quod primum secularis vite et obedire formidat. ne aut obediens in suis preceptis deserat aut inobediens deum in electo prelo premnat. et aut illicitis obtemperans hoc quod pro deo appetit deum exerceat. aut rursum non obtemperans eum quem suum iudicem quesierat iudicio suo supponat. **A**parte ergo iste per indisciplinam suam iudicium perplexis testiculorum nervis astringit. quod aut obtemperans aut non obtemperans in culpa transgressionis ligat. quod et beemorb iste ita inexplicabilibus nodis ligat ut plerumque mens in dubio obducta. unde se a culpa solvere nititur inde in culpa artius astringat recte dicitur **T**erui testiculorum eius perplexi sunt **A**rgumenta namque machinationum illius quasi quo laxantur ut relinquat. eo magis implicentur ut teneant **E**st tamen quod ad destruendas eius defucias utiliter fiat. ut cum mens inter minora et maxima peccata astringitur si omnino nullus sine peccato evadendi aditus pater. minora semper eligantur quod et qui muroz ambitu vndique ne fugiat claudis ibi se in fugam precipitet. ubi brevior murus invenitur. **U**nde cum in dubijs restringimur utiliter minimis subdamur. ne in magnis sine venia peccemus. itaque plerumque nervoz beemorb istius perplexitas solvitur dum ad virtutes maximas permissa minora transitur. **H**ec gregorius. **E**t **S**ed et hoc considerandum quod sunt diversa consilia prava demonum. per que solent nonnumquam corda decipere et ad culpam pertrahere. et quos non possunt per vitia apra temptando superare. hos querunt per prava consilia supplantare **D**e hoc itaque beatus

gregorius. xxxij. moral. exponens illud **O**ssa beemorb sic ut fistule eris sic loquitur dicens. quid possit istius beemorb nisi consilia prava designant. nam sicut in ossibus positio roburque corporis subsistit. itaque in fraudulentiis consiliis tora se eius malicia erigit. neque enim vi quepiam premit. sed ad calliditatem pestifere persuasionis illicit. in hoc vero eius testiculi ab ossibus et suggestiones a consiliis distat quod per illas apte noxia ingerit. per hec autem quasi ex bono consulens ad culpam trahit. per illas pugnando superat. per hec velut consulendo supplantat. ista vero astra eius consilia dum quasi blanda promittuntur. cor a forti intentione auerunt et dum dulcia resonant. ad noxia inclinant. hoc enim beemorb iste magno opere ad exequendam deceptionem satagit. ut dum pueritatis sue consilium quasi vile ostendit suaviter valeat quod de qua tenus et ostensa utilitate mentem mulceat. et absconsa iniquitate corumpat. que apertius in cunctis ostendimus si pauca breviter consiliorum eius argumenta pandamus. **E**cce enim quidam rebus propriis contentus decrevit nullis occupationibus mundi huius implicari. valde formidans quietis sine commoda perdere. et valde respiciens cum peccatis lucra cumulare **A**d hunc hostis callidus veniens ut intentionem bone devotionis subvertat quasi utilitatis consilium subministrat dicens **E**cce quidem que sunt in presenti sufficiunt sed his deficientibus quid acturus es si etiam post hec nulla provident an non et tunc ne culpa declinari. hec interim blandiens insinuat et seorsum iam in negotio terreno quos preuidet peccati laqueos occultat. **A**lius decrevit quodammodo terrena non solum non querere sed etiam cunctis que possidet renunciare. ut in disci

plinaru celestis maisterij tanto se libe-
rius exerceat. quanto et expeditior red-
ditus ea que possidentem premere po-
terat deserens calcat. huius cor hostis
insidians occulta suggestione alloqui-
tur ita dicens. Unde tante hęc temeri-
tatis surrexit audacia. vt credere aude-
as qd ad omnia relinquenda subsistas
Aliter te creator pdidit. atq; aliter tu
ipse disponis. an non pleriq; et terra
patrimonia nequaq; deserant. et tamē
ex his per misericordie opa superne sortis
bona eterna mereant. hęc blandiens
suggerit. seorsum vero in eisdem reb;
quos retinere ammonet. an retinētis
oculos delectationes pestiferas decipi-
ens apponit. quatenus seductū cor ad
blanda exteriora pertrahat. et intima
perfectōnis vota peruertat. Ossa itaq;
eius sicut fistule eris sunt. quia dolosa
eius p̄siderans dum blandum de exte-
riorib; sonum reddunt. p̄nciosum di-
spendium de interiorib; ingerunt. Ali-
us relictis omnib; que exterius posse-
derat. vt ordines sublimioris discipu-
latus apprehendat. etiam intimas frā-
gere voluntates parat. vt alterius se re-
ctoris voluntatib; subdet. non solum
p̄uuis desiderijs sed ad p̄fectōnis cu-
mulū etiam in bonis votis sibi met re-
nunciet et cuncta que sibi agenda sunt
ex alieno arbitrio obseruet. Hunc ho-
stis callidus tanto mollius alloquitur
quanto ab excellētiore loco deſcendere ar-
tentius conat̄. moxq; virulenta sugge-
stione blandiens dicit. O quanta per-
temeripsum miranda agere poteris si
nequaq; te alteri iudicio subdis. cur
p̄fectum tuum sub studio melioratio-
nis imminuis. cur intentionis tue bo-
num dum ultra q̄ necesse est extendi-
te niteris frangere. que enim dū volun-
tate p̄pria vsus es peruersa perperrasti.
qui ergo tibi plene ad viuendum bene

sufficis. alium super te iudicem cur re-
quiris. Hęc blandiens intimat. seorsum
vero involuntate eius p̄p̄tis exerce-
cende superbie causas parat. et dū lau-
dat corde intestina rectitudine inuesti-
gat callide vbi subuat in p̄auitate. Al-
lius fractis p̄nevoluntatib; suis. mul-
ta iam vetusti hominis vitia et immu-
tatione et lamentatōe penitentie exte-
xit et tanto maiore zelo p̄tra aliena pec-
cata accendit quanto sibi metip̄si fun-
ditus mortuus. iniquitatib; p̄p̄tis nō
teneretur. Hunc hostis callidus quia ze-
lo iusticie eam ceteris p̄desse cogno-
scit. quasi sub specie p̄sulentib; verbis
appetit dicens. quid te ad aliena curā
da dilatas. vtinam tua p̄siderare p̄ua-
lescas. an non perpendis quia curā ad
aliena extenderis. erga ea curanda q̄
tua sunt minor memineris. et quid p̄-
testi alieni vulneris cruorem tergere et
putredinem p̄p̄ie negligentie dilata-
re. hęc quasi dum p̄sulens dicit zelū ca-
ritaris adimit. et omne bonum qd p̄-
dixit ex caritate poterat gladio subito
ducto torpore extingui. si enim p̄ri-
mos diligere sicut nosip̄os precipim̄
dignum est vt sic eorū zelo p̄tra vitia si-
cut nostro flagremus. Quia ergo dū
suauiter p̄sultat. mentem ab intentione
p̄pria alienam reddit. recte dicit. Ossa
eius sicut fistule eris. Quia enim per
fraudulenta consilia audientis animo
blandum sonat. quasi cum fistula eris
cantat. vt vnde mulcet inde decipiat.
hęc gregorius.

Filius.

Quio informari que sint acio-
res aut validiores temptatōes
quas sustinent religiosi et alij christifi-
deles. et quomodo sit illis resistendū
de his tibi aliquid rogo explanari.

Capitulum .VI. Pater D.
D. iij.

Sire debes quod acerbissime temptationes et magis periculose iste sunt. videlicet. hesitatio in fide catholica. despectio de dei misericordia. et spiritus blasphemie contra deum et sanctos eius. ac temptatio sibi metipsum iniuriendi manus et perimendi. et quedam perplexitas que rulse conscientie medicinale consilium non admittentis. Istas temptationes maxime viri religiosi et timores deum sustinere solent. quia malignus spiritus cum non potest per carnalia vitia hominem religiosum decipere. per temptationes spirituales et intricatas querit et conatur uertere. temptatio autem in fide catholica solet diuersimode euenire. viz cum aliquis dubitat de trinitate personarum et de unitate diuine essentie vel de incarnatione christi. vel de facto corporis et sanguinis christi. et multis alijs que tenet fides catholica et ad que christifideles fide tenentur adhibere. **E**t de desperatio de misericordia dei solet euenire propter multitudinem criminum commissorum. quasi aliquis timet sibi propter excessibus suis etiam existens in statu penite sibi denegari misericordiam diuinam. **I**tem spiritus blasphemie est cum aliquis cogitat indigna et indecentia de deo vel contra deum et sanctos eius et similia. que redolent blasphemiam. **I**tem temptatio se perimendi oritur ex desperatione. sicut legimus de iuda qui lacrimas se suspendit. **I**tem perplexitas que rulse conscientie medicinale consilium non admittentis est. quando aliquis format sibi conscientiam de aliquo facto ubi peccatum non est. vel cum aliquis sepius confitetur peccata sua et tamen non potest quiescere in conscientia sua quousque frequentius iteret illa. eo quod semper quedam remorsum conscientie et perplexitatem in corde suo sentiat. **Q**ui igitur ta-

lia patitur et in quo huiusmodi temptatio preualet magnam iusticiam animi etiam longo tempore et pluribus annis intra seipsum sustinet. hoc et alia plura similia que perplexa sunt cum preualet generant conscientiam erroneam in tantum. quod homo obzupne his perplexitatibus etiam consilium salubre quod ei ab alijs offert suscipere non ualet. **C**ontra premissas autem temptationes et perplexitates ista maxime valent remedia. **P**rimum consolentur et non timeant illas temptationes qui sustinent eas. quia magis ad meritis proficiunt patienti quam ad detrimentum dum non sentit. **S**ecundum quod patienter tolerant. sicut si sathanas aliquem visibiliter vel sensibiliter tribularet. **T**ercium quod non curent nec rationando eis resistat quia ex hoc magis quasi conflagrate inflammatur sed ad alia tractanda homo se conuertat. quibus abstractus a se obliuiscatur passionis sue. sicut corporali passione laborans. si habet quo occupatus obliuiscatur sui leuissimum interim torquetur. **Q**uartum ut orationibus suis et aliorum bonorum hominum misericordie diuine imploret remedium et auxilium. de istis temptationibus periculosis et remedijs ac fructu sustentibus illas beatus gregorius sic dicit. **T**emptatio contra fidem et spiritus blasphemie et consimiles nec fugere possumus nec repugnando vincere. quia quanto plus indignamur nobismetipsis et disputamus cum ipsis. tanto plus earum rabies non curande sunt nec timendum modo non consentiat eis et patienter earum infestatio quasi quoddam diabolicum susurrum supportet. quod aliter compesci non potest. non enim solent bonis periculose temptationes nocere sed sunt sepe presagia future gratie et amplioris consolationis et victorie.

rum purgatrices et maioris meriti co-
operatrices. diuinevero castigaciones
humile et patienter sunt tolerande. et
eis est deuote obrandum. ut et fortes
simus in fide et a mandatis domini nunquam
declinemus. et dominus permittit hominem
teperari ut cognoscat hominem fragilitatem
sua. De hoc dicit maximus sic. Quia inci-
pit mens in caritate dei perficere tunc et
demon blasphemie incipit eam tempta-
re. et homini cogitaciones ei submittit. quod
les hominem quidem nullus. solus autem
homini pater dyabolus adinuenit. hoc
vero facit inuidens deum amanti. ut in
desperationem veniens. utpote quod talia co-
gitauit non amplius audeat per se
tam orationem ad eam reuolare. nihil autem
hinc perficui sequitur preter ad propriam in-
tentioem. sed et potius certiores nos pro-
ficat. cum enim pugnamus et impugnamus.
probabiliores ac precordiales in car-
itate dei inueniemur. **G** De con-
scia vero erronea in quadam summa pro-
modum questionis sic dicit. **U**trum conscientia
erronea obliget hominem ad faciendum vel
obmittendum id quod conscientia dicat. **P**i-
tendum quod sic. quod credens se ad aliquid te-
neri et non faciens incurrit contemptum
unde ad **Roma. xiiij.** Omne quod non
est ex fide peccatum est. **G**lo. Omne quod
fit contra conscientiam edificat ad gehennam
Manente autem conscientia erronea homo
plexus est. non tamen simpliciter perplexus.
quod potest et debet deponere talem conscientiam.
vel per se vel per alterius consilium. hoc in sum-
ma. Sed sunt nonnulli qui cum patiun-
tur istas piculosas et perplexas teperatis-
ones in magna turbulentia et tristitia
mentis propter homini teperamenta in-
cidunt. et in cunctis operibus etiam bo-
nis que faciunt cor merens et amaricatum
habet. et per consequens magna impedi-
ta ex hoc in suis orationibus et spirituali exer-
cicio sustinet. nec etiam valent in tali pro-

plexitate et merore positi a suis contra-
tribus aut senioribus sanum consilium suscipere.
ut solent. sed responderi sibi diuinitus super
suis passionibus et teperationibus quas
sustinent percipiunt ut inde consolatio
accipiant. Sed omnipotens deus non
solet responderi uerbis et orationibus singulorum
ad se in suis tribulationibus et anxietati-
bus clamantium. sed edidit tale eloqui-
um uidelicet sacram scripturam et exempla
precedentium patrum per quod singulis satisfaciat
etiam in quacumque tribulatione aut
teperatone persistant. Unde apostolus.
Quaecumque scripta sunt ad nostram do-
ctrinam scripta sunt. ut per paciam et
prosciam scripturarum spem habeamus.
D Beatus etiam gregorius. **xxiij.** mora.
exponens illud. Semel loquitur deus et
secundo id ipsum non repetit de hoc sic
ait. ac si dicat. Deus in singulorum cor-
dibus priuatis uerbis non responderi. Sed
tale eloquium prostruit per quod cunctorum
questionibus satisfaciat. In scripturis
quippe eius eloquii causas nostras sin-
guli si requirimus inuenimus. nec est
opus ut in eo quod specialiter quisque to-
lerat responderi sibi diuina uoce specialiter
querat. ibi enim nobis omnibus in eo quod
specialiter patimur communiter responde-
tur. ubi uita precedentium sit forma se-
quentium. ut enim unum est pluribus profe-
ramus. ecce dum passione aliqua uel mo-
lestia carnis afficimur. scire fortassis
occultas causas passionis eiusdem uel
molestie optamus. quatenus in eo quod
patimur ex ipsa re cognitione solle-
mur. sed quod de specialibus nostris temp-
tationibus nequaquam nobis singulis spe-
cialiter responderi ad sacram scripturam
recurrimus. ubi uidelicet inuenimus
quod paulus carnis infirmitate perficitur.
quod idcirco illa infirmitate teperatus
audiuit. sufficit tibi gratia mea. nam uir-
tus in infirmitate perficitur. quod propterea
D. iij.

dictum est ne figillatim nobis omnibus diceres. in scriptura ergo sacra voce dei afflicto paulo audiimus. ne cum fortaſſe affligimur ſinguli audire eam priuatam ſolationem querimus. non ergo dominus ad omnia nobis reſpondet. quod ſemel loquitur et ſecundo idipſum non reperit. id est. in his que per ſcripturam ſacram ad patres pertulit nos erudire procurauit. **D**iscant igitur ſancti doctores ecclesie dum intra eam laborare quosdam puſillanimitate conſpiciunt. quod deus nobis ad verba omnia non reſpondet. quod ſemel loquitur deus et idipſum ſecundo non reperit. id est. cogitationibus vel temptationibus ſingulorum non iam paſſim propterarum voces nec per angelica officia ſatiſfaciat. quod ſcriptura ſacra quicquid preſentibus ſingulis euenire apprehendit. et in illa per exempla precedentium etiam vitam ſequentium informare curauit. **H**ec greg.

Si vero aliquis in ſuis proplexis temptationibus nec per ſacram ſcripturam nec per exempla ſanctorum per ſolationem percipere tunc manifeſtet ſuam paſſionem alicui viro religioſo timenti deum. et ab illo conſilium de ſuper requirat et dictis illius tanquam a deo. platis fidem credulam adhibeat et omnem metum inordinatum et proplexitates erronee conſcientie deponat. ad quod hortatur beatus gregorius. ſic dicens. recurre ad hominem viuus deum in homine conſule aperi impedimentum et quere medicamentum auſcultat non hominem de ſe mendacem ſed per hominem deum veracem reſpondentem docentem ſolantem et hortantem et diſce diligenter ne ſenſu proprio pro tollendo impedimento tali forſitan oratore medio. de quo poſtmodum impedimentum maioris occaſio ſicut eſtuans contra eſtum aqua ſe inſrigidat. et exinde poſtea magis eſtuat. **H**ec greg. **R** Et norandum quod nonnunquam homo omnia reme-

dia iam predicta ſuis paſſionibus et temptationibus exhibet. nec tamen ab illis abſolui valet. ſed prius dominus hoc ſuo occulto iudicio fieri permittit et etiam exaudire precibus ad ſe clamantium diſſimulat ut per tales tribulationes et temptationes quas paciuntur nec cito liberantur eorum exceſſus et peccata prius contra deum commiſſa. cooperfectius purgentur et emendentur. non preteruere debet in timore dei quiſquis talia ſuſtinet et non deficere etiam ſi marinitas temptationibus et tribulationibus turbetur. quod prius conditor noſter qui labores et dolorem humilium conſiderat ultimo cum ſe iam homo quiſi deficere putat ab omnibus tribulationibus et temptationibus miſericorditer liberat et dona gratie ſue eidem largitus preſtat. **H**oc aliquoſiter tangit beatus gregorius. x. moral. exponens illud. **E**t cum te conſumptum putaueris orietis ſicut lucifer ſic dicens. **S**epe namque nos tot temptationibus obſidet. ut ipſa nos eorum numeroſitas pene ad lapſum deſperationis inclinat. unde plerumque mens in reditu uertit. uix ipſa uirtutis ſue uana conſiderat. tota uolens et enumerare non uales. quanto cogitationum tumultu uastaſ. ruitur a ſe per lamina conſpicit. **Q**ue ne arma repugnantibus arripit grauis merore ipſe tradidit circumductos cuiuſlibet oculos obſcuritas obſidet. et cum uisum tenebre ſemper impediunt. mens meſta nil aliud quam tenebras uidet. ſed apud miſericordem iudicem ſepe hec ipſa per nobis ſubtilius triſticia erorat. nam merore noſtri caliginem conditor conſpicit et ſubtracti luminis radios reſundit. ita ut erecta prius perſita mens uigat quam paulo ante de certantia uicia ſubie cale deprimebant. mox corpis pondus diſcutit atque ad contemplationis lumen poſt turbationis ſue tenebras erumpit. mox in gaudio perfectus atollit. quod iter temptationibus prius cadere ex deſperatione co-

gebat sine cogitationis certamine pre-
 sentia despicit. sine dubitationis obsta-
 culo deventura retributione p̄dit. iu-
 stus ergo cum se p̄sumptum putauerit
 vulcifer orit̄. q̄z mox vt tenebescere
 temptationum caligine ceperit. ad lu-
 cem gr̄e reformaf. ⁊ semetipsum mō-
 strat diem iusticie qui casurum paulo
 añ t̄muit in noctem culpe. h̄c grego.
 Dicit etiam de hoc ysidorus. Sepe iu-
 sti mentē vart̄is v̄rationū temptatio-
 numq̄ doloribz vires demonū cruciat̄
 Unde interdū vsq̄ ad despatiois an-
 gustiam coartaf. permanenti autē in
 dei amoze anime. ⁊ ipsa talis angustia
 ad meritum pficit. Nam siue in aīma
 siue in corpore per instinctū immūtoz
 spūm quelibet aduersa inuitus patie-
 tur. dei v̄tq̄ p̄missum id patitur. qd̄ si
 hoc ip̄m ad dei gloriā humilis refer-
 rat ⁊ dicat qd̄ p̄ corporis passione iob
 dixit. Si bōa suscepimus de manu do-
 mini. mala aut̄ quare nō sustineamus
 Iste non sepat̄ a deo sed p̄iungit̄. q̄li-
 ber atroci iniuriā vel angustia torqueat̄
 tur. multa iustus in anima patit̄ aduer-
 sa instigatōe demonum. ⁊ talibz tem-
 pramentis perire a gloria vite eterne.
 non enim p̄t. q̄z pius dñs ad damnari-
 onem culpe non reputat. qd̄ de sue ma-
 iestatis p̄missu nolens qui patit̄ por-
 rat. Nam ibi peccamus vbi cupidita-
 tem vel voluntatez deslectimus. vbi ve-
 ro violenter adducimur. ⁊ si facinus
 aut p̄ flagicio non est miseria. aut p̄ fa-
 cinoze flagicio non est. sed qui deum p̄-
 interrogata laudat miseria p̄misso. p̄cul-
 dubio caret facinoze. h̄c ysidus. De in-
 te norandū q̄ nō solū istis temptamē-
 tis iam p̄missis est repugnandū. ve-
 rum etiā omnibz temptationibz cū dei
 adiutorio est viriliter resistēdū. q̄z in hac
 vita hōi posito temptatio deesse nō p̄t.
 sed aliud est pctō per p̄sensum seruire.

⁊ aliud est peccato tempranti resistere
 aliud dñanti seruire. vt testaf bea. gre.
 Et apostolus dicit. Non regnet pecca-
 tum in vestro mortali corpore. Non em̄
 ait. non sit. sed non regnet. q̄z non esse
 non p̄t. non aut̄ regnare hoc potest. h̄c
 grego. Concupias etiam inordinatas
 non sentire est omnino perfectoz. post
 p̄cupias vero non ire. nec eis p̄sentire
 est repugnantis ⁊ laborantis. nec eti-
 am tales s̄m carnem ambulant. s̄z s̄m
 sp̄m. q̄z post p̄cupiscentias illicitas nō
 vadunt. Carnales namq̄ illi dicunt̄.
 qui p̄cupiscentias suas sequunt̄. ⁊ car-
 nalibz desiderijs deseruiunt. Spiritu-
 ales vero dicunt̄ qui carnalibz deside-
 rijs fortiter resistunt De hoc beatus au-
 gustinus sic d̄t. Non p̄cupiscere omni-
 no p̄fecti est. post p̄cupias vero nō ire
 lucrantis ⁊ laborantis. non em̄ ambu-
 lat s̄m carnem qui non agit opera car-
 nis. sed s̄m spūm ambulat. qui inuaf
 spū in mente ne post p̄cupiscentias eat.

I Dicit ⁊ de eodem richardus
 de sancto victo. Carnales dicunt̄ qui
 post p̄cupiscentias suas eunt ⁊ carnali-
 bus desiderijs deseruiunt. spūales v̄o
 qui corporalibz desiderijs fortiter resi-
 stunt. ⁊ spūalibus studijs vehementer
 insistant. Carnalium autem est carnis
 concupiscentias sentire ⁊ consentire.
 spiritualium sentire ⁊ non consentire
 sed resistere. sed repugnare. sed morti-
 ficare. Aliud enim est concupiscentiā
 sentire. atq̄ aliud consentire. infirmi-
 tati vero deputat q̄ contra voluntatem
 concupiscentiam sentimus. Malicie
 q̄ concupiscentie ex deliberatōe con-
 sentimus. illa venialis. ista damnabi-
 lis. De richardus. Dum igitur ma-
 lignus spūs suggererit nobis turpes
 cogitatōes ⁊ malū desiderium resista-
 mus sibi. q̄z inimicus noster potest ex-
 citare temptationis motū. s̄z in nobis

est si voluerimus dare vel negare sensum. Unde dicit beatus bernardus. Potest inimicus excitare temptationis motum. sed in te est si volueris dare vel negare sensum. in tua voluntate est si volueris inimicum tuum facere seruum tuum et omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat tibi inimicus desiderium vanitatis aut impatientie cogitationes ingerit aut excitat libidinis motus tu solus modo non senseris. et quoties resisteris toties coronaberis. Credo etiam si cogitationes istas quae cito in nobis aduertuntur non patimur remorari sed in spiritu vehementer animus aduersus illas excitatur et inimicus confusus abscedit. nec tamen libenter illico reuertitur. hoc beatus bernardus. **¶** Notandum quod quaelibet cogitationes peruerse quibus sunt valde turpes et imunde cor et mentem non polluunt cum ratio non sentit. Testatur hoc beatus gregorius dicens. Cogitatio quantumlibet imunda mentes non polluit cui ratio non sentit. Et beatus augustinus. Nihil mihi obicit dum temporis de crimine. dum modo prauo sensu caream in amore. Et sicut dictum beati bernardi. Quanta sibi diabolus aduersus nos temptationum erigit machinas. quantum non tenet locum cordis per prauum sensum peccati non obicit. **¶** Considerandum etiam est quod omnipotens deus illos quos sibi ab eterno elegit cum eos aduersionem et ad viam salutis reuocat solet in eis concupiscentias et mala desideria successiue abscidere. Nam in vere penitentibus destruere consuevit nonnunquam dominus actum turpitudinis ut opera illicita non committant. in incipientibus vero et nouiter conuersis consensum peccati. in proficientibus autem illicitam delectationem mentis sed in valde perfectis motum titillationis. nam multi quibus ad magnam perfectionem profecerint. stimulum carnis sue extinguere non possunt.

Ista tangit richardus de sancto victore exponens illud psalmiste. Vox domini intercedentis flammam ignis sic dicens. Possumus hanc literam sic exponere ut possit incipientibus et proficientibus pariter et perfectis congruere. Et notandum quod non ignem extinguere sed eius flammam promittit intercedere. ignem enim istum quod diu videmus hoc est peccati fomitem intra nos meripsum habemus. sed non eque eius semper flammam sustinemus. tunc enim ignis in flammam prorumpit. quando estibus carnalis incendij nos urit. primo ergo titillat carnem. secundo delectatione turpi coinquinat mentem. tamen per consensum prauitatis subdit sibi rationem. Disitaque gradibus sulphurea illa flamma libidinis creescit. sed eiusdem quidem gradibus conuerso tamen ordine ad vocem iubentis domini decrescit. Quia igitur impenitentibus dominus destruit actum turpitudinis in conuersis actum voluptatis. in proficientibus contagium delectationis. in perfectis quibusdam motum titillationis recte dicit. Vox domini intercedentis flammam ignis. primo namque vox illa domini intercedentis flammam ignis incipientibus et nouiter conuersis intercedit. quicquid inclinare possit sensum rationis. in proficientibus autem sepe aufert illicitam delectationem mentis. In raris et valde perfectis remouet etiam titillationem carnis sue. Multi tamen quibus ad summam perfectionem profecerint. stimulum carnis sue extinguere non potuerunt. sed divina hoc dispensatione in eis actum credidit. quomodo quidem quod dicitur quod vitilinus accidat latere non potest. et in alijs quidam fiebat ad demonstrationem singularis fortitudinis. quae tales erant quod sepe pugnare assidue triumpharent sufficerent. in alijs autem ad custodiam habitus carnis. quoniam singulare aliquod bonum prece

teris alijs omnibus acceperant. hxc **Ri**
 char. Unde penitentes cum primo puer
 tuni ad dñm per malignos spūs infes
 stant et sepius pertrahunt. et si non ad
 opus peruersum. tñ nonnunq̄ ad con
 sensum peccati prauū. Sed tales dñt
 statim per pñam resurgere. et p̄tra hu
 iusmodi insultus et temptatōes demo
 nū resistendo pugnare. et de cetero ma
 gis cauti esse. ac etiam in puritate cor
 dis de die in diem p̄ficere. Quia scdm
 dictū hugonis Sicut sepe cadendo di
 scit homo qualiter gressum figere debe
 at et caute ambulare. et in cōslictu belli
 frequē plagatus est. cauti⁹ venientes
 iterum accipit. sic qui dyabolo sepe de
 cipit. subtilius postmodum rursus
 eius deprehendit. et in quibus sepius se
 vicisse gaudebat. iam non spoliasset
 p̄tra armasse videat. hxc **Hugo** de scō
 victo. **U**nde antiquus hostis
 maxime solet nouicios inuadere quia
 scit q̄ si nouiter pueri eius prauis sug
 gestionibus viriliter repugnauerint. post
 modū vires ad ledendū minime habe
 bit. De hoc petrus dami. sic dicit. Idcir
 co infidiatōr spūs totum fel sue nequi
 cie circa nouicios euomit. ideo omne
 viciū artificiose ac deceptorie callidi
 tatis effundit. qm̄ non ignorat. quia si
 tunc effectum peruersi conatus amise
 rit oportunitatē ledendi postmodū mi
 nus habebit. imo qui supplantare non
 potuit. ruine postmodū turpiter subia
 cebit. et qui rudi non p̄ualet. exerci
 rato succūbet. hxc petrus dami. **P**
 Porandū etiam q̄ motus carnis illi
 citi quibus temprante dyabolo homines
 detentorosos soleant vexare et molestare. nō
 tamen possunt eos ad p̄sensum peccati
 pertrahere. qui et cernentes vitā istam
 plenam esse afflictionibus. tāto magis
 eterne patrie desiderant introitū. quā
 to in hoc mūdo erumoso laboriosius

et periculosius viuunt. et illam mansi
 onē celestis patrie toto corde diligūt.
 quā aduersitas nulla et p̄radictio per
 turbare p̄t. De hoc bea. greg. vj. mor.
 exponēs illud. Et bestie terre pacifice
 tibi erunt. sic ait. Nō ait pacate s̄ pa
 cifice. videlz non q̄ pacē habeant. sed
 q̄ pacē faciunt. Callidi quippe hostes
 insidiant et affligūt. sed afflictā mens
 tanto magis ad eternā patriā reditus
 dirigit. q̄nto in hoc erumoso exilio la
 boriosius viuunt. et verius se ḡte sui ad
 iutoris humiliat. cuz p̄tra se insidias
 hostiū acriores pensat. Terre ergo be
 stie electis pacifice fiunt. q̄ em̄ malig
 ni spūs cuz bonorū corda aduersantes
 deprimunt. hxc nolentes ad amorē dei
 impellunt. Unde ergo cum deo pax ro
 bustior orit̄ vnde nobis ab aduersari
 is durior pugna generat̄. P̄nt etiaz p̄
 terre bestias motus carnis intelligi. q̄
 dum mentē nostram irrōnabilia sua
 tendo licecunt p̄tra nos bestias in sur
 gunt sed dū cor sub dīna lege deprimi
 tur etiā carnis incentiua detumescunt
 vt et si temptando submurmurent. ne
 quaq̄ tñ vsq̄ ad effectum op̄e quasi
 ad aperti morsus rabiē exurgūt. qui s̄
 enim in hac corruptibili carne adhuc
 subsistēs has cū bestias terre plene edo
 mat. cū ille ad terciū celū raptus egre
 gius p̄dicator dicat. video aliā legē
 in mēbris meis legi mentis mee repu
 gnantē. Sed aliō est bestias in campo
 opis sentientes aspicere aliud p̄tra cor
 dis caueā fremētes tenere. redacte nā
 q̄ intra claustra p̄nientie. et si adhuc
 tēptando rugiūt vsq̄ ad morsus tñ vni
 us actōnis illicite nō excedūt. pacifice
 itaq̄ sunt bestie terre. q̄ motus carnis
 et si p̄ desideria palpitāt. apta tñ nos
 p̄dictōe opis nō impugnat̄. quibus per
 hoc p̄ q̄ pacifici dicunt̄ etiā id qd̄ de
 malignis spiritibus dixi n̄ incōueniē

accipit. motus etiā carnis nobis pacē
 cū deo faciunt cū temptādo p̄radicūt
 nā iusti mēs in eo q̄ ad supna dirigūt
 ex corruptibili corpore graui bello fa-
 rigat. que ⁊ si qñ a desiderijs celestib⁹
 huius mūdi q̄libet minima delectatōe
 tardat. ip̄o bello sue temptatōis impel-
 lit. vt illud toto corde diligat q̄d p̄ra-
 dictio nulla p̄turbat. vnde fit vt quietē
 intimā ad memoriā reuocet ⁊ carnis
 sue illecebra fugiēs ad illā pleno amo-
 re suspiret. Considerare em̄ ex tempta-
 tione quisq̄ p̄pellit. Cū vel quo cecide-
 rit qui postmodū dei pacem deseruit.
 iram sibi p̄ra se exurgere semetip̄m
 sentit ⁊ tūc verius videt de se cura dei
 dilectione cecidit. vel quid p̄didit qui
 a se dilapsus suā in septumeliam inue-
 nit. Pacem ḡ nobis cū deo terre bestie
 faciunt. q̄ motus carnis dū nos temp-
 tando lacescūt ad amorem quietis in-
 time impellūt. hxc greg. **S**ed
 hoc considerandum. q̄ quis caro n̄ra ni-
 hil desideret sine aīa a qua accepit sen-
 sus p̄ quos sumit ⁊ motus. debet tñ ea-
 dem aīa subdite sibi substantie hoc est
 ip̄i corpi negare ea que nociua sunt. ⁊
 a corporeis cupiditatib⁹ ⁊ cupiscen-
 tijs eam refrenare vt eo liberius possit
 rebus vacare diuinis. De hoc leo papa
 in quodā sermone sic d̄t. Quis n̄ il ca-
 ro sine aīa desideret ⁊ in accipiat sen-
 sus vnde ⁊ motus. eiusdē tñ aīe ē que-
 dam subdite sibi negare substantie ⁊ in-
 teriori iudicio ab inconuenientib⁹ ex-
 teriora frenare. vt a corporeis cupidi-
 tatib⁹ sepius liberata in aula mentis
 possit diuine vacare sapie. vbi em̄ stre-
 pitu terrenarū silente curarū in medita-
 tionib⁹ sanctis ⁊ in delicijs letet eter-
 nis. q̄d ⁊ si in hac vita difficile est pri-
 nuari. p̄t tñ frequē assumi vt sepius
 ⁊ frequētius diuitijs spiritualib⁹ q̄ car-
 nalib⁹ occupemur. ⁊ cū meliorib⁹ cu-

ris maiores impendimus moras. in
 incorruptibiles diuitias etiā t̄pales
 transeant actiones. hxc leo papa. **N**
 Notandū etiam q̄ quicūq̄ vincere vo-
 luerit vitiū aut passiones temptatio-
 num quas patit. debet idem vitiū p̄
 quod maxime infestat explorare ⁊ cō-
 tra illud principale certamen arripere
 ⁊ omnem curam ac sollicitudinem in
 illius vitiū expugnationem adhibere.
 quo deuicto facilius poterit sequentia
 vitia ipsum impugnantia cum adiu-
 torio dei superare. hoc commemorat sera-
 pion abbas in collatione patrum sic
 dicens. Cū igif octo vitia oē genus
 hōim pulsant. non tamen vno modo
 perpetrunt cunctos. in alio namq̄ spi-
 ritus fornicationis locus obrinet prin-
 cipalem. in alio superequitat furor. in
 alio xenodoria vendicat tyrannidem.
 in alio arcem superbia tenet ⁊ cū p̄stet
 omnes ab omnibus impugnari dicit
 so tamen modo ⁊ ordine singuli labor-
 ramus. Quamobrem ira nobis aduer-
 sus. hxc arripienda sunt p̄elia. vt em̄
 vnusquisq̄ vitiū quo maxime infesta-
 tur explorans quidem aduersus illud
 principale certamē oēm curam men-
 tis ac sollicitudinem erga illius impu-
 gnationem. obseruationemq̄ em̄ deū
 gens aduersus illud quotidiana viti-
 tis cordis suspiria crebraq̄ gemitū te-
 la prosequens. aduersus illud vigilia-
 rum labores ac meditationes cordis
 sui impendēs. indefinētes quoq̄ orō-
 nis sue extirpatōem ab illo sp̄aliter ac-
 iugiter deposcens. Impossibile nāq̄
 est de qualibet passiōe triūphus quepi-
 am p̄mereri. priusq̄ intellexit idustria
 vel labore p̄riori victoriā certaminis se-
 metip̄m obtinere non posse cum tamē
 valeat emundari. necesse sit cum die

nocturnis in omni cura et solitudine permanere. cum se senserit absolutum rursum latebras sui cordis simili intentione plustret et excipiat sibi quam inter reliquas prospexerit diriozem. atque aduersus eam specialius omnia arma spiritus promoueat et ita specialioribus superis celestem habebit de residuis facilem victoriam. quod et mens triumphantium processu reddet fortior et infirmior. pugna succedens promptior ei. puentum faciet preliorum. itaque viris semper robustioribus superatis atque infirmioribus succedentibus parabit nobis absque ulli discrimine perfecta victoria. hinc serapion. **S**unt etiam alia remedia contra impetus temptationum. videlicet bona occupatio. humilis oratio. et diligens sollicitudo. **P**rimo enim debet homo semper aliquid operis facere. ne a dyabolo inueniat occasum. quod qui bono vacat exercicio non cito rapit a temptatione. Unde beatus iheronimus. **F**ac aliquid operis. ut dyabolus te semper inueniat occupatum. spiritus in manu tua sacra sit lectio. ama sciam scripturas et carnis vitia non amabis. **D**icit et beatus augustinus. **N**on facile rapit a temptatione qui bono vacat exercitio. **U**nde homo religiosus otium sine studio et letis est multum periculosum. **L**estante seneca qui dicit. **O**cium sine letis mors est et otium hominis sepultura. **U**nde de nouo beatus iheronimus. **N**on per otium et delicias sed per multas tribulationes et temptationes veniendum est ad christum. **S**ecundum remedium contra temptationes est humilis oratio. **Q**uis enim gravis sit nobis inimici temptatio. multo tamen grauior est illi nostra oratio. frequens namque oratio vitio est expugnatio et omnium temptationum expulsio. **U**nde dicit beatus gregorius. **Q**uocumque impugnetur vitio contra hoc fiet oratio. quod frequens oratio vitio est expugnatio. **Q**uanto grauiori tumultu

minur. tanto insistere orationi ardentius debemus. **D**icit et beatus bernardus. **G**rauis est nobis inimici temptatio. sed longe grauior est illi nostra oratio. ledit nos eius iniquitas atque veritas. sed multo amplius torquet eum nostra simplicitas et misericordia. et humilitatem nostram non sustinet. verum caritas nostra mansuetudine et obedientia cruciat hinc bernardus. **T**ercium remedium est diligens sollicitudo. ut videlicet pravicia impugnetur nos omnem diligentiam et sollicitudinem adhibeamus illis resistendo et ea a nobis amouendo. **A**d quod hortatur hugo. sic dicit. **Q**uod timemus incidere sollicitudine studemus euitare. quod dolemus adesse sollicitudine studeamus nobis amouere et quod desideramus adipisci sollicitudine studeamus obrinere. hinc hugo. **E**t quis laboriosum sit contra inimici infidias ac temptationes pugnare assidue. non tamen erit difficile si nostram custodiam et victoriam non nobis sed gratie diuine tribuimus. et nos ipsi etiam in quantum possumus cum adiutorio dei ipsis temptationibus resistamus. **D**e hoc dicit beatus gregorius. **L**aboriosum est valde contra inimici infidias spiritus tendere. et prius quasi in alicie stare. sed laboriosum non erit si custodiam nostram non nobis sed gratie superne tribuimus. ita tamen ut et ipsi quantum possumus sub protectione diuina vigilemus. hinc gregorius. **P**ugnandum ergo nobis est contra vitia et contra temptationes antiqui hominis. qui mille modos nocendi habet. firmus ad victoriam peruenire. **D**e hoc in quadam omelia sic dicit. **A**niquus aduersarius noster dyabolus quemcumque viderit in opus prauum temptando se non posse pertrahere. festinat maxime quantum potest in ociois etiam et illicitis sermonibus vel etiam cogitationibus immundis seducere. et ita reum efficere contra deum hominem conatur. mille enim artes habet non

cendi. et ideo nobis omni vigilātia in
 intentione contra prauas cogitationes
 et callidas suggestōes pugnare necesse
 est. si volumus puenire ad victoriā cer-
 tamini. hxc in omelia. Nec debet time-
 re seruus dei cū a diabolo per illicita de-
 sideria temptat qz per hoc exercet ad p̄-
 mium nec putet se alienari a xp̄o cū ta-
 lia patit. sed magis existimet se place-
 re deo. qz p̄sictio vitioꝝ exercituz est
 virtutuz. De hoc dicit hug. De inuidia
 diaboli. illicitis desiderijs nos inflam-
 mando vulnerat. sed in his oībz dei ser-
 uus exercet ad p̄mium. qz tūc ei mala
 subiecta feruunt. cū eū affligendo p̄-
 bant nō subuertūt nā p̄sictus vitioꝝ
 exercitatio sunt virtutum. Dicit de hoc
 yfido. sic. Qui passionibz aīe insidian-
 tibz aduersarijs cruciat non credat id
 circo se alienari a xp̄o qui patit talia.
 sed per hoc magis se deo p̄mendabilem
 esse existimet sed duz patit laudet deū
 potius non accuset. ad magnā eū vili-
 tatem diuina mens iusti diuersis tem-
 prationuz passionibz agitaf. p quibz
 si deo gratias egerit sine qz culpe qz tali-
 bus dignus sit impurauerit hoc qd ex
 passione tolerat. ei p̄ virtute reputat
 qui et diuinā agnoscit iusticiā et suā cul-
 pam intelligat. hxc yfidorus. Et notā-
 dum qd quicūqz vitia supare desiderat
 et victoriā de ipsis obtinere quā et
 am dominus ab unoquoqz expectat. de-
 bet prauis cogitationibz statim cum in-
 surerint resistere. qz si diutius eū in-
 seip̄is residere p̄miserit cū magna dif-
 ficultate postmoduz et labore illas a se
 eliminare poterit et excludere. Unde dicit
 beatus augu. Sicut candidū vestimen-
 tum cū fuerit sanguine aspsuz si fuerit
 mox lotū candore suū recipit. si autē in-
 federit et intorxerit macula vix lauat sic
 mens humana si surgentem cogitatio-
 nem deleuerit. poterit suū retinere can-

dorem. si autē diutius insidere p̄miserit
 vix cū magno labore purgat. hxc ē
 autē prima victoria secreti certaminis
 nostri qd dñs expectat et angelus. cū
 cogitationibz malignis mēs humana
 fideliter occurrerit et bonis opibz ma-
 los supat cogitatus. hinc laus nascit
 hinc gloria crescit. Manifestum est eū
 apud fidelioꝝ qz nō solum de factis
 sed etiā de cogitationibz aut laus aut
 vituperatio a deo iudice tribuatur. hxc
 augu. **U** Sciendū etiam qd non
 oīs temptatio est culpanda. que nos
 infestat. sed illa p̄ quam fit p̄batio p̄-
 rius est gratulabūda. qz vita nostra nō
 p̄t esse sine temptatioe nec etiā quis
 q̄ sibi innotescit nisi temptet. nec pot
 coronari nisi vicerit. nec vincere nisi le-
 gitime certauerit. nec certare nisi le-
 micū habuerit. Ista p̄memorat beatus
 aug. sic dicens. q̄dū repugnat vitioꝝ
 plena pax non est. verūtamen non est
 culpanda oīs temptatio sed illa gratu-
 labunda qua fit p̄batio. vita eū nostra
 peregrinatio est nec p̄t esse sine tēp̄tati-
 one qz p̄fectus noster p̄ temptatioes
 fit nec quisqz sibi innotescit nisi temptet
 nec potest coronari nisi vicerit nec
 p̄t vincere nisi certauerit. nec potest cer-
 tare nisi inimicum et temptatioem ha-
 buerit. habundat ergo in mundo. sed
 maior est qui vicit mundū. Estus maior
 est seculi sed maior ē vmbra sub
 alis dei. Quis pertinens ad christum
 non varijs temptationibus agitur.
 noli ergo timere p̄missum aliquid fa-
 cere temptatoꝝ. habes misericordis-
 simum saluatoꝝ qui dat potestates
 habet equitatem. temptaris vt probe-
 ris. temptaris vt a teipso inueniaris
 deus temptat vt doceat. dyabolus vt
 decipiat. cui tamen nisi ille qui temptat
 locum dat inanis temptatio et irri-
 tēda repellit. hxc augu. Sed tamen

pia corda cum cogitationibus illicitis
 et delectationibus carnalibus pulsantur quibus
 uis illis cum ad iurore dei resistent. tunc
 quod trillant delectatione inordinata. et
 patiuntur propter hoc impedimenta inter
 dum in orationibus et alijs bonis operibus.
 habent propter hominum impedimenta et ter-
 rationes remorsum conscientie et tristitiam
 mentis gerunt. sed non sunt timende
 tales cogitationes quocumque tempore vel ho-
 rum veniant. dum modo viriliter eis resista-
 tur. quod labor est in tali pugna ubi de-
 lationi male resistit animus. et quod resi-
 stentem fatigat. vincens coronat. Hoc
 probat hugo de sancto victore in libro de
 archa noe sic dicens. Dicit inquam ali-
 quis sepe se cogitationibus quibusdam
 preteritorum malorum per illicitam quan-
 dam delectationem in animo renascen-
 tibus perturbari atque admodum ex hoc
 peritari. propterea nonnunquam etiam in
 tempore orationis his pulsari et vexari. Breui-
 ter respondeo. si pugna non esset. victo-
 ria nulla esset. quod autem subiunxisti malle
 te in alio genere fatigari ubi labor esset
 sed periculum tantum non esset. Et ad hoc
 similiter respondeo. si nulla delectatio esset
 in cogitatione. nullus omnino labor esset in
 praedictione. quod animus omnino quod non delecta-
 ter facile resuraret. hic vero labor est cum
 eo pugnare quod placet. hoc est amare pa-
 triter et improbare. quod cum delectatio si hu-
 mili est. propositum in bono non solum non nocet.
 sed prodest. quod in eo quod resistentem fa-
 tigat. vincens coronat. Sentire enim
 solam delectationem sine sensu pena est
 non culpa. quod vitium quod in nobis ex fomi-
 te peccati sine ratione oritur. per rationem re-
 frenatur. per gratiam excusatur. Unde paulus
 dicit. Nihil damnationis est his qui sunt
 in christo ihesu qui non secundum carnem ambu-
 lant. est tamen omne peccatum quod contra ius-
 ticiam mouetur sed non damnabile quod
 per gratiam excusatur. hoc hugo. Unde

cum homo aliquem motum inordina-
 tum in mente vel in carne senserit non
 delectetur vel sentiat. sed statim resistat
 Nam demonum est nobis suggestiones
 malas immittere. sed nostrum est illis
 non sentire. nam quotiens resistimus
 torrens deum honoramus. angelos leti-
 ficamus. nosmetipsos eterna gloria cor-
 ronamus. De hoc dicit beatus bernardus. Si
 homo aliquem motum ad id ad quod non
 debet moueri se senserit. non sentiat.
 sed illico resistat. Nam solus sensus re-
 os nos facit. etiam si aliquid impedi-
 ne opera subsequantur. tunc enim mori ani-
 ma sicut scriptum est dicitur cum ipsa ratio
 pro sensum ad peccatum curuat. Anima
 enim que peccauerit ipsa morietur. resi-
 stat ergo ne moriatur. pugnet ut corone-
 tur. Molestia ergo lucta sed fructuosa
 quod et si habet penam. adhibeat et victori-
 am. non nocet sensus ubi non est senti-
 sus. imo quod resistentem fatigat. vincen-
 tem coronat. Demonum est nobis ma-
 las suggestiones immittere. nostrum est
 illis non sentire. Nam quotiens resisti-
 mus. torrens dyabolum superamus. an-
 gelos letificamus. nosmetipsos beati-
 ficamus. deum honoramus. Ipse enim fi-
 lius dei nos hortatur ut pugnemus et ad-
 iuuat ut vincamus. certantes spectat. de-
 ficientes subleuat. vincentes coronat et
 na gloria. Unde et secundum beatum iheronimum. grata et de-
 sideranda temptatio est. cuius premium
 speratur a christo in celo. quod videtur dicitur petrus dicitur.
 Per bellum puenit ad pacem per laborem tra-
 fit ad requiem. non est enim sine pugna victo-
 ria. nec absque victoria puenit ad coro-
 nam. hoc petrus dicitur. Utile etiam scis est ut dicitur be-
 da temptationum flammis examinari vel tem-
 ptari. quod si fortes fuerint appeant. vel
 cognita per temptationes sua infirmitate
 fortiores fieri discant. et sic cum probati fu-
 erint accipiant coronam vite. hoc beda

X Et notandum quod quanto quis

feruētius resistit temptationibus tanto validius a maligno spiritu impugnatur. sed quāto plures sunt pugne temptationū. tanto sunt copiosiores corone uicentiū. Unde dicit beatus ambrosius. quāto plura certamina tanto precelsius uirtutū corona. **U**n et iohānes abbas montis sinai in tractatu de. xxx. gradibus sic dicit. **A**ia que ē sine pigriritia contra seipsum demones excitat multiplicatis deo preliis multiplicatae sunt et corone. qui non plagatus est ab impugnantibus penitus non coronabitur. Et glosa super eodem tractatu ibidem sic dicit. **Q**ui enim uicerit deōnes percutientes et plagantes eis resistendo. licet plagetur coronabitur. plagas namque suscipit qui temptatur et plagas retribuit. qui temptatione potenter impugnat et repellit qui deo consentit non tamen plagatur sed moritur. et ideo non coronatur. qui deo non consentit ex uirili resistētia plagatur quidem sed propter angustias et labores quas sustinet coronabitur. **H**ec glosa. **E**t quibus superius sit dictum quod tria sunt quae hominem spiritualiter impugnant. uiz diabolus mundus et caro. tamen et plures possent assignari. que nos impugnant licet singularis interior sit diuersa uiz ista septem. deus. primus. diabolus. mundus. caro. homo seipsum. et opera uersuosa. deus impugnat quando temptat ut perficiat. primus ut noceat. homo seipsum ut sibi satisficiat. bona opera ut homo perficiat. de tribus primis dicit beatus gregorius. **A**lia a deo alia a proximo alia ab aduerso sustinemus. de sequentibus tribus dicit beatus bernardus. **I**mpulsator hominis est mundus caro homo ipse. **B**onū deo opus est quod etiam nos impugnat per suam difficultatem. **P**ropterea nos deus impugnat aliquando in rebus per earum subtractionem. aliquando in corpore castigando nos per infirmitatem. aliquando in anima per gratie subtractionem ut ad celestia desideranda nos inuitet. **S**ecundo

primus nos impugnat in rebus nos spoliando uel famam demigrando uel corpus vulnerando et quibuslibet aliis iniurijs nos grauando. **T**ercio diabolus nos impugnat per prauas suggestiones et malas immissiones. **U**n de bernardus. **I**lle callidissimus serpens. cui nullus studium aliud nisi fundere sanguinem animarum hic est qui iugiter machinatur malum uenenatis suggestionibus sufficit illicitos motus in flammam. nam mille nocendi artibus corda hominum reprobare non cessat. **Q**uarto mundus nos impugnat ante et retro a dextris et a sinistris sensibus nostris exterioribus suas offerens uanitates. **U**n beatus bernardus. **Q**uorundam huius oblectamenta. tot uir iustus patitur temptamenta. dicit etiam nobis illud sapientie ueritate fruamur bonis quae sunt. **Q**uinto impugnat nos caro nostra per se nobis illud sapientie. **U**enite uino per se et uinguento nos impleamus. **E**t beatus bernardus. de eodem nos ipsi gestamus laqueum nunc uobis circumferimus inimicum carnem hanc loquor de peccato genito. **S**exto impugnat homo seipsum quoniam ex uelamenti temptatione deus iam est in deliberatione iudicandi consentum. **U**n dicit beatus bernardus. non mirari uos quod a deo homo impulsor est sui ipsius et suimet precipitator ut non sit in altero formidet. si ipse solus a se ipso manus contingat manu tua dico consentum tuum. hunc solum contingas et impugnatione non nocebit. **S**eptimo impugnat nos opera uersuosa que ex uitiata natura primorum parentum non delectat operari omnem enim uirtutem et omne bonum difficulter facimus nisi per uiam assuetudinem ipsarum operatio transeat in affectum de modo autem vincendi ut uincamus atque ut uerba beati bernardus. dicentis. **Q**ui sumus nos aut que fortitudo nostra ut tam multis temptatur omnibus resistere ualeamus. sed uidentes defectum nostrum

puris orationibus ad eius misericordiam confugi-
amus. Sciendum tamen quod deum vincimus si
eius flagella sine murmure sufferamus.
Secundo primū vincimus si iniurijs fati-
gati malū pro malo non reddamus. Ter-
cio dyabolū vincimus. si persuasionibus
eius per fortē resistentiā aditū denega-
mus. Quarto mundū vincimus si lumē
vere fidei teneamus. Qui eī perfecte cre-
dit deū et futurā vitā. mundū istū pui-
pendit. Quinto carnē vincimus si du-
ris laboribus eius desideria exhauri-
mus. dicente aplo. Si spū scā carnis
mortificaveritis viuetis. Sexto nos ip-
sos vincimus si proxiolūtatē renūciā-
tes diuolūtatē nos poīa reformam?
Septimo bonā opā vincimus si ex fre-
quenti assuetudine ipsa trahamus in af-
fectū. Deī sequi de cumulo premiorū.
ut qui predicta oīa vicerit quod et quantum
apud deū de premio ex hoc sequitur. Sūt
autē septē premia in apoca. posita. quā vi-
ctorijs istis sunt pmissa. Primo de vi-
ctoria quā deū vincimus dicitur in apoc. Qui
vicerit dabo ei sedere mecum in throno
meo. ut sicut per flagella videbar aduer-
sari. per intimā unionē dicitur mecum perpetuo
solari. Secundo vincētibz prius pmit-
tit remissio oīum peccatorū cū dicitur ibidē. qui
vicerit vestibus albis induet. Cū dñs
dicit. Si dixeritis hominibus peccata eorū. si non
reddentes malū pro malo. dimittet vo-
bis pater celestis peccata vestra. dimissis autē
peccatis relinquitur dealbati. Tercio vin-
centibus dyabolū pmittit participatō bo-
norū oīum que dñs meruit in sua passi-
one. Cū in apoca. vincti dabo edes
re de ligno vite quod est crux xpi. in qua pe-
pendit vita nēa. et est pueniēs pmissio
Dignū est ut quod pro virtute xpi ac crucis
et passionis eius. omnibus persuasionibus
dyaboli viriliter resistit. fructus etiam
participet in eternū. Quarto vinctibus
mundū pmittit eterne dānatōis eva-

lio. Cū itē in apoca. Qui vicerit non
ledet a morte scda. hoc est non dānabit
in inferno. Cū autē duplex sit mors.
culpe et pene. mortē culpe pro peccatā mor-
talia incurrimus. mors vero pene est dā-
natio quā est mors scda. Quinto vincti-
bus carnē pmiitit spūalis solati-
rio. Cū ibidē in apoca. vincti dabo
manna absconditū. quod nemo scit nisi quā
accipit. dignū quippe est ut qui pro deū
dulcedinē carnis respuit. sine solati-
onis dulcedine soleat. Sexto vinctibus
semetip sos pmittit tam pntis vite quā
future sublimatio singularis. Cū in ap-
oca. Qui vicerit seipm faciā illū col-
umnā in templo meo. et est digna pro-
missio. nā sicut oī victoria maior est il-
la quā homo se totū vincit intus et extra.
dicente sapiente. qui dñm aīo suo for-
tior est expugnatore vbiū. ita talibus
maius pmiū pmittit ut in via hac ces-
teris pferant et in patria gloriose sub-
liment. Septimo vinctibus hoc est in
bonis opibus laborantibus pmittit oīum
predictorū tam pntium quā futurorū co-
piosa pmiatio. Cū pcludit in apoca.
Qui vicerit possidebit hoc et ero illi dñs
et ipse mihi erit filius. q. d. Qui de p-
dictis vnū vicerit vnū premiū hēbit.
qui autē oīa vicerit oīa pmiā habebit.
et ea cū deo manens in eternum possi-
debit.

Filius

Sire desidero quare deus electos
suos pmittit diuersis temptatio-
nibus et tribulationibus in hoc modo tem-
ptari et tribulari. vix sit salubre tem-
pationes sufferre.

Capitulum VII. Pater B

Sire debes quod
sustinere temptatōes atque eiere
sistere salubre ē. nā multa bona sequuntur
hō ex sufferentia temptatōnū. quia ipse per
tribulatōes et temptatōes probatur et purgatur.
E. j.

gaf exercitaf erudif ⁊ hūiliaf. pbatur
aūt qz q̄cquid durare dz diu pbari so-
let si durabile fit ⁊ oē nobile ⁊ cap. pba-
tur si valeat sicut dz. ita d̄tus hōis bo-
ni q̄ nobilissima ē ⁊ q̄ in p̄petuū dura-
re dz. tempratōe pbat. si p̄stās fit ⁊ d̄s
pbat amicos suos aduersitate si fideli-
ter in ip̄a p̄seuerauerit. **Uñ** d̄t sapiēs
Uasa figuli pbat fornax ⁊ hōies iustos
tēptatio tribulatiois. **Et** thobie d̄t. **Qz**
acceptus eras deo necē erat vt tēptatō
p̄baret te. **Purgaf** etiā hō a p̄ctis per
tribulatioem tēptationis vt dignus fi-
at glorie celestis celeri introitu. ne post
mortē idigeat grauius ⁊ diutius pur-
gari. **Uñ** in apocal. d̄t. **Ego** quos amo
arguo ⁊ castigo. **Purgaf** etiā hō vt ma-
ioris gr̄e capax fiat. sicut vitz obscurū
tergit vt āplioris luminis fit capax. ex-
ercitaf etiā hō p̄ tēptationes. vt agili-
or ⁊ p̄mptior fiat ad opa iusticie ⁊ d̄tu-
rum exercitia qz in statu solationis so-
la q̄es mētis ⁊ studiū deuotōis videba-
tur ei sufficere ad sūmā p̄fectionē. que
iō ei ad t̄ps subtrahit vt discat in alijs
d̄tutuz studijs exerceri. nā religiosus
nō tm̄ in q̄ere deuotōis ⁊ dulcedie cō-
solarōis sp̄ualis sed etiā in labore cer-
tamimis ⁊ exercitio bone actionis q̄re
re dz studiū p̄fectōis ⁊ merēdi occasi-
onē. **Erudif** ḡ hō tēptationibz vt non
imitaf tm̄ expientijs solationū s̄ si
duciā hēat ad deū. nā sicut q̄dā rudes
in via dei q̄ statū subtrahi sibi sentiunt
solatōis expiētiam aīo scidūt credē-
tes a se deū eē auersum p̄ gr̄az. vult at
d̄ns erudire nos p̄ subtractōez solati-
onis ⁊ inmeri d̄itati scripture ⁊ fidei po-
tius q̄ n̄e q̄licūqz expiētie qz hōis nō
hēret meritū si in sola expiētia p̄siste-
ret ⁊ spes si iā teneret expiētia spes nō
eēt. p̄ patriam aūt in solatōm scripu-
raz porius q̄ p̄ expiētiam spem hēam?
credentes deū nūqz auerti a nobis per

grām. q̄ diu volūtas n̄ra a deo non est
auersa p̄sensū p̄cti. vel t̄pore negli-
gentie. **E** Dec ei sunt d̄a testimonia
gratie dei iusticia in voluntate ⁊ opari-
one. ⁊ veritas dei s̄m p̄missiones sacre
scripture que p̄mittit nobis vitā eter-
nā si mādata eius obseruemus. **Uñ**
ḡ diffidere quicūqz est religiosus si sol-
latio interne dulcedinis tibi subtrahi-
tur q̄ si d̄s derelinq̄t te vel bonā opa tua
nō sint accepta ei s̄ reuertere ad illa te-
stimonia ⁊ solare in ip̄is. s̄ vt p̄fida
d̄itati dei q̄ diu tu nō discedis ab eo p̄
assensum p̄uaricatōis mādator eius.
q̄ ip̄e nō derelinq̄t te p̄ p̄piciatōez suā
nō em̄ eligimus eū s̄z elegit nos. ⁊ p̄-
ior dilexit nos ⁊ nō deserit se nō desce-
tes q̄ etiā dilexit nos nō d̄ū existentes
ei p̄ p̄ctm̄. **D** Deū elegit ⁊ dilexit
nō p̄pter nos s̄z p̄pter seip̄m ex sola bo-
nitate sua ⁊ p̄pter hoc etiā suabit nos.
hūiliat etiā nos d̄s p̄ tēptationē tribu-
lationis. vt agnoscamus qd̄ simus ex
nobis ne extollam̄ de eo qd̄ a deo acce-
pimus. **D**e ip̄is etiā bonis humilitatē
videntes q̄ n̄ra nō sunt sed dei q̄ q̄i
q̄rū voluit dedit nobis ex gr̄a sua non
ex meritis n̄ris. **E** Et notandum q̄
maxie p̄pter elatōez mētis solet d̄s p̄-
mittere diabolū tēptare hōies. sic tm̄ p̄-
mittit non vt interimat s̄ vt erudiat ⁊
hūillet. **D**e quo beatus gre. ij. moral.
sic d̄t. **P**lerūqz d̄ū d̄tutū fructus fecit
de reddimus d̄ū p̄tinua p̄speritate pol-
lemus aliquātulū mēs erigit vt a seip̄-
sa existere bona q̄ h̄z arbitref. q̄ m̄m̄
rū bona atiquus hostis maliciose p̄ter-
tare appetit. s̄z hoc d̄s nō nisi sibi bonis
ne p̄mittit vt d̄ū mēs tēptatōe p̄llan-
te in bonis q̄bz gaudebat ⁊ curit infir-
mitatis sue debilitate p̄gnita i spe d̄m̄
ad iutorij robustius solitēf. **E**t qz m̄ra
dispensatōe pietatis vt vñ malignus
hostis cor tēptat vt interimat. in m̄se

ricos conditor hoc erudiat ut uiuat.
 Qui etiā fidutes mentis plerūq; tue
 bat. coipō foris q̄ resistēte deo vsq; ad
 iteritū bōz corda n̄ vulnerat. q̄ppe d̄ il
 la se uice p̄mittit quantū necesse est ut tē
 prationib; erudita solident. ne ea q̄ a
 gūt bōa suis uirib; tribuāt. ne in secu
 ritatis torpore se deserāt. et a formidīs
 accinctōe dissoluāt. sed ad p̄fectus sui
 custodiā tāto solertius inuigilēt. q̄to
 se d̄ aduersariū stare in acie tēptatōnū
 vidēt. *lxx gre.* Sepe nāq; dū uiri iusti
 aius in d̄rutib; p̄ficiūt. ex illo p̄secu rē
 rudis quadā uana glā tangit. et i tūmo
 rē p̄prie p̄sumptōnis eleuat. s; d̄ditōz
 nē subleuatū in p̄spis aīm subita p̄cu
 ri tēptatōe p̄mittit. ut suā infirmitatē
 p̄ hoc uerū agnoscat. et de d̄rutib; h̄itis
 nō p̄sumat. *Qd̄ bea. gre. xxvj. moē.* tā
 gū sic d̄. Sepe dū uiri iusti aius in ip
 sa intentōis arce p̄sistit. dū ab oī muta
 biliratis sp̄sione se colligit. dū quicq̄d
 in se sup̄flue abhorrit p̄mit. ipsa fuerit
 rudis glā tangit. et in tūmore p̄prie p̄e
 sumptōis eleuat. q; eī magna agit q̄z
 uis de se huīlia sentiat. scit tñ magna
 esse q̄ agit. nā si magna eē nescit. ea p̄
 culdubio mīme custodit. q̄ dū custodi
 te negligit aut in eis minus p̄ficiūt aut
 ea funditus aīrit. dūz ḡ n̄a opa scire
 necesse est ut custodiamus. ex ipsa eozuz
 scia clarōnis aditus p̄dīf. et ad opan
 tis eoz culpe manus admittit q̄ a uastā
 terapiat. mira autē dispensatōe agit ut
 d̄ditōz nē subleuatū. p̄spis aīm subitō
 p̄cuti tēptatōe p̄mittat. q̄tenus semet
 ipm in infirmitate uerius uideat. et ab
 eo quē de d̄rutib; p̄sumpserat iā de se
 met ipso melioz elatōis fastu de se d̄at
 Qñ etiā p̄ heliū d̄. de p̄ne magnitudi
 nē tuā abs; tribulatōe et oēs robustos
 fortitudine. Robusti q̄ppe sunt motus
 cordis cū nulla nisi q̄ d̄rutis sunt senti
 unt sed magnitudinē et robustos motus

deponimus qñ pulsante uirō cogimur
 pensare qd̄ sumus. robustos motus de
 ponimus qñ nō iā d̄tute attollimur s; in
 culpa p̄sentiendo obui de ipsa q̄ q̄
 timur infirmitate formidamus. *S*
 Uultū nāq; de se p̄didit qñ sibi adhuc
 vires suppetere p̄spicit. iā sibi fiducia
 sanitatis arrogat. iā se ydoneū etiā ad
 cūcta d̄rutū culmina q̄ sola cogitatioe
 p̄cepit putat. s; cū hūc tēptatio subitō
 suborta trā suerberat eas q̄ nate de d̄
 tutib; fuerāt elatas cogitatioes fundit.
 turbat q̄i securā uirē inopiatu hostis
 ingredit. et rep̄tino gladio supboz ci
 uū colla feriunt. nihil ḡ tūc nisi p̄tinu
 us luctus agit dū capta uirē aī et mag
 natoz suoz glā cede interueniēte vacu
 at. Qñ nūc d̄. de p̄ne magnitudinē tuā
 ac si apte diceres. *Qd̄* qd̄ intrinsecus
 de bona actōe intumueras reprime. et
 cordis motus quos ex rē opere robu
 stos hūeras deponē. q; ipsa iā aduersi
 tatis tēptatōe p̄sideras q̄ frustra prius
 de te magna elatus estabas. q̄ uiz ma
 gnitudo idcirco absq; tribulatōe depo
 nēda d̄. q; nimirū cū tēptatōe humili
 tas p̄ficiūt. p̄spa ē ipsa aduersitas que
 mentē ab elatōe custodit s; tñ sine ma
 gna tribulatōe nō agit. cū tranquilla
 mēs irruēte tēptatōe q̄i rep̄tino hoste
 turbat. ipsa nāq; tēptatōis aduersitas
 dū se mēri inserit. q̄sdā in illa tñbz as
 gignit. eāq; obscuritatis sue amaritū
 dine turbat. q̄ apd̄ se dudū dulcedine
 d̄rutū irradiate claruerat. uñ et aperte
 subd̄. *Te* p̄trahas noctē ut ascēdant
 p̄li. p̄ eis q̄ppe nox p̄trahit. cū subor
 ta de tēptatōe tristitia p̄solatioe p̄cita
 nō finit. nā dū mēs posita in tēptatōe
 p̄siderat q̄ ad d̄rutis sue pristina solidi
 tate repellit supductis merorib; q̄fi q̄
 busdā tñbzis cecat. atz oī luce gaudij
 eius ocl̄s claudis dū sollicite trepidat
 ne hoc qd̄ deesse dudū cepat funditus
 E. ij.

amittat mō tranquillitatē suā. qz pdidit
 dolz mō nevzqz ad prava opa corruat
 ptimefcit mō in quo culmine steterat.
 meminit mō in quovitiōz pfūdo iace
 at p delectatōez attēdat mō ad ēsumē
 das vires se repar. mō se eas posse resu
 mere q̄svictus iā fructusqz despat. Cū
 qz ad dictā mēre multiplices cogitati
 ones pdeūt hāc q̄si in nocte ppli p̄sur
 gētes p̄mūt. quos nimiz p̄ls ne p se sz
 dīne p̄tectoīs auxiliū p̄p̄ta subigere
 se posse p̄sūperat cū dicebat. p̄tectoꝝ
 meus et in ip̄o sperabo subijciēs p̄plos
 sub me. Sanctis q̄ppe mētibz ppli subi
 gunf. cū ab eis p̄ districte seueritatis
 p̄ntiū cogitatōes stulte dissiliūt. vt nō
 abrupta sanra smatū rapiāt sz rōm̄i sub
 dite a corde hūile p̄q̄escāt. lxx gre. **G**
Et sciēdū q̄ donū sp̄s sancti q̄uis tri
buat hōibz ad aīe p̄fectū. tñ cuz aliq̄s
incipit de hoc iminēte p̄sumere lxx ea
dē ḡa vtiliter sibi subtrahit ac tēptat
vt p̄sumēti de se q̄tū in se infirmef oñ
dat. tūc eī de recognoscimus bōa nēa
vñ sint. q̄ lxx q̄i amittēdo sentimus qz
a nobis suari nō p̄nt. De hoc greg. q̄.
moral. sic d̄t. Donū q̄ppe sp̄s vt men
tē p̄ra singula queqz tēptamēta erudi
at in seprē v̄tutibz t̄pat vt s̄ stulticiaz
sapīam. s̄ ebetudinē intellectū. s̄ p̄ci
pitatiōez p̄siliū. s̄ timorē det fortitudi
nē. s̄ ignorantia sciām. s̄ duritiā pie
ratē. s̄ supbiā det timorē. s̄ nōnūqz
dū mēs nēa tāti muneris plenitudine
atqz v̄bertate fulcīf si continua ī his secu
ritate p̄frui. a quo sibi hēc sint obliuif
cif seqz a se putat hēc qd̄ nunqz sibi ab
esse p̄siderat. vñ fit vt aliq̄n se hēc eadē
ḡa vtiliter subtrahat. et p̄sumenti vt
inq̄ntū in se infirmef oñdat. tūc em̄ de
cognoscimus bona nēa vñ sint. q̄n hēc
q̄si amittēdo sentimus. qz a nobis sua
ei nō p̄nt. ad hoc itaqz intrināde hūili
tatis magisteriū fit plerūqz. vt irruēte

articulo tēptatōis tāta stulticia nēam
 feriat. vt p̄turbata mēs q̄liter mal̄ imi
 nētibz obuiet. s̄ tēptatōem quō se p̄
 parer ignorat. sz hac ipsa stulticia p̄tū
 dēter erudit. qz vñ ad momētū despit
 eo postverius quo et hūiliter sapit et sa
 pientia vñ q̄si amittit in certius possi
 def. aliq̄n dū subliā itelligēto in elati
 one se aīmus erigit. in rebz imis et v̄
 ribz graui ebetudie pigrescit vt rep̄te
 cē sibi ima clausa videat q̄ p̄uiz summa
 penetrabat sz et hēc ip̄a ebetudo intel
 ctū nobis dū subtrahit suat qz dū ad
 momētū cor hūiliat verius ad subliā
 intelligenda p̄firmat. Aliq̄n dū cūcta
 nos agere p̄siliū gravitate gaudemus
 pulsante cē emergētis articulo. p̄cipi
 tatōe subita rapim̄ et q̄ nos sp̄s dispoite
 vixisse credimus. rep̄te itima p̄siliōe
 vastam̄. sz tñ eiusdē eruditōe p̄siliōis
 discimus. ne nēis v̄vibz nēa p̄silia rei
 buamus. ac tāto maturius ad granita
 tē restringim̄. q̄to ad hāc q̄si amittas
 redimus. Aliq̄n dū mēs fortiter aduer
 sa p̄tēnit. subortis a duer sitatis euētibz
 hāc metus v̄lex mēs p̄cutit. sz p̄ hūc cō
 cussa discit cui turbat q̄ in q̄busdā for
 titer sterit. et tāto postvalidius fortitu
 dinē retinet. quāto hāc irruēte formi
 dine sibi ias q̄si elapsam videt. Aliq̄n
 dū magna nos scire gaudemus repen
 te ignorantie cecitate torpescimus. sed
 quo ignorantia mētis oculus ad momē
 tū claudit eo post ad sciām d̄ius ap̄it.
 vt nimiz flagello sue cecitatis erudit
 sciat ip̄m a quo hēat. Aliq̄n dū religio
 se cūcta disponimus dū pietatis v̄ifice
 ra plene nos hēc gratulam̄ qd̄ mētis
 duricia irruēte p̄cutim̄ sz q̄si obdurati
 cognoscimus. cui pietatis d̄ius l̄ ex t̄
 cta recipit. dū q̄si amissa āplius ama
 tur. Aliq̄n dū subiectū se dīne formidi
 aīmus gaudet repente supbia tēptate
 rigescit. sed tñ valde mox timēs. qz n

met ad humilitatē. se itē festinus in
 flectit. et tanto hāc solidi⁹ recipit q̄to
 eius virtutis pondus q̄i amittendo p̄sa
 ut **V**ira hoc nobiscū disp̄satōe agif
 ut mēs n̄a culpe q̄nq̄ pulsatōe feriat
 nā eē se magnaz viriū crederet. si nul
 lū vñ earū dē viriū defectū intra mē
 tis archana sentiret. s̄ dū tēptatōe ir
 ruētē q̄rit et q̄i vltra q̄ sufficit fatigat
 ei s̄ hostis sui insidias munimentū hu
 militatis oñdī et vñ se primescit ener
 uiter vel enoz miter cadere. inō accipit
 fortiter stare. tēptatus at̄ n̄ solū vires
 a quo accipit discit. s̄ q̄ta eas vigilā
 tia fuerit intelligit. hxc gre. **¶** **S**
 hoc considerādū est q̄ nō nunq̄ iustiviri
 nō solū tēptant vitia. s̄ etiaz flagell
 castiganē. cū autē tēptant vitis pia di
 sp̄satōe pditoris agif ne de virtutib⁹ i
 q̄b⁹ pficiūt extollāt. cū vō flagellis at
 terunt admonent ne mōdo blādiēte se
 ducant. dū illos vitia tēptant pficien
 tes in eis virtutes huiliāt. Flagella dū
 illos tēptant surgētes in corde huius
 mōdi voluptates extirpāt. p̄ illa restrin
 gunt ne intrinsecus extollant. p̄ ista p̄
 munt ne qd extrinsecus appetāt **I**sta rā
 git gre. xxiij. moē. sic di. Aliqñ post p̄
 sectū virtutū nō solū tēptant vitia. sed et
 flagella castigāt. cū autē tēptant vitis
 pia disp̄satōe nobiscū agif ne his v
 tūtib⁹ q̄b⁹ pficim⁹ extollam⁹. cū flagel
 lis artem malis increpantib⁹ admo
 nemur ne mōdo blādiēte seducamur.
 vitia dū nos tēptant pficientes in no
 bis virtutes causant. flagella dū nos tē
 ptant surgētes in corde h⁹ mōdi volup
 tates eradicant. p̄ tēptantia vitia disci
 mus qd de nobis p̄feriētia flagella co
 gnoscimus qd de mōdo fugiamus. p̄ il
 la restringim⁹ ne intrinsecus extollam⁹
 p̄ ista p̄primimur ne qd extrinsecus ap
 petamus **I**n hac ḡvita dū sumus et fla
 gell artem et aliqñ vitis tēptari necē ē

Sive em̄ in laborib⁹ flagelloz sive in
 certā nevitioz nō solū nobis n̄a infir
 mitas inotescit. s̄ etiā in q̄tra virtute p̄
 fecerimus aḡscimus. neō em̄ vires su
 as in pace aḡscit. si em̄ bella de sunt viru
 tū expimēta nō p̄deūt **I**mprovius ē
 miles q̄ forte se in pace gl̄iat. neō q̄p
 pe q̄tū p̄fecerit nisi iter aduersa aḡno
 scit. cū em̄ assunt p̄spa cerni viriū docu
 mēta nō p̄nt. vñ scriptū ē. **I**n die mā
 dauit dñs m̄iaz suā et nocte cātīcū ei⁹
 declavit. qz vñ vnusq̄sq̄ sup̄m̄ domi in
 tranquillitate grām quietis p̄cipit. s̄ q̄
 tū p̄cepit i aduersitate p̄urbatōis oñt
Primis iḡt ferim⁹ correptionib⁹ et q̄tuz
 pficimus aḡscamus **U**n p̄ heliū d̄r. ap
 p̄inquit corruptōi aīa ei⁹ et vira illius
 mortiferis **T**ēptari iḡt vnus cuiusq̄ iu
 sti aīa corruptōi a p̄inque d̄r q̄n eā ne
 virtus possit extollere p̄ flagella p̄pellit
 qd fit ex p̄ria infirmitate sentire. cor
 ruptōi vicz appropinqt. qz ex suis sevi
 rib⁹ pditōi p̄xim n̄ ignorat et hoc qd
 a pditōe lōge est nō sibi s̄ dño tribuat
Appropinqt vō mortiferis qz in infir
 mitate carnis p̄ximū se p̄ctis mortez
 inferētib⁹ respic̄. a q̄b⁹ dino mūere tā
 to magis lōge fit. q̄to se eis p̄ximū ex
 suis meritis de p̄lndit **C**orruptōi ḡ
 vel mortiferis appropinque est p̄sidera
 ta infirmitate hūanitat̄s sue p̄ctōrē se
 ex suis meritis cernere. atqz ap̄ se ar
 rogatiā ex p̄p̄is virib⁹ nō h̄e **Q**uid
 em̄ sumus si pditoris n̄i. p̄ctōe dese
 ramur. q̄ nimir p̄ctio nunq̄ necāria
 credit si sp̄ habeat. sed vtilē plerumqz
 subtrahit vt sibi metip̄si hō q̄si sine il
 la nihil sit oñdī **V**anus iḡt dei aliqñ
 nobis p̄ aduersa infinuat. q̄ etiā nesci
 entes nos in p̄spis p̄orat. qz destituti
 dū cadere incipimus et tñ adiuti reri
 nem⁹. et doctrina fit q̄ in lapsu trepida
 mus et custodia q̄ in statu p̄maemus.
 nemo ḡ se alicuius virtutis estimet etiā
E. iij.

cū qd fortiter quē si dīna ptecrio dese-
 rat ibi repente eneruiter obzūif. vbi se
 valēter stare gliabat. qz vñ quēqz ele-
 ctū suū dīna grā tūc magna erudiendo
 custodit cū qsi pcutiēs deserit. dicit recte
 Appropinquit aīa corruptōi eius. vñ
 ta illius mortiferis vt quo se vbi vici-
 nū morti p aduersa p̄siderat eo in cun-
 ctis q fortiter erigit ad dīne spei muni-
 mē fugiēs solidius viuat. hęc gre. **N**
otandū qz oīpotens dōs qbusdā dat
maiora donaturū. qdā dō eis mīora
negat. dat etiā fortitudinē ad resisten-
dū. et supandū maiorā vitia. et qdā mi-
nora q tñ nō valde noceāt remanere p-
mittit vt sp̄ aimus eoz hēat vñ se rep̄-
hendat. et in illis q agere p̄ualet nō se ex-
tollit. s; potius hūiliet. De hoc dicit gre.
iiij. moral. sic. dū mēs p̄ hostē accigif
q̄ alia vitia subigit alijs reluctat aliqñ
de culpa qd tñ valde nō nocet remane-
re p̄mittit. et sepe mēs q aduersa multa
et fortia minimū q̄uis magna intētio-
ne inuigilet nō expugnat. qd dīna dis-
pensatōe viriū agit. qd ex oī pte vtu-
riū splēdens elatiōe subleuet. et dū in
se puū qd replensibile videt s; tñ hoc
subigere nō valet. nequaqz sibi auctori-
ratē tribuat in his q subigere fortiter
valet. Vñ bñ dicit obscurent stelle caligi-
ne eius. Stelle caligie q̄ppe h? noctis
tenebrā qñ et hi q magis splēdent ad-
huc de obscuritate culpe aliqd remiten-
tes sustinēt. vt iā magnavite claritate
luceāt. et tñ adhuc noctis reliq̄as no-
lēs trabāt qd ad hoc sicut dictū est a-
git. vt mens p̄ficiēs ad v̄tutē iusticie
sue melius in firmitate roborē. et inde
dius in bonis luceat vñ etiā nolentem
praua replensibilia hūiliter obscurent
Vñ et bñ cū in israelitico p̄lo p̄cepta
p̄missiōis terra p̄titerē effraim tribui.
chanāens gētil p̄lo nō occisus factus
tributarius dicit. sicut scriptū ē. hīrausē

chananeus i medio effraim tributarius
 Quid ei chananeus gētil vñ p̄lo nō
 vitiū fidelē significat. et sepe i magnis v̄tu-
 ribz terrā p̄missiōis īgre dīm. qz sepe i
 time de eternitate roboram s; dū iter a-
 cta sublimia vitia qdā p̄ua retinemus
 qsi chananeū viuere i terra nra p̄cedi-
 mus. q qñ tributarius efficit qz hoc ip-
 sū vitiū qd subigere nō possumus ad
 v̄lū nre vtilitatis hūiliter retorq̄mus
 vt eo mēs de se et i sūmis hūilia sēriat
 quo suis vitiis et p̄ua q̄ appetit si ip̄us
 nat. Vñ bñ rurū sēptū ē lx sunt gētes
 q̄s dñs reliq̄t vt in eis israel erudiret.
 Ad hoc nāqz qdā minia vitia nra retu-
 nēf. vt sese nra intētio sollicita i cetera
 mē sp̄ exerceat et de eovictoria nō sup-
 biat quoviuere i se hostes p̄spicit. a q̄
 bus adhuc vici formidat. isel ḡ refusa
 tis gētibz erudit. qñ i qbusdā minis
 v̄tutis elatiō v̄tutis nre p̄primif. et ipi
 us sibi resistētibus discit. qd ex se maio-
 ra nō subigit. de hoc eē i glo. sup. deut.
 sic dicit. Quibusdā maiorā bona dat dōs
 nō minorā vt sp̄ eoz aimus hēat vñ se
 replēdat. et dū p̄fecti se eē appetit nec
 p̄nt minie se extollāt in his q bñ q̄ p̄
 se p̄ua hēat nō p̄nt. Eadē ḡ mēs pollet et
 v̄tute. lascescit ex īfirmitate vt dū q̄t
 q̄ hēat nō valet qd h; hūiliter seruet.
 ḡ in vna qz aīa agit. vt maria lucra
 p̄ferat minia dāna. hęc glo. **Q**
mō misericors dōs iō electoz mētes q̄uis
ex magna pte p̄ficiat ip̄scōstū ex aliq̄
pte derelinq̄t. q̄tenus dū appetūt p̄fici-
eē et nō p̄nt i his q̄ accepta a dño hñt
se minie extollāt. qd gre. omēozat sic
di. Plerūqz oīpotēs dōs idcirco electo-
rum mētes q̄uis ex magna pte p̄fici-
at ip̄fectas tñ ex aliq̄ pte derelinquit.
vt cū miris v̄tutibus rutilant ip̄fectio-
nis sue tedio talescant et se nequaqz de-
ma inmitentes labozent. sed qz excedit

ma non valent vincere. de precipuis
actibz nō audeāt supbire. Magna q̄p
pe est oīpotentis dei dispensatio vt ille
q̄ maiora dona p̄stat minora n̄ tribuit.
vt sp̄ eoz animus hēat vñ seip̄m rep̄/
hendat. q̄tenus dū appetūt p̄fecti eē s̄z
nō p̄nt. ⁊ laborāt in hoc qd̄ nō accepe
rūt. nec elaborādo p̄ualent in his q̄ ac
cepta h̄nt se mīme extollāt. s̄z discant
q̄a seip̄s maiora bona nō h̄nt q̄ in se/
metip̄s p̄ua vitia atq̄ extrema vincere
n̄ p̄nt. sit itaq̄ miro mō vna eadēq̄
mens ⁊ v̄tute polleat ⁊ infirmitate las
cescat. q̄tenus ⁊ p̄ p̄p̄structa sit. ⁊ ex
p̄te se p̄spiciat eē destructā vt p̄ bonuz
qd̄ q̄rit ⁊ h̄e nō v̄z. illud f̄uet humil̄
qd̄ h̄z. lxx gre. **I** **S** ⁊ p̄siderādū
q̄ p̄tingere solet frequētius vt deuoti ⁊
religiosi viri quoz mentē dū acuit cō
p̄ctio afficit. aut p̄tēplatio sup̄ semet
ipsam rapit. statī post hoc etiā eos tēp
tatio seq̄t. vel etiā in ipso actu p̄p̄cti
onis seu p̄tēplatiōis caro ip̄ortumis tēp
tationibz illos ip̄ugnat. ne de dono cō
p̄ntōis aut p̄tēplatiōis se extollant
De hoc b̄tūs gre. sup̄ ezech. sic d̄r. **T**o
tandū q̄ plerūq̄ is q̄ plus p̄tēplatiōe fa
cipit p̄tingit vt āplius in tēptatiōe fa
tiget sic q̄busdā sepe p̄tingere solet b̄n
p̄ficiētibz quoz mentē aut p̄p̄ctio af
ficat aut p̄tēplatio sup̄ semetip̄m rapit
statī etiā tēptatiō sequit̄ ne de his ad q̄
rapta est extollat̄. nā p̄p̄ctiōe ⁊ p̄tem
platiōe ad deū erigit̄. s̄z tēptatiōis sue
pondere reuerberat̄ ad semetipsa. q̄te
nus tēptatio aggrauet ne p̄tēplatio in
flet. ⁊ ita p̄tēplatio eleuat ne tēptatio
demergat. **S**i em̄ sic p̄tēplatio attolle
ret vt tēptatio funditus deesset. in sup
biā aīus caderet. ⁊ si sic tēptatio p̄me
ret vt p̄tēplatio nō leuaret. plane ī cul
pā laberet̄. s̄z mira dispensatiōe in quo
dā medio aīa liberat̄ vt neq̄ in bonis
supbiat. neq̄ in malis cadat. **T**ēpta.

greg. de eodē. x. mora. sic d̄r. **S**epe cō
tingit vt ad summā iā mentē sp̄s ele
uet. s̄z tñ hanc ip̄ortumis caro tēptatio
nibz impugnat. cūq̄ ad p̄tēplanda ce
lestia aīus ducit̄ abiectis actōnibz illi
cite ymaginibz reuerberat̄. nāz carnis
rep̄te hūc stimulus sauiat quē extra
carnē p̄tēplatio scā rapiebat. nā vna
eadēq̄ mentē ⁊ subleuatiō p̄tēplatiō
nis illuīat ⁊ ip̄ortumitas tēptatiōis ob
scurat. vt ⁊ videat intendēdo qd̄ appe
tat ⁊ succubendo in tēptatiōe tolerz qd̄
erubescat. lxx gre. **U**n̄ pius dñs elcōs
suos veniēdo ⁊ grām suā in eis infun
dendo p̄solat ⁊ adiuuat. derelinquēdo
dō ⁊ tēptatiōe p̄bat. nā si postitūtū mu
nera nulla tēptatiōe p̄cuterent̄. h̄e se
hmōi dona ex seip̄s estimaret̄ ⁊ p̄p̄s
de hoc glari possent. ⁊ iō temptant̄ vt
infirmitatē suā humil̄ agnoscat̄. ⁊ de
grā se eis collata nō eleuet̄. **Q**d̄ rāgit
bea. greg. iij. mora. sic d̄r. **D**ps d̄s eos
quos in eternū diligit aliquñ ad tps re
linqt̄. scōs etem̄ suos dñs veniēdo ad
iuuat. derelinquēdo p̄bat. donis firmat.
tribulationibz tēptat. iusti q̄ppe aīam
grā vocat. tēptatio interrogat **U**n̄
de dño p̄ iob d̄r. visitas eū dilucu
lo ⁊ subito p̄bas eū. **N**otandū q̄ d̄s
postq̄ diluculo visitat subito h̄iem p̄
bat. q̄ ⁊ accedendo corda n̄ea ad v̄tu
tes p̄uehit. ⁊ recedendo p̄cuti tēptatiō
ne permittit. si em̄ post virtutū munera
nulla tēptatiōe p̄curiat̄. ea se h̄e am̄
mus ex seip̄o gloriat̄ vt q̄ ⁊ firmitatis
dona h̄eat ⁊ infirmitatē suā humil̄ ag
noscat. ⁊ per accessum gr̄e ad alta su
sollit̄ ⁊ p̄ recessum qd̄ ex seip̄o sit p̄
bat. lxx greg. **S**ub hac aut̄ alternatiū
vicissitudinū varietate videlz gr̄e ⁊ tē
ptationis visitationis ⁊ p̄batōis mul
tum p̄ficit homo. ⁊ oz eū q̄diu in hac
vita est p̄stitutus. sub hmōi varietate
viuere. s̄. p̄solationis ⁊ tēptationis.
E. iij.

Uñ de brüs berñ. Nota crebris vicissitudinibz inter gñe visitatõe z tẽpratiõis pbatõem in scola dñtũ mirabiliter pficit hõ. visitatione ne deficiat. tẽpratiõe ne supbiat. De hoc de brüs richar. de scõ victo. sup illud ppheticũ Venit manet nox venit mane dñe p solationis. ut itez subsequat nox diabõlice tẽpratiõis. sub hac certe alternatiũ vicissitudinũ varietate viuere nos oz q̄ diu sumus in hac pegrinatione.

Richardus

Filius.

Defidero etiã scire cur nonnunq̄ gña subtrahit etiã deuoris z q̄re iusti viri nõ pñt tñ pficere quantum volunt.

Ca. VIII. Pater. N.

Reli hoc scire de

his q̄ multe tẽpratiõis spēs de q̄bõ vna est viz gñe subtractio z inopia deuotiõis. sine q̄ alie tẽpratiões nullã vel modicã dñtũ hñt. cũ ipa fit q̄si domus refugij ab oĩ tribulatõe. Uñ ps. Dñs mibi adiutor z ego despiciã inimicos. Subtrahit aut̄ nõnunq̄ gña deuotiõis viris. vt p hoc pbenf vtz fieri mi sunt in fide spe caritate ac ceteris dñtũ. nã subtracto tam singulari refugio. s. deuotiõe. homo quodã mō inermis expositus ē hostibz tẽpratiõis. z ideo pavidus efficit z pusillanimis nisi fidei z spei firmitate se munit. z paciẽtia ac hũilitate se defendat. qui tũc maxie hñt locũ exercẽdi se z magnaz gloriã pmerẽdi. Fides ibi pbat si credenda eẽ. q̄ iã desũt p gustũ dulcedinẽ expiri dulcia sunt nimis oĩa q̄ de deo credi si p gustũ expiam̄ s̄ gustus eoz iõ subtrahit bonis vt fides magis iniustitã auctoritati sacre scripture. q̄ expientie pprie z magis hec meritoria fit. **S**eres pbat si p̄didit deũ sibi eẽ ppiciũ etiã dũ flagellat. z ita studiose audeat

ei seruire z placere in oĩbz ac si sentiat z videat eũ sibi eẽ placatũ. **P**acia pbat si nõ murmuret d̄ deũ q̄si ex sua vulticia hõiem tribulet. z desoleat z lógat nimit̄er sustineat bñplacitũ dei. z non deficiat. in aduersis humilitas pbat. si cogitet se digne puniri q̄si sit indignus p̄solatiõe spũali. z si iustificet deũ q̄ iuste iudicauerit puniendo reũ z ingratiũ bñficio p̄inãdo p̄solatiõis interne tñ nobis d̄z deus placere z tñ debemus eũ diligere q̄si nos puniunt. sicut q̄si nos p̄solat. qz tã pia intentõe nos puniunt purget. sic blandit vt p̄solat. vñ cimus in subtractione gñe z p̄solatiõis interne de minimis etiã bñficio grã agere z minimas culpas z negligentiã castimere z cauere z minima queqz aduersa discere paciẽter tolerare. de opulenta ei mēsa multe mice imo aliq̄ festi q̄nqz decidunt. Sic hõ habũdã diuersis p̄solatiõũ com̄is plura bñficia dei sine debita grãuãctiõe p̄terit plurimas grãs negligit ope exercere plurima pna reputat que magna sunt plurima nõ agnoscit. **S**z bis oĩbz subtractis sicut vir vidēs paup̄tẽ suã recolat q̄tũ prius habuit z potuit q̄ iam non h̄z z sicut mēdicus famelicus modicã buccellã gratãter accipet z studiose colligetur. q̄ prius delicata fercula vilipendit. sic iste ad se reuertens incipit colligere. que prius negligenter p̄terit. vñ p̄pter hoc etiã minimas culpas cauere docem̄. qz timendũ nobis est. ne forte ex culpis n̄is z magnitudinedine n̄a sit nobis subtracta gña. vt eã recipemus cauẽdo negligentiã. q̄s admisimus i tãta libertate. **D**iscamus q̄ oĩa pctã p̄ posse cauere z p̄ bis q̄ fecimus oĩa aduersa hũiliter pati z oĩbz beneficijs dei debitã p̄siderationem cũ gratiarum actione exhibere semper. z gratiã dei nõ in vacuũ recipere. vt digni

erimus ut grā nobis subtracta et aug-
mentata reddat et ad magnū virtutū
perfectū poruerimus puenire. **¶**
Deinde considerandū est quod nemo iustorū
inuenit qui tantum virtutes apprehendit
quā desiderat. quod opus dicitur interiora vi-
dens ipsi spiritualibus perfectibus modū ponit
ut ex hoc quod apprehendere cupiscit et nō
in illis se nō extollat quod facere potest. de
hoc beatus gregorius. xij. mor. exponens illud.
constitisti terminos eius quod pre. nō. po.
sic dicit. quod nō nūquā in virtutibus proficere co-
nam et quod dā dona recipimus a quibus re-
pulsus in ymnis iacemus. neō est quod tūc vir-
tutes apprehendat quod tantum desiderat. quod
opus dicitur interiora discernēs ipsis spiri-
tibus perfectibus modū ponit ut ex hoc hō
quod apprehendere conatur et nō potest. in illis
se nō eleuet quod valet. vñ et ille quoque p-
dicator egregius qui raptus ad terciū
celū fuerat. et paradisi archana penetra-
uerat eē post reuelatōz tranquillū atque
intēpratus volebat. s; quod opus deus ter-
minos constituit hōi quod preteriri nō potest
et eleuauit hūc ad agnoscēda subliā.
et reduxit itē ad infima tolerandam
modi sui mēsuras aspiciens dū securi-
tate apprehendere conaretur et nō possit p-
elatoz extra se ire. p humilitatē cogē-
ret intra suos sp terminos redire. hoc
gre. **¶** Quā sunt nōnulli quod post peccā
perpetrata corde spūgunt et relictis in-
quātib; bona opa agūt. et in summis
virtutibus se exercēt intm. ut nō solū cul-
pa eoz opatōem nō inq̄net. nec cogi-
tatōz impulset s; interueniētibus tēpra-
tionibus reuerberant ut vicē infirmitatis
sue recordentur et elati de virtutibus quas
acceperūt nō sint. **¶** Hoc tangit beatus gregorius.
xix. mora. exponēs illa vba. **¶** Quis est
pluue p̄. et quod genuit stillas roris. de
cuius vtero egressa est glacies. et gelu
de celo quis genuit. sic dicit. **¶** Quid est quod
dñs prius quidē se p̄z pluue in finu

at. postmodum vero de suo vtero egredi
glaciē narrat. seque gelu gignere de celo
p̄nuūciat. nisi quod miro mō nostri pe-
ctoris terrā ad suscipiendā verbi scēia.
et prius p̄ occulte grē pluuiā infundit
et postmodū ne in p̄ceptis virtutibus im-
moderatus p̄fluat disciplina intime
dispensationis p̄mit. ut quē p̄cepte
grē pluuiā irrigat etiā disciplinē rigor
astringit. ne si aut ante quod dicitur. aut plus
quod necesse est p̄ceptas virtutes p̄ferat. fri-
gus in herbā p̄uertat. plerūque ab incho-
antibus opus bonū dū prius quod opus ostēditur
a grano. nec imperfectionis inaniter
et plerūque virtutes dū plus quod est necesse ex-
uberant exaltēt. vnde et electorū suorū
dñs vel aū tps desiderio renuit vel rui-
sum in tpe vltra mēsurā perfectus p̄re-
mit. ne si aut ante quod dicitur. aut plus quod de-
bent proficiant. p̄ perfectus sui magnitu-
dinem in elationis defectum cadant.
nam cum cor post peccata spūgūt ter-
ra que aruerat infusione pluuię irriga-
tur et cum relictis iniquitatibus bona
opera exequi p̄ponit. quasi post infuso-
nem semina accepit. et plerūque cum de-
sideria sancta p̄cipiunt et summis iam
exerceri virtutibus inardescunt. ut nō
solum culpa operationem non inquinat.
sed nec cogitationem pulset. et ad
huc quidem in corpore positi sunt. sed
nil perpeti iam de cōmunionē vite p̄re-
sentis volunt imitari. p̄ intentionem
eternam mentis stabilitatem appetūt.
sed interueniētibus cogitationibus re-
uerberantur. ut videlicet infirmitatis
sue meminerint. et elati de virtutibus
quas accipiunt non sint quod dicitur mi-
ra discipline repressione agitur. quid
aliud quod de deo vtero glacies produciēt
quando de interno secreto dispensatio
egreditur. et voluntates nostre etiam
in bonis desiderijs refrenantur. **¶** Vide
amus **¶** Paulum in sua videlicet ter-

ra contra discipline gratia premebat. cum autem
 velle adiacet mihi proficere aut bonum non
 inuenio. quod autem velle se habere asserit. iam per
 infusionem gratie que lateant semina ostendit.
 sed dum proficere bonum non inuenit. profecto in
 dicat. quanta illum superne dispensationis
 glacies premit. an eorum corda non prefferat
 quibus dicebat. ut non quecumque vultis illa
 faciatis ac si aperte dicat. **O**cculta eorum
 dissonantia semina iam perdit in frugem querunt
 sed superne moderantis gelu premitur ut tanto
 post secundum exeat. quanto divini iudi
 cii prementia pondera patientius poterat.
 et quod plerumque humana corda quam erumpere
 ad virtutes que appetunt non valent eo ipso
 quo ab intentionis sue perfectione resiliunt
 temptationum stimulis fatigant. sed tamen eas
 de temptationibus comprimunt seque per exercita
 tionis usum in quedam vincedi rigore pro
 nunt. unde subdit in similitudinem lapidis ad
 que durat. quod et si fluxe cogitationes inte
 rius lascescunt. nequaquam usque ad sensum
 pravi operis preahunt. sed mens sub inoli
 ta vivendi consuetudine quasi sub quadam duri
 tia exterius abscondit. que quod intus ex tem
 ptationis pulsatione mollescit quod prava
 cogitatio usque ad sensum non proficit quod
 fluctuantes motus autem superductus rigor
 sancte deliberationis premit. **h**ec greg. **U**n
 de opus dei videtur de remediis salutis hoc
 est de virtutibus augeri infirmitatem nostram
 mensuram ipsis profectibus imponit ut habet
 mus quedam virtutum dona. que nunquam quasi
 mus. et quamvis quedam. nec tamen habere valea
 mus. quatenus mens nostra dum habere non
 potest que appetit et intelligat illa de semetip
 sa non habere que habere et extolli poterat ex
 domis que habere humiliter ex virtute quam non habere
De hoc beatus gre. xxviii. moral. sic vi
 ces. **O**pus dei que augeri infirmitatem no
 stram de remediis salutis respicit. mensu
 ram ipsis nostris profectibus imponit. ut habet
 mus quedam virtutum dona. que nunquam quasi
 mus et quamvis quedam. nec tamen habere valeat

mus. quatenus mens nostra cum habere non potest
 que appetit et illa se intelligat de semetip
 sa non habere. que habere. et per ea que sunt provide
 rat illa que desunt et per ea que voriliter desunt
 servent humiliter bona que sunt **U**n recedat
Quis posuit mensuras eius si nostri vel
 que teredit super eam lineam **Q**uis ei nisi con
 ditio non habet terre mensuras posuit. que in
 terni iudicii secreto moderamine. alij
 sermonem sapientie. alij sermonem
 scie. alij plenam fidem. alij gratiam sancta
 rum. alij operacionem virtutum. alij prolixiam
 alij genera linguarum. alij sermonum in
 terpretacionem tribuit **S**ic itaque creator
 noster ac dispositore cuncta moderant ut
 extollerat ex dono quod habere humiliter ex vir
 tute. quam non habere. sic cuncta moderant ut
 cum per ipsas gratiam unumquemque subleat
 etiam per dispensationem alteri alterum subdat. et per
 meliora quisque dona aliorum quo sibi sub
 iicere attendat. at illud licet se in alijs possi
 sentiat. eisdem tamen que superat se in alijs possi
 ponat. sic cuncta moderant ut dum singula
 queque sunt omnium interposita quedam carita
 tis vicissitudine fiant omnia singulorum ut
 unusquisque sic non quod accepit in altero
 possideat ut ipsi alteri possidendum quod ac
 cepit humiliter impendat. **D**inc enim
 per perit da. dicitur. unusquisque sic ut ac
 cepit gratiam in alterum illam administrat
 tes sicut boni dispensatores multiformi
 bus gratie dei. tunc namque multiformis gratia
 dei dispensat. quam acceptum donum et ei qui
 habere non habere creditur. quam propter eum cui impen
 ditur datum putatur. **D**inc per paulum
 dicitur per caritatem servite inuicem.
 tunc enim caritas nos a iugo culpe libe
 ros reddit. cum vicissim nos nostro pro
 amorem servitio subijcit cum et aliena
 bona nostra credimus. alijs quasi sua
 offerentes exhibemus. sed cum miro
 consilio auctorum dispensatores nosset
 huic illa largire que alij tenegat. que
 isti largire mensuras sibi positas egredi

nitur. quisq; posse plus q̄ accepit
 conat. in precipicio em̄ pedē porrigit
 qui mensuraz suaz limitē nō attēdit.
 ⁊ plerq; amittit q̄ poterat q̄ audacter
 ea ad q̄ pringere non v̄z arripe festiat.
 hec gre. **M**isericors etiā dñs
 p̄cessaz sibi hic electis suis de virtutibz
 gloriā. solet per immixtā infirmitatez
 rpare. vñ quibusdā temptacionibz re
 primunt vt nequa q̄ tm̄ pficere valeāt
 quantū desiderāt. ⁊ ne extollant vnus
 quisq; scōz iā quidē interius ad sūma
 rapit. sed adhuc temptat̄ exterius ne
 despationis lapsum. ne elatōnis incur
 rat vitiū. **I**sta tangit beatus greg. xix.
 mora. sic di. Concessam hic electis de
 virtutibz gliam pmixta infirmitate d̄s
 psuevit rpare. **U**nde bene p̄ iob d̄. Et
 aq̄s appendit mensura. qz ipsi sc̄i qui
 subleuante spū ad summa rapiunt q̄
 diu in hac vita sunt ne elatōe aliq̄ sup
 biant quibusdā temptatōibz reprimū
 tur. vt nequa q̄ tm̄ pficere valeant q̄
 tum volunt. sed ne extollant̄ superbia.
 fit in eis ipsaz quedā mensura virtutū.
Hinc est em̄ q̄ helias dū tot virtutibus
 in altū pfecisset. quadā mēsurā suspē
 sus est. dū iezabel postmodū quīs regi
 nā tñ mulierculā fugit. p̄pendo quippe
 hunc mire virtutis vix v̄bo celosa plu
 uis claudere. suscitātē mortuos. ven
 tura queq; p̄videntē **E**cce rursus aīo
 occurrit q̄roq; pauore añ vnā mulier
 culā fugerit. cōsidero timore p̄cussum
 de maū dñi mortē petere nec accipe de
 maū m̄leris mortē fugiēdo vitare **U**n̄
 sic potēs vt tot illas virtutes faciat vn̄
 sic infirmus vt ita se iam p̄mescat. ni
 si qz aque appendunt̄ mensura. vt ipsi
 sancti dei hoīes ⁊ multū valeant p̄ po
 tentiā dei. ⁊ rursus quadaz mensura
 moderati sint p̄ infirmitatē suā i illis
 virtutibz. **H**elias quid te celo accepit
 in istis infirmitatibz quid te se poterat

agnoscebat. illa potentia virtutis fuit
 ista infirmitas custos virtutis. in illis
 virtutibz oñdebat quid accepit. i istis
 infirmitatibz qd̄ accepit custodiebat
 in miraculis monstrabat ⁊ in infirmi
 tatibz psuabat **S**ic paulū video icu
 n̄s cor p̄p̄a vigilis frenatē. sustinētē
 frigiditatis ac nuditatis erum nā ad terci
 um celū raptū ⁊ audisse archana v̄ba.
 que nō licet hoī loqui ⁊ tñ sathane an
 gelo ad colaphisandū p̄cedit. orat vt
 eximi debeat ⁊ nō exaudif. cuius cum
 imitē p̄uersionis aspicio. p̄pendo qz ei
 sup̄na pietas celos ap̄it. seseq; illi ih̄
 sus de sublimibus oñt. ⁊ tñ de ciuitate
 eadē quā post visionē ih̄su ingressus
 fuerat fugiens recedit. sicut ip̄e testat̄
 di. **D**ama sci p̄positus ⁊c. **C**ui licēter
 dicā. **P**aule in celo iā iesum p̄spicif
 ⁊ in terra adhuc hoīem fugis. in pa
 disum duceris. secreta dei v̄ba cogno
 scis. ⁊ adhuc sathane angelo tempta
 ris. **U**n̄ sic fortis vt ad celestia rapia
 ris. vñ sic infirmus vt in terra hoīem
 fugias. ⁊ adhuc a sathane angelo ad
 uersa tolerez nisi qz ip̄e qui te subleuat
 rursus te subtilissima mēsurā mode
 rat. vt ⁊ miraculis tuis nobis p̄dices
 virtutē dei ⁊ rursus in timore tuo remi
 misci nos facias infirmitatis n̄e. q̄ tñ
 infirmitas ne in te sp̄atōnem nos p̄tra
 hat dū pulsat dū te infirmitate tua to
 minū rogares qz auditus non es. nos
 bis quoq; locutus ē qd̄ audisti. sufficit
 tibi gr̄a mea. nam virtus in infirmitate
 te perficit. **A**p̄erta ergo voce dñi oñdi
 tur. qz custos virtutum est infirmitas
Tūc quippe bene interius custodimur.
 cū per dispensatōem dei tolerabilē tēp
 tamur exterius aliqñ virtutis. aliquādo
 pressuris. nam eis quoq; quos viros
 nouimus fuisse virtutū temptatōes at
 qz certamina nō defuere vitiōz **H**inc
 est q̄ ad p̄solationē n̄am item p̄dica

tor egregius de se quedā talia prodere dignat̄ dicens Uideo aliam legem in mēbris meis repugnantē legi mētis mee. Ad yma quippe trahit̄ caro. ne extollat̄ spūs. ⁊ ad summa trahit̄ spūs ne substernat̄ caro. spūs leuat̄ ne iaceamus ī infimis. caro aggrauat̄ ne extollam̄ in sumis vñ sit certo moderamēte vt dū vnusquisq; scōp. iā q̄dem interius ad summa rapit̄ s; adhuc tēptat̄ exteri⁹ ne despatōis lapsū nec elatōis viciū incurrat. qm̄ nec tēptatio exteri⁹ culpā pficit q; interior intētio sursum trahit. nec rursum intētio interior in subia eleuat q; tēptatio exteri⁹ humiliat duz grauat. sic itaq; magno ordine agnoscimus in interiori pfectu qd accipimus. in exteriori defectu qd sumus ⁊ miro mō agit vt nec de virtute quisq; extolli debeat. nec tēptatōe desperet q; dū spūs trahit ⁊ caro retrahit subtilissimo iudicis interni moderamēte infra summa ⁊ sup̄ infima in quodā medio oīa librat̄. hęc grego. **Filius**

Desidero etiā scire vtr̄ iusti ⁊ sancti viri in hac vita viuere possint sine minutis ⁊ venialibus pctis.

Ca IX Pater R

Scire debes qd

q̄ impossibile ē hōiem aliquñ nō venialiter peccare. ppter p̄tinuā p̄uersatōez quam gerit in terris. qd̄ pbat bea. aug sic di. Impossibile ē hōiez aliquñ nō peccare venialiter ⁊ nō hēe aliquā iordinatōez in sua sensualitate. ppter p̄tinuā p̄uersatōez in terris. ex q̄ p̄trahit̄ aliq̄ macula ipuritatōis in affectu. vel ruga obscuritatōis in mēte. hęc aug. Vñ in hac corruptibili carne p̄stituri nequaquā valeamus sic viuere. vt nulla nos culpe delectatio possit pulsare. s; aliud ē p̄ cogitatōes illicitas tāgi. aliud ē illis assentire. De hoc bea. greg. Adhuc carnis cor-

ruptibilis pondere grauari nequaquā uere ualemus. sic vt nulla nos possit culpe delectatō pulsare. s; aliud ē nolētem tāgi aliud p̄sentire ⁊ aīam p̄misi. Sancti aut̄ viri tāto euigilātore cū cūspectōe se custodiūt. quāto se pulsari sinistris morib; vel trāsitorie delectatōe. hęc gre. **S** Vñ norādū p̄tēssatur idē bea. greg. xvij. moral. q̄ q̄dam sunt pctā que a iustis uiris uirari p̄nt ⁊ sunt nōnulla q̄ etiā a iustis uiris uirari nō p̄nt. cuius em̄ cor in hac corruptibili carne p̄sistēs. in sinistra cogitatōe nō labit̄. ⁊ tñ hęc ip̄a p̄ua cogitare peccare est s; dū cogitatōi resistit a p̄fusiōe sua aīmus liberaf. Vñ s; in stoz ⁊ si libera ē a p̄uerso ope. aliquñ tñ corruit in p̄uersā cogitatōez. ⁊ p̄tēssatur ergo labit̄ q; saltem in cogitatione declinat̄. ⁊ tñ vñ semetip̄am postmodū flendo replendat nō h; q; ante se repat̄ q̄ p̄sensum cadat. hęc greg. Quāuis igit̄ iusti uiri per grām sancti spūs adiuti p̄tra uicia carnis erigant̄ ⁊ virtutib; reluceant. nullus tñ est qui sine culpa uitā istā trāseat q̄ diu carnē corruptibilem portat. Si s; sine cōtagio eē nō ualeat. q̄ in hac uita tenebrosa virtutibus lucet. quātō uirtuoz reatu obligati sunt. qui adhuc carnaliter uiuunt. De hoc beatus greg. xvij. moral. sic dicit. Ece nōnulli p̄ donū spūs adiuti p̄tra infirmitates sue carnis erigunt̄. virtutibus emicāt. nullus tñ est q̄ sine culpa uitā trāseat. quousq; carnē corruptibilem portat. nec bene uiuentiū mentes a pctoz maculis munde sunt. si remota pietate iudicent̄. q; apud districti iudicis oculos sua vnumquemq; corruptibilitas inquinat. nisi hunc quoridie gratia parentis tergat. Electorum quippe animus prodire ad libertatem iusticie nititur. sed adhuc cōpede infirmitatis tenet. ⁊ culpas quidez subigere

perfecte desiderat. sed quousque carnis
corruptioe astringit eius vinculis etiam
cum non vult ligari. **T** Hinc itaque col-
ligantur quod peccatorum pondere pressi sunt
qui hoc de certare negligunt. si plene
culpam nec illi superant qui contra hanc vi-
tam pugnant. si ipsi quoque esse sine pra-
gio non valent. qui contra peccatis vite tene-
bras virtutibus lucent quanto reatu iniqui-
tatis obstricti sunt. qui adhuc carnalis vi-
vunt si a peccato liberi esse nequeunt qui iam
in celestibus desiderijs perversant. qui pec-
catorum pondera tolerant. qui carnis sue
voluptatibus dediti adhuc putredinis
iugum portant. **H**inc petrus ait. **S**i ius-
tus vix salvabitur. impius et peccator ubi
apparebit quod si illorum mentis vitia depri-
mant qui per celestis patrie desiderio affli-
gunt. quibus culpis subtracti sunt qui si-
ne ulla formidine se in carnis voluptate
derelinquunt. **H**ec greg. **N**on
solum autem sancti viri se ab operibus pravus
custodiunt. sed etiam in cogitationibus su-
stantia se cautela circumspiciunt. ut sp-
ireprehensibiles ante oculos suorum ditor-
ris valeant assistere. sed tamen non possunt hoc
efficere nisi nunquam labantur per inordinata
tam cogitationem. **U**nde beatus greg.
moral. exponens illud. **Q**uis est vir
iudicet mecum veniat. sic ait. **S**cilicet viri
ita se in operibus suis deo auctore custo-
diant. ut omnino unde accusentur exterius
non inveniatur. in cogitationibus vero su-
stantia se cautela circumspiciunt ut si si-
cervaleat semper irreprehensibiles ante in-
terni iudicis oculos assistant. sed quam-
tum agere possunt ne exterius labantur in
ope. tanto interior agere nequaquam possunt
ut nunquam labantur in cogitatione. huma-
na enim conscientia eo ipso quo ab intimis ces-
cidit. semper in lubrico est. **U**nde fit ut
etiam sancti viri frequenter labantur in corde.
Beatus ergo Job tam voce sua quam ex
voce aliorum electorum loquens dicit. **Q**uis

est qui iudicet et. **Q**uia enim in exte-
rioribus actibus unde reprehendatur non
habet. libere accusatores querit. quod vero
etiam iustorum corda semetipsa nonnun-
quam de stulta cogitatione reprehendunt pro-
pter hoc fortasse subdit. **Q**uare tacens
psalms. **T**acens enim psalmis qui de stul-
ta se cogitatione reprehendens apud se-
metipsum de mente psalms mordeus. ac si ap-
te dicat. sicut vixit accusatorem exte-
rius nullum timerem. utinam sic vixissem
ut intra me metipsum accusatricem con-
sciam non haberem. **T**acens enim psalmi-
tur. qui intus in se invenit unde curet
hoc greg. **E**x his igitur dicitur supra et firm-
aug. firmissime tenere et nullatenus du-
bitare debemus etiam iustos atque sanctos
homines. exceptis qui puuli baptisati
sunt sine peccato hic minime vivere
posse. **N**ullus quippe sanctus et iustus ca-
ret peccato non tamen ex hoc definit esse san-
ctus. vel cum affectu teneat sanctitatem
non nature viribus sed proposito ad iumen-
to per dei gratiam acquirimus sancti-
tatem. et ideo veraciter omnes sancti
pronuntiant se peccatores. quod in veritate
habent quod plangant. et si non reprehensibile
conscientie certe mobilitate et mu-
tabilitate prevaricationis nature. **H**ec
aug. **X** Dicit etiam de eodem cassia-
nus in collatione patrum. **N**ota iustos et
sanctos viros non esse immunes a culpa
manifeste scriptura pronuntiat dicens
Septies in die cadit iustus. nec iusti-
cie esse preiudicant lapsus fragilitatis
humane. quod multum interest inter sancti et
peccatoris hominis lapsum. **A**liud est admit-
tere mortale peccatum. et aliud est cogitati-
one que peccato non caret preiudicant vel igno-
rantie vel oblivionis agi errore. aut fa-
cilitate ociosi firmis offendere. aut ad
punctum a fidei theoria aliquid hesitare.
aut subtili quadam xenodoxie titillatione
pulsari. aut neccitate nature aliquantisper

summa pfectōe recedere. **H**ec em̄ sunt septē genera lapsuū in q̄b̄ sc̄us vir licet nonnūq̄ cadat. tñ iustus eē nō desinit. hęc cassia. Et quis vt sep̄ius iaz p̄missū ē nō possit hō etiā iustus ī hac vita positus sine pct̄is leuib̄ siue venialib̄ eē nō tñ d̄z ea amare s̄z virilē illis pur ip̄e p̄r resistere et de die ī diē in puritate cordis ac corp̄is p̄ficere. vt possit ex hac vita eo mūdior trāsire. **D**icit de hoc richard. de sc̄o victore. **S**ic v̄ia līa pct̄ā nunq̄ possumus q̄diu in hac corruptibili carne viuimus ad pur̄ de vita n̄a extirpare. tñ debemus sp̄ eoz expurgatōi insistere. et ad quotidiana puritatis incrementa studia n̄a innovare. Et beatus augu. in libro de v̄bis apli sic d̄r. **S**i dixerimus q̄ pct̄m̄ non h̄emus nosmetipsos seducimus. **H**is v̄bis docuit beatus iohānes. imo dñs p̄ iohannē in ista carne in isto corruptibili corp̄e in ista terra ī isto seclō maligno in ista vita tēpratōib̄ plena neminē hic viuere sine pct̄o absoluta penitentia ē nec expositōe indiget. **Q**uis est ei q̄ nō h̄eat pct̄m̄ sicut scriptura d̄r nec infans cuius ē vnus diei vita sup̄ terrā. talis puulus pct̄m̄ nō fecit s̄z de parētib̄ traxit. **E**rgo nullo mō quisq̄ p̄r dicere nō se habuisse pct̄m̄. s̄z accessit p̄ fidē ad lanacrū regeneratōis hō fidelis. et oīa dimissa sūt ei. iā sub gr̄a viuit in fide mēbrū x̄pi factus ē rēplū dei factus ē. s̄z dixerit se nō h̄ere pct̄m̄ seip̄m̄ seducit et v̄itas in eo nō est. p̄sus mentis si dicat iustus sum. **N**eo q̄ se dicat eē sine pct̄o s̄z nō tñ ideo debemus amare pct̄m̄. fr̄es et si nō simus si ne pct̄o. oderimus tñ ea et maxie nos a crimib̄ abstineamus q̄tū possumus etiā alienis pct̄is. **O**remus igit̄ vt d̄s dimittat nobis pct̄ā n̄a s̄z faciamus finē q̄ d̄r. **D**imittamus debitorib̄ nostris et dimittetur nobis quotidie dici

mus hoc et quotidie facimus et quoti die fit in nobis. **N**ō hic sine peccato sumus. s̄z exhibimus hinc sine pct̄o q̄ vnusquisq̄ cū de corpore extierit dimittunt ei q̄ talia h̄ebat vt dimittentur de bita q̄ et quotidianis pct̄is dimittuntur et exit mūdatus. hęc aug. **A** **Q**ui liber religiosus ac timens deū nō solus debet a maiorib̄ pct̄is p̄tinere vt etiā a leuiorib̄ venialib̄ in q̄ntū valet cū adiutorio dei abstinere. nam displicet deo incuria in seruis suis. q̄ non curāt nec adhibent diligentiam nec resistunt q̄ntū valet etiā minorib̄ pct̄is q̄ sunt nonnūq̄ impedimenta susceptionis maioris gratie dei. vñ sp̄ solliciti simus. ne eius gr̄am p̄ negligentiam n̄am quā nobis multipliciter eē necāriam cogit noscimus pdamus. **I**sta et q̄dā alia beatus bern. p̄mōrat di. **I**uxta iustus deus nō mō q̄d fiat. s̄z quo aīo fiat p̄ferat. **N**emo q̄ dicat in corde suo leuia sunt ista nō curo corrigere. non est magis. si in istis maneat venialib̄ pct̄is. hęc em̄ impententia est blasphemia in sp̄m̄ sanctū. **E**radicari tñ et extirpari a cordib̄ nostris oīno non poterit malicia. donec in mūdo fuerimus quātum liber p̄feceris. erras si putas viria et mortua. velis nolis itra fines tuas habitabit vitiū. **R**eusus subiugari p̄r s̄z exterminari nō potest pct̄m̄ q̄ est mortuus aīe et corruptio mentis auferri nō poterit. donec liberemur. reprimi q̄tū debet et p̄r p̄ gratiā dei vt non regnet in nobis sed non eijciet nisi in morte q̄n sic decerpimur vt aīa sepef a corpore. **A**ffectiones em̄ aīe dum in hoc puluere gradimur ex toto mūde esse nō possunt. aliqui vanitati. aliquando voluptati aliqui curiositati plusq̄ oportet cedere animus vel ad horam. in multis enim offendimus omnes. veruntamen ne inopremnat aut p̄pendat. impossibi

le enim est cum eis posse saluari. impossibile est ea dilui nisi per xpm et a xpo. nec ideo tñ p eis necesse est nimis esse sollicitos. ignoscit facile imo et liberet si nos ignoscamus. in hmoi nãq; ineuitabilib; et negligentia culpabilis e. et timor immoderatus et ipatienstẽ perandus. qz damnatio nõ est his qui sunt in xpo ihesu. p cupiscencie sensus absq; p sensu. et hec gratia nobis pferẽt ut nobis p cupia non noceat. sed tñ a p sensu abstinemus tñ ad humilianos p cupiam adhuc paritur uiuere in nobis. et grauitè affligere. ut sentiamus quid nobis grã pferat. et sp adhilins auxiliũ recurramus. Sic de minorib; istis peccatis pia dispensatõe agitur ut non pmitus auferant. sed cuz ilis erudiat nos deus. ut cũ minima cauerẽ nõ possumus certi simus q nõ nostris virib; maiora superemus. sempq; timorati et aĩo solliciti simus quõ eius grãm non amittamus. quã nobis taz multipliciter necãtiam esse sentimus hec bern. **B** Et qz fm aug. etiam sub gratia positus in hac mortali vita difficile est omnimode implere quedã legis pcepta. ut est illud. Non pcupisces etc. Unde xps per infirmitates carnis sue sacerdos factus impetrat nobis indulgentiã. etiã hanc legẽ adimplens. ut qd ex nostra infirmitate minus implere possumus. eius perfectõe recuperemus cuius capitis membra facti sumus. hec aug. Cum igit sine peccatis minutis in hac vita esse non ualemus. necesse est ut p dimittẽdis illis pces sedulas ad dñm fundamus. orõnem dñicam frequẽter dicendo. que efficaciam magnã in talib; habet. Unde angust. de quotidianis leuibus peccatis sine quib; hec vita nõ ducit quotidiana oratio fidelũ satisfaciat. **C** Unde ppter leuia peccata sine quib;

esse nõ possumus inuenta est oratio dominica. que quotidiana delet peccata. per hanc nobis saluator uoluit ostendere quantumlibet iuste in huius uite caliginem uiamus non nobis deẽ peccata p quib; dimittendis debeamus orare. **Hec aug.** **D** Et notandus q scĩ viri et deuoti peccata minuta et quotidiana que nequaq; possunt uitari p penitentiã et p punctõem seu lacrimas solent assidue abluere. ut in p spectu sui p ditoris valeant sp pulcri et mudi inueniri. et quib; interdũ peccando uenialiter a iusticia declinent. tñ per assiduum ablutõem p punctõem suam iusticiam semp retinent. Unde beatus gregorius sup cantica exponens illud. **T**ota pulchra es amica mea. et macula nõ est in te. sic dicit. Cum sit scriptus. nemo uiuit sine peccato. nec infans cuius uita est vnus diei super terram. quid est q sponsa tua pulchra dicitur et sine macula. cũ alibi scriptũ est. **S**i dixerimus qz peccatum non habemus ueritas in nobis non est. Sed dum sancta anima a peccatis quotidianis se per penitentiã mundat. dũ quotidie peccata minuta cũ lacrimis abluit et a maiorib; se obseruat quib; frequẽter peccet. per assidua tamẽ pñiaz mundiciã suã assidue seruat. **Hic** em̃ alibi precipit sp sine stimate tua candida. **E**t illud. iustus ex fide uiuit. quib; em̃ mox ut peccat a iusticia declinet. tñ dũ sp credit q iustificat impius et assidue sub eius fide pctã deslet. et p assiduas ablutões iusticiã suã retinet. hec gregorius. Cuz ergo sine pctis minutis nemo in hac vita eẽ ualeat. necẽ est ut in oĩ studio inuigilemus quatenus uirtus quibuscunq; fortiter resistamus et in tali proposito iugiter pseueremus. qz uirtus a nobis effugata iter redeit et extincta reaccendunt. Cũ siue sit senex siue iuuenis errat si putat uirtus emoz

tua et non magis oppressa ergo semper est illis resistendum. De hoc bern. sic dicit. Quis ita ad integrum superflua referavit ut nihil habere se putet putatione dignum credite mihi et purata repullulat et effugata redeunt et reaccendant extrinseca et sopita excitantur pariter ergo semel purasse sepe putandum. imo si fieri posset semper. quia semper crescit quod putari oportet. siue sis senex siue iuuenis in corpore manens profecto erras. si puta vitia emortua et non magis oppressa. Unde in tanto discrimine consilium est observare diligenter et morum renascentium vitiorum capita apparebunt prompta severitate succidere. hoc bern. Considerantes igitur miseriam et paupertatem nostram quod in peccato concepti sumus quod frequenter per diversas temptationes impugnamur postulemus a domino nostro auxilium gratie sue. ut tot incursumus temptationum resistere et prevalere valeamus. **E**cum vero per gratiam dei cogitationes immundas et motus inordinatos carnis eicerimus non nobis hanc victoriam et mundiciam tribuamus. sed deo qui solus mundus est et mundare prevalerit immunda. De hoc beatus gre. xi. moral. exponens illud Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine sic ait **I**s qui per se solus mundus est mundare prevalerit immunda. homo enim in corruptibili carne vivens huius temptationum immundicias impressas in semetipso. quia nimis eas traxit ab origine. ipsa quoque propter delectationem carnis eius conceptio immundicia est. unde ps. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sumus. hinc est ergo quod plerumque temptat nos nolens. hinc est quod immunda queque in mente patitur. quis ex iudicio reluctetur. quia conceptus de immundicia dum ad mundiciam tendit. hoc conatur vincere quod est. Quisquis autem occulte temptationis motus atque im-

mundiciam cogitationis eicerit nequaquam sibi suam mundiciam tribuat quia de immundo conceptum semine nullus facere mundum potest nisi is qui mundus per semetipsum factus est. Qui igitur iam ad locum mundicie pervenit. conceptiois sue viam respiciat per quam venit atque inde colligat quod ex sua virtute non habet mundiciam vivendi. cui de immundicia factus est iniciu subsistendi. hoc gregorius. **F**ilius **S**ecrete cupio vestrum spiritus maligni occultas cogitationes cordis intelligant.

Ca. X. Pater.

Secrete debes quod diabolus interiores cogitationes a te videre vel intelligere non valet. nisi quantum per exteriores motus corporis aliqua comiceret potest et agnosceret. nam secreta cordis solus deus novit. nec credendum est malignos spiritus illabi a te quod soli deo possibile est hoc facere. quod ea creavit. quod cogitationes hominum et internos motus atque abditas mentis solus inspicit et plustrat. De hoc beatus aug. sic dicit. eternas cogitationes a te diabolus non videt certissimum est. sed moribus corporis et affectionum indicibus colligi experimere vidimus. **S**ecrete autem cordis ille solus novit. ad quem dicitur. Tu solus nosti corda filiorum hominum. **D**e mones enim non credimus subtiliter illabi a te. Illabi autem menti illi soli possibile est. qui creavit eam. De hoc etiam serenus abbas in collatione sua sic ait. Non enim si carnis spiritus viz malignus admisceat idcirco et a te quod idem spiritus est. non ita vni posse creditur ut eam quoque similiter sue nature reddat capacem quod soli est trinitati possibile. que firmius in intellectu nature efficitur penetrare ut non solum circumspiciam eam atque ambire. sed etiam illabi ei et velut in

corporea corpori possit infundi. Licet enim pronunciamus nonnullas esse spirituales naturas, ut sunt angeli et archangeli ceteraque virtutes ipsaque anima. tamen in corpore nostro nullatenus estimantur sicut sunt foris. habent enim secundum se corpus quo subsistunt licet multo tenuius quam non sicut sunt corpora secundum apostoli sententiam ita dicentis. Et corpora celestia et corpora terrestria. Quibus manifeste colligitur nihil incorporeum esse nisi solum deus. Et ideo ipsi tamen posse penetrabiles esse omnes spirituales atque intellectuales substantias. eo quod solum et totus est vobis in omnibus et ita ut cogitationes hominum et inter nos motus atque abditas mentis universa inspiciant atque plustret. **Hic Serenus abbas.**

¶ Quamvis autem imundi spiritus internas cogitationes cordis nostri intelligere non possint, tamen per exteriora indicia ex habitu vultu gustu et verbis quid in animo versetur deprehendunt. Nam si aliquis viderit mulierem crebro respicere, intelligunt cor carnalis amoris iaculo vulneratum, si quem etiam ardentem intueri auro et argentum aspexerint intelligunt in corde latere avaritiam, sic igitur patet eis per exteriora indicia cogitationes hominum. **De hoc idem Arsem?** abbas in collatione patrum sic dicit. Non dubium est spiritus mundi cogitationum nostrarum attingere qualitates sed indicia eas sensibilibus foris fecus colligentes aut ex nostris disporationibus aut ex verbis et studiis in que propensus nos prospere ruit interminari. Ceterum illas que nec dum de internis anime perditur adire omnino non possunt, ipsas quoque cogitationes, quas ingerunt vix suscepte sint nisi ipsius naturam anime, id est per illum interiorum motum medullis ut ita dixerit ipsius latitantem, sed ex moribus atque indicibus exterioribus hominis deprehendunt.

Hic Serenus. **¶** Etiam de eodem Henricus in quadam oratione sic dicit. Arguenti sunt qui dicunt cogitationes a dyabolo imitari, et non ex propria voluntate nasci. **Dyabolus enim adiutor et intentor malorum cogitationum potest esse, auctor vero esse non potest, sed neque recipiendum est, dyabolum secreta cordis posse rimari, ille enim in insidiis semper positus quid animo versemus ex habitu et gestibus ipsius corporis estimat cum tamen penitus cogitationes cordis nequeat intueri, quod soli sibi deus reservat, cui dictum est tu solus nosti corda filiorum hominum, cum ergo ipsas cogitationes videri non possit, signis quibusdam et moribus illas deprehendit, verbi gratia. Si nos pulchram mulierem videt crebro respicere, intelligit cor amoris iaculo vulneratum, sicque prius cogitationibus stimulat ad fornicandum. Si nos contra proximum rancore vultu vel truce aspectu lenare conspexerit, intelligit cor invidia latere scire, sicque per iram ad homicidium inflammat. Si gemas vel auri vel quarumlibet reipulchritudinem nos ardentem intueri aspicit, intelligit in corde latere avaritiam et ideo nos provocat ad furtum, nam cupiditas primum corde concepta cogitationum fomitem nutrit, et sic demum ad operum productionem. **Et ideo dominus hic opera cogitationes vocat dicens. De corde exeunt cogitationes male, quorum indicia hostis callidus per quasdam ut dixi habitudines morum investigans humanum genus decepte festinat, et agenda que diuinus sermo prohibet insigat ut hominem ad ymaginem dei perditum polluat.** **Hec henricus.** **¶** Unum nota dum quod antiquus hostis vniuersi cuiusque mores et conditiones intuetur cui vicio magis sint homines propinqui et illa obicit ante ipsorum faciem, ad que agnoscit facilius mentem inclinari, et tibi querit causam non**

tendi. ubi viderit quem diligentius occupari. **Uñ** gre. xiiij. mo. Existunt enim qualitates morum que ceteris vicibus sunt vicine. nam mores asperi aut crudelitati aut superbie solent esse coniuncti mores autem blandi et paulo amplius letiores quam decet non nisi luxurie et dissolutiōni iunguntur. Intuetur ergo inimicus generis humani uniuscuiusque mores. cuius vitio sint propinqui et illa opponit ante faciem ad que agnoscit facilius inclinare mentem ut blandis ac letis moribus sepe luxuriam. non nisi vanam gloriam. asperis vero mentibus iram superbiam vel crudelitatem proponat. Ibi ergo decipulam ponit ubi esse semitam mentis conspicit. quod illic periculum deceptionis miserit ubi viam nouerit esse propinquam cogitationis hec gre. Dicit etiam de eodem Leo papa. Non desinit antiquus hostis temptationum laqueos ubique pretereunt quomodo fidei credentium valeat corrumpere. nouit enim cuius vitium infundit inuidie cui incitamenta luxurie apponat nouit quem merore turbet. quem gaudio fallat. quem metu opprimat omnium discurrunt mores. omnium scrutatur affectus et ibi querit causas nocendi ubi viderit quem diligentius occupari. hec leo papa. **Uñ** dyabolus prout dicit **Dug**o quoniam decipere quemquam temptat prius naturam uniuscuiusque intendit et in de se applicat. Unde aptum homines ad peccandum aspiciunt blandis et leuibus moribus sepe luxuriam aut vanam gloriam proponit. asperis vero mentibus iram superbiam vel crudelitatem. hec **Dug**o **E**t considerandum est dictum aug. quod non omnes cogitationes nostre male semper dyaboli instinctu excitantur. sed aliquando ex nostri arbitrii motu excitantur. Bone autem cogitationes semper a deo sunt. hec Aug. Cum igitur malignus spiritus interiora nostra et cor-

poris motus per indicia exteriora dependere preualet. necesse est ut virtutibus et cum bono animo contra temptamenta et insultus dyaboli pugnemus. quod si viderit nos exterius ex pauore commutatos crudeli? **S** nos aiaf. De hoc iohan. abb. mo. sinai sic ait. **O**curramus cum gaudio et timore pulchro et bono certamine non dubitantes nec timentes inimicos nostros. quoniam in facie anime nostre inueniuntur. quibus non videant quod viderit ea ex pauore commutata. tunc contra nos crudelius animantur intelligencia fraudulenti. quod timuimus. **I**gitur gaudentes contra ipsos armemur nimis contra certantem propter nullum commocentur hec iohannes abbas. **F**ilius

Utrum maligni spiritus possint temptare homines. **Q**uestus volunt. **Capitulum. XI** **P**ater

Sire debes quod antiquus hostis generis humani ad nocendum et temptandum sperant et quauis prauam voluntatem ex semetipso habeat potestatem tamen nocendi habere non potest nisi deus permittat. **Q**uod bea. gre. probat sic dicens Maligni spiritus ad nocendum nobis incessanter anxiantur sed cum prauam voluntatem ex seipsis habeant potestatem tamen nocendi non habent nisi eos voluntas diuina permittat. **E**t tamen ipsi quidem iniuste ledere non possunt nisi iniuste permittantur. hec gre. **Uñ** maligni spiritus possunt nocere hominibus suadendo sed non cogendo teste beato Aug. qui dicit. **D**yaabolus non cogendo sed suadendo nocet. sollicitare et suadere possunt. cogere non possunt omnino hec Aug. **E**rgo antiquus hostis immisso et interiorum malorum esse potest sed non impulsor quod si ei subesset facultas ad appellendum sicut ad suggerendum nullus posset vitare peccatum. **Uñ** sicut illi adest copia ad instigandum. ita nobis

Liber .II. **D**ist. III Ca. XI.

attributa ē libertas virtus ad resistē
dum Nullus potest a dyabolo decipi
nisi ille qui p̄bere voluit sue volūtatis
assensu. De hoc Serenus ab. in sua
collatoe sic ait. Aduersarios quidem
nobis iugiter insidiari. qui cūq; interi
oris hominis experiri sunt pugnas du
bitate nō possunt. sed ita dicimus hos
nostris p̄fecto aduersari. vt eos tm̄
modo intentores maloꝝ nō aut eciaz
impulsores esse credamus. Ceterū nul
lus hominū posset omnino vitare pec
catū. qd̄ cūq; illi cordib; nostris inge
terevoluisent se eis quēadmodū ad
suggerendū. ita ecia ad p̄pellendum
facultas violenta supererit q̄obrem
sicut est in illis instigatiōis copia ita
nobis virtus respuendi siue acquirē
scendi libertas est attributa. quoz tam
potencia et impugnatōes si p̄timelcū
mus ecia p̄fectōes atq; adiutoria ecō
trario p̄feram. De quo d̄r maior em̄
qui in nobis est. q̄ qui in hoc mundo
cuius auxilia multo vellem̄tore mili
tari virtute. q̄ aduersus nos illorum
multitudo p̄stigit. Nā bonaz rep̄ non
tm̄ suggestor s; ecia fautor atq; ipul
sor est deus. ita vt nōnūq; nos eciam
iuitos et ignorantes trahat ad salutē
Constat ergo neminez posse a dyabo
lo decipi. nisi illū q̄ p̄bere sibi vluerit
sue voluntatis assensum. Ergo māife
stum est nūquēq; delinquere. q̄ igru
entib; prauis cogitatioib; nō eis cōse
sim repulsam cōtradictiōis obiciat.
Nam resistite inquit ei et fugiet a vo
bis hoc Serenus. **E**t notādū
q̄ pius dñs p̄siderās infirmitatem et
fragilitatē hominū. tēptatōes aduer
sarq; refrenat. et mala que electis eue
niant modificat. vt simul nō veniāt. s;
vt ip̄e temptatōes tm̄ que fieri p̄nt. a
nimam t̄gant. et vt temptamēta que
cumulata p̄imere poterāt. moderata

ac diuisa facilius tolerentur. De hoc
bea. gre. xxi. mo. exponens illud vide
licet. Diuidit estus sup̄ terram sic ait.
Hostis callidus quos luce iusticie em̄
rescere p̄spicit. eoz mentes illicitis de
siderijs inflāmare p̄tendit. vt plerūq;
plus seyrgeri tēptatiōibus sentiant
q̄ tunc cū lucis interne radios non vi
debant. post lucem ergo estus sequitur
q; post illuminatōz diuini muneris tē
ptatiōis certamē augef. Recte vero
diuidit estus d̄r. q; nimitz non singuli
omnib; sed quibusdaz vicinis et iuxta
positis vicijs fatigātur. Alia quippe at
q; inconp̄hensibil sancti spiritus gra
cia cū luce sua nostras mentes irradi
at. et temptatōes aduersarij dispenfan
do modificat. vt simul non veniant. vt
ip̄e tm̄ō que fieri possunt illustratā
tam deo animam tangant. vt euz tac
tus sui ardore nos cruciāt. p̄fectiores
incendio nō exurāt. Paulo attestāte
qui ait. Fidelis deus qui nō patitur
vos temptari supra id qd̄ potestis sed
facit cū temptatōe p̄uentum. vt possi
tis sustinere. Hūc ergo estū aliter di
uidit callidus sup̄lātator aliter misē
ricoz deus et conditor ille diuidit. vt
per illum cicius interimat iste vt eum
tolerabilē reddat. Et in sc̄do morali.
de eodē sic dicit. **S**ciendum
est satbane vlūtas sp̄ iniqua est s; nū
q̄ potestas iusta. q; a semetip̄o habet
voluntatem. s; a dño potestatē. quod
em̄ ip̄e facere inique appetit hoc deus
fieri nō nisi iuste p̄mittit. **U**n̄ in libro
regum dicit Sp̄s dñi malus irruit
in Saul. Ecce vnus idēq; sp̄s et dñi
appellat et malus. dñi vic; per licenti
am potestatis iuste. malus autē p̄ desi
derium voluntatis iniuste. Sed p̄fite
randa est nobis in d̄bis dñi disp̄satiō
sancte pietatis eius. quō hostē nostrū
p̄mittit et retinet elaxat et refrenat alia
f. ij.

ad temptandū dat sed subito ab alijs
religat. Quā dicit ad sathan de Job. Om
nerfa que h3 in manu tua sunt tñ i eū
ne extendas manū tuā. substantiā pro
dit. q̄ quidē postmodū temptari tra
diturus est sed tñ non simul ad omnia
relaxat hostem. ne vndiq; feriens fran
gat ciues. mala em̄ cū multa eueniunt
electis mira p̄ditoris gratia ex tpe di
spensant. vt que coaceruata perimere
possent diuisa tolerari. Hinc Dauid
ait. p̄ba me dñe ⁊ tēpta me ac si aper
te dicat. Prius vires inspicere ⁊ vt fer
re valeo tēptari p̄mitte. h3c gregori.

¶ Sciendū etiā q̄ sunt iter malig
nos spiritus quidā forciores. ⁊ q̄daz
infirmiores ad ipugnādum. vñ incipi
entes ⁊ nouiter p̄uersi per infirmio
res sp̄s tēptat vel ipugnātur. robusti
ores vero ⁊ forciores in virtutibus ac
bonis morib; maior pugna demonū
ac forcior temptat ⁊ oppugnat. ⁊ h3 v
niuscuiusq; vires difficultas certami
nis augef. ⁊ nisi clemētissimus domi
nus fm̄ vires hominū temptatōes mo
deraret ⁊ refrenaret demonū incurfus
nullus eorū nequiciā etiā qui sancti vi
dentur sufferre possent. De hoc Here
nus ab. in collatōe patru sic ait. Illud
nequaq; ignorare debemus. nō eē om
nes spiritus eiusdē ferocitatis ac desi
derij sed nec omnis quidē fortitudinis
atq; versucie ⁊ incipiētib; quidē atq;
infirmis nō nisi infirmiores sp̄s in ce
ramine p̄pari. Et h3 nequicijs sp̄i
talibus superatis gradatū sp̄ aduersus
athletaz cristi robustior pugna succes
dit. p̄ p̄paratōe siquidē viriū ac p̄fecti
humani etiā difficultas colluctatōis
augef. nullo etenim modo quilibet sanc
torū sufficeret taliū tātorūq; hostiū sus
ferre nequiciā vel insidijs eorū posset oc
currere. sed neq; crudelitatez quidez
ac seniciam sustinere si nō certaret p̄

nobis clementissimus arbiter atq; a
gonizer p̄sidentis cristus ⁊ exequaret
colluctantiū vires ⁊ imoderatos eorū
insultus repelleret ac refrenaret icur
sus. faceretq; cū temptatōe eritus vt
sustinere possimus. Ceterū nemo poss
set nō dico iuuenū quos videmus in
hoc h3remo p̄stāissime p̄morari. s; ne
q; p̄fectoz quidē tantis taliū hostiū ag
minib; circūseptus in h3remo singula
ris habitare. si in ipis esset. p̄ volūate
sua nocendi vel temptadi facultas vel
libertas. h3c Serenus ab. De eodem
etiā beatus gre. ix. mora. exponēs illō
Cōsiliū ipiorum nō adiuuēs. sic ait.
Quos nāq; ipios nisi malignos sp̄i
tus vocat. qui cū redire ipi ad vitā ne
queunt. crudeliter socios ad mortem
querūt. quoz nimis p̄siliū fuit vt bea
tū Job diuina correptio tangeret. ⁊ q̄
in tranquillitate iustus extiterat. saltē
p̄ flagella peccaret. sed impioz p̄siliū
dñs nō adiuuir. qz eorū temptatōibus
carnem iusti p̄didit. animaz negauit
hoc indefinenter p̄tra bonos p̄siliū
maligni sp̄s ineunt vt hi quos secui
te deo inocue in tranquillitate p̄spici
unt verati aduersitatib; ad voraginez
culpe rapiant. sed eorū p̄siliū acumine
destruit culpa qz pius cū virib; flagel
la moderat. ne virtutē pena transeat.
s; p̄ astutiā fortiū infirmitas humana
excedat. nisi enī misericors deus viri
bortē p̄ramēta modifcet. nullus p̄fec
to esset q̄ malignoz spiritus insidias
nō corruens portet h3c greg.
Sed ⁊ hoc p̄siderādūz q̄ maligni sp̄i
ritus tanto validius insurgūt contra
dei famulos q̄to magis cōspiciunt se
p̄ eos victos ac in amore dei feruidos
ac bonis opib; studiosius intētos De
hoc bea. gre. sic dicit. Quātūz antiqui
hostis superatuz se p̄gnōscit. tāto infiri
ari acrius nō quiescit. nā ad seruitutē

dei dum quis sperat. acriores contra
 eum temptatōes excitat. Tunc enim con-
 tra dei famulos hostis nostervalidius
 progreditur et insurgit. dum ipsos in amo-
 re dei firmos et in sacro ope studio-
 sos assiduosque agnoscit. Nam etiam
 in eo dicit Hilarius. in sanctificationis
 maxie dyaboli reprobamēta crassantur
 quod victoriam magis exoptat de sanc-
 tis sed omnipotēs deus mētes hominū
 in quocūque statu existant temptari quoniam
 tum volunt malignos spūs nō permittit
 sed maliciā eorum reprimat ne electi per-
 nimia temptatōz verari obruantur et de-
 ficiant. quod bea. Greg. xvij. mora. expo-
 nens illud quod dominus Beemorb. ait
 Qui fecit eum applicuit gladium eius sic
 dicens Gladius qui ppe istius Bee-
 morb ipsa nocendi malicia est. sed ab
 eo a quo bonus p naturā factus est ei
 gladius. quod ei malicia divina dispē-
 sare restringit. ne tū mētes hominū
 ferite quātū appetit permittat. quod si nos-
 ter hostis et multū p et minus pcurit eius
 gladium pietas p ditoris pstrigit. ut re-
 plicatus intra eius pscienciā lateat et
 ultra quod de sup iuste disponit sese in mē-
 tes hominū eius malicia nō extēdat.
 quod aures ad multa fortiter pualet. hoc
 de principio humane p ditiōis potest. quod
 vero a quibusdā vincit eius minimū gla-
 dius ab auctore replicat. Sed notā-
 dum quod multos exigētibus meritis feri-
 re permittit. ut cum deū deserunt dānato
 hosti famulentur. ab electis vero valē-
 eius vincit. quo soli auctori omniū hu-
 milius substernit. quod igitur p hoc quod per-
 mittere deo malignus spūs valde in-
 tolerabilē demonstrat apertē agnoscimus
 eum quātō hoste pugnāmus. superest ut
 vnusquisque nostrum tanto se plenius auc-
 tori subiciat. quō ptra se verius violē-
 tas aduersarij vires pensat. Quid nā-
 que nos nisi puluis sumus. Quid vero

ille nisi vnus ex celestibus spiritibus et quod
 adhuc maior est sumus. Quid ergo
 de propria virtute audeat quoniam ptra angelorum
 principem puluis pugnat. sed quod supno-
 spūz p ditor terrenū corpus assump-
 sit recte iā supbiētē angelū humil pul-
 uis vicit. nāque dignū est vincatur a
 puluere qui fortem se credidit de seruo
 creatore. ut agnoscat supatus. quod de se
 elatus sit. sic supbia meruit dei. sic
 humilitas exaltari. quātū et celestis spi-
 ritus erigendo se tarrax toleret. et ter-
 ram possidens humilis sine termino
 sup celos regnet. lxx Greg. **P.**
 Quoniam cum aliquis cogitatōes malas sibi
 adueniētes supat. nō sibi de hoc victo-
 riam tribuat. sed deo. quod nisi adiutorij
 um dei et timor dñi qui cordibus fidelis-
 um p donū sancti spūs infundit adese-
 set et carnalia desideria reprimeret.
 nequē homo reprobatoibus et pravis cogi-
 tationibus resistere posset. De hoc beatus
 Greg. xvij. morali. tractas illud. Quid
 pclusit hostis mare sic dicit Quid est
 mare nisi cor nostrum furore turbidū. rix-
 is amarum. elatōe supbie tumidū. frau-
 de malicie obscurū. quod mare quātū se-
 uiat attēdit. quisquis in se occultas cogi-
 tationū reprobaciones intelligit. Ecce
 enim iam puerla relinquitur iā desi-
 derijs rectis inheremus iā praua ope-
 ra foris abscedimus sed tū latenter in-
 tus ea cum qua bucemimus vitexeteris
 pcella fatigamur. quaz nisi respectus
 iudicij eterni pauor tormētū imēsi-
 timoris claustraque pstringerēt. cuncta
 in nobis penitus supedificati opus sū-
 damēta corruissent. si enim quod p sugge-
 stionē seuit intrisecus p deliberatōne
 cōem foras erūperet. vite nostre fabri-
 ca funditus euerfa ta cuiisset. iniquita-
 te nāque pcepti et in delicto educati vel
 editi et p infite corrupcōis molestias
 pugna nobiscū buceferimus. quam
F. iij.

cū labore vincamus. **U**n de hoc mari dicitur. **Q**uā erumpebat quasi devulva procedēs. **V**ulva em̄ prava cogitationis adolescentia est. d̄ qua p̄ **M**oyſen dñs dicit. **S**ensus ⁊ cogitatio humani cordis prona est ad malū ab adolescentia sua. **C**orruptōis nāq; malū qd̄ unusquisq; nostr̄ ab ortu desiderio ruz carnaliū sumpit in p̄fectu etatis exercet ⁊ nisi hoc cū diuine fortitudinis manus reprimat. om̄e p̄dite nature bonum rep̄te culpa in p̄funduz vorat. **N**emo igit̄ cogitationū suaruz victoriaz sibi tribuat cū veritas dicat **Q**uis p̄clusit hostijs mare. qñ erūpebat quasi de vulua procedens. qz nisi ab ip̄o cogitatiois p̄imordio cordis fluctus diuina gracia retineret. tēp̄rationū p̄cellis mare seuiens terrā p̄culdubio hūane mētis obruisset. **S**olus ergo dñs hostijs mare p̄clusit q̄ p̄nis morib; cordis claustra ispirate formidinis obicit. **U**n bñ subiūgit. **C**ircūdedi illud terminis meis **T**erminis suis dñs hoc mare circūdat qz cor nostrū temptatōib; ruidū occultis d̄noz distributōib; mitigat. mō agēs ne prava suggestio ad delectatōz veniat. modo ne prava delectatō ad p̄sensū p̄rumpat. **Q**ui ergo illicitos motus cordis respicit ⁊ in quibusdā eos vsq; ad consensum venire p̄hibet in quibusdāz vero illos ecia ad delectatōz restringit nimir̄ furenti mari terminos imponit vt neq; in ope exeat sed intra finum mētis tēp̄ratōnū submurmurationis seunda collidat hęc gr̄e. **Q** **N**otandum ecia qd̄ dyaboli tēp̄tamenta n̄ solum electis nō nocēt sed p̄sunt. q̄a dum tēp̄rant in humilitate conseruātur ⁊ in pugna sp̄uali erudiūt ⁊ v̄do ī p̄nti ⁊ in futuro tēp̄ratōes huiusmodi saluti iustoz deseruiūt. qd̄ bea. **G**reg. aliquant̄ r̄git. xxxiij. mo. exponēs

illud **N**ūquid feriet tecū pactū subaudi vt mecū ⁊ accipies eū seruū sempiternuz subaudi vt ego sic ait. **S**olert̄er intrēduz est qd̄ pactū cū dño d̄c uiathan iste feriat vt sempiternus ab eo seruus habeat. **I**n pacto nāq; discordantiū p̄tū voluntas implet. ⁊ ut ad votum suum quisq; pueniat. ⁊ iurgia desiderato sine p̄cludat. **A**niquif itaq; hostis a sinceritate diuine inocēcie malicie sue face succensus discordat. sed ab eius iudicio ecia discordādo nō discrepat nā viros iustos temp̄ maluole temptare appetit. sed tñ hoc dominus vel misericorditer fieri v̄l iuste p̄mittit. hęc ip̄a ergo temptatiois licentiā pactū vocat. in qua ⁊ desiderium temptatoris agit ⁊ tñ p̄ ea modo voluntas iusti disp̄satoris implet. **E**rudiens em̄ electos suos dñs sepe tēp̄tatori subicit sed hac ip̄a tēp̄tatione disponit. vt qui elati p̄re poterant humiliati a p̄ditōe seruiēt. **S**ecreto ergo dispositōis ordine vñ ferire p̄mittitur iniquitas dyaboli. ino pie p̄fici bonitas dei. **E**t bene ex hoc pacto qd̄ cū dño ferire d̄z seruus accipi perhibet qz in obr̄pat nutrit̄ sup̄ne gracie. vñ exercet iram nequissime voluntatis sue. **S**eru⁹ ergo ex pacto est. qui dū voluntatem suam implere p̄mittit. a sup̄mi p̄silit̄ voluntate ligat. vt electos dei volentes tēp̄tet. ⁊ temptando nesciens p̄bet. sed qz tā diu in electoz vita vsq; seruit q̄ diu malicie sue nequiciā suā tēp̄ratōib; exercere p̄ruerit. hoc aut̄ ī loco nō solū ex pacto seruus sed sempitern⁹ seruus accipi d̄z. inuestigare p̄pellimur quō ⁊ p̄ p̄ntis vite terminū seruire cū dño in p̄peruum demonstramus. **N**ecq; em̄ tūc iustos celesti felicitate pollētes ad huc temptare p̄mittimur. cū añ coruz oculos eterne gl̄e ignib; mācipa

tur qz neqz in illa eterna beatitudine
 reparationibus erudiendi sunt. in qua iaz
 reparationibus laboribus remunerat. sed
 cu leuiat ha iste cu suo corpore repro
 bis vicz oibz flammis vlticibus tradit
 tur. quibz sine fine cruciet. quos scilicet
 cet cruciatus dum iusti aspiciunt i dei
 laudibus crescut. qz in se cernut bonu
 quo remunerati sunt. et in illis aspi
 ciunt malu qd euaserut et quis ex visi
 one dnica coz gaudiu no sit quo cre
 scat tato magis tn auctori suo debito
 res esse se sentiunt. quato et bonu cer
 nunt qd iusti remunerati percipiunt.
 et malum qd misericorditer adiuti vi
 cerunt. ido si vilitati iustoz et hic tem
 pratio leuiat ha istius et illic danatio
 pficit sempiternus seruus est dum dei
 laudibus nesciens seruit. et illic eius pe
 na. et hic voluntas iniusta. lxx Greg.

Filius

Desidero scire quare nonnuqz reli
 giosi viri paciant tepiditatem et
 quandam ignauiam in operibus bonis et
 in diuino cultu et amore dei. de quibus
 aliquam informatio habere a te pater
 exposco

Ca XII Pater R

Scire debes qd

tepiditas seu desidia meris
 sue corporis solet euenire tripliciter.
 Primo ppter negligenciam pntia. cu
 remisse se hz homo i spuali exercicio
 vel cu coz suu non custodit a noxijs et
 supuacuis cogitatioibz vel cuz aliquis
 nimis sibi indulget de pmodis corpo
 ralibus vicz de cibo de potu somno et ce
 teris. que priner ad pmodu corpis.
 ppter huiusmodi em negligencias in
 currit tepiditas et sterilitas mentis et
 corporis que tepidu faciut hominem.
 in dilectoe dei ac ceteris opibz bonis
 Secundo tepiditas siue desidia solet e
 uenire p ipugnatioes dyabolicas. qd

accidit qn homo facit qd in se est bo
 nis opibz insistendo. et tn p subtilē re
 pratoris calliditate efficit accidiosus
 et tepidus mete et corpe ad exequedu
 opus bonu. et ad ea que pntinent ad sa
 lutem. Tercio tepiditas solet euenire
 ex dispensatoe aut permissione dei.
 et hoc pringit quando deus gracia sua
 subtrahit homini et paulisper derelict
 vt ex hoc homo i pntia ifirmitate hui
 liter intruens sup puritate cordis qua
 prius ex dono gracia dei habuit se no
 extollat et post recuperata gracia eadez
 postmodu cu maiore diligencia i se stu
 deat conseruare. De quo Daniel ab.
 in collatoe patru sic ait. Tripartita nos
 bis a maioribus racio sub sterilitate
 meris est tradita. aut em de negligenc
 cia nostra. aut impugnatoe dyaboli.
 aut de dispensatoe dni ac pbatioe nos
 tra descendit Et de negligencia quide
 cuz vicio nostro tpe pcedere incircu
 specte nosmetipsos et remissius exhib
 bentes. et p ignauiaz dsidia noxijs co
 gitaroibz pasci terra cordis nostri. spi
 nas et tribulos facimus germinare. q
 bus i ea pullulantibus psequeter effici
 mur steriles ab omi spuali fructu et co
 templacoe ieiunij. De ipugnatoe ho
 dyaboli cu ecia bonis nonnuqz studijs
 dediti callida subtilitate metes adue
 sario penetrare vl ignorates optimis
 intentioibz abstrahim vl iuiti. dispen
 satois aut ac pbatiois dni duplex est
 causa. priavt paulisper a dno derelic
 ti et mentis nostre ifirmitate huiusliter
 intrētes sup pcedete puritate cordis
 que nobis est illius visitatōe donata
 nullatenus extollamur. pbatesqz nos
 ab eode derelictos gemitibus nostris et
 industria illu leticie ac puritatis statū
 recuperare no posse intelligam. et pres
 ritam cordis alacritate no nostro frus
 dio. sed illius nobis dignatioe colla
 f. iij.

tam et presentem de ipsius rursus gratia et illuminatio esse poscenda. **S**econdaxero pbarois est causa. ut perseverancia nostravel mentis pstantia et desideriu pprobe et q̄ intētoe cozdis vel oracōnū instancia deserentem nos visitatōz spiritus req̄ramus māifestetur in nobis. ac piter pgnoscentes. q̄to labore amissum istud spirituale gaudiū et puritatis leticia pquiretur sollicitus. inuentā custodire ac tenere attentius studeamus. quēadmodum etem negligencius custodiri sollet. quicquid credidit facile posse recuperari. **h**ec Daniel ab. **E**t notandū q̄ sunt religiosi aliqui qui temptant ex difficultate bñ opandi. hñt nāq̄ aliquā bonā voluntatē. sed non fortem. nā quidē horroz terret eos cuz cogitant de pfectu spūali quasi dicāt apud se. bona esset victoria. sed dura ē pugna. dulce premiū. sz labor merēdi grauis. sic exploratores missi ī terram pmissōis reuersi p̄mēdabāt vbertatem terre ostensis fructibus eius. sed terruerunt pplm p̄ difficultate expugnatōis hostiū et p̄ceritate inhabitatiū ita religiosi quidē explorātes terram p̄ scripturas q̄ magna gaudia celi predicant. sed pugnas tēptatōnū et labores spūaliū exercitioz. ita exhorret. q̄ potius in deserto mori volunt q̄ introduci ī terrā pmissōis. hoc ē magis volūt quodā torpore ī quodā mediocri statu remanere inter secularē vitam et spūalē quasi iter egiptū et terrā pmissionis in deserto aride p̄uersaciōis. q̄ p̄ labore et terribiles pugnas puenire ad gratiam pfectōis. **G**igantes etiā terre mirant et timent cū magnoz factorū virtutes p̄siderant et de p̄pria puritate diffidentes. illoz pfectōz attingere nō humilitate sed pauidi desperāt. **U**n̄ etiā tam pauci ad pfectōz

perueniūt q̄ illi soli pfecti sunt iter religiosos q̄ in pugna tēptatōis et exercicio virtutis infatigabiliter p̄stātes fuerint pugnando p̄tra tēptatōes et resistendo malis vsq̄ in finē. **M**iseri cozis etiam deus quo difficultus q̄s in tēptatōis pugna certauerit eo maioris pfectōis ei gratiam in p̄nti retribuēt. et maioris glorie ī futuro vñ qui liber religiosus studere debet. ut p̄ficiat et non deficiat in vita virtuosa. et religiosa ne p̄tingat eū cadere a statu futurū et bonoz opum. nam paulatim succrescentibz vicijs ex negligencia et impugnatōe dyaboli expellit mens a statu virtutis. **D**e hoc theodoros ab. in collatōe patz sic ait. **L**apsus quispius neq̄q̄ subitanea ruina credendus est. sed per longā mentis incuriam paulatim virtute animi decideret et p̄ hoc sensim vicijs decrescentibz casu miserabili decideret. an̄ p̄teritōz em̄ p̄cedit incuria. et ante ruinam mala cogitatio. quemadmodū domus nūq̄ subitanea ad ruinā p̄cūbit ipulsu. nisi longa ibat bitancū desidria stillicidijs p̄rimū p̄uissimis penetrātibus corrupta. sensim fuerint monumēta tectorū. quibz p̄ vetustaz negligēciā et maiorē modū pate factis atq̄ collapsis riuariis. p̄st hoc istuit pluuiāz ymbriūq̄ tēptatōis. **Q**uod anime euenire spūaliter salomon ita d̄signat. **S**tillicidia inquit eiciūt hominē in die hyemali d̄ como sua. **E**leganter ergo mentis incuriaz como p̄pauit. tectorq̄ neglecto p̄quam prius quidē velut minutissima q̄dam penetrant ad aīaz stillicidia passionū. que si velut pua et leuia negligit. corrumpit rigna strutū et post hoc istuunt ymbre latissime vicioz. p̄ que in hyemali die idest in tpe tēptatōis ingruentē tēptatōe dyaboli expellit mens d̄ habitatōe strutū. in q̄ scz aliq̄ circūspet.

etiam diligenciam retinens velut in
 mo proprie possessionis requieverat. **hxc**
Theodorus **U**nde omnipotens deus
 cum cernit monachum ac religiosum cir
 ca salutem anime sue esse negligentem aut
 in exercitatioe virtutum torpentem. **p**
 mittit eum incidere in temptationes
 ne per ociositatem et talem negligentiam ad
 deteriora declinet. **f**acit autem hoc de
 us diligentibus eum ut illos magis cau
 tos reddat in his que pertinent ad salutem
 De hoc **ysaac Abbas** sic dicit.
Monachus qui non servit deo iuxta be
 neplacitum eius nec studioso laborat per
 salutem anime eius sed erga futurum acqui
 situm se habet negligentem permittit utique
 a deo in temptationes incidere ne primi
 am ociositatem suam ad deteriora declinet
 ob hoc enim pericit dominus temptationes super pi
 gros et negligentes ut in istis et non in
 vanitatis meditentem. **f**acit autem hoc de
 us diligentibus eum. ut castiget eos. et
 faciat sapientes. et ipsos suas doceat vo
 luntatem. quos quoniam ad eum orant cuncti non
 exaudit quousque fessi sint et sciant pro
 certo. quod hoc sibi ex sua negligentia pro
 gunt **hxc ysaac ab.** **X** Consideran
 dum quoque est. quod quedam sunt valde plere
 et subtilis temptationes malignorum spirituum
 tuorum. quas etiam perfecti viri vix apprehen
 dere et intelligere possunt. **d**e quibus **Jo**
han. ab. montis sinai sic ait. **M**ultum
 difficulter apprehensibilis est maligno
 rum spirituum malignitas in hoc. quod de
 licitates et saturati plerumque vigilantibus
 vigilamus. ieiunantes autem miseram
 que affecti aut debilitati somno miseram
 de submergimus tacetes et remote dege
 tes induramus. et cum societate propugnemus
 famescetes. et extenuati abstinentia in
 somnis temptamur et repleti sine tempta
 tione manemus indigentia et penuria ob
 scuri et aridi ac iduori afficimur. in potari
 ope deo vini bylares devoti et faciles

ad concupcionem. ad ista qui possunt in domino
 illuminet eos qui sine lumine sunt.
Hos enim in his sine lumine sum? **U**nde
 runtamen hoc dicitur quod hoc illis commutat
 tio et vicissitudo non in per demonis fit
 sed est quoniam ex plenitudine et natura. **d**e
 gravibus istis ad discernendum casibus sin
 cere et humiliter deum deprecemur. **p**le
 rumque vero et divina dispensatio in con
 trariis sua nos benignitate ut ingratos
 pueniens vult visitare et a nobis pom
 ma elationem et propria reputatioz exclu
 dit et remouet. **hxc Johan. ab.** **A**
Sed et hoc notandum. quod sunt diversa
 percussioe genera per que deus solet
 punire nonnullos in hac vita. **d**e hoc in
 quadam summa sic dicitur. quibus ex causis de
 us punit aliquos in hac vita. **E**t nota
 tur in his tribus **E**st qui torquet ne fas
 sus ei dicitur. ut **Paulus** cui datus est
 angelus sathane ne magnitudo revelatio
 nis eum extolleret **E**st qui torquet ut punit
 in punitur vel sic ut ei meritum cumulet
 ut **Job** et **Jobias** et multi alii. **E**st qui
 torquet deus ut sic glorificet ut cecus na
 r. **d**e quo dominus ait. **N**ec hic peccavit
 nec parentes eius sed ut manifestentur
 opa dei in illo. **E**st qui torquet ut perpetuo
 crucietur ut **zodomite Herodes dathana**
 et **Abyrto** **E**st qui torquet ut crimine puri
 ficet ut **Maria soror Moysi** et quoti
 die multi christiani quos dominus flagellat ut
 pueritatem **d**e hoc etiam habet in prologo su
 per **Job** ubi beatus **gregorius** sic dicit. **N**otandum quod
 percussioe diuersa sunt genera.
Alia namque est percussio. qua peccator
 percutitur. ut absque retractioe puniat
 sicut perire iudee dicitur. **P**laga ini
 mici percussite castigatione crudeli
Aliquam peccatorum punitur. ut corrigat vult
 in euam. **E**cce sanus factus es iam noli pec
 care. ne tibi aliquid deterius contingat.
 verba enim saluatoris indicant quia
 peccata precedunt vultuolozis exigebant

Aliquā aliquis nō p̄ p̄terita culpa dilu-
enda sed p̄ futura vitanda pcurit. qđ
ap̄te Paulus de seip̄o testat̄ dicens.
Ne magnitudo reuelacionū extollat
me. datus est mihi stimulus carnis ā
gelus sarbane. Qui em̄ nō ait qz extu-
lit s̄z ne extollat ap̄te idicat q̄. a p̄cus-
sione illa ne eueniat p̄p̄ctif. non em̄ q̄
euenit culpa purgatur. Nonnūq̄ hō
quisq̄ nec p̄ p̄terita nec p̄ futura ini-
quitate p̄cunt̄. sed vt sola diuina vir-
tutis potencia monstret̄. vt dicit dñs
de ceco nato. necq̄ h̄c peccauit q̄c
In qua manifestatōe quid agit. nisi vt
ex flagello meritoꝝ v̄t̄ augeat̄. Et cū
nulla iniquitas p̄terita tergif. magne
paciētie fortitudo generet̄. h̄c greg.
Sed p̄ quēcūq̄ moduz religio-
sus tribulet̄ vel flagellet̄ siue p̄ tempta-
tiones aut alias qualescūq̄ tribulatō-
nes n̄ d̄z sperare aut deficere sed paci-
enter et cū humilitate sustinere manū
et flagella dñi qz nequaq̄ derelinquit
timentes et sperātes in se. sed liberabit
a temptatōe et post tribulatōz gaudiū
et exultatōz cordi infunder. De hoc
Sara in libro Tobie sic dicit. Bene-
dictū est nomē tuū deus patrū nostro-
rum qui cū iratus fueris misericordiā
am facis et in tpe tribulatōis peccata
dimittis his qui inuocant te. Hoc au-
tem p̄ certo habet omnis qui colit te.
qz vita eius si in p̄batōe fuerit corona-
bit̄ si autē ī tribulatōe fuerit liberabi-
tur. et si in correptōe fuerit ad misericordiā
tuam venire licebit. nō em̄ dele-
ctaris in p̄ditōibz nostris. qz post tem-
pestatē trāquillum facis et post lacri-
mationem et fletum exultatōz infundis
h̄c illa Sara. **O**mnipotens eciaz deus
eos quos diligit diuersis castigationi-
bus affligi permittit. et ideo hoc facit
ne mens eoz dum in rebus trāsitorijs
et in vanitatibz seculi plusq̄ debet dele-

ctatur ab amore p̄ditōis se diuidat et
idcirco p̄ aduersa temptatur. vt fugi-
ens ad auxilium sui creatoris et senti-
ens ab ipso adiutorium et consolatio-
nem in suis temptatōibz et tribulatio-
nibus eo seruencius eum diligant. et
suum affectum frequēcius in eum di-
rigant. a quo tot beneficia se sentiunt
esse consecutos. **Filius**

Sed etiam desi derantet cupio.
in prosperis et in aduersis. ne contin-
gat eum cadere in lapsum peccati

Capitulum XIII Pater

De scire obedi-
entia xpi fideles ac maxime reli-
giosi in vno statu p̄manere nō possunt
aut enim. consolantur p̄ prospera siue
sint sp̄ualia siue temporalia. aut tribu-
lantur p̄ aduersa. hoc est p̄ viciōzū rē-
ptamētā vel diuersaz passionū flagel-
la sed quilibet timens deum debet esse
quasi ambidexter. vt in p̄speris euen-
tibus siue sint sp̄uales siue tēpales re-
neat humilitatem. et in aduersis qui-
buscūq̄ habeat paciētiāz. vt p̄ pro-
spera non trahatur ad noxiam volūta-
tem ac voluptatem nec per aduersa du-
catur in desperationē. De tali bō reli-
gioso et ambidextro. **T**heodorus ab-
bas. in collatōe patrū sic dicit. **I**sti
sunt qui figuraliter in scripturis sanc-
tis ambidextri vocātur. vt ille **A**ioth
in libro iudicum describitur fuisse. qz
vtraq̄ manu vtebatur pro dextra quā
virtutem ita poterimus nos quoq̄ in-
tellectualiter possidere. si ea que pro-
spera sunt dextraq̄ censentur. et ea q̄
aduersa sunt sinistra dicantur bono rec-
toq̄ vsu ad p̄tē fecerit dextra p̄uenit
vt quēcūq̄ fuerit illata h̄at nobis arma
iusticie. **Q**uabz namq̄ p̄tibz et v̄t̄ra

dixerim etiam manibus interiorum
 hominē nostrū subsistere puidemus.
 nec quisq̄ sanctorū carere hac sinistra
 quā dicimus potest sed in hoc virtus
 perfecta discernit h̄ytrāq̄ in dextram
 bene utendo p̄uertat. **E**xt̄ manifestius
 hoc qd̄ dicimus possit intelligi habet
 vit̄ sanctus dextrā successus vicz spi-
 ritales in qua tūc p̄sistit q̄n̄ fernēs spi-
 ritu desiderqs̄ et p̄cupiscētqs̄ omnibus
 dñat̄ q̄n̄ ab om̄i dyabolica ipugnatō
 ne securus absq̄ v̄llo labore atq̄ diffi-
 cultate vicia carnis vel respuit v̄l absci-
 dit. cū sublimatus a terra v̄niuersa p̄e-
 sentia atq̄ terrena velut inanē fumus
 v̄mbz̄q̄ vacuā p̄tēplaf̄. et v̄t mox trā-
 sūta p̄remittit cū futurā p̄ excessū mē-
 tis nō solū ardentissime p̄spicit alias
 p̄cupiscit. v̄t v̄ciā clariū intuet̄ euz
 efficacius pascit̄ spiritalibz̄ thoz̄qs̄.
 cū lucidū referat sibi p̄spicit celestia
 sacramēta. cū oratōes purius atq̄ ala-
 crius emittit ad deum. cū spūs ita ar-
 dore succēsus ad ea que inuisibilia sūt
 et eterna. tanta em̄ alacritate transmi-
 grat. vt neq̄q̄ se iā credat in carne p̄si-
 stere. **H**abz̄ similiter et sinistra cū tem-
 peratōe et turbimibz̄ iplicaf̄. cū ad desis-
 tia carnis icētiū estibz̄ inflāmaf̄ cū
 ad iracūdie furozē p̄turbatōnuz igne
 succēdit̄. cū supbie seu xenetozie ela-
 tōe pulsaf̄. cū tristitia moztēz opante
 deprimif̄. cū machinis accidie et im-
 pugnatōe p̄cutif̄ cūq̄ oī spiritali ser-
 uore subtracto quodā torpore atq̄ ie-
 rōnabili merore torpescit. vt nō solū
 cogitatōibz̄ rectis ac feruētioribz̄ des-
 seraf̄ sed etiam psalmus. oratio. lect-
 tio. remorio celle. simul h̄z̄reāt et ito-
 lerabili quodā terroq̄ fastidio v̄niuer-
 sa fordeāt instrumēta v̄rutū. quibz̄ cū
 pulsatur monachus sinistris p̄ribz̄ se
 p̄gnoscat v̄geri. **Q**uisquis igitur in
 illis que dextre p̄tis esse diximus mi-

nime sūt elatus. et in istis que sinistre
 partis sūt viriliter dimicās. nulla d̄
 speratōe p̄ciderit. at p̄cius de contra-
 rijs arma qd̄a paciētie ad exerciciuz
 virtutū assumpserit. v̄traq̄ manu vti-
 tur p̄o dextera. et in v̄troq̄ actu trium-
 phator effectus. tā de sinistro statu q̄
 dextro palmā victorie consequet̄. **E**ri-
 mus igit̄ ambidextri. q̄n̄ nos quoq̄ re-
 ruz p̄nciū copia. vel inopia nō muta-
 uerit. et nec illa nos ad voluptates nox-
 ie remissionis ipulerit. nec ista ad des-
 speratōz attraxerit et querelam. sed si
 militer deo gracias in v̄troq̄ deferent̄
 tes parē fructū d̄ secūdis aduersisq̄ ca-
 piamus. quales se ille v̄tus ambidex-
 ter doctor gentiū fuisse testatur dicēs
Ego em̄ didici in quibz̄ sum. sufficiēs
 esse scio et humiliari scio et habunda-
 ri v̄biq̄ et in omnibus et ad omnia isti-
 tutus sum et saturari et esurire. habundare
 et penuriam pati. omnia possum
 in eo qui me confortat. **L**xc **T**heodor⁹
 abbas **D** Et norandum q̄ per
 contemptum prosperozum et delecta-
 bilium et per fortem sufferenciam ad-
 uersozum p̄uenitur ad cordis trāq̄l-
 litatem et pacem. **Q**uorum v̄num a-
 gitur per abstinentiam non soluz que
 est in cibo vel potu sed in omnibus in
 quibus delectatio carnalis vel huius
 seculi consistit. **A**lterum vero fit per
 patientiam cum aduersa viriliter suf-
 feruntur. **D**e hoc **R**ichardus de san-
 cto victore sic dicit. **M**agna pax et trā-
 quillitas cordis est. nulla huius mūdi
 oblectamenta concupiscere. nulla ei⁹
 aduersa formidare. quozum v̄nuz per
 abstinentiam. alterum per paciētiā
 obtinetur. **Q**uid em̄ de oblectamētis
 huius mundi p̄cupiscitur. que oblata
 delectamenta amore abstinentie recu-
 sat v̄l qd̄ d̄ hui⁹ mūdi aduers⁹ fiet. q̄
 tute paciētie roborat⁹ d̄ illatis cē m̄

triumphat. **U**n de apostolis scriptū ē
Ibant gaudentes a spectu concilij.
Et p paulū dicit. **I**n tribulatioe gauden
 tes. **A**d beatitudinē ergo animi spec
 tat. ut quicquid p amore dei caro dur
 rum est tolerat. **U**n em corpus atterit
 tur. pscia exhyllat. **E**t quo quis ex
 terius videt infelicioz. eo interius cō
 stat esse beatioz. qui em p amore dei af
 flictoz corporis diligit. et p celesti desi
 derio seculi voluptatē odit. pfecto ho
 stē suū ubiqz declinare poterit. **E**t **N**o
 tandū q nō solū illaz que in cibo et po
 tu est abstinētiā intelligere debemus.
 ymo p abstinētiā et patiētiā intelliga
 mus omēs supfluas delectatōes et cor
 poris afflictōes. que p quinqz sensus
 carnē dlectāt. aut cruciant. **H**ec **R**ich.
Debemus ergo temptatōibz resistere
 dyabolicis et si possumus peccatis ve
 nialibz omnino i hac vita carere. debe
 mus tñ peccatis mortalibz que nobis
 a spiritibz malignis suggerūt fortiter
 repugnare. ut p remiūz asequi valeat
 mus vite eterne. **D**e hoc habet in glo
 sa **N**icolai de liyra in **E**p̄la. i. ad cor.
 sup illo. **Q**ui existimat se stare vicz in
 deo p bōa opa et bñ dicit existimat. qz ne
 scit homovrum amore dignus sit aut
 odio. pōt tñ de hoc hēe aliquā plectu
 rā videat ne cadat ad impulsūz tempta
 tionū. et ppter defectū hūane fragilita
 tis idō subdit. **T**ēptatōis nō appre
 dat nisi hūana. i. nō inducat vōs in cō
 sensum et operatōz peccati. tēptari em
 nō est malū. sed virtutū exercitiū si tēp
 tationū viriliter resistat. ppter qd in p
 sona viri pfecti dicit. illd ps. pba me
 dñe et tempta me nisi hūana id est illa
 tēptatōe q vitari non pōt totaliter ab
 hōie in pñtū vitā scz de peccato veniali
Qd aut tēptatōi ad peccatū mortale
 ducenti valeat homo resistere cū adiu
 torio dei ostendit dicens. **F**idelis aut

deus in pmissis iplendis. qui nō pati
 erur vōs tēptari sup id qd potestis. qz
 pmissit adiutoriū in tēptatōibz possit
 si fideliter recurrāt ad ipsum. idō sub
 ditur. **S**ed faciet etiā cum tēptatōe
 prouentum vōs totaliter adiuuās. ut
 ipsa tēptatio vobis proueniat ad aug
 mentum meriti per eius supationem
 ideo subditur. ut possitis sustinere id
 est temptatōibz pualere **H**ec glo
Et sciendum q omnipotens deus
 nō permittit fideles suos temptari su
 pra id quod possunt. qz si dat dyabolo
 temptandi licentiam. dat etiam susti
 nentibz temptatōz resistendi gratiaz.
Un si nō possumus ppter impedimen
 ta temptacionūz spē esse immunes ab
 omni peccato nec vno modo et incessā
 ter adhxere deo. debemus tñ adhibere
 omnē diligenciam. ne per nostraz ne
 gligenciam fugiter diuellamur ab eo
 de hoc in quadaz gloza sic dicit. **F**ide
 lis deus qui nō patit suos temptari su
 pra id quod possunt. dum em dyabol
 lo licentiam dat temptandi. etiam
 temptatis resistendi gratiam dat. igit
 tur etiam si nō est in nobis pfectio an
 geli nō sit in nobis presumptio dyab
 oli. ut qui nō possumus ut imunes a
 peccato vniformiter et incessanter ad
 hxere deo nequaz irrecuperabiliter
 diuellamur ab eo **H**ec glo. **I**git omēs
 q sunt i statu pscientiū adhibere vnt
 omz diligenciam. ut auicijz et pecca
 tis se abstinēāt et in virtutibz ac bonis
 operibz se exerceant. et temptatōibz
 quibuscumqz sibi occurrentibus forti
 ter resistant. sancte et laudabiliter vi
 uant. ut imitatores apostolorū ac ali
 orum sanctorū esse possint. et sic ad eter
 nam beatitudinem peruenire. **D**e qui
 bus **C**risostomus. sic dicit. **S**cir dei
 us q sint ei? nouit em illos q i illo pñ
 bñt. q toto cordē ad eū accedūt q i ppo

firo pfeuerat. qui sancte viuere studet
qui delectationes calcant. ⁊ cupidita
tes mundi. qui carnis affectus copri
munt qui omnibz suggestionibz manu
cordis repugnāt. qui in visceribus pi
etatis semp grad iuntur. hi tales culto
res dei sunt. A postolorz imitatores pe
disseque beatitudinis hxc Criso. Habe
mus itaqz iā de temptatōibz diuersis
prouit dñs donare dignatus est expla
narum qd prinet ad pficientes. quoz
status vt dictū fuit supra pñstis tercio
loco in tempracōnū ppeffione atqz sic
pater de statu pficientiū ⁊ in quibus
idē status dependeat. vicz in vicioruz
de restatione virtutum operatione. ac
temptationum perpeffione.

Incipit tercius liber malogranati.

Distinctio I Filius

Distquam in
formatus sum a te o pater
de statu pficientiū. Hūc de
statu pfectoz instrui desidero. Et pri
mo in quibus pñstis idem status per
fectoz de hoc cupio per te edoceri.

Capitulum I Pater

Patre de
bes fili q status
pfectorum vt su
pra dictū est cō
sistit in tribz vi
delicet ī cordis
mundicia siue

puritate. in dei caritate. ⁊ ī pditoris
omniū pteplatoe. Primus status p
fectoz dependet in cordis puritate. qz
quāto quis cor magis purgatū habet
tāto pfectioz in sancta vita repicitur.
Cū bñ ⁊ apte pmissa sunt illa vt super
rius patuit. que viā dant ad mundici
am seu puritatē cordis. scz pñia pec
catoz. ⁊ restatō vicioz. opacio virtu

tum. ac ppeffio tēptationuz. hxc enim
sunt per que ad cordis puenit purita
tem. Et quis malignus spūs corda es
lectoz diuersis temptatōibz pulset nō
enī pualet illā maculare. qz virtus āge
lica ex diuina dispositōe eos adiunat
ne ī lapsuz criminis cadāt ⁊ cū hostis
violētus oppugnet illos nec tamē ex
pugnat nō solū corda eoz nō maculat
sed etiā mercedē future retributiōis
illis cumulat. de hoc Petrus dāmi. sic
dī **S** Nō em ver surie tā callidi tā
exercitati hostis posset fragilitas hūa
na resistere. nisi eos a tēptatōibz elect
toz virtus angelica ppulsaret. Ante
vnicuiqz nostrū a die baptisimatis vsqz
qz ad obitū delegatus est angelus. qz
vixiliter decertāt a tēptatōe custodi
at. ⁊ auxilium ptere in bonis opibus
non desistat. Felices ergo qui iustevit
uūt quia dū malignis spiritibus inse
derabiliter obluantur. angelice for
titudinis auxilio mununt. Adde eti
am q ipsi spiritus iniqui pfectus
nostri sunt obsequio deputati. naz dū
temptamur et non succumbimus. dū
impetimur et non pzeualemur. Dum
oppugnat cerre violentus hostis et nō
expugnat future nobis retributionis
pondus accumulāt. Et dum laborem
certamīs irrogat victorie nobis ma
teriam subministrat hxc Petrus Pa.
Unde notandum q illi ad vitam sine
macula ingredi dicuntur. qui ad pfee
tionez irreprehensibiliter currunt ca
rentes peccatis mortalibus. Quis nō
dñm sint pfecti. quod probat beatus
Aug. sic dicens Si peccatores deus
sperneret. omnes vtiqz sperneret qz sine
pctō nemo ē Angredi autē sine macula
nō absurde ille dī nō q iā pfectus ē s
q ad ipaz pfectionē irrephensibiliter
currit carens criminibz damnabilibz
hxc Augustinus. **Filius**